

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRK VE BATI BASINI'NA GÖRE MİLLİ MÜCADELE'DE
RUM-YUNAN DAYANIŞMASI
(OCAK 1919-EKİM 1922)**

DOKTORA TEZİ

Dilara USLU

Enstitü Anabilim Dalı : Tarih

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Enis ŞAHİN

TEMMUZ - 2013

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

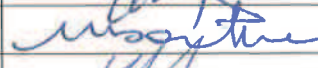
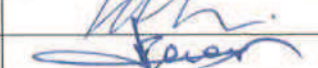

TÜRK VE BATI BASINI'NA GÖRE MİLLİ MÜCADELE'DE
RUM-YUNAN DAYANIŞMASI
(OCAK 1919-EKİM 1922)

DOKTORA TEZİ

Dilara USLU

Enstitü Anabilim Dalı : Tarih
Enstitü Bilim Dalı : Tarih

Bu tez 01/07/2013 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. Enis SAHİN	BAŞARILI	
Prof. Dr. Musa EKEN	BAŞARILI	
Prof. Dr. Haluk SELVİ	BAŞARILI	
Doç. Dr. Bünyamin KOCAOĞLU	BAŞARILI	
Doç. Dr. Haşim SAMİN	BAŞARILI	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygu olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Dilara USLU

01.07.2013

ÖNSÖZ

Birinci Dünya Savaşı ile beraber etkili bir “silah” olarak kullanılan basın, bu dönemde en yaygın propaganda aracı olmuştur. Basını elinde tutan güç, kamuoyunu etkilemede bir adım öne geçmiştir. Çalışma konusu olarak ele aldığımız Rum-Yunan dayanışmasının Türk ve Batı basınına yansımaları hususunda gazeteleri etki altına almak, kamuoyuna da nüfuz etmek olarak kendisini göstermiştir.

Rum-Yunan dayanışması, bağımsız Yunanistan’ın kurulmasının ardından Anadolu’da kalan Rumlar vasıtasıyla “Megalo İdea”nın gerçekleştirilmesinde araç olarak görülmüştür. Her fırsatta Rumlar ile Yunanlılar arasında ırk, din, tarih, sosyal ve kültürel bağlar olduğunu belirten Venizelos, bu birlikteliğin Birinci Dünya Savaşı’ndan sonraki süreçte başta gelen temsilcisidir. Bununla birlikte Anadolu’daki isteklerini gerçekleştirme için en kolay yolu olan “Hristiyanlar acı çekiyor” iddiasını ortaya atmış, propagandanın o dönemdeki en etkili aracı olan basını kullanarak konuya olan ilginin artmasını sağlamaya çalışmıştır. Birinci Dünya Savaşı’nın sona ermesiyle Osmanlı Devleti içerisindeki azınlıkların durumu Türkiye Cumhuriyeti’nin devraldığı en önemli meselelerin başında gelmekteydi. Özellikle 1919-1922 yılları, çeşitli nedenlerle karşı karşıya geldiğimiz Yunanistan’ın Türkiye’de kalan Rumları kullanarak kendi isteklerini gerçekleştirme düşüncesinin had safhaya ulaştığı bir dönem olmuştur. Bu dayanışmaya örnek teşkil edecek haberler, çalışmamızın ana kaynağını oluşturan Türk ve Batı basınında yerini almıştır. Özellikle Batı basını adeta Yunanistan’ın koruyucusu ve savunucusu gibi çalışmıştır. Bunun arkasındaki etkili faktörlerin başında Hristiyan birlikteliği gelmektedir. Burada 1919-1922 yılları arasında Rum-Yunan dayanışmasının boyutları Türk ve Batı basınına önde gelen temsilcileri vasıtasıyla ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmayı doktora konusu olarak seçmemde ve çalışmanın her safhasında yapıcı eleştirilerinin yol göstericiliğiyle danışmanım olmasının yanı sıra her zaman ağabeyliğini esirgemeyen hocam Prof. Dr. Enis ŞAHİN’e kalbi teşekkürlerimi sunarım.

Üzerimdeki hakkını hiçbir zaman unutmadığım hocam Prof. Dr. Mehmet ALPARGU'ya, kısıtlı zamanlarından vakit ayırarak tez izleme jürimde yer alan Prof. Dr. Musa EKEN'e, her zaman bilgi ve tecrübelerini paylaşmaktan hiç çekinmeyen hocam Prof. Dr. Haluk SELVİ'ye, tez savunma jürimde yapıcı eleştirileriyle yaptıkları katkıdan dolayı Doç. Dr. Bünyamin KOCAOĞLU'na ve Doç. Dr. Haşim ŞAHİN'e, bugüne gelmemde emeği geçen, öğrencileri olmaktan her zaman onur duyduğum Sakarya Üniversitesi Tarih Bölümü'ndeki bütün hocalarıma ne kadar teşekkür etsem azdır. Manevi desteğini her zaman hissettiğim, kan bağımlı olmayan kardeşim Gökçe YILDIRIM BİNBİR'e, üniversiteye başladığım günden bugüne hiç kopmayan bir arkadaşlık bağıyla bağlı olduğum Hatice AKAN'a, dostluğunun değerini ifade etmekte kelimelerimin kifâyetsiz kaldığı Şule ERTÜRK ANIKLI'ya, her zaman yanımda olduğunu içten ve samimi bir şekilde gösteren Arzu ÖZKAN ve Ebru SAYGI'ya teşekkürü bir borç bilirim. Bu zorlu süreçte maddi manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, onlarla geçiremediğim vakitler için beni her zaman anlayışla karşılayan aileme teşekkür etmek benim için özel bir anlam ifade etmektedir.

Dilârâ USLU

01.07.2013

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
ŞEKİL LİSTESİ	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vi
GİRİŞ	1
BÖLÜM I: PARİS BARIŞ KONFERANSI'NDAN LONDRA KONFERANSI'NA RUM-YUNAN DAYANIŞMASI (Ocak 1919-Şubat 1920)	12
1.1. Paris Barış Konferansı	12
1.1.1. Paris Barış Konferansı'nın Toplanması	12
1.1.2. Paris Barış Konferansı'nda Rum-Yunan Talepleri	16
1.1.3. Paris Barış Konferansı'nda İzmir'in İşgal Kararının Çıkışı.....	29
1.2. İzmir'in İşgali ve Rum-Yunan Dayanışması.....	50
1.2.1. İzmir'in İşgalinde Yaşananların Batı ve Türk Basınındaki Akisleri.....	50
1.2.2. İşgalin Gelişmesi ve Türk-Rum Çatışması	66
1.2.3. İzmir'in İşgali Sonrasında Yaşanan Gelişmeler.....	72
1.2.3.1. İzmir'in İşgalini Araştırma Komisyonu'nun Kurulması	72
1.2.3.2. Araştırma Komisyonu'nun Çalışmaları.....	80
1.2.4. İzmir'in İşgali Sonrasında Uzmanların Görüşleri.....	95
1.2.5. Paris Barış Konferansı'nda Rumlarla İlgili Manda Meselesi	99
BÖLÜM II: LONDRA'DAN SEVR'E BARIŞ ÇABALARI VE RUM-YUNAN DAYANIŞMASI	106
2.1. Londra Konferansı ve Rum-Yunan Dayanışması (12 Şubat-10 Nisan 1920).....	106
2.1.1. Türkiye'deki Rumlarla İlgili Manda Meselesi Tartışmaları	112
2.1.2. Trakya Meselesi İle İlgili Tartışmalar.....	118
2.1.3. İstanbul'un Durumu İle İlgili Tartışmalar.....	121
2.2. San Remo ve Hythe Konferanslarıyla Çatışmaya Giden Süreç	129
2.3. Türkler İle Rum-Yunan Birlikleri Arasındaki Çatışmalar (Ocak-Mayıs 1920).....	183
2.4. "İzmir Meselesi" İle İlgili Tartışmalar	188

BÖLÜM III: RUM-YUNAN DAYANIŞMASININ ANADOLU'DAKİ MUHAREBELERE ETKİLERİ	203
3.1. İnönü Muharebeleri	203
3.1.1. Birinci İnönü Muharebesi'nin Öncesi ve Sonrası (6-11 Ocak 1921).....	204
3.1.1.1. Londra Konferansı'nın Toplanması (21 Şubat-12 Mart 1921).....	207
3.1.1.2. Londra Konferansı'nın Çalışmaları	216
3.1.2. İkinci İnönü Muharebesi (23 Mart- 1 Nisan 1921).....	229
3.1.3. İnönü Muharebeleri Sonrası Durum	236
3.2. Kütahya-Eskişehir Muharebesi (10-24 Temmuz 1921).....	243
3.3. Sakarya Muharebesi (23 Ağustos- 13 Eylül 1921)	247
3.4. Büyük Taarruz (26 Ağustos-9 Eylül 1922).....	254
3.5. Batı Anadolu'daki Muharebelerle İlgili Basında Genel Değerlendirmeler	258
3.6. Anadolu'daki Muharebelerle İlgili Basında “Katliam” İddiaları.....	261
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	272
KAYNAKÇA	278
EKLER.....	287
ÖZGEÇMİŞ.....	307

KISALTMALAR

ATAM	: Atatürk Araştırma Merkezi
bkz.	: bakınız
Çev.	: Çeviren
ÇTTAD	: Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi
EKEV	: Erzurum Kültür Eğitim Vakfı
FO	: Foreign Office
Haz.	: Hazırlayan
Nu.	: Numara
s.	: sayfa
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Parçalanması Planlanan Türkiye Haritası (5 Mart 1920).....	116
Şekil 2: Yunanlıların Anadolu'daki İlerleyişi (26 Haziran 1920).....	150
Şekil 3: Trakya Bölgesi (29 Mayıs 1920).....	187
Şekil 4: Sakarya Savaşı Öncesi Yunan Saldırısı (17 Ağustos 1921).....	246
Şekil 5: Ankara Üzerine Yunan İlerleyişi (8 Eylül 1921).....	251

Tezin Başlığı: Türk ve Batı Basını'na Göre Milli Mücadele'de Rum-Yunan Dayanışması (Ocak 1919-Ekim 1922)

Tezin Yazarı: Dilara USLU

Danışman: Prof. Dr. Enis ŞAHİN

Kabul Tarihi: 1 Temmuz 2013

Sayfa Sayısı: vi (ön kısım) + 286 (tez)+
20 (ekler)

Anabilimdalı: Tarih

Bilimdalı: Tarih

Birinci Dünya Savaşı, hem kazanan hem de kaybeden devletler açısından ekonomik, kültürel, siyasi ve sosyal problemler bırakmıştır. Paris Barış Konferansı ile başlayan süreç savaştan beter bir dünya oluşmasına neden olmuştur. Adında “barış” olmasına rağmen çizdiği sınırlar ve oluşturduğu nüfus kargaşası ile tam bir kaos ortamı yaratan konferans, Birinci Dünya Savaşı'nı kazanan devletlerin dünyaya hegemonya kurma istekleriyle, masa başında sınırları yeniden çizme çabalarının merkezi olmuştur. Bir diğer mesele olan azınlıkların durumu ise en çok Osmanlı Devleti'ni ve dolayısıyla Türkiye'yi uğraştırmıştır. Türkiye'de kalan Rumlar, konferans boyunca Yunan Başbakanı Venizelos'un başkanlığındaki heyet tarafından temsil edilmiştir. Bu durum Rum-Yunan dayanışmasının en açık delili olarak göze çarpmaktadır. Bu yakın ilişki, Anadolu'da 1919-1922 yılları arasında gerçekleşen olaylarda en yoğun dönemini yaşamıştır.

Rum-Yunan dayanışması, bağımsız Yunanistan'ın kurulmasının ardından Anadolu'da kalan Rumlar vasıtasıyla “Megalo İdea”nın gerçekleştirilmesinde araç olarak görülmüştür. Her fırsatta Rumlar ile Yunanlılar arasında ırk, din, tarih, sosyal ve kültürel bağlar olduğunu belirten Venizelos, bu birlikteliğin Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki süreçte başta gelen temsilcisidir. Bununla birlikte Anadolu'daki isteklerini gerçekleştirmenin en kolay yolu olan “Hristiyanlar acı çekiyor” iddiasını ortaya atmış, propagandanın o dönemdeki en etkili aracı olan basını kullanarak konuya olan ilginin artmasını sağlamaya çalışmıştır. Batı basını Rumları koruma görevinde Venizelos'un en büyük yardımcısı olmuştur. Bu dönemdeki Türk basınına incelediğimizde ise batı basınına göre daha objektif yorumlara yer verildiği göze çarpmaktadır. Bu tezde Türkiye'deki Rumlar ile Yunanlılar arasındaki dayanışmanın boyutları Türk ve batı basınından seçilmiş yaklaşık 25 gazetede çıkan haberler karşılaştırılarak verilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye'deki Rumlar, Yunanlılar, basın, kamuoyu, dayanışma

Title of the Thesis: Rum-Greek Solidarity in National Struggle in Turkish and Western Press (January 1999-October 1922)

Author: Dilara USLU

Supervisor: Prof. Dr. Enis ŞAHİN

Date: 1 July 2013

Nu.of pages: vi (pre text) +286 (main body)+
20 (appendices)

Department: History

Subfield: History

The First World War left economical, cultural, political and social problems both for the winner and loser states. The process that started after Paris Peace Conference caused a formation of a worse world after the war. Although there was “peace” in its name, the conference caused an utter chaos with its boundaries and population problems. This conference became an arena for the winner states that wanted to establish world domination on a table. Another problem, the minorities caused many problems for the Ottoman State and therefore indirectly Turkey. Rum people who stayed in Turkey were represented by Venizelos, the Prime Minister of Greece during the conference. This situation is the most obvious proof of the solidarity between Rum-Greek people. This close relation was at its highest point in the events that took place between 1919-1922.

The Rum-Greek solidarity was regarded as a means for developing “Megalo Idea” by the Rum people in Anatolia after independent Greece was established. Venizelos stated in every opportunity that they had racial, religious, historical, social and cultural ties between the Rum and Greek people. He was the biggest representative of this ideal in the process after the First World War. However, he also argued that the “Christians were suffering” in Anatolia and used this argument as the easiest means for performing his ideals in Anatolia. He used the most influential means in those times, the press, and tried to increase interest in this issue. Western press helped greatly in his job of protecting the Rum people. When we consider the Turkish press in those times, we can see that they had more objective comments when compared to the western press. In this thesis, the size of this solidarity between Rum and Greek people in Turkey has been given by comparing the news on 25 newspaper from Turkish and foreign press.

Keywords: Greeks in Turkey, Greeks, press, public opinion, solidarity

GİRİŞ

Birinci Dünya Savaşı ile beraber basının kamuoyu üzerindeki etkisi daha çok fark edilmiş, devletlerin siyasi yönden ilerlemelerinde basın faktörü ön plana çıkmıştır. Basın, savaş zamanlarında “ikinci silahlı kuvvet”, barış zamanlarında “siyasi otoritenin yardımcısı” olarak görev yapmıştır. Ayrıca savaş ve barış dönemlerinde propagandanın en önemli aracı olmuştur. “Kitleleri ardından sürükleme sanatı” olarak ifade edebileceğimiz propagandanın en önemli aracı gazete ve dergilerdir. 17. asırda öncelikli amaç olarak tüccarların ihtiyaç duyduğu haberleri vermek düşüncesiyle kurulan gazeteler, daha sonra belirli periyodlarla kralın ya da o dönemdeki üst düzey görevlilerin kanunlarını halka duyurmak amacıyla hareket etmiştir. Televizyon ve diğer iletişim araçlarının ortaya çıkışına kadar her eve teklifsiz girebilen gazeteler, kamuoyunun yönlendirilmesinde oldukça etkili olmuşlardır. Bununla birlikte Birinci Dünya Savaşı’nda propagandanın yoğun olarak kullanılmasıyla yapılan faaliyetlerin savaşın sonucunu belirlemede etkili olduğu söylenebilir. Diğer taraftan savaşın bitimiyle propaganda açısından yeni bir sayfa açılmıştır. Fransa’da, İngiltere’de ve bilhassa Amerika’da matbuat, film ve kısmen radyo gibi iletişim araçlarını kontrol eden sermayeler gittikçe daha az ellerde toplanmakta ve o nisbette kuvvetini ve etkisini arttırmaktadır. Böylece halk kütlelerinin siyasi hayattaki rolünün artmasına karşılık bu kütlelerin siyasi tavırlarını ve görüşlerini şekillendiren vasıtalar gittikçe belirli kuvvetlerin kontrolü altına geçiyordu.¹

1919-1922 yıllarında Milli Mücadele’de Rum-Yunan dayanışmasına dair bu çalışmanın ana kaynağı olan yirmi beş gazete çıktıkları ülke ya da bölgenin önde gelenleri arasında yer almışlardır. Bunlar, en fazla okura ulaşan yayınlar oldukları için seçilmişlerdir. Bununla birlikte Rum-Yunan dayanışmasının en ateşli savunucusu Venizelos ile bu dönemdeki Batı basını arasındaki –özellikle gazete editörleriyle- yakınlık dikkat çekicidir. Bu yakınlık ister istemez gazetede çıkacak haberlerin objektifliğinin yanı sıra okuyucuya aktarılış şeklini de etkilemiştir. Çalışma konumuz olan gazetelerle ilgili kısa bilgiler vermek bakış açılarını görebilmek adına önemli olacaktır:

---

¹ Niyazi Berkes, **Propaganda Nedir?**, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara, 1942, s.121.

Akşam: İlk sayısı 1918 yılında yayınlanmış ve uzun bir süre yayın hayatını sürdürmüştür. Milli Mücadele taraftarı olan gazetede dış basından alıntılara ve bunlarla ilgili yorumlara yer verilmiştir.

Alemdar: 1909-1922 yılları arasında çıkmıştır. Türk Milli Mücadelesi'ne karşı çıkmış, ülkenin kurtuluşu için İngiltere'nin himayesinde olmayı ısrarla savunmuştur. Konumuzu ilgilendiren dönem içinde manda meselesini savunan haberlere ve İngiliz basınından alıntılara yer vermiştir.

Âti ve İleri: 394. sayıya kadar "Âti" adıyla basılmış daha sonra adı "İleri" olarak değişmiştir. 1918-1924 yılları arasında yayınlanmıştır. Kurtuluş Savaşı'nı destekler nitelikte yazılara yer vermiştir. Daha çok Fransız gazetelerinden alıntılar göze çarpmaktadır.

Boston Daily Globe: 1872 yılından itibaren yayınlanmaya başlamıştır. Özellikle New York Times kaynaklı haberleri sütunlarına taşımıştır. Çalışmamızı kapsayan yıllarda gazetenin Rum-Yunan dayanışması ile ilgili haberlerde genellikle New York Times'ın yorumlarına yer vermesi dikkat çekicidir. Zaten bir süre sonra da bu gazetenin sahibi tarafından satın alınacaktır.

Chicago Daily Tribune: 1847 yılında ilk basımı gerçekleşen gazete, okuyucu sayısını gittikçe arttırmış, Amerika'nın en çok okunan 10 gazetesi içerisinde yer almayı başarmıştır.

Christian Science Monitor: 1908'de kurulmuştur. Hristiyan Bilim Yayın Cemiyeti'nin süreli yayınları arasında yer almaktadır. Çalışma konumuzla ilgili sayılarında Rum-Yunan dayanışmasını destekleyen haberlere yer vermekle beraber muhabirlerinin yaptığı röportajlar Amerika'daki diğer gazeteler tarafından alıntılanmıştır.

Hakimiyet-i Milliye: Anadolu'daki kurtuluş mücadelesinin sözcüsü durumundadır. 1920 yılında yayınlanmaya başlamıştır. Dış basında yer alan haberlere yer vermekle beraber bu haberlerle ilgili yorumların da yayınlandığı bir gazete olmuştur.

İkdam: 1894-1928 yılları arasında basılmıştır. Başyazarı ve kurucusu Ahmet Cevdet'tir. Türk Milli Mücadelesi'nin başlangıcında İkdam gazetesi daha orta yolu tercih eder gibi görünmekle beraber, zamanla Anadolu'daki Rum-Yunan birlikleriyle olan mücadelede bu toprakların bırakılmayacağına dair Türk Milli Mücadelesi'ni destekler yazılar yayınlamıştır. Yazı kadrosu açısından en zengin gazetedir. Dış basından oldukça fazla haberlere yer verilirken bunlarla ilgili yorumlar da göze çarpmaktadır.

La Croix: Fransız Katoliklerinin en önemli yayın organıdır. Kilise yanlısı olduğu için haber ve yorumlarında Hristiyanların tarafını tutan yazılara yer verdiği görülmektedir.

Le Figaro: Fransız basınının ilk 10'u içerisinde yer almaktadır.

L'Humanité: Fransız solunun önde gelen yayın organıdır. 1920'den sonra Fransız Komünist Partisi'nin yayını halini almıştır.

Los Angeles Times: 1881'de yayın hayatına başlayan gazete, Amerika'nın en çok okunan ilk beş gazetesi arasında yer almıştır. Çalışma konumuzla ilgili verdiği haberler incelendiğinde Amerika'nın daha temkinli davranmasına yönelik yorumlara yer vermiştir.

Manchester Guardian: 1821'de kurulan bir İngiliz gazetesidir. Çalışmamızla alakalı dönemlerde çıkan sayıları incelendiğinde İngiliz hükümeti yanlısı haberler yaptığı görülmektedir.

Neue Freie Presse: 1848'de kurulan "Die Presse" gazetesinden ayrılan bir grup tarafından 1864'te kurulmuştur. Habsburg monarşisinin en önde gelen gazetelerinden biri olmuştur.

New York Times: 1851'de yayınlanmaya başlayan gazete, gittikçe okur sayısını arttırmış ve Amerika'nın en çok okunan gazeteleri sıralamasında ilk sıralarda yer almıştır. Gazetenin sloganı, ilk sayfasının sol üst köşesinde çıkan "*All the News That's*

Fit to Print" (Basıma Uygun Her Haber) ifadesidir. Çalışma konumuz olan dönemlerde Rum-Yunan dayanışması hususunda bunu destekler yazılara yer verilmiştir.

Sabah ve Peyam-ı Sabah: 1913-1922 yılları arasında yayınlanmıştır. "Sabah" gazetesiyle Ali Kemal'in kurmuş olduğu "Peyam" gazetesi birleşerek "Peyam-ı Sabah" adını almıştır. Türk Kurtuluş Savaşı'na karşı çıkan gazetelerin başında gelir. Türkiye'nin geleceğini İngiltere ile yol arkadaşlığında bulmaktadır. Dış basından yoğun olarak alıntılara yer vermiştir.

Tasvir-i Efkâr: İlk sayısı 1862 yılında çıkan gazete 1925 yılına kadar yayın hayatına devam etmiştir. Konumuzla ilgili olan sayılarında Fransız basını yoğun olmak üzere dış basında çıkan haberlere de yer vermiştir.

The Atlanta Constitution: 1868'de yayınlanmaya başlayan gazete daha çok Christian Science Monitor ve New York Times'ta yayınlanan haberleri sütunlarına taşımıştır.

The Hartford Courant: 1764 yılında kurulan gazete 1836 yılından itibaren günlük olarak yayınlanmaya başlamıştır. Genellikle New York Times'ın yayınladığı haberleri sütunlarına taşımıştır.

The Washington Post: 1877'de yayın hayatına başlamıştır.

The Times: Londra'daki önemli gazetelerden The Times gazetesi incelendiğinde; zaman zaman değişiklik olsa da genel itibariyle İngiliz politikalarının sesi olduğu görülmektedir. Bu gazetede İngiltere'nin dış politikadaki amaçları ekseninde yazılar olmakla beraber dünyada o zaman dilimi içerisinde gerçekleşen olaylara İngiliz halkının ilgisini çekerek bir kamuoyu oluşturma çabası söz konusudur. İngiltere, hangi devlet üzerinde nasıl bir politika içerisindeyse The Times gazetesi de bu politika dahilinde özellikle de Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında adeta İngiltere hükümetlerinin propaganda gücü olarak görev yapmıştır.

Vakit: 1875 yılında yayın hayatına başlayan gazete, Milli Mücadele’yi desteklemiştir. Çalışma konumuzu kapsayan dönemde en çok dış haber veren gazetelerin başında gelmektedir. Amerikan basını daha yoğun olmak üzere dış basında çıkmış haberlerden alıntılar yapmış ve bunlarla ilgili yorumlara yer vermiştir.

“Türk ve Batı Basını’na Göre Milli Mücadele’de Rum-Yunan Dayanışması (Ocak 1919- Ekim 1922)” adlı bu tezde basının önde gelen gazetelerinde bu dayanışmanın yansımaları incelenmiştir. Gazetelerin künye numaralarında eksiklikler olduğundan ortaklık olması amacıyla dipnotlarda numara verilmemesi daha uygun görülmüştür. Çalışma konusuna gelmeden evvel konunun tarihî süreciyle ilgili kısaca bilgi vermek meselenin anlaşılmasında yardımcı olacaktır.

“Rum” kavramı, etimolojik ve tarihsel kullanımıyla kaynağını Roma’dan almıştır. Bu sözcükle “Roma İmparatorluğu”, “Roma İmparatorluğu’nda yaşayan kimse” anlaşılmaktadır. Rumluk ırkî birlikten yoksundur. Mezhep bakımından Sırlar, Bulgarlar ve Ulahlar, Ortodoks olduklarından “Rum cemaati (Rum milleti)” kabul edilmişlerdir. Diğer taraftan Yunanlılık ve Rumluk aynı şey değildir. Yunanlılık, Kuzey Yunanistan’a ve Mora çevresine münhasırdır. Buna karşın Rumluk daha geniş bir toplum ve ülkeler anlayışını ifade eder. Tarih boyunca “Rum” denilen halk, bu adı “Romalı” anlamında kullanmıştır. Bu ifade, etnik birliği anlatmaz, buna karşılık Hristiyan olan çok değişik kavimleri içerir. Bu kavimler Yunanlı değildir.² Avrupa ve Rusya’nın kuzeyinde oturan ve sonradan Hind-Avrupalılar adını alan kavimler, büyük bir iklim değişikliği nedeni ile M.Ö. 3000 sonlarında ayrılarak güneye inmişler ve bugünkü İngiltere, İspanya, Fransa, İtalya ve Balkan ülkelerine ayrıca Anadolu, İran ve Hindistan bölgelerine gelmişlerdir. Söz konusu büyük göç sırasında bugün Yunanistan dediğimiz Hellas’a Helenler, Anadolu’ya Hititler yerleşmişlerdir.³ Yunanlıların, kökenleri Helen kültürüne dayanmamaktadır. Yunanlıları; Grek, Aka ve Dorların meydana getirdikleri kabul edilmektedir. Burada özellikle altı çizilmesi gereken nokta “Yunan” ve “Rum” kavramlarının aynı milleti temsil eden ifadeler olarak algılanmasının tarihî bir hata olduğudur. Bu durum Batı basını incelendiğinde hem

---

² Muzaffer Erendil, “Yunanlıların Kökeni ve Yunan Milletiyle (Greklerle) İlgili Kavram ve Deyimler”, *Üçüncü Asker Tarih Semineri*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1986, s.110.

³ Ekrem Akurgal, “Eski Anadolu’da Yunanlılar”, *Üçüncü Asker Tarih Semineri*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1986, s. 55.

“Rum” hem de “Yunan” milleti için aynı kelimenin kullanımı şeklinde göze çarpmaktadır. Türk basınında ise iki ayrı kelime kullanılmaktadır ki oldukça önem teşkil eden bu ayrımı ortaya koyması açısından değerlidir.

Anadolu sözcüğü Rumca “doğu” anlamındaki “Anatoli” den gelmektedir. Bununla birlikte Cenevizli ve Venedikli tüccarların, 12. yüzyılda bölgeyi “Turchia” ve “Turkmenia” olarak tanımladıkları göze çarpmaktadır. Ayrıca, “Türkiye” ifadesinin Haçlı seferlerinden itibaren Batı kaynaklarında “Anadolu” için kullanıldığı bilinmektedir. 1189’da Batı literatüründe Anadolu için “Türkiye” ifadesi yer alırken, Osmanlılar’ın kuruluşundan sonra Osmanlı kaynaklarında bu bölge için “Rum” ifadesi kullanılmaktaydı. Bununla birlikte Anadolu’da “etnik ve kültürel vahdeti” Türkler sağlayabilmiştir. İsa’dan iki bin yıl önce Hitit, ondan sonra da Frig, Lidya, Pers, Büyük İskender, Bergama, Roma, Bizans İmparatorlukları bile bunu başaramamıştır.⁴

Pergamon devleti arazisi, M.Ö. 129’da Anadolu’da ilk Roma eyaleti olarak Roma’ya ilhak edilmişti. Pergamon Devleti’nin Roma İmparatorluğu’na dahil edilmesiyle Roma üç kıtaya fiilen ayak basmış oluyordu. Fakat bundan sonra daha da önemli bir meseleyle karşı karşıya kalmıştır. Bizzat kendisinin yarattığı kaos ortamını “Roma Kosmos’una” dönüştürmek meselesi uzun yıllar Roma’yı meşgul edecektir.⁵ Selçuklular döneminde bir Anadolu birliğinden bahsedileceği gibi en geniş manada bu birliği sağlayan Osmanlı İmparatorluğu olmuştur. Anadolu’nun bütünlüğünün sağlanması hususunda Türklerin etkisi göz ardı edilemez. Bu devletin içerisinde bir millet olan Rumlar, devletin üst kademelerine kadar ilerleme imkânı bulmuşlardır. Rum tüccarların, Venedik ve Cenevizlilerin elindeki özellikle Doğu Akdeniz ticaretini sahiplendikleri bilinmektedir. İstanbul’daki Fenerli Rumlar; İmparatorluğun idari işlerine bakmayı üstlenmişlerdir. Fener Rum Beyleri, Eflak-Boğdan Voyvodalıklarıyla Divan-ı Hümayun ve elçilik tercümanlığı görevlerinin öncelikli adaylarıydılar. Patrikhane ise ibadet ve kendi hiyerarşik sistemi içinde yönetim bakımından tam anlamıyla bağımsızdı. Bununla birlikte Osmanlı Devleti’nde ilk ayrılık rüzgârını başlatan ülke olan Yunanistan 14 Eylül 1829’da Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında özerk olmuş, sonra İngiltere, Rusya ve

⁴ Yücel Aktar, “Yunanistan’ın Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti’ne Yönelik Geleneksel Politikasında Temel Yaklaşımlar”, *Üçüncü Asker Tarih Semineri*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1986, s. 5.

⁵ Halil Demircioğlu, *Roma Tarihi*, c. I (Cumhuriyet), I. Kısım, TTK, Ankara, 1993, s.417-420.

Fransa tarafından Osmanlı Devleti'ne verilen notanın, Bab-ı Ali tarafından kabul edilmesiyle 24 Nisan 1830'da Osmanlı Devleti'nden koparak bağımsız bir devlet olmuştur. Osmanlı Devleti, Yunanistan'ın bu üç devletin koruma bölgesi olarak görülmesini kabul etmek zorunda kalmıştır. Yunanistan'ın kurulması büyük devletlerin Osmanlı Devleti'ne karşı izledikleri bir politikanın ürünüdür. Yunanistan, bundan böyle "Şark Meselesi"nin çözümünde İngiltere, Fransa ve Rusya tarafından Osmanlı Devleti'ne karşı kullanılacaktır.

Diğer taraftan Fransız İhtilali'nin ortaya çıkardığı fikirlerden biri olan milliyetçilik akımının Rumları etkilemesi, gerek Osmanlı Devleti içerisindeki Rum aydınlarının, gerekse Avrupa'daki Byron, Victor Hugo, Goethe gibi aydınların Hümanizm ve Rönesans hareketleri ile eski Yunan kültürünü yeniden keşfetmeleri sonucu kendilerinde uyanan Yunan hayranlığının ve sempatisinin ortaya çıkışında etkili olmuştur. Yunan bağımsızlık hareketine destek vermeleri ve onların davaları için dışarıda kamuoyu yaratmaları Rumların Osmanlı Devleti'ne karşı örgütlenmelerinde etkilidir.⁶ Bu durum Rum-Yunan dayanışmasının başlangıç noktası olarak kabul edilebilir. Bununla birlikte Yunanlılar, birkaç kültürü etkileyen "Hellenizm"i kendi öz kültürleri olarak lanse etmeye çalışmışlardır. Aslında "Hellenizm" Yunan kültürünün Yunanistan sınırları dışına çıkıp Akdeniz bölgesi ve Ön Asya'daki doğu kültürleriyle karışmasıyla meydana gelmiştir. Bu kültür daha sonra Yunanlılar tarafından siyasi ve kültürel etki açısından Anadolu'ya nüfuz etmekte kullanılmıştır.⁷

1901'de Yunan Krallığı'nın İzmir'deki Başkonsolosu Stamatios Antonopoulos, yerel Ortodoks cemaatlerinin durumlarını gözlemlemek için Küçük Asya'nın içlerine bir geziye çıkmıştır. Bu gezide Konya ve Ankara'nın yanı sıra bir sene sonra 1902'de ise Menderes Vadisi boyunca yer alan şehirleri gezerek Denizli'ye kadar gitmiştir. Bu gezilerdeki izlenimlerini 1905'te önce "Kratos" gazetesinde dizi halinde daha sonra 1907'de kitap halinde yayınlamıştır. Bu yazılar o dönemde kaybetmiş olduğu toprakları geri alma arzusunun doruğundaki Yunan kamuoyuna, çıkarları için hayati önem taşıdığını düşündüğü bir bölgeye dair hiç bilmediği bir tablo sunmuştur. Bu kitabı

---

⁶ Hakan Uzun, "1919-1950 Yılları Arasında Türkiye-Yunanistan İlişkileri", *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi*, cilt 5, sayı 2, (2004), s. 37.

⁷ Arif Müfid Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, TTK, Ankara, 1947, s. 471.

yayınlayan yayıncı kitaba yazdığı notta, o tarihe dek Yunanca'da, Küçük Asya'ya ilişkin ayrıntılı bir çalışmanın ve Yunanlıların buradaki tarihine ilişkin tam bir kaydın bulunmamasına dikkat çekerek, kendisinin bu kitabı bu nedenle yayınladığını açıklamıştır.⁸

1910 yılından itibaren, “*Ben gençliğimden beri Ege ortasında bulunan Skyros adasını Helenizmin coğrafi merkezi olarak görmüşümdür*” diyen Yunan devlet adamı Venizelos, ülkenin kaderini değiştirmiştir. Balkan Savaşları'nda Yunanistan'ın sınırlarını oldukça genişleten Venizelos'un bundan sonraki hedefi yukarıdaki sözüne de paralel olarak Anadolu olmuştur.⁹ 13 Kasım 1918'te “Anadolu Rumları” adı altında Atina'da bir kongre düzenlenmiş, bu kongrede Arealis adında bir Yunanlı, “*Ey İstanbul, Tanrı'nın ve insanların huzurunda yemin ederiz ki, senin için mücadele etmekten geri durmayacağız...*” ifadesiyle İstanbul hakkındaki düşüncesini ortaya koymaktaydı.¹⁰ Rum-Yunan dayanışmasının kilit noktalarından birini oluşturan İstanbul ve İzmir, “Megali İdea” olarak bilinen Yunan İmparatorluğu'nun ihyasında oldukça ehemmiyeti haizdir. Yunanistan, bu bölgelerde yaşayan Rumların koruyuculuğunu yapmak bahanesiyle bu idealin gerçekleştirilmesine çalışmıştır. Avrupa'nın birçok ülkesinde Anadolu'dan bahsederken “l'Asie Mineure”, “Asia Minor” yani “Küçük Asya” terimi kullanılır. Tarihte bu terimi ilk kullanan, MS. V. Yüzyılda, Doğu Roma tarihçilerinden Orosius olmuştur. Yunanlıların Anadolu'dan daima Küçük Asya olarak söz etmeleri, bu coğrafyanın Megali İdea'nın ayrılmaz bir parçası olduğunu sözcük olarak da kanıtlamaya yöneliktir.¹¹

Megali İdea'nın en ateşli savunucularından biri olan Başbakan J. Kollettis, Ocak 1844'teki konuşmasında; “*Yunanistan Krallığı büyük Yunanistan'ın sadece bir parçası ve hatta en küçük ve en yoksul bir parçasıdır. Hellenizmin iki büyük merkezi vardır: Atina ve Constantinople (İstanbul). Atina, yalnızca krallığın başkentidir. Constantinople, büyük başkent, bütün Helenlerin kenti, düşü ve umududur*” diyerek

---

⁸ M. Kitromilides Paschalis, “Küçük Asya Araştırmaları Merkezi ve Küçük Asya'da Yunan Kültürel Geleneği”, *Yeniden Kurulan Yaşamlar*, der: Müfide Pekin, Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul, 2005, s.28.

⁹ Uzun, “1919-1950 Yılları Arasında Türkiye-Yunanistan İlişkileri”, s.39.

¹⁰ Taner Arslan, İstanbul'un İşgaliyle Meydana Gelen Siyasi Ve Sosyal Buhranların Sosyo-Psikolojik Tahlili Üzerine Bir Deneme, www.gefad.gazi.edu.tr, 15.05.2010, s. 1103.

¹¹ Yuluğ Tekin Kurat, “Yunanistan'ın Küçük Asya Macerası”, *Üçüncü Askeri Tarih Semineri*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1986, s. 407.

Yunanistan'ın daha kurulduğu günlerden itibaren başlayan saldırgan emellerini açıkça dile getirmiştir.¹²

Türk düşmanı olan İngiliz Başbakanı Llyod George ise, Yunanistan'ın büyük bir Akdeniz devleti olmasını arzu ediyordu. Ona göre; Akdeniz'de Yunanistan'dan başka kendisi için daha iyi bir bekçi bulunamazdı. İngiltere'nin Yunanistan'a karşı bu derece sıcak ilişkiler içerisinde olmasının bir nedeni de İngiltere'de R. M. Burrows tarafından kurulmuş olan "Anglo-Helenik Ligası" etrafında teşekkül etmiş bir Helen dostu grubun bulunmasıydı.¹³

Mondros Mütarekesi'nin oluşturduğu ortamı değerlendiren Patrikhane ise, o dönemde Patriklik makamına Dorotheus Mammelis'i seçmiştir. Osmanlı Rumlarının sözcülüğünü üstlenen Patrikhane ve yeni Patrik ilk iş olarak Yunan yayılcılığına yardımcı olmak için "Ethniki Epitropia (Milli Komite)" adı verilen bir örgüt kurmuştur. "Kurtarılmamış Elenlerin Merkez Komitesi" olarak da bilinen bu komite kısa sürede Avrupa'nın belli başlı merkezlerinde ve Osmanlı şehirlerinde teşkilatlanmıştı. Kasım 1919'dan itibaren Girit-Yunan alayı tarafından muhafaza altında tutulan Fener Patrikhanesi, işi Rum okullarında Türkçe öğretilmesini yasaklamaya kadar götürmüştür. Patrikhanenin güttüğü Megali İdea'cı politika İstanbul Rumları tarafından büyük destek görmekteydi.¹⁴

Bununla birlikte Birinci Dünya Savaşı'nın sonunu getirecek konferansın toplandığı Paris'te Venizelos, Wilson ilkelerine sık sık değinerek Milletler Cemiyeti'nin en hevesli destekçisi olmuştur. Venizelos, akşam yemeklerinde konuşmaları ve anlattıklarıyla Yunanistan'ın geçmişiyle geleceğini birleştirmeye yönelik ifadelerine ideallerini de eklemekteydi. Dolayısıyla amacına giden yolda her yolu kullanmayı ihmal etmemiştir.

---

¹²Aktar, "Yunanistan'ın Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'ne Yönelik Gelenksel Politikasında Temel Yaklaşımlar", s.2.

¹³Cihat Yıldırım, "İzmir'in İşgalinin Basında Yankıları", www.gefad.edu.tr, 15.05.2010, s. 1126.

¹⁴M. Murat Hatipoğlu, **Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında Türk-Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922)**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yay., Ankara, 1988, s. 76.

Çalışmanın konusu: 1919-1922 yılları arasında Türkiye’de kalan azınlıkların başında gelen Rumlar ile Megali İdea’yı gerçekleştirmeyi isteyen Yunanlıların dayanışma içinde olduklarının Türk ve Batı basınına yansımalarıdır. Bu konuyla ilgili önde gelen yerli ve yabancı gazetelerin Rumlarla ilgili haberleri nasıl yansıttığı ve bu haberlerde Rum-Yunan dayanışmasının ne şekilde yer aldığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde Birinci Dünya Savaşı sonunda oluşan ortamla ilgili bilgi verildikten sonra Paris Barış Konferansı’nda Yunan Başbakan Venizelos’un Rum ve Yunanlıların temsilcisi olarak talepleri ve müttefik devletlerin bu talepler konusundaki bakış açılarının basında yer alış şekli üzerinde durulmuştur. Ayrıca İzmir’in Yunanlılar tarafından işgal edilişi ve bu hadisenin basındaki yeri belirtildikten sonra Rumlarla ilgili nasıl haberler yapıldığı üzerinde değerlendirmelere yer verilmiştir.

İkinci bölüm, barışı sağlamak amacıyla toplanan Londra, San Remo ve Hythe konferanslarında Rumlarla ilgili meselelerin ele alınışı ile ilgilidir. Bununla birlikte Rum-Yunan dayanışması gözler önüne serilmektedir. Üçüncü bölümde; Anadolu’daki muharebelerde Rumlarla Yunanlılar arasındaki işbirliğinin arkasında yatan faktörler ve bununla beraber muharebelerde bu işbirliğinin basında yer alış ortaya konulmaktadır.

Çalışmanın önemi: 1919-1922 yılları arasında Türkiye’deki Rumlarla Yunanlıların dayanışma içinde olduklarının gazete haberleri üzerinden ele alınışı, o dönemin eksik parçalarından birinin tamamlanması açısından ehemmiyeti haizdir.

Çalışmanın amacı ve yöntemi: Ocak 1919-Ekim 1922 döneminde Amerikan, İngiliz, Fransız, Alman ve Türk basınında yer almış yaklaşık 25 gazetede Rumlarla ilgili çıkmış haberler taranarak incelenmiştir. Çalışmanın amacı, bu haberlerde Rumlarla ilgili olayların ortaya konuluş şeklini akademik bir bakış açısı içerisinde belirtmektir. Bununla birlikte bu haberler üzerinden Rum-Yunan dayanışmasının boyutlarını gözler önüne sermektir. Bu amaçla yerli ve yabancı önde gelen gazeteler taranmış ve bu dayanışmanın boyutlarının basında ele alınışı ile beraber aynı olayın farklı bakış açılarından karşılaştırılmasına çalışılmıştır. Bunun yanı sıra “İçindekiler” kısmı hazırlanırken bazı hususlara dikkat edilmiştir. Çalışmamızın ana kaynağını oluşturan belgeler yerli ve yabancı basın olduğu için konu başlıkları içerisinde “Rum-Yunan

dayanışmasının basına yansımaları” ya da “dayanışmanın basındaki akisleri” gibi ifadeler çok gerekli olmadıkça kullanılmamıştır. Böylece başlıklarda tekrardan uzaklaşmıştır.

Ayrıca çalışma konumuzla ilgili literatür taraması yapıldığında ilk akla gelen, İzzet Öztoprak tarafından kaleme alınan “Türk ve Batı Kamuoyunda Milli Mücadele” adlı eserdir. İsim ve içerik olarak değerlendirildiğinde tezin daha önce bir kitap olarak basıldığı düşüncesi oluşabilir. Fakat eser incelendiğinde yayınlandığı zamanın şartlarına göre derli toplu olmakla beraber içerik olarak Türk basınının önde gelen gazetelerinde Batı basınından yapılmış alıntı haberlerin yer aldığı açıkça görülmektedir. Dolayısıyla batı kamuoyu diyebileceğimiz ilk elden kaynak yer almamakta, Türk basını içerisinde yabancı gazetelerde çıkmış haberlerden yola çıkılarak yazıldığı göze çarpmaktadır. Bununla birlikte yabancı basının Milli Mücadele’ye bakış açılarını ortaya koyan Yahya Akyüz’ün Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu, Ramazan Çalık’ın Alman Basınında Milli Mücadele ve Mustafa Kemal Paşa (1919 - 1923) adlı eserler konumuzla ilgili incelenen kaynak kitaplardır.

BÖLÜM I: PARİS BARIŞ KONFERANSI'NDAN LONDRA KONFERANSI'NA RUM-YUNAN DAYANIŞMASI (Ocak 1919-Şubat 1920)

1.1. Paris Barış Konferansı

1.1.1. Paris Barış Konferansı'nın Toplanması

İmparatorluğun son ve en uzun asrı olan yirminci yüzyılda dört ayrı harbe giren Osmanlı, savaşların sonunu getirmekle uğraşmak zorunda kalmış, Trablusgarp ve Balkan Savaşları'nın ateşlediği ard arda gelen bu süreç dünya savaşıyla yeni bir boyut kazanmıştır. İspanya, İsviçre, Hollanda ve İskandinav ülkeleri bu savaşın dışında kalabilmeyi başarmış; neredeyse dünyanın her bir köşesi ya savaş bölgesi ya da insan gücü kullanımına şahit olmuştur. Afrika, Asya, Ortadoğu, Avrupa hem insan hem de savaşılan bölge olarak ciddi kayıplarla karşı karşıya kalmıştır. 1914 Ağustos ayından 1918 Kasım'ına kadar süren bu savaşta birçok cephede çarpışmalar gerçekleşmiş, İtilaf ve İttifak devletleri arasında tam bir üstünlük mücadelesi verilmiş; ekonomik, sosyal, askerî her türlü imkânlar savaşı kazanmak için seferber edilmiştir. Savaşın dönüm noktası denilebilecek Çanakkale Cephesi'nde yaşananlar savaşın seyrinde önemli bir etki yaratmıştır. Bu cephe sonucunda İtilaf devletleri kanadındaki Rusya'da yaşanan Ekim devrimi ve sonrasında Amerika'nın savaşa girmesi dengeleri alt üst etmiş ve savaşın sonunu getirmiştir. İttifak Devletleri'nden Bulgaristan 29 Eylül 1918'de, Osmanlı Devleti 30 Ekim'de, Avusturya-Macaristan 3 Kasım'da ve son olarak 11 Kasım 1918'de Almanya'nın mağlubiyeti kabul etmesiyle ateşkes antlaşmalarının imzalanması gerçekleşmiş ve böylece uzun bir süredir devam eden savaş süreci sona ermiştir. Bundan sonra savaşı kesin olarak nihayete erdirme dönemi yani barış antlaşmalarının hazırlanıp imzalanması sürecine geçilmiştir.

Birinci Dünya Savaşı'nı masa başında sona erdirmek amacıyla 18 Ocak 1919'da Paris'te bir barış konferansı toplanmış ve burada otuz iki devlet ve milletin temsilcileri yer almıştır. Burada ilk gün İngiltere, Amerika, Fransa, İtalya ve Japonya'nın temsilcileri hâkim devletler sıfatıyla konferans içerisinde kurulmuş komisyonlarda yer almışlardır. Yine bu beş devletin Başbakan ve Dışişleri Bakanları'ndan oluşan "Onlar Konseyi", sadece Başbakanlarından oluşan "Beşler Konseyi" kurulmuştur. Fakat bu

konsey, Japon Başbakanı'nın çekilmesiyle "Dörtler Konseyi" haline dönüşmüştür. Konferansın açılışının hemen ardından basın ile konsey temsilcileri arasında konferansın izlenmesi hususunda bir anlaşmazlık vuku bulmuştur. Bu meseleye sütunlarında yer veren İkdam gazetesi, basın mensuplarıyla İtilaf temsilcileri arasında konferansın açılışıyla beraber konferans haberlerinin aktarılması ile ilgili bir anlaşmazlık oluştuğunu yazmaktadır. Haberin içeriğinde konferans müzakeratının gizli olacağı ve sadece resmi tebliğlerin basına verileceği ile ilgili karara basın temsilcilerinin karşı çıktığı bildirilmektedir. Bu konuyla ilgili gazetecilerin protestoname kaleme alarak bunu Başkan Wilson'a ve diğer temsilcilere verdiklerini yazmaktadır.¹⁵

"Dünyanın paylaşımı"ni yapmak için bir araya gelen temsilcilerin her biri temsil ettikleri ülke ya da kurmak istedikleri devlet adına isteklerini sıralamak için bu konferansa gelmişlerdir. İngilizler yaklaşık 400 kişilik danışman ve temsilci grubuyla Paris'e gelirken sanki konferanstaki etkinliğini sayıca da kanıtlamaya çalışmaktadır. Galip devletler, dört yıllık savaşın sorumlusu olarak kabul ettikleri mağlup devletlerden ganimetlerini almak için "barış" adı altında topladıkları bu konferansta hâkim güç olarak yer almışlardır. Savaşın faturası en ağır şekilde çıkarılmaya ve mağlup devletlerin yeniden savaş çıkaracak derecede güce sahip olmaları engellenmeye çalışılmıştır. Paris'te çok sayıda sorun masa başında çözümü beklemektedir. Buna göre;

- a) Devletlerarası ilişkilerde zorunlu hakemlik ve silahsızlanma gibi yeni ilişkilerden doğan genel meseleler,
- b) Savaş sırasında yaşanan maddi kayıpların ve harcamaların karşılığı olarak tazminat hesaplamasının yapılması ve bunların sorumlulardan tazmin edilmesi gibi mali meseleler,
- c) Müttefikler, tarafsızlar ve birbirlerine zıt konumda bulunan devletler arasında kurulması gereken ticari ilişkilerle ilgili meseleler,
- d) Toprak ve sınır değişiklikleri ile ilgili meseleler.¹⁶

---

¹⁵ İkdam, 20 Kanun-i sani 1919, s.1.

¹⁶ Hicabettin Sarı, "Fransız Basını ve Türk-Ermeni Meselesi (1908-1923)", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, (2003), s. 303.

Bu meseleler içerisinde hiç şüphesiz toprak ve sınır değişiklikleri meselesi en önemli ve en zorlu süreci içinde barındırmaktadır. Hicabettin Sarı'nın tezinde bu meselenin çözümünde üç faktörün göz önünde bulundurulduğundan bahsedilmektedir ki bunlar;

- a) Milliyetler ilkesi ya da milletlerin kendi kaderlerini bizzat belirleme hakkı,
- b) Milli güvenlik hakkı ve uygun sınırlara sahip olma zorunluluğu,
- c) Savaş sırasında verilmiş olan sözlerin tutulması.

Bu üç faktörün Paris Konferansı boyunca pek de göz önünde bulundurulmadığı konferans boyunca yaşananlardan açıkça bellidir. Bunun en bariz örneklerinden biri İtalya ile Yunanistan arasında İzmir konusunda yaşananlardır. İtalyanlar ile Yunanlıların aynı tarafta yer almalarına rağmen birbirlerinden nefret ettikleri açıkça görülmektedir. Nitekim 13 Aralık 1918'de bir İngiliz komutanın İzmir'i ziyareti sebebiyle yapılan şenliklerde Rumlar, İtalyan bayraklarını yırtmış ve çarpışmalara yol açmışlardı. Bir gün sonra İtalyan gençleri, Genoa'daki Yunan Başkonsolosluğu binasını taşlamışlar, kurşunlamışlar ve konsolostan İtalyan bayrağının çekilmesini istemişlerdi. İki millet arasındaki anlaşmazlığın yaşandığı bu dönemde müttefiklerin hiçbiri İtalyanların tarafını tutmuyordu.¹⁷ Savaş sırasında verilen sözlerin İtalya için geçerli olmadığı, Yunanistan ve diğer İttifak devletlerinin menfaatleri devreye girdiğinde göz ardı edilebildiği açıkça görülecektir. Dolayısıyla bu üç faktör tamamiyle kâğıt üzerinde kalmış, konferansın hâkim devletlerinin inisiyatiflerinde şekillenmiştir. Devlet adamları, diplomatlar ve uzmanlar Paris Barış Konferansı'nda önce Almanya ile yapılacak barışla ilgilenmişler daha sonra Avusturya-Macaristan konusuna en sonda ise Osmanlı halklarının ihtiyaçlarını ele almışlardır. Meselelerin çözümlenmesinin bu şekilde sıralanmasında en dikkat çekici nokta Osmanlı Devleti'nin sona bırakılmasıdır. Bu meselede etkili nedenler olarak şu ikisine dikkat çekmek gerekir: Osmanlı ile ilgili konularda galip devletlerin temsilcilerinin hemfikir olamamaları ve bu konuların çözüm noktasında çok farklı mecraları ilgilendiriyor olması. Bunlar işin uzamasına neden olacağından konferansın en son ve uzun meseleleri Osmanlı Devleti'nin durumu, bu devletten ayrılan ya da ayrılmanın eşiğinde olan milletlerin konumu ve onların çeşitli istekleri ile alakalı meselelerdir. Bu konular konferans içerisinde yer alan 32 devlet ve

---

¹⁷ Selahattin Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, c.I, İstanbul, M.E.B. Yayınları, 1991, s. 162.

milletin temsilcilerinin yarıdan fazlası ile birebir alakalı olduğu için Osmanlı Devleti konferansın en önemli meselesi olmuştur.

Konferansın en önemli meselesi Osmanlı Devleti olmasına rağmen onunla alakalı meseleler Osmanlı temsilcilerinin yer almadığı ve dolayısıyla söz hakkı kullanmadığı toplantı odalarında konuşulmuştur. Osmanlı Devleti temsilcisi Damat Ferit Paşa'nın konferansa katılma talebi ancak Haziran 1919'da gerçekleşebilmiştir. Bunu okuyucularına 2 Haziran 1919 tarihli nüshasında iletmış olan Alemdar gazetesi, davetin nihayet gerçekleştiğini yazmıştır.¹⁸ Buna karşın hala Osmanlı sınırları dahilinde yaşayan Rumların ve Yunanistan'ın temsilcisi sıfatıyla konferansa gelen Venizelos, Şubat 1919'da isteklerini sıralamak için Konseyin karşısında yerini almıştır. Damat Ferit Paşa'nın hala Osmanlı Devleti sınırları içerisinde bulunan İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesinden yaklaşık bir ay sonra devleti temsil etmesine izin verilmiştir. Konferansta temsil edilme tarihindeki öncelik sırası bile konferansın gidişatında önem verilen kriterlerin neler olduğuna işaret etmektedir. Yunanistan'ın İtilaf devletlerine savaş boyunca yapmış oldukları yardımların etkisi büyük olmakla beraber, konferansta Osmanlı Devleti'nin temsilcilerinin daha sonra dinlenmesi diplomatik seçimin de bir parçası gibi gözükmektedir. Ne de olsa savaş boyunca Rum ve Yunanlıların yardımını görmüşler buna karşın Osmanlı Devleti yüzünden de birçok cephede savaşmak zorunda kalmışlardı. İstekler dinlenirken de bunların ön plana alındığı aşikârdır. "Barışı sağlamak ve sağlamlaştırmak" görüntüsü altında sonuçları itibariyle çok daha karmaşık bir ortamın oluşmasına neden olacak Paris Barış Konferansı'na Rum ve Yunanlıların, Venizelos'un başkanlığındaki ortak temsilci grubuyla katılmaları aralarındaki işbirliğinin de açık bir delili olacaktır. Anadolu'daki Rumların haklarını da savunmayı en tabii görev ve sorumluluğu bilen Venizelos, Paris'e gelirken rüyalarındaki "imparatorluğu" kurmak için elinden geleni yapma çabası içerisine girecektir.

---

¹⁸ Alemdar, 2 Haziran 1919, s.2.

1.1.2. Paris Barış Konferansı'nda Rum-Yunan Talepleri

Paris Barış Konferansı'nın açılışından yaklaşık on beş gün sonra Yunanlıların ve dahi Osmanlı sınırları dahilinde kalan Rumların talepleri ile ilgili konuşmak üzere Yunan Başbakanı; Amerika, İngiltere, İtalya, Fransa ve Japonya'nın başbakan ve dışişleri bakanlarının karşısına çıkmak için Paris'e hareket etmiştir.

Yunan Başbakanı Elefteryos Venizelos, Barış Konferansı için Paris'e doğru yola çıktığında önce İtalya başşehri Roma'ya uğradı ve Arnavutluk ile Türkiye üzerindeki İtalyan-Yunan rekabetiyle ilgili İtalya başbakanı ve dışişleri bakanıyla görüşme yaptıysa da bir anlaşmaya varamadı. Yunan heyeti Paris'e vardığında İngilizlerin kaldığı otele yakın olan Hotel Mercedes'in üç katına yerleştiler. Heyet 19 kişiden oluşuyordu ama seksen kişilik oda tutmuşlardı. ABD Temsilciler Meclisi üyelerinden Francis Stevenson, Venizelos'u “enerjik, ikna edici, yorgunluk bilmeyen bir kişi olarak; İngilizleri kazandı, Fransızları etkiledi, Amerikalılara güven verdi, İtalyanları da hemen hemen nötralize etti. Paris'te kaldığı süre zarfında çok çalıştı, mektuplar yazdı, röportajlar verdi, etkili kişilere yağ çekti” şeklinde tanıtmaktadır.¹⁹ Venizelos'un ikna edici karakteri Rum ve Yunan taleplerinin Paris'te karşılığını bulmasına zemin hazırlamış, Ermenileri temsil eden Bogos Nubar Paşa'nın talepleri için söylenen “Bogos'un peri masalları” gibi ifadelerle karşılanmasını engelleyici rol oynamıştır. Osmanlı içerisinde yaşamış ve konferans devam ettiği müddetçe de yaşamaya devam edecek olan iki milletin temsilcisi bu iki devlet adamının, Birinci Dünya Savaşı boyunca İtilaf devletlerine yardımda bulunmuş olmalarının karşılığını tavır olarak aynı şekilde almadıkları açıkça görülmektedir. Bu durumun büyük oranda Venizelos ile Bogos Nubar Paşa'nın karakterleri ve ikna güçleri arasındaki farktan ileri geldiği söylenebilir.

Konferansta isteklerin sıralanması kısmına geçildiğinde Rum ve Yunan taleplerinin, Ermeni taleplerine nazaran çok daha hızlı bir şekilde kabul edilerek hayata geçirildiği, en açık şekilde İzmir'in işgali için Venizelos'a izin verilmesinde görülmektedir. Bu iki

---

¹⁹ Margaret Macmillan, **Paris 1919**, Belkıs Dışbudak(çev.), Ankara, ODTÜ Yayıncılık, 2004, s. 341.

temsilcinin istekleri ve konferans sonunda elde ettikleri yan yana yazıldığı Rum ve Yunan temsilcisi Venizelos'un bir adım önde olduğu ortadadır. Diğer taraftan işbirliği içerisinde hareket ettikleri de gözlerden kaçmamaktadır.

23 Aralık 1918'de Yunanistan'ın Londra elçisi Kaklamanos, Yunan Dışişleri Bakanı Politis'e gönderdiği bir telgrafta, İstanbul ve Türkiye basınına dair Atina'dan aldığı notu bildirmektedir. Bu notta Ermeni gazetelerinin İstanbul, Trakya ve Batı Anadolu meselelerinin Yunan görüşlerine uygun olarak çözümlenmesi için Rumlarla sıkı bir anlaşma yapılmasını savunduklarını iletmektedir.²⁰ Bunun hemen öncesinde Kasım 1918'de Londra'da Yunan Ticaret Derneği'nin vermiş olduğu yemekte de Ermeni temsilciler yer almışlardır. Bu yemekte Yunan Hükümeti bakanlarından M.Gennadius bir konuşma yapmış ve konuşmasında Anadolu'da elde edecekleri topraklarla ilgili yönetim kabiliyetlerinin olduğundan bahsetmiştir. Toplantıda yer alanlar bütün Ege'yi, Asya kıyılarını ve Adaları içine alan büyük bir Helen devletinin kurulmasıyla ilgili umutlarını ifade etmişlerdir.²¹ Rum ve Ermeni işbirliğinin yazılı hale dökülmesi ve Paris'te birlikte hareket edilmesine dair ortak kararda şunlar yer almaktaydı: "Biz asırlar boyunca Türkler tarafından ezilen, zulme ve işkenceye uğrayan, Türkiyeli Hristiyan Rum ve Ermeni halkları, müttefiklerin nihaî zaferine hizmet etmiş olma inancıyla şu hususların gerçekleşmesini istediğimizi bildiririz: 1) Rum ve Ermenilerin yaşadığı bölgelerde Türk hâkimiyetine son verilmelidir. 2) Her milletin kendi kaderini tayin etme hakkına uygun olarak, bağımsız bir Ermeni devleti kurulmalı ve Rumlara ait bölgeler Osmanlı İmparatorluğu'ndan alınarak Yunanistan'a bağlanmalıdır. 3) Suçludan (burada Osmanlı kastediliyor) uygun bir tazminat istenmeli ve iki milyon Hristiyanın katilleri mutlaka cezalandırılmalıdır."²² Rum-Ermeni işbirliği konferans süresince devam etmiştir. Birbirlerinin taleplerini destekler konuşmalar yapan Bogos Nubar Paşa ve Venizelos Paris'te ellerini kuvvetlendirecek her yola başvurmuşlardır. Venizelos, 30 Aralık 1918'de Barış Konferansı'na verdiği muhtırasında Ermenistan'a katılması gereken bölgeleri belirtmiştir. Buna göre Ermeniler Doğu Anadolu'dan Akdeniz kıyılarına kadar uzanmış oluyorlardı. Böylece Venizelos, hem Ermenileri yanına çekmiş

²⁰ Dimitri Kitsikis, **Yunan Propagandası**, Meydan Neşriyat, Yayın Tarihi Yok, s. 270.

²¹ **The Times**, November 8, 1918.

²² Kitsikis, **Yunan Propagandası**, s. 272.

hem de Türkiye'yi İzmir çevresine yerleşmiş Rumlar için bir daha tehlike kaynağı olamayacak derecede küçültmüş olduğunu düşünüyordu.²³

Paris Barış Konferansı'na giden sürecin Yunan ve Rum taleplerinin kabarık iştahlarına tercüman olduğu açıkça görülmektedir. Lord Granville Yunan arazi isteklerinin sınır tanımazlığı hakkında 17 Kasım 1918'de Atina basınına dayanarak bir rapor sunmuştur. Bu raporda Yunanlıların On İki Ada ile başlayıp Batı Anadolu kıyılarına kadar uzanan geniş bir bölgeye yayılan toprak istekleri olduğundan bahsetmekle beraber konunun bölge halkının menfaati bakımından değerlendirilecek olursa ellerindeki toprakları şimdiki kadar idarede pek olağanüstü bir başarı gösterememiş Yunanlıların sayıları milyonlara ulaşan bir halkı akıllıca ve şefkatle idare edebileceklerinden şüphe ettiğini itiraf etmektedir. Bu konuyla ilgili İzmir'in ticaretle uğraşan zengin Rumlarının memleketlerinin anavatan tarafından teslim alınmasını istemediklerinin öğrenildiğini ifade etmiştir.²⁴ Buna rağmen isteklerinden geri adım atmayan Venizelos, Yunan Krallığını genişletmek için halkoyunu, nüfus çoğunluğunu, ileride artacak nüfus sayısını, stratejik nedenleri, coğrafya verilerini, iklim benzerliğini, hatta Rum okullarına devamı bile Yunanlılığın kanıtı olarak ileri sürüyordu. Zaten bu konuyla ilgili hazırlıklar Londra'daki büyükelçi Kaklamanos'un öncülüğünde başlatılmıştı. Kaklamanos'a geniş yetki ve kullanması için açık bir hesap verilmişti. Londra'da basın bürosunun kuruluşundan sorumlu olmakla beraber Yunan ve Rum propogandasının Londra ayağını düzenlemek için bir yandan basın bürosunu kurmaya çalışan Kaklamanos, diğer taraftan Paris'te Venizelos'un elini kuvvetlendirecek kitaplar, dökümanlar ve broşürler yayınlamakla görevliydi. Kaklamanos, kurduğu "Greek Bureau of Foreign Information" adı verilen basın bürosunun görevlerini Dışişleri Bakanı Politis'e gönderdiği mektupta şu şekilde sıralamıştır:

- a) Atina'dan gelecek politika, askerlik ve ekonomiyle ilgili bütün haber malzemesini, İngiliz basınında yer alacak şekilde işlemek ve ilgi çekici bir şekilde sunmak,

---

²³ Alexander Anastasius Pallis, **Yunanlıların Anadolu Macerası 1915-1922**, Orhan Azizoğlu (çev), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1997, s.46-47.

²⁴ Gotthard Jaescke, **Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri**, Cemal Köprülü (çev) Ankara, TTK Yayınları, 1991, s.50.

- b) Bizi ilgilendiren konularda, yanlış bilgi ve hükümlere karşı notlar, makaleler, mektuplar kaleme almak,
- c) Çıkaracağımız dergiyi sıkı bir işbirliği ile desteklemek,
- d) İngiltere’de yayınlanacak broşürleri İngilizceye çevirmek, gerekli ön hazırlıkları yapmak,
- e) İngiliz basınından özetlerin ve yorumların iki üç ayda bir derlemesini hazırlamak,
- f) Reklamla ilgili bütün diğer işlerle uğraşmak. Edebiyat ve sanat alanındaki bilgisiyle Petrides, İngiliz kamuoyuna milli çıkarlarımızı kültürel yönüyle de tanıtmak suretiyle propogandamızı değerlendirebilecektir.

Kaklamanos’un mektubuna Politis 3 Eylül 1918 tarihli cevabî mektubunda çalışmalarından dolayı memnun olduğunu bildirmekle beraber propogandanın nasıl yapılacağı ile ilgili yardımcı olacağını düşündüğü bir yazıyı eklediğini yazmıştır. Bu yazıda, propoganda kitaplarının raflarında eskitecek kişilerden ziyade okuyup başkalarına da aktaracağına emin olunan kişilere gönderilmesinin amaca ulaşmada daha çok yardımcı olacağı ifade edilmektedir. Bu konuda büyükelçiliğin elinden imzalı bir mektubun iliştirilmesi şeklinde hazırlanan kitapların gazetecilere, politikacılara ve üniversitelere gönderilmesinin gerekliliğinden bahsedilmektedir.²⁵ Bütün bu ön çalışmalar Paris’teki konferansta Yunan ve Rum taleplerinin haklılığına inanmış insanların sayılarını arttırmaya yönelik propoganda çalışmalarıdır. Bunun en önemli ayağını Londra ve Yunan Büyükelçisi Kaklamanos oluşturmaktadır.

(3-4) Şubat 1919’da Paris Barış Konferansı’nda büyük devletlerin huzuruna çıkarak, Osmanlı Devleti üzerindeki Yunan iddia ve amaçlarını listenin başında İzmir olmak üzere takdim edecek olan tecrübeli politikacı Giritli devlet adamı Venizelos, Yunan tezini Wilson prensiplerine ve self-determinasyon hakkına dayandırmıştır. Venizelos, Batı Anadolu’nun nüfus yoğunluğu ve etnik nedenlerle Yunanistan’a verilmesi gerektiğini söylemiştir. Batı Anadolu’daki tüm Rum nüfusunun 1.700.000 olduğunu söyleyen Venizelos, Rum nüfusunun Türk nüfusundan daha fazla olduğunu iddia

---

²⁵ Kitsikis, **Yunan Propagandası**, 130-132.

etmiştir.²⁶ Buna karşılık konferanstan yaklaşık dört yıl önce gerçekleşen hadiseler nüfus meselelerinin hiç de söylendiği gibi olmadığını kanıtıdır. Savaşın başlarında 9 Ocak 1915'te Venizelos, İngiliz Büyükelçisi Sir Edward Grey'e yazdığı yazıda birtakım toprak kazançları karşılığında savaşa derhal dahil olabileceklerini yazmıştır. İngiliz Hükümeti bunu kabul etmiş ve Sir Edward Grey 23 Ocak 1915'te Yunanistan'a Küçük Asya kıyısında önemli toprak tavizlerinde bulunmuştur. Buradaki amaç Yunanistan'ı bir an evvel savaşa dahil etmektir. Grey'in bu notasını alan Venizelos derhal harekete geçmiş ve Anadolu'nun coğrafik ve etnografik yapısıyla ilgili bilgi almak için o sıralarda Yunanistan'ın Genelkurmay Başkanlığı'na vekâlet eden Albay Metaksas'a müracaat etmiştir.²⁷ Pallis kitabında, büyük devletlerin Yunanistan'ın Birinci Dünya Savaşı'na dahil olmasını sağlamak için, uzun zamandır göz diktiği İzmir ve çevresini savaşa girmesinde iştahını kabartıcı bir neden olarak kullanmayı amaçladıklarını yazmaktadır.

Venizelos ise bu fırsatı kaçırmamış ve hemen çalışmalara başlamıştır. Geçmişte Anadolu üzerine askeri ve siyasi çalışmalar yapmış olan Metaksas adeta bu iş için biçilmiş kaftandır. Fakat Metaksas'ın sonuç raporu Venizelos'un hoşuna gitmeyecektir. Çünkü bu raporda Metaksas, Anadolu nüfusunun yaklaşık on milyon olduğunu ve bu sayının ancak iki milyonunun Rum olabileceğine işaret etmektedir. Ayrıca Rum halkının en kalabalık yaşadığı yer olan İzmir sancağına bağlı Aydın'da Türklere karşı oranlarının ancak yediye karşı beş olduğunu yazmaktadır. Bunun yanı sıra Rum ahalinin silah kullanma alışkanlığına da sahip olmadıklarını belirtmekle beraber Anadolu'nun ilhak edilebilmesi için uygun yolların ve ulaşım araçlarının yokluğunun bu seferin güçlüklerinden biri olduğunu ifade etmektedir.²⁸ 1915 Ocak ayında Venizelos'un isteği ile yazılmış bu rapor açıkça nüfus konusunda Rumların Anadolu'nun hiçbir yerinde çoğunluğu sağlayamadıklarının ilk ağızdan ilan edilişi olmasına karşın bundan dört yıl sonra sahte istatistikî bilgilerle Venizelos istediklerini elde etmek için Paris'te Konseyin karşısında yerini almıştır.

---

²⁶ Hakan Uzun, "1919-1950 Yılları Arasında Türkiye-Yunanistan İlişkileri", **Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi**, cilt 5, sayı 2, (2004), s.39.

²⁷ Pallis, **Yunanlıların Anadolu Macerası**, s. 29-30.

²⁸ Murat Köylü, **Çılgın Yunanlılar**, İzmir, İleri Yayınları, 2012, s.34-35.

Venizelos'un Paris'te Konseyin karşısında Batı Anadolu'daki Rum nüfusu ile ilgili sözleri, Paris'te çıkan L'Humanité gazetesinde Fransız yazar Anatole France'ın kaleme aldığı yazıda desteklenmektedir. Bütün dünyaya Venizelos'un taleplerinde haklı olduğunu duyurmaya çalışmaktadır. Yazar Anatole France, L'Humanité gazetesindeki yazısında Venizelos'un çabalarını, sefaletin ve ölümün kurbanı olan Asya Rumlarını ve Ermenilerini kurtarma çabası olarak nitelendirmektedir. Buna gerekçe olarak da Morning Post gazetesi muhabirinin ifadelerine işaret etmektedir. France'nin söylediği muhabir yazısında Türkler ve Almanların Rum ve Ermeni soykırımları yaparak bu ırkları ortadan kaldırmayı hedeflediğini, Rumlar için bilançonun şu şekilde olduğunu yazmaktadır: "450.000 Rum, sürgüne gönderildi ve öldürüldü, 500.000'i tabur göreviyle askere alındı ve öldü, bu üzücü olaylar ateşkesine rağmen devam etti."²⁹ Anatole France yazısının devamında ateşkesin soykırımlara son vermediğini söyleyerek, İstanbul'da Yunan gemilerinin bombalandığını, İmparatorluk içinde hala Ermeni ve Rumların tehlikelere maruz kaldıklarını yazmaktadır. Bu ifadelerin gerçekle bağlantısını kurmak oldukça güçtür. Bu söylenen olaylar sırasında İstanbul'un hala Osmanlı Devleti'nin başşehri olduğu ve Yunan gemisinin işgal için geldiği ortada iken bombalama hadisesinin diğer kaynaklardan doğrulanmış olmamasına rağmen gazetenin okuyucularının bilinçaltına Türklerin soykırım yaptıkları, Yunan gemilerinin bombalandığı şeklindeki ifadelerle yaşanan olayları farklı şekilde sundukları açıkça görülmektedir. O gemilerin orada ne işi olduğu hususu hiç gündeme getirilmemiştir. Nüfus ile ilgili ifadelerinde ise Fransız yazarın kendi içinde çelişkiler yaşadığını tespit etmek hiç de güç değildir.

L'Humanité'deki yazısının devamında konuyu nüfus meselesine getirerek Türk çoğunluğun göreceli olduğunu ve bu nüfusun geçici olarak gelenlerden oluştuğunu ifade etmektedir. Yazar, İstanbul'un Türk nüfusunun sultanın emrindeki bütün yerlerden gelmiş Müslüman topluluklardan oluştuğunu fakat Ermenilerin ve Rumların din kardeşleri olarak maneviyat ve ilerleme bakımından aynı noktada durduklarını söyleyerek nüfus konusunda ayrılmamaları gerektiğini yazmaktadır. Bu ifadeler nüfus konusundaki değerlendirmelerinde yazarın tam anlamıyla çeliştiğini göstermektedir.

---

²⁹ L'Humanité, Février 3, 1919.

Ermenilerin ve Rumların din kardeşi oldukları için nüfus olarak birlikte kabul edilmeleri gerektiğini söylemesine karşın İstanbul'un nüfusunda Müslümanların genel olarak sayılmasını eleştirmiştir. Dolayısıyla aynı yazı içindeki ifadelerinde kendisiyle çeliştiği açıkça görülmektedir.

3 Şubat 1919'da Venizelos Yunanistan'ın isteklerini Yüksek Konsey'e sunma fırsatını bulmuştur. Eline notlarını, istatistikî bilgilerini ve hatta talep edeceği adalardaki mutlu Yunan balıkçıları gösteren fotoğraflarla dolu albümleri alarak gelen Venizelos, isteklerini ikna edici bir üslupla karşısındaki liderlere aktarmıştır. Venizelos'a göre; Arnavutluk'un güneyini, Ege ile Karadeniz arasındaki Trakya'yı, hiç olmazsa batısını almalı, bunun yanı sıra birkaç adayı ve Anadolu'dan da Marmara'nın güney sahilinin ortasından yaklaşık 400 mil güneye İzmir'e inen kesimi ele geçirmeliydi. Yunanistan'ın İstanbul'u istemediğini özellikle ifade etmiştir. Bir yandan Amerikalı öğretmenlerin bu bölgelerdeki çalışmalarını överken, İtalyanlara kompliman yapmayı da ihmal etmemiştir. Barış Konferansı'ndaki o zafer anında Venizelos, Yunanistan'la Türkiye arasında hala süregelen düşmanlığın da fitilini ateşlemişti.³⁰

Venizelos'un istekleri meselesine yer veren Fransa'nın yüksek tirajlı gazetesi Le Figaro, Yunan başbakanının bildirisinde Bulgar ve Türk yönetimi altında acı çeken Rumların sıkıntılarını hatırlattığını ve talep ettiği toprakları şu şekilde sıraladığını okuyucularına iletmektedir:

- a) 150.000 Rum'un yaşadığı yer,
- b) Trakya ve İstanbul bölgesi,
- c) Savaştan sonra Bulgaristan'a katılan Ege Denizi kıyısı,
- d) Balıkesir vilayeti ve Küçük Asya'daki Aydın,
- e) Kıbrıs adası.

---

³⁰ Macmilian, **Paris 1919**, s. 345.

Bildirisinin devamında Venizelos, bu bölgelerdeki halkın çoğunun saf Yunan ırkından oluştuklarını belirtmiştir. Gazetenin bu konuyla ilgili son cümlesi “Venizelos, Küçük Asya sorununa tam olarak değinmedi” şeklinde olmuştur.³¹ Burada da görüldüğü üzere 150.000 Rum’un geldiği yerin neresi olduğu ifade edilmemiştir. Venizelos’un Konsey’e yaptığı konuşmada ise Arnavutluk’un güneyini yani Kuzey Epir bölgesini istediği bilinmektedir. Gazetenin haberdeki diğer bölgeleri isim olarak vermesine karşın Arnavutluk’un güneyi demek yerine “150.000 Rum’un yaşadığı yer” ifadesiyle okuyucularına iletmesinin arkasında bölgede yaşayan Rum nüfusunu söyleyerek sayıca üstünlüğe sahip olduğunu ön plana çıkarma gayretinden bahsedilebilir. Barış Konferansı’nda Küçük Asya ve Doğu Trakya ile ilgili olarak Venizelos’un iddialarını tetkik eden Amerikalı uzmanlar, Anadoluyla ilgili Yunan iddiaları hakkında olumsuz rapor vermişlerdir. Bu raporda Venizelos’un Konferansa verdiği nüfus yoğunluğuyla ilgili rakamların hatalı olduğunu ve İzmir Sancağı dışında diğer vilayetlerde çoğunluğun Türk olduğunu kanıtlamakla beraber İzmir’in Yunanistan’a verilmesine karşı çıkmışlardır. Buna sebep olarak bu limanın ihraç limanı olmasından dolayı bu şehrin hinterlandından ve İç Anadolu’dan ayrılmasının hem limanın hem İç Anadolu’nun ticari hayatına büyük bir darbe vuracağını belirtmişlerdir.³² Buna karşılık Venizelos’un taleplerini desteklemek adına propaganda malzemesi olarak basılan Yunanlı yazar Léon Maccas’ın kitabında “*Küçük Asya’daki Yunan isteklerinin gerçekleşmesi herkesin işine yarayacaktır*” diye yazmaktadır.

Venizelos, Paris Barış Konferansı’nda Yunan talepleri ile ilgili konuşmasını 4 Şubat 1919 tarihli toplantıda tamamlamıştır. Bu toplantıda Venizelos’un istekleri ile ilgili çarpıcı ifadeler yer verdiğini yazan L’Humanité gazetesi Venizelos’un İstanbul’un Yunanistan’a bırakılması mümkün değilse, bu şehrin uluslararası olmasının kabul edilip Milletler Cemiyeti’ne bırakılmasını söylediğini okuyucularına iletmektedir. Ayrıca 1.700.000 Rum’un yaşadığını söylediği Küçük Asya’nın da Yunanistan’a verilmesini istediğini buna gerekçe olarak da 1915’te bütün bu söylenen toprakların İtilaf hükümetleri tarafından Yunanistan’a verileceği ile ilgili söz verildiğini ve bu sözleri

---

³¹ **Le Figaro**, Février 4, 1919.

³² Pallis, **Yunanlıların Anadolu Macerası**, s.90.

tutmalarını beklediğini yazmaktadır.³³ İstanbul'un durumuyla ilgili Venizelos'un talebi İngiltere'nin önde gelen gazetelerinden The Times gazetesinde de yerini almıştır. The Times editörü kendisine gelen isimsiz bir mektupta tartışmalı bir süreç yaşandığını ifade ederek Türkiye'nin Trakya ve üzerinde mutabakata varılmamış diğer bölgelerin bir bütün halinde vesayet altına alınmasının çözüm olacağından bahsetmektedir. Bu vesayetin Milletler Cemiyeti'nin koruması altında olması gerektiği ifade edilmektedir.³⁴ The Times editörlerinin isimsiz mektup yayınlama işi bu gazete için neredeyse bir klasik olmuştur. Rum ve Ermenilerle ilgili bu minvalde yazılar, isimsiz mektuplar yayınlayarak okuyuculara bu milletlerin haklı olduğunu gösterme çabasına girdikleri dikkat çekmektedir. Bu tarz isimsiz mektupların güvenilirliği tartışmaya açıktır.

Venizelos'un Yüksek Konsey'e sunduğu toprak isteklerini incelemekle görevli olan komisyonda Amerikan delegesi olarak yer alan Mr. Westermann, Venizelos'un toprak isteklerini inceleyip reddetmiştir. Yapılan incelemede Rumların çoğunlukta olduğu iddiasının mesnetsiz olduğunu belirten Westermann, istenilen bölgelerin coğrafi açıdan birbirinden ayrılmasının bir felaket olacağını söylemiştir.³⁵

Yunan talepleriyle ilgili diğer bir konu ise talep edilen yerlerin bir başka devletin sınırları içerisinde yer alması meselesidir. Bu konuyla ilgili La Croix gazetesi, Paris Konferansı'nda Venizelos'un Yunan taleplerini dile getirdiğinden bahsetmiştir. Venizelos'un İtalya'ya geçici süreyle emanet edilmiş olan Kuzey Epir bölgesine ve Bulgaristan'a yüksek oranda pay verilmiş olan Trakya bölgesine gözünü diktiği belirtilmiştir. Bununla beraber Oniki Ada üzerinde de hak iddiasında bulunduğunu ve bütün bu isteklerin Venizelos tarafından komiteye duyurulduğunu okuyucularına bildirmektedir.³⁶ Fakat Venizelos'un çizdiği bu sınırlar oldukça karmaşık ve etrafına huzurdan çok kargaşa yaratacak şekildeydi. Parçalı şekilde istediği toprak, haritadan işaretlendiğinde çok daha iyi anlaşılıyordu. Bunun yanı sıra toprak istekleriyle Arnavutluk, Türkiye ve Bulgaristan'ın topraklarından isteklerde bulunması İtalya'nın da

---

³³ **L'Humanité**, Février 5, 1919.

³⁴ **The Times**, April 22, 1919.

³⁵ **Türk İstiklal Harbi**, c.2, Batı Cephesi Birinci Kısım, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1999, s. 12.

³⁶ **La Croix**, Février 5, 1919.

Yunanistan'a tepkili olmasını doğuracaktı. Venizelos toprak isteklerini yaparken Yunanistan'ın fizikî, sosyal ve ekonomik koşullarını göz ardı etmişti. Nüfusu beş milyon bile olmayan bir ülke, özellikle de genç nüfusun çok az olduğu, 1917'de iç savaşın eşiğinden dönmüş, ekonomisi de iç açıcı olmayan bir ülkeydi. Nüfus verileriyle oynamalar yaparak Arnavutluk'tan Kuzey Epir'i koparmaya çalışmıştı. Ona göre Arnavutlar şanslıydı, Yunanlılar onları üstlenmek istiyor diye sevinmeliydiler.³⁷ La Croix gazetesinin 6 Şubat 1919 tarihli nüshasında Venizelos'un taleplerinden bahsederek kendisinin Rum çoğunluğun yaşadığı İzmir, Adalar, Marmara'nın kıyı boyunun anavatanına (Yunanistan'a) katılması gerektiğini okuyucularına duyurmaktadır.³⁸ Bu gazete "haç, istavroz" manasına gelen adının anlamını adeta yerine getirircesine, basının tarafsızlık ilkesini hiçe sayarak Venizelos'un taleplerini ve Rum nüfusu ile ilgili söylediklerini iddia olarak değil de adeta gerçekleri ortaya koyan cümleler olarak lanse etmiştir. Bu tutum gazetenin Rumlar ve Yunanistan ile ilgili yaptığı diğer haberlerde de değişmemiştir. Fransa'da çıkan diğer gazetelerde olduğu gibi dinî bir ayırım yaparak okuyucularını bilgilendirmeyi tercih ettiği açıkça görülmektedir. Rumlar, Fransız basınının yaptığı haberlerden o kadar memnun olmuşlardır ki bununla ilgili bir teşekkür mektubu göndermişlerdir. "Fransa Yunanseverlerine Çağrı" başlığını taşıyan bu mektupta "anavatanlarından ayrı 300.000 Rum'un temsilcisi olarak Hellenizm davasına olan yardımı için Fransız basınına şükran duyduklarını, kahraman Fransız ulusuna olan hayranlıklarından bahsederek bütün Yunan ırkının anavatanla birleşmesi için Yunansever Fransa halkının Venizelos'a yardım etmesini beklediklerini yazmışlardır.³⁹ Rumların hedefi İzmir'i Yunanistan'a dahil etmektir. Bu amaçla Şubat 1919'da Amerika'nın İstanbul Büyükelçiliği'nde bir toplantı yapılmış ve burada İzmir Rumları adına Metropolit'e vekâlet eden Kayseri Metropolit'i Nikola, söz alarak İzmir halkının Türk idaresinden kurtulmak istediğini belirttikten sonra Yunan işgalinin haklılığına dair gerekçeler üretmeye çalışmıştır.⁴⁰

Barış Konferansı'ndaki Komisyon ilk toplantıda sınırlar konusunda görüş ayrılığına düştü. İngiltere ve Fransa Yunan taleplerini desteklerken Amerikalılar mesafeli ve ılımlı

³⁷ Macmilian, **Paris 1919**, s. 346.

³⁸ **La Croix**, Février 6, 1919.

³⁹ **Le Temps**, Février 12, 1919.

⁴⁰ Bülent Atalay, "İşgal Döneminde İzmir Metropolit'i Hrisostomos (1919-1922)", **Trakya Üniversitesi SBE Dergisi**, cilt: 11, sayı: 1(Haziran 2009), s. 32.

bir tutum içindeydiler. İtalyanlar ise her şeye itiraz etmeye meyilliydiler. Adriyatik'in hemen ötesinde güçlü bir Yunanistan istemiyorlardı.⁴¹ Yunan istekleri iki iddia üzerinde ısrarla duruyordu: Birisi Türklerden istenen bölgelerde Rumların çoğunlukta olduğu, diğeri de bu bölgedeki Hristiyanların hayatlarının tehlikede olduğu ve silahlı Türk çetelerinin soykırımına uğramalarının mümkün olduğu idi. Anadolu'nun taksimi için, içinde bulunulan ortamı eşi bulunmaz bir fırsat olarak gören Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi ve Patrik Dorotheos, Venizelos'un Paris'te Yunanlılık adına yaptığı teşebbüsleri desteklemek için Patrikhane üyelerinden Sofakles Hüdaverdioğlu'nun da bizzat bulunduğu otuz kişilik bir heyetle 3 Mart 1919'da bir Yunan savaş gemisiyle Paris Barış Konferansı'na katılmak üzere İstanbul'dan Paris'e hareket etti. Heyet, Paris ve Londra'da ziyaretlerde bulunmuş, Patrik tarafından bir muhtıra verilmiştir. Bu muhtırada İstanbul Rumlarının kurtarılması ve Ayasofya'nın kilise haline dönüştürülmesi için yardım istemiştir. "Yüzyıllardır ezilen Rumların temsilcisi" sıfatıyla Avrupa'da Wilson, Clemanceau ve Poincaré ile görüşen Dorotheos, onlardan Türklerin hâkimiyetinden kurtarılacakları sözünü alarak 16 Haziran 1919'da İstanbul'a dönmüştür.⁴²

Venizelos'un Paris'te sunduğu taleplerinde dikkati çeken önemli bir husus, Pontus Rumları ile ilgili herhangi bir isteğinin olmamasıdır. Aksine Trabzon ve çevresinin kurulacak bir Ermenistan'a dahil edilmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Oysa Trabzon, Pontusçu Rumların vazgeçilmez merkezlerinden biriydi. Venizelos bu politikasıyla Avrupa'daki Ermeni propoganda mekanizmasının ve en önemlisi de Amerika Birleşik Devletleri'nin desteğini sağlamayı amaçlamıştır. Ayrıca Yunanistan'ı anayurdundan çok uzaktaki bir kısım Rumların korunması sorumluluğundan kurtarmayı amaçladığı söylenebilir.⁴³ Venizelos, Paris'te her ne kadar Pontus Rumlarını gücendirmiş gözükse de çok geçmeden bu düşüncelerinde samimi olmadığını kanıtlar derecede Trabzon ile ilgili çalışmalara başlamıştır. Dolayısıyla İstanbul hedefi gibi Pontus hedefi sadece Paris'te diğer istekleri gerçekleştirebilmek adına bir süre üstü örtülmüş ve geri plana atılmış gibi gözükmektedir. Yunan delegesine konferansta teknik danışmanlık yaptığı

⁴¹ Macmilian, **Paris 1919**, s.351.

⁴² Seyfi Yıldırım ve Adnan Sofuoğlu, **Siyasi Faaliyetleriyle Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İstanbul Rum Ortodoks Patrikhanesi**, Ankara, KÖKSAV Yayınları, 2010, s. 122.

⁴³ Oğuz Gülcan, "Batı Anadolu'da Kuva-yı Miliye'nin Oluşumu(1919-1920)", (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 2007), s. 67-68.

belirtilen Boston Üniversitesi Uluslar arası Hukuk Bölümü eski profesörlerinden Theodore P. Ion, Trabzon vilayetinin durumu hakkında Barış Konferansı'na Trabzon'da yaşayan Rumların Türkiye'den ayrılıp Pontus Cumhuriyeti olarak bilinecek ayrı bir devlet kurmak istediklerini bildirdiklerini okuyucularına duyurmaktadır. Bunun yanı sıra Trabzon çevresinde yaşayan 50.000'e yakın Stavriot (Müslüman olmuş gibi görünen Hristiyanlar) olduğunu ve bunların Türk hükümetinden tekrar Hristiyan olmak için talepte bulunmalarına karşın izin verilmediğini öne sürmektedir.⁴⁴

Yunan taleplerinin büyük devletlerce nasıl karşılandığı ise farklılık arz etmektedir. İtalya, savaş sırasında kendilerine de aynı bölgelerle ilgili söz verilmiş olmasından dolayı Venizelos'un istediği başta İzmir olmak üzere bazı bölgeler konusunda hiç de mutlu değildir. İngiltere ve Fransa ise bu bölgelerde daha güçlü bir İtalya yerine kendilerine bağlı kararlar alacağını düşündükleri Yunanistan'ın yer almasını tercih eder gözükmekteydiler. Bu konuda Fransız basınının önemli temsilcilerinden biri olan Le Temps'te çıkan bir yazı oldukça dikkat çekicidir. Bu yazıda Küçük Asya üzerine çalışma yapan herkesin bölgedeki Rumların ticaret ve ziraatteki üstünlüğünü tartışmasız kabul edeceğine yer verilmektedir. Bu konuyla ilgili kitap yazan Sir William Ramsey eserinde, geleceğin Küçük Asya Rumlarının elinde olduğunu ve bu gerçeği tanımayan ve kuracağı binanın temelini ona dayandırmayan bir kişinin ya da bir politikanın başarıya ulaşamayacağını belirtmektedir.⁴⁵ Amerika başkanı ise her ne kadar Avrupa işlerine karışmak istemese de bir şekilde bu konulara dâhil olmakla beraber yine de biraz kararsız bir tutum sergilemektedir. Müttefik devletlerin aralarında yaptıkları toplantılardan çıkan bu görüntü gazetelerde de yerini almıştır. Christian Science Monitor gazetesi bu konuyla ilgili haberinde Paris Konferansı'nın ilk günlerinde Fransa, Birleşik Devletler ve İngiltere'nin Yunanistan'ın tarafında yer aldıklarının anlaşıldığını yazmaktadır. Buna karşılık Başkan Wilson'un Washington'a gidişiyle beraber Birleşik Devletler heyetinde bir değişimin meydana geldiğini ve Washington'un desteğinin Yunanlılardan farklı bir yere İtalya ve Bulgaristan tarafına kaydığını bildirmektedir. Fakat bir süre sonra Bulgaristan'dan da uzaklaştıklarını ifade etmektedir.⁴⁶ Amerikan Başkanı Wilson'un kararsızlığı konferansın gidişatı konusunda ya da Rumları temsil

⁴⁴ **New York Times**, January 19, 1919.

⁴⁵ **Le Temps**, Avril 30, 1919.

⁴⁶ **Christian Science Monitor**, August 18, 1919.

eden Venizelos'un taleplerinin karşılık bulmasında bir sıkıntı yaratmamıştır. Bu dönemde Wilson'un kararsızlığını ortadan kaldırmaya ve Yunan taleplerini desteklemeye yönelik haberler de görülmektedir. Christian Science Monitor gazetesinde Belçikalı Profesör Comte de Suys, Yunanlıların istedikleri bölgelerin kendilerinin hakkı olduğundan bahsederek “*Şimdi tazminatın şanlı günleri geliyor*” diye yazmaktadır. Sözlerinin devamında ise şöyle seslenmektedir: “Trakya mutlaka Yunanistan'a geri verilecek. Hala çok fazla Yunan zekasının izlerinin görülebildiği İstanbul'un da mutlaka Yunanistan'a iade edilmesi gerekiyor. Katliam, zulüm ve sürgünlere rağmen, Rum nüfusu hala çok önemli sayıdadır.” Mektubunun sonunda da Başkan Wilson'a “Rumların atalarının kutsal mirasını onlara geri verin” şeklinde seslenmiştir.⁴⁷ Bununla beraber Dışişleri Müsteşarı olarak katıldığı bir konferansta C. Sforza, Venizelos'un hayalci planlarına karşı çıkarak Yunanistan'ın menfaatlerini korumak istediğini ancak “açlıktan ölüdüğü gibi çok yemekten de ölüneceğini” hatırlatmıştır.⁴⁸ Uzman görüşleri farklılık arz etmekle birlikte Venizelos'un istekler konusunda aşırıya kaçan noktalara vardığı görüşü yoğunluk kazanmaktadır.

Diğer taraftan Fransız basınında ise Türklerin Avrupa'dan atılması ve Anadolu'nun iç kısımlarına sürülmesi gerektiği ile ilgili yazılar yayınlanmakta ve yapılan konferanslarda bu tarz konuşmalar yapılmaktadır. 9 Şubat 1919'da Paris'te Fransız Hellenizm Hakları Cemiyeti tarafından düzenlenen konferansta konuşan Joseph Reinach çok dikkat çekici ifadelerle dolu konuşmasında şöyle seslenmektedir:

“Bu büyük ve müthiş savaş, Batı medeniyetinin Cermen kültürüne ve Türk barbarlığına karşı savaşı idi. Galipler, Almanları kendi evlerine Türkleri kendi evlerine göndermezler ve zaferin uçup gitmesine seslerini çıkarmazlarsa, savaşın gelecek nesillerin başına da bela olmasını nasıl önleyebiliriz? Doğuda, deyim yerindeyse, Batı Hellenizmdir...”⁴⁹

Her fırsatta mümkün olduğunca Hellen kültürünün üstünlüğünden ve batı felsefesinin mihenk taşı olduğundan bahsedilmesi bir gelenek haline almıştır. Bu şekilde Yunan ve Rumların isteklerinde haklı oldukları belirtilerek, bu “üstün ırkın” yönetilecek değil yönetecek bir ırk olduğu vurgulanmaktadır. Paris Barış Konferansı boyunca Türk ırkının “barbar ve yıkıcı” olmasına karşın Yunan ve Rum ırkının “medenî ve yapıcı”

⁴⁷ **Cristian Science Monitor**, October 21, 1919.

⁴⁸ A.Suat Bilge, **Büyük Düş Türk-Yunan Siyasi İlişkileri**, Ankara, 21. Yüzyıl Yayınları, 2000, s. 52.

⁴⁹ **Le Temps**, Février 10, 1919.

özelliklere sahip olduğu iddiası Batı basınının sütunlarında sıklıkla yer almaktadır. Ayrıca Hristiyan kamuoyunun ilgisini çekmek için her fırsatı kollayan Batı basını Yunanlıların dindaşları Rumları korumak ve kurtarmak maksadıyla çalıştığını ifade etmektedir.

1.1.3. Paris Barış Konferansı'nda İzmir'in İşgal Kararının Çıkışı

İzmir, 20. yüzyıl başlarında; Aydın, Menteşe, Saruhan ve Denizli sancaklarını kapsayan ve Aydın vilayeti olarak kabul edilen bölgenin merkezi konumundaydı. Bölgede nüfusun etnik yapısı çeşitlilik arz etmekteydi. Bu bölgedeki Rum nüfusuyla ilgili konuşmalar Paris Barış Konferansı'nda yerini almıştır. Venizelos, Konferans heyetine İzmir ile ilgili sunduğu raporunda merkez ilçede 416.494 kişilik toplam nüfusun 243.879'u Rum, 96.250'si Türk nüfusu olarak vermiştir.⁵⁰ Fakat nüfus dağılımının bu şekilde olmadığı ve Venizelos'un nüfusla ilgili oynamalar yapıp İzmir ve çevresinin Rumlara ait olduğunu ispat etmeye çalıştığı açıktır. Bu şekilde özellikle kararsız durumdaki A.B.D. Başkanı Wilson'u etkileme çabasıdır. Göz ardı edilmemesi gereken nokta resmî istatistiklere göre Aydın vilayetinin toplam nüfusunda Rumların oranı %17.4 iken, Türk nüfusun oranı %79'dur. Nüfus meselesiyle ilgili İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalinden iki gün sonra *Âti* gazetesinde "Wilson Prensipleri Nerede?" başlıklı yazıda Aydın vilayeti içinde yer alan İzmir'de 111.486 Türk'e karşılık 87.497 Rum olduğu yazmaktadır.⁵¹ Savaş halinden yeni çıkmış olduğu ve bu durum içinde sağlıklı nüfus sayımının yapılmasının mümkün olmadığını düşünmek Türk tarafının tezini çürütmeye götürür gibi görünmektedir. Fakat savaş halinin yanı sıra Balkanlardan ciddi bir Türk göçünün gerçekleştiği düşünülürse her ne kadar tam rakamlar olmasa da göçle beraber kayıpların karşılandığı düşünülebilir. Ne olursa olsun Venizelos'un vermiş olduğu rakamların da sağlam rakamlar olmadığı bir gerçektir. Venizelos'un nüfus ile ilgili çabasının arkasında İzmir'i işgal isteğinin olduğu düşünülürse, rakamlarla oynamaya en çok ihtiyaç duyan tarafın Yunanlılar olduğu, Mondros Mütarekesi'nden sonra bölge ile ilgili yapılan çalışmalardan anlaşılmaktadır.

⁵⁰ Kitsikis, *Yunan Propagandası*, s.34.

⁵¹ *Âti*, 17 Mayıs 1919, s.2.

Yunan Hükümeti İzmir'i işgal etmeye yönelik propaganda çalışmalarını, Avrupa başkentlerinde Kasım 1918'in başlarından itibaren adım adım yön vermeye başlamıştı. Bu yayın ve propagandalarla bir yandan Türkler “barbar” olarak gösterilmeye çalışılırken, diğer yandan da Batı Anadolu'daki Rum nüfusunun Türk nüfusundan fazla olduğu ve Wilson prensiplerine göre bu bölgenin Türk yönetiminden kurtarılıp, hürriyetine kavuşturulması gerektiği tezi işlenmekteydi.⁵² Mütareke şartları kabul edilmeden önce İzmir Valisi Galip Bey'e, Fransız uyruklu bir tüccar olan M. Edmond, Mondros Mütarekesi öncesinde Yunan Başbakanı Venizelos'un İzmir ve hinterlandının Yunan nüfuz bölgesi olarak kabul edilmesi için harekete geçtiğine dair bilgi verir.⁵³ Dolayısıyla İzmir ve çevresini Yunanistan sınırları içine dahil etmek konusunda en fazla çabayı gösterecek olan Venizelos, bu konudaki çalışmalarını Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı 30 Ekim 1918'den önce başlatmıştı. Venizelos, kendisinden “Veliahdım” diye bahsettiği en yakın iş arkadaşı ve Tarım Bakanı olan Andrea Mihalakopulos'a 17 Mayıs 1918'de bir mektup göndermiştir. Mihalakopulos, o sırada tedavi için gittiği Paris'te bulunuyordu. Venizelos'un Atina'dan gönderdiği bu mektupta Paris'te, yakınlarda bir konferans toplanacağını haber vererek bu konferansta Yunan Parlamento Heyeti'nin içerisinde yer almasını istediğini yazmaktadır.

Mektubun devamında müttefik devletlerin umumi efkârını, haklarının benimsenmesi hususunda hazırlamanın gereğinden bahsetmekle beraber çeşitli ülkelere delegeler ordusu göndermenin lüzumunu yazmaktadır. Bu konuda en önemli sıkıntının yetişmiş eleman sıkıntısı olduğunu sözlere ekleyen Venizelos, Paris'te cereyan edecek konferans öncesi ve sonrasında bütün bu işleri yönlendirecek Yunan ve Rum haklarının savunulması için gereken altyapı çalışmalarını üst düzey politikacılar nezdinde hazırlıklar yapılması işini idare edecek kişi olarak kendisini seçtiğini ve kabul etmesi halinde çok memnun olacağını sözlere ilave etmiştir. Bu mektuptan beş gün sonra Mihalakopulos'a Dışişleri Bakanı Nikola Politis'ten de bir mektup gelmiştir. Bu mektupta Politis, Başbakan Venizelos'un gönderdiği mektubun içeriğinden haberdar olduğunu ve bu görevi kabul etmesi halinde kendisinden istenilen görevleri açıkça yazmıştır. Mihalakopulos'tan istenilen iki görev vardır: Birincisi; Propoganda, yani

⁵² Sina Akşin, **İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele**, c. I, İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2004, s. 252.

⁵³ Cihat Yıldırım, “İzmir'in İşgali'nin Basında Yankıları”, www.gefad.edu.tr, (15 Mayıs 2010), s.1125.

milli propogandadır. Bu konuda istediklerinin Hellenizmin nasıl bir canlılık örneği sergilediği, yardım edildiği takdirde Doğu'da oluşturulabilecek medeniyetin üstünlüğü ve Yunanistan'ın yanında yer almanın büyük devletlere ne kadar menfaat sağlayacağı ile ilgili propoganda yapılmasıdır. Bunun için propogandanın hızlı bir şekilde yayılmasını sağlayacak her türlü imkânın ve aracın (kitap, broşür, dergi, gazete vs.) kullanılması gerektiğini yazmaktadır. Mihalakopulos'tan istenen ikinci görev ise; Harp sonu devresinin şartlarının incelenmesidir. Bu konuda da büyük merkezlerde olup bitenlerin öğrenilmesi, Yunanistan'ın tarım, ticaret, denizcilik gibi alanlarda gelişme kaydetmesi için yapılacaklar konusunda hazırlık yapılması ve gereken antlaşmaların imzalanması hususu ile ilgili bir görev olduğunu yazmaktadır.

Mihalakopulos, Venizelos ve Politis'in mektuplarına yaklaşık bir ay sonra cevap yazmıştır. Mektubunda bu süre zarfında yapabilecekleri ve özellikle Londra'daki gazeteler konusunda hazırlık yaptığı anlaşılmaktadır. Görevi büyük bir onur duyarak kabul ettiğini bildiren Mihalakopulos, özellikle Londra'daki Times gazetesinin en etkili yayın organlarından biri olduğunu yazmıştır. Gazete ile ilgili yaptığı ön çalışmada "Times'ın beyni ve ruhu" olarak nitelendirdiği, gazetenin dış politika direktörü olan Wickham Steed ile yakınlık kurduğunu ve gereken yardımı göstereceğine dair izlenim aldığını ifade etmektedir. Ayrıca Times ile birlikte Daily Mail gazetesinin de sahibi olan Lord Northcliffe ile tanışmaya çalıştığını eklemektedir.⁵⁴ Venizelos, Dışişleri Bakanı Politis ve Mihalakopulos'un mektupları daha Paris Konferansı başlamadan, Yunan propogandasının hazırlıklarının başladığını ve bu propoganda için gerekenlerin belirlendiğini özellikle basın gücünün kullanılmasının ne kadar etkili olacağını bilincinde olduklarının açık delili olmuştur. Yunanistan ve Anadolu Rumlarının taleplerini dile getirecek olan Venizelos bunlar konusunda haklılığını destekleyecek her türlü imkânı kullanmak için gereken hazırlıkları çok önceden başlatmıştır. Bu konudaki en büyük sıkıntı bu konuların uzmanı olan görevlilerin bulunup büyük merkezlere gönderilmesi hadisesidir. Mihalakopulos'un mektubunda özellikle yetişmiş büyükelçiler konusunda tereddüt yaşandığı gözlenmektedir. Bu konuyla yakından ilgileneceğini bildiren Mihalakopulos, mektubunun sonunda başkentlerdeki Yunan temsilcilerinin

---

⁵⁴ Kitsikis, **Yunan Propagandası**, s.99-100.

özellikleri hakkında bilgi vermekle beraber bu konuda da Venizelos'tan tam destek almasının kendisine moral güç kazandırdığını yazmaktadır. Her üç mektuptan da anlaşılan Yunan propogandasının önemi vurgulanmakla beraber bunun için özel dostluklar kurulması, toplantılar yapılması, sohbet yemekleri düzenlenmesi, üniversiteler başta olmak üzere çeşitli yerlerde konferanslar verilmesi, komite ve dernekler kurularak büyük kentlerde baskı gruplarının oluşturulması ve özellikle de gazetecilerin ve yayın organlarının bu konuya ilgilerinin arttırılmasına özen gösterilmesi gerektiği üzerinde mutabık oldukları göze çarpmaktadır. Bilhassa kamuoyunun ilgisinin gazeteler aracılığıyla sıcak tutulması konusuna önem gösterilmesine dikkat çekilmektedir. Mihalakopulos'un mektubunda bu hususa önem verilmiş ve İngiliz basınında bir gelenek haline alan "yayın müdürüne mektup" bölümlerinde mümkün olduğunca fazla mektubu yayınlamak gerektiği üzerinde durulmuştur. Paris'te Türkiye'deki Rumların önde gelen temsilcilerinden biri olan Sofokles Hüdaverdioğlu, Londra'daki Yunan Büyükelçisi Kaklamanos'a yazdığı 28 Nisan 1919 tarihli mektubunda "*Bütün milli davaları ve bu arada bizim taleplerimizi çözümlenmekten ağır basan faktörün, İngiliz umumî efkârı olduğunu anlıyorum*" şeklinde yazmıştır.⁵⁵ Bu cümle Rumların isteklerini elde etmek için hedeflerine ulaşmada en önemli aracın basın ve kamuoyunun gücünü kullanmak olduğunun bilincinde olduklarının en açık delillerinden biridir. Bunun yanı sıra Yunanlı yazar Léon Maccas'ın "Küçük Asya Hellenizmi, tarihi, gücü ve geleceği" başlıklı kitabı Paris'te yazılarak Venizelos'un Konferans'ta Yunan ve Rum taleplerini açıklama yapacağı günden önce basılarak 5000 önemli kişiye gönderilmiştir. Maccas kitabında, Yunan kaynaklı birçok istatistiğe dayanarak Batı Anadolu'da Rumların çoğunlukta bulunduğunu ve Wilson'un "milliyetler prensibi"ne göre buraların Yunanistan'a katılması gerektiğini savunmuştur. Zaten kitapta kullanılan istatistikler Atina'dan özel olarak kendisine gönderilmiş propaganda malzemeleridir.⁵⁶

Bununla birlikte Metropolitler yaptıkları propagandalar ile halkı etkilemeye ve yönlendirmeye çalışmışlardır. Rum din adamları bir yandan Rumları kışkırtmaya ve onları Türkler aleyhinde tahrik etmeye çalışmışlardır. Aya Fotini kilisesinde Rum

⁵⁵ Kitsikis, **Yunan Propagandası**, s.110.

⁵⁶ Yahya Akyüz, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu 1919-1922**, Ankara, TTK Yayınları, 1988, s. 115.

cemaatine hitaben papazlar, pek yakın bir gelecekte Yunan ordusunun İzmir ve çevresini işgal edeceğini gururla açıklıyor, bu münasebetle ne kadar Türk kanı dökülürse, hepsinin Rumlara helal olduğunu ve bu uğurda çalışanların kutsanacaklarını müjdeliyorlardı.⁵⁷

Bir yanda propoganda çalışmaları devam ederken, diğer yanda mütareke maddelerinin uygulanma safhasına geçilmişti. Mondros Mütarekesi'ni müteakiben İtilaf donanmalarına ait gemiler İzmir Limanına demirlemeye başlamıştı. Fakat İtilaf donanmasında İngiliz, Amerikan ve İtalyan savaş gemileri yer almasına karşın Yunan donanmasına ait bir geminin yer almaması Rumlar arasında endişeye neden olmuştur. Yunanistan, Amiral Calthorpe'a müracaat ederek bir Yunan gemisinin İtilaf güçlerine katılmasını talep etmiştir. Yunan Donanma Komutanı Mavroudis ile bir görüşme yapan Amiral Calthorpe kendisinden Rumların bölgede taşkınlığa sebebiyet verecek bir olay yapmayacaklarına dair gerekli güvenceyi aldıktan sonra 23 Aralık'ta Yunan destroyeri Leon İzmir'e ulaşmıştır. Bu olay Rumların abartılı sevinç gösterilerine neden olmuştur.⁵⁸ İtilaf devletleri adına İzmir'e ilk gelen temsilci olan İtilaf donanmasının Baş Komutanı Yarbay Dixon 4 Kasım'da gelmiştir. Bölgede Rumların yaptıkları taşkınlıkları önlemeye ve İzmir'de durumu normale döndürmek için tedbirler almaya çalışmış, bildiri yayınlarak Rumları yapmış oldukları taşkınlıklardan vazgeçirmeye yönelik uyarmıştır. Bir süre sessizlik yaşanmışsa da Fransız savaş gemisinin İzmir Limanına gelmesiyle gösteriler yeniden başlamıştır. Bunun üzerine ikinci bir bildiri yayınlayan Dixon'ın bu hareketi, Rumlar arasında Türk yanlısı olduğu kuşkusunu doğurmuştur. Bu nedenle Yunan Hükümeti, Dixon'ı İtilaf güçlerine şikayet etmiş, fakat İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiser yardımcısı Amiral Webb de Rumların taşkınlıkları üzerine ihtarda bulunmuştur.⁵⁹

İzmir'de ise Rumların hazırlıkları sürmekteydi. "İzmir'de Rumluk Tezahüratı" başlıklı haberde İzmir'e telgraf kablolarını tamir için gelen İngiliz torpidosunun varlığını

---

⁵⁷ Demir Kerimoğlu, Raşan, "Osmanlı'nın Son Yüzylında İzmir'deki Rum Tebaa(1823-1923)", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2003), s.157.

⁵⁸ Jaeschke, **Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri**, s.2.

⁵⁹İsmail Ediz, "Batı Anadolu'da Yunan İşgalleri (1919-1921)", (Yayınlanmamış Doktora Tezi İstanbul Üniversitesi, İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 2011), s.18.; Jaeschke, **Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri**, s.7.

fırsat bilen Rumlar Kordon boyunu Yunan bayrakları ile donatmış, Metropolitte gelen bir heyet-i ruhani İngiliz bayrağını öperek bir resmi ayin düzenlemiştir. Ayinlerde İzmir'in Yunanistan'a ilhakı temennisi pervasızca izhar edilmiştir" denilmektedir.⁶⁰ Ertesi gün ise İzmir'deki gelişmelerden haberler verilmeye devam edilmektedir. "Dün gece İzmir'den alınan telgrafnamelere nazaran" manşetinin altında Rumların nümayişleri hakkında Patrik Kaymakamı Efendi; Bunu yapanlar ayak takımıdır, aklı başında olan Rumlar bu gibi uygunsuz, münasebetsiz ahvale taraf olamazlar, gerek İzmir gerek sair yerlerdeki vak'alardan Patrikhanenin resmen malûmatı yoktur" diye yazmaktadır.⁶¹ İzmir'deki bu gelişmeler oldukça dikkat çekmiş ve Rumların faaliyetlerini azaltmaları hususunda ihtar aldığı gazetelere yansımaktadır. İngiliz Heyeti Askeriyesi Kumandanı Dikson'un, Rumların nümayişlerini biraz hafifletmeleri lüzumunu, bizzat Rum Metropolitine hanesine giderek beyan etmiş, Rum Heyyet-i mahsusası buna cevaben; senelerce çekilen bunca tazyikattan sonra bu gibi nümayişler vukuu pek tabii olduğunu, mamafih aynı ihtarın diğer milletlere dahi icrası ve bir Rum için en nazik nokta hissiyat-ı milliyesi olduğunun anasır-ı muhtelifce nazarı itibara alınması lazım geldiğini beyan etmişlerdir" denmektedir.⁶²

Bununla birlikte Paris'te bulunan Yunan heyeti 30 Aralık 1918'de barış toplantısına verdiği bir muhtıradan Yunanistan'ın problemlerini ve isteklerini dile getiriyordu. Heyet bu isteklerini sözde istatistikî bilgilerle kanıtlamaya çalışmıştır. Özellikle en çok üzerinde durulan mesele dünya harbi esnasında Türk baskısı altındaki 900.000 Rum ile 750.000 Ermeni'nin öldürüldüğü ve 450.000 Rum'un da dışlanarak Yunanistan'a kaçmaya mecbur edildiklerinin göz önünde bulundurulması, bu nedenle Rumlar ve Ermenilerin Türk idaresi altında yaşamalarına imkân olmadığına dair iddiadır. Bu muhtıra gözününde tutularak Yunan istekleri "Yunan Meseleleri"ni görüşen komisyona havale edilmiş, Yunan delegasyonuna sözlü savunma hakkı verilmiştir.⁶³ Yunanistan'ın verdiği bu muhtıraya göre Ermenilerin yanı sıra Rumlar da Türk idaresi altında acı çekmişlerdi. Fakat savaş sonrası yapılan istatistikler ve uzmanların görüşleri durumun

---

⁶⁰ **İkdam**, "İzmir'de Rumluk Tezahüratı", 8 Teşrin-i sani 1918, s.2.

⁶¹ **İkdam**, 9 Teşrin-i sani 1918, s.2.

⁶² **İkdam**, 16 Teşrin-i sani 1918, s.1.

⁶³ Köylü, **Çılgın Yunanlılar**, s. 80-81.

hiç de böyle olmadığını kanıtlayacaktır. Burada ilginç olan noktalardan biri de Ermenilerle ilgili verilen rakamlardır. Bu rakamların gün geçtikçe arttığına bir delil de Yunan Genelkurmay Başkanlığı tarafından yayınlanan bu muhtıradaki açıkça görülmektedir. Öldürülen Ermenilerin sayıları katlanarak iki katına çıkmıştır. Bu muhtıra rakamlarının hatalı olduğunun en açık kanıtı olarak göze çarpmaktadır. Diğer taraftan nüfusla ilgili tartışmalar Fransız basınına yansımış İstanbul ile ilgili Le Figaro gazetesinde Denys Cochin, Rum nüfusunu 370.000, Ermeni nüfusunu 125.000 ve Türk nüfusunu ise 450.000 olarak göstermiştir. Buna karşılık aynı gazetenin 18 Haziran 1919 tarihli nüshasında Pierre Loti bu verilere karşı çıkmış Fransız istatistiklerine göre İstanbul'da Türk nüfusunun 700.000, Rum nüfusunun 180.000 olduğunu savunmuştur.⁶⁴ Nüfusla ilgili olarak Mart 1919'da Türkler İstanbul'da Fransızca bir broşür yayımlayarak belgeleriyle Venizelos'un Barış Konferansı'nda ileri sürdüğü istekleri reddetmişlerdir. Bu broşürde Fransız Vital Cuinet'nin yaptığı istatistiklerle Venizelos'un verdiği rakamlar karşılaştırılmış ve Rumların % 15'lik bir orana sahip oldukları kanıtlanmıştır. Ayrıca ekonomik olarak gelişmiş olan bu Rumların varlığının Türklerin başka din ve ırktan topluluklara gösterdiği hoşgörünün kanıtı olduğunu söyleyerek "Yunanistan'da kalan birçok gelişmiş ve canlı Müslüman topluluklar ne oldu?" diye sormaktadır.⁶⁵

Rumların ve Yunanlıların İzmirle ilgili hedeflerini gerçekleştirmek üzere asıl faaliyetleri Ocak 1919'da başlamıştı. Bu yöndeki ilk faaliyet, Birinci Dünya Savaşı başlarında İzmir'den uzaklaştırılan Metropolit Hrisostomos'un 1 Ocak 1919'da geri dönmesiydi. Bu dönüş, İzmir gazeteleri tarafından iyimser bir havada karşılanmış, okuyuculara da bu hava ile yansıtılmıştı. Köylü gazetesi bu konuyla ilgili haberinde "İki yıldan beri İstanbul'da bulunan İzmir'in büyük metropoliti Hrisostomos Efendi, dün İzmir'e gelmiştir. Bundan böyle Osmanlı Türkleri ile Osmanlı Rumlarını kardeş gibi geçindirecek yolları sağlayacağını ve buna hizmet edeceğini şüphesiz gözüyle bakar kendilerine hoş geldiniz deriz"⁶⁶ şeklinde bir yazıyla hitap etmişlerdir. Fakat bu iyimser yaklaşımın ne kadar boş olduğu çok geçmeden ortaya çıkacaktır. Çünkü Hrisostomos İzmir'e, bir planın uygulayıcısı olarak gelmiştir ve Ege çapında ayaklanmalar başlayacaktır. Söke ve civarında Rumlar, Yunan adalarından gelen çetecilerle Türk

⁶⁴ Le Figaro, Juin 8, 1919 ve Juin 18, 1919.

⁶⁵ Akyüz, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu**, s. 117.

⁶⁶ Köylü, 2 Kanun-i sani 1919, s.2.

köylerine baskınlar yapmaya başlamışlardır.⁶⁷ Hrisostomos Yunan Hükümeti'nin el altından desteklemesiyle İzmir, Aydın, Manisa, Balıkesir bölgelerinde Rum çeteleri oluşturarak asayiş bozmak ve isyanlar hazırlamak için her türlü yola başvuracaktır.

Bununla birlikte Birinci Dünya Savaşı sırasında İzmir, Yunanlılar ve İtalyanların her ikisinin de istekleri arasındaydı. Savaşın sonunda İtalyanlar Yunan egemenliğinin Türk halkı nezdinde İtalyan egemenliğinden çok daha ağır olduğunu düşünerek Türk yöneticilerin ve halkının desteğini kazanmaya çalıştılar. 7 Ocak 1919'da İzmir'e bir İtalyan destroyeri ile gelen İtalya siyasi temsilcisi şehre yerleşerek ülkesi yararına propaganda yapmaya başlamıştır. Buna karşın Hrisostomos'un geri gelişiyile faaliyetlerinin arttığı bir yandan da Yunan gazetelerinin bölgenin idaresinin Türklerden alınıp Rumlara verileceği ile ilgili haberleri yaymaya başladığı görülmektedir. Alemdar gazetesi, "Türkiye'nin İdaresi" başlığı altında verdiği habere göre Neulogos gazetesinin bir kaynaktan aldığı haberi okuyucularına ilettiğini yazmaktadır. Bu habere göre adı geçen gazetede şimdilik Türkiye'nin barış yapılarına kadar bir vilayet olarak kabul edileceği ve Rumlardan birinin vali-i umumi yapılacağını yazmaktadır.⁶⁸

İşgal kararının çıkarılması için Venizelos Paris'te elinden ne geliyorsa yapmaya devam ederken Salib-i Ahmer vapuruyla gelen silahların Rumlara dağıtılması, Yunan işgalinin haklı gösterilebilmesi için Rumların katledildiğine dair propagandaların yapılması söz konusudur. Ayrıca 20 Ocak 1919'da Anfitriti Hastane gemisi İzmir'e gelmiş ve şehirde üç dispanser açılmıştır. Ayvalık'a ise bir Kızılhaç Heyeti getirilmiştir. İzmir ve Ayvalık'ta açılan bu kurumlara ilaç yerine silah, bomba, cephaneye ve askeri elbise getirilmiştir. Diğer yandan Rum okullarında oluşturulan İzci Teşkilatı vasıtasıyla Rum çeteleri desteklenmiştir.⁶⁹ Rumların İzmir ve çevresinde başlattıkları işgal öncesi hazırlıklar Yunan basını tarafından da bölgenin el değiştireceği haberleri için bir hazırlık çalışması gibi gözükmemektedir. Fakat Venizelos İtilaf devletleri nezdinde İzmir Türklerinin Yunan egemenliğini görünüşte de olsa hazmedebilir görünmeleri konusuna dikkat etmeye çalışmıştır. Bunun için basını kullanmaya karar vermiştir. İzmir'deki

⁶⁷ Nurdoğan Taçalan, *Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken*, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1971, s. 162.

⁶⁸ *Alemdar*, 25 Kanun-i sani 1919, s.1.

⁶⁹ Yıldırım ve Sofuoğlu, *İstanbul Rum Ortodoks Patrikhanesi*, s. 137.

Rumca basın Türklerle Yunanlıların uygarlık ve ilerleme yolunda birlikte hareket etmeleri gerektiğini her fırsatta vurgulamaya çalışmışlardır. Taros adlı köşe yazarı “Hayat Ortaklığı” başlıklı makalesinde Türkler ve Rumların gelecekte ne suretle birlikte yaşayacaklarını düşünüp buna hazırlanmaları gerektiğini yazmaktadır. Makalesinin devamında Yunan basınına telkinde bulunmaktan geri durmamış ve onların denizin fırtınalı dalgalarına yeter miktarda zeytindalı atarak sükûnet bulmasına çalışması gerektiğine işaret etmektedir.⁷⁰

Basın ne kadar sükûnete davet edildiyse, Şubat 1919 itibariyle İzmir’de hayat hiç de sessiz devam etmemektedir. Zaten bir süre sonra Rumca basında İzmir ve çevresinin geleceği ile ilgili haberler, Paris Konferansı’nda bu bölgenin Yunanlıların ilhakına bırakılacağına dair malumatlara yer vermeye başlanmaktaydı. Kozmos, Amaltiya, Estiya, Patris gibi gazeteler ilhak haberlerinin baş aktörleri gibi çalışmaktaydı. Hukukubeşer gazetesinin Kozmos’tan yaptığı alıntıya göre, Bursa ve Aydın vilayetlerinin Yunanistan’a verilmesi uygun görülmüştü. Yazının devamında Bursa ve Aydın vilayetlerinin sınırlarının Konya’ya kadar uzatılacağına⁷¹ dair herhangi bir kaynağa dayanmayan yalan haberlerle propaganda yapılmaktaydı. Bu haberlerle Paris Konferansı’nda Türkiye meselesi ile ilgili yalanlarla dolu bilgilerle Türklerin sükûnetinin bozulmaya çalışıldığı aşıkardır. Her ne kadar savaş bitmişse de psikolojik savaşın devam ettiği görülmektedir. Rumca gazetelerin İzmir’in Yunanistan’a verileceği ile ilgili haberlerine karşı Türkçe basının eleştirileri başlamıştır. Hasan Tahsin Hukubeşer gazetesindeki “Suikasta Karşı” adlı yazısında bizden alınıp başkalarına verilmek istenen toprakların Wilson’un hangi ilkesine bağlı olduğunu soruyordu.⁷²

Mondros Mütarekesi’nin imzalanmasından hemen sonra Yunanistan adına bölgeye gönderilen üç kişiden biri olan Mavroudis, İzmir’de Rumların aşırı faaliyetlerini önlemeye çalışmıştır. Bir yandan da Paris Konferansı’nda Yunan Delegasyonu’nun işine yarayacak her türlü bilgi ve belgeyi elde etmeye yönelik çalışmalar yapmakla görevlidir. Bilgi ve belgeler toplanmasına karşın ikinci görevi olan karışıklıkları

⁷⁰ Celal Bayar, **Ben De Yazdım**, c.IV., s. 1608.

⁷¹ **Hukuk-ı Beşer**, 14 Şubat 1919, s.1.

⁷² **Hukuk-ı Beşer**, 16 Şubat 1919, s.2.

önlemek pek mümkün olmamıştır. Mavroudis'e göre bunun nedeni, bölgedeki Levantenlerin Rum ve Yunan karşıtı görüşlerinin, İtilaf temsilcilerinin olumsuz görüşlerinin daha da körüklenmesine yol açmasıydı. Levantenler Yunanistan'ın bölgeye hâkim olmasının ticaretlerine gölge düşüreceği inancındaydılar. Fransız temsilci ise Paris'e gönderdiği raporunda bölgede var olacak bir Yunan kontrolünün felaket olacağını yazmaktadır.⁷³ Levantenlerin görüşlerinin İtilaf temsilcileri nezdinde ne kadar etkili olduğu açıkça görülmektedir.

Bununla birlikte İzmir'in Yunanlılar tarafından işgaline zemin hazırlayan düzen bozucu olayların bölgedeki Rumların Yunan askerine yardımlarıyla hız kazanmış olması bir gerçektir. Bu durum üniforma giyen Rumlarca İzmir'in çeşitli bölgelerinde Türklerin öldürülmesi gibi olayları doğurmuştur. İzmir valisi Nurettin Paşa'nın 22 Şubat 1919 tarihli bir yazıyla Harbiye Nezaretine bildirdiğine göre Yunan ve İngiliz askerî üniforması giymiş bazı kişiler önde olarak bütün Akköy halkının şiddetle ateş açması üzerine çatışma başlamış, Türk jandarmalarından dördü yaralanmış, sekizi kaybolmuş, köydeki karakol yağma edilmiştir. Rum çeteciler Türk askerlerinin müttefik devletlerin askerleriyle çatışmaya girmek emri aldıklarını bildiklerinden bu kıyafetleri giymişlerdir.⁷⁴ Buna benzer bir diğer olay ise İzmir'in yerel basınından olan Köylü ve Musavat gazetelerinin 24 ve 25 Şubat tarihli nüshalarında yerini alan polis memuru Hamza Efendi'nin şehit edilmesidir. Çayırılıbahçe polis merkezi civarına dört binden fazla Rum'un toplanması ve silah atmalarıyla başlayan bu olay, nümayiş yapan Rumların dağıtılması sırasında bir Rum'un yaralanmasıdır. Buna karşılık olaylar sırasında polis memuru Hamza Efendi öldürülmüş, dört askerin de yaralanmasıyla sonuçlanmıştır.⁷⁵ Bu tür olaylar çok sık tekrarlanmaya başlamış, fakat Türk hükümetinin olaylarla ilgili tedbir almasına da İngilizler mani olmuşlardır. Askerlik çağına gelmiş kişilerin askere alınmasını engellemişlerdir. İzmir ve çevresinde gelişen Rum faaliyetleriyle ilgili endişesini resmî makamlara bildiren İzmirli yöneticiler pek de bekledikleri karşılığı alamamışlardır. İzmir vali vekili Nurettin Paşa, 22 Şubat 1919'da Harbiye Nezareti'ne bu bölgenin Yunanlılara verileceği ile ilgili endişelerini bildirmiş, Harbiye Nezaretinin verdiği cevap ise bu söylentilerin aslı olmadığını Türkleri

⁷³ Ediz, "Batı Anadolu'da Yunan İşgalleri (1919-1921)", s.21.

⁷⁴ Bilge Umar, **İzmir'de Yunanlıların Son Günleri**, İstanbul, Bilgi Yayınevi, 1974. s. 50.

⁷⁵ **Köylü**, 24 Şubat 1919, s.1.; **Musavat**, 25 Şubat 1919, s.1.

korkutup kaçırmak ve böylece bölgedeki Rumların çoğunluğu sağlamaları için çıkarıldığını söylemiştir. Aslında Yunanistan'ın amacı da budur.

İzmir Valisi Nurettin Paşa, 7-8 Mart 1919'da Harbiye Nezareti'ne sunduğu raporunda ise Epe(İpe) Ruhi adındaki Yunan vapuruyla 25 Yunan askeri ile Yunan ordusunda hizmet etmiş yerli Rumlardan 150 kişinin muhtelif kıyafetlerle İzmir'e getirildiklerini, bunların Yunan emellerine hizmet etmek ve Türklere karşı düşmanca hareketlerde bulunmak üzere yemin ettirilmiş olduklarının haber alındığını, Filistin cephesinde esir düşen Rum askerlerinin de İngilizler tarafından Yunanistan'a verildiği, Yunanlıların da bunları sivil elbise giydirerek Anadolu'ya getirildiğini yazmaktadır.⁷⁶ Nurettin Paşa her fırsatta İzmir ve çevresinde yapılanları merkeze iletmektedir. Bununla birlikte İtalyan temsilcisi İzmir valisi Nurettin Paşa'yı ziyaret ederek bölgenin işgale açık olduğunu ve Yunanlıların İtalya'nın güçlenmesini istemeyen İngiltere ve Fransa tarafından da destek alarak bölgede hak iddia etmeye çalıştığını, Türklerin artık son sözlerini söyleme zamanının geldiğini ifade etmiştir. Nurettin Paşa buna cevaben Türk egemenliğinin sürmesinin en büyük istekleri olduğunu fakat illaki başka bir devletin hâkimiyeti olacaksa Yunanlıları katıyetle kabul etmeyeceklerini bunun yerine İtalya'nın düşünülebileceğini söylemiştir.⁷⁷ Nurettin Paşa, Yunan tarih kitaplarında "Türkler için asıl tehlikenin İtalya değil, Yunanistan olduğunu anlayacak kadar zeki ve hızlı hareket eden" biri olarak gösterilmekte ve İzmir'deki subayları örgütlemek, iç bölgelerde silahlı birlikler oluşturmak ve dolayısıyla Yunan işgali esnasında olaylar çıkmasının zeminini hazırlamakla suçlanmaktadır. Diğer taraftan Ocak başında İzmir'e geri dönen İzmir Metropolitisi Hrisostomos, İzmir Vali Vekili ve 17. Kolordu Komutanı Nurettin Paşa varolduğu sürece amaca erişmenin olanaksız olduğunu ve bu nedenle bir an önce İzmir'den uzaklaştırılması gerektiğini söylemiştir.⁷⁸

Harbiye Nezareti'nin gafletine rağmen Genelkurmayın başındaki Fevzi Paşa (Çakmak) İzmir'e bir Yunan çıkarmasını muhtemel görüyor ve Hükümeti uyarıyordu. Fevzi Paşa

---

⁷⁶ Yıldırım ve Sofuoğlu, *İstanbul Rum Ortodoks Patrikhanesi*, s. 129-130.

⁷⁷ Umar, *İzmir'de Yunanlıların Son Günleri*, s.46-47.

⁷⁸ Nilüfer Erdem, *Yunan Tarihçliğinin Gözüyle Anadolu Harekatı (1919-1923)*, İstanbul, Derlem Yayınları, 2010, s. 164.

Sadrızam Damat Ferit Paşa'ya iletilmek üzere 3 Nisan ve 7 Nisan 1919'da Harbiye Nezareti eliyle iki rapor verdi. Bu raporlarında Yunanistan'da çıkan gazetelerde Dörtler Meclisi'nin Yunanistan'ın Anadolu'ya asker çıkarmasına müsaade ettiğine dair bir telgraf aldıklarının yazıldığını ifade etmiştir. Bu yazıya Hükümet 19 Nisan 1919'da verdiği cevapta, "Yunanlıların İzmir'e asker çıkarmalarının İtalyanlar tarafından önlendiğini öğrendik, Yunan çıkarması ihtimaline karşı siz (yani Harbiye Nezareti) tedbir alın" diyerek sorumluluğu Harbiye Nezaretine atmıştır.⁷⁹ Bu konuyla ilgili İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti temsilcilerini Mart sonunda huzuruna kabul eden padişah Vahdettin'in de İzmir'in vatandan ayrılmayacağı ile ilgili güvence verdiği haberi Köylü ve Alemdar gazetelerinde yerini almıştır. Bununla beraber Mütareke sonrasındaki her olayı İtilaf devletlerine karşı yapılan top yekün planlı bir eylem olarak yansıtmaya çalışan Rumlar ve Paris'teki Yunan delegasyonu, hemen her raporu değerlendirip toprak taleplerinin haklı olduğunu ispat için bir araç olarak kullanılmasına çalışmışlardır.⁸⁰ Bu konuda en etkili araçlardan biri de basındır. Le Temps gazetesi, İzmirli Rumların talepleri olarak Yunanistan'a katılmayı kesin olarak istedikleri ve bu isteklerinin yüzyıllardır süregelen bir istek olduğunu okuyucularına iletmektedir.⁸¹ Basının her eve girmesinden doğan gücü ve etkisini gözardı etmeyen Yunan delegasyonu her fırsatta İzmir'deki Rumlarla ilgili haberler yayınlamaya özen göstermişlerdir.

Diğer bir husus olan askerlik görevinden muaf tutulan Hristiyanların, Türkler tarafından yıldırma politikasıyla karşı karşıya bırakıldığı da İngiliz basınında yer almaktadır. Basındaki iddialara göre Hristiyanlar ya kendileri askere gitmeye zorlanıyor ya da yerlerine birisini bulmaları isteniyordu ve Türkler bu Hristiyanlardan zorla vergi alıyordu.⁸² Bu haberleri delil olarak Paris'te kullanan Venizelos iddialara eklemeler yaparak Aydın'daki Türk polis merkezinden güvenlik güçlerine Rumların imhasına yönelik ifadelerin yer aldığı emirlerin verildiğini söylemektedir. Verilen emirlerin içerisinde polisin güvenliği sağlamaya çalışmaması aksine her güvenlik kuvvetinin en

---

⁷⁹ Umar, **İzmir'de Yunanlıların Son Günleri**, s. 79-80.

⁸⁰ **The Times**, March 21, 1919.

⁸¹ **Le Temps**, Avril 4, 1919.

⁸² **The Times**, March 14, 1919.

az 4-5 Rum'u öldürmesi gibi ifadelerin yer aldığını iddia etmektedir.⁸³ Bunun yanı sıra bu süreçte kamuoyunu etkileme yollarından biri de Ocak ayından beri Fransa'nın çeşitli şehirlerinde verilen konferanslardır. Bu konferanslardan biri hakkında haber yapan Le Temps, 14 Mart'ta Sartiaux'ın "Yunanlı Küçük Asya" başlıklı konferansından notları okuyucularına iletmektedir. Bu konferansta Sartiaux, üç bin yıldır süregelen bir medeniyetin Yunanistan'a Küçük Asya'da özel haklar verdiği üzerinde durmuştur. Ayrıca Sartiaux'a göre Fransa'nın çıkarlarıyla bağdaşan tek çözüm yolu Küçük Asya Rumlarının otonomiye kavuşup Yunanistan'a katılmasıdır.⁸⁴ Bütün bunlar Paris'te İzmir'in Yunanlıların hâkimiyeti altına verilmesi için yazılmış iddia senaryolarıdır. Bu senaryolarla Paris'teki talepleri için elini güçlendirmeye çalışan Venizelos istediğini almak için her yola başvurmaktan geri durmamıştır. Bu konuda özellikle dayanak noktası olarak İngiltere'nin varlığı bilinmekle beraber özellikle Rumların taleplerini elde etmesi hususunda İngiliz kamuoyuna önem verdiği görülmektedir. Times gazetesi konuyla ilgili haberlere özellikle yer vermeye çalışmaktadır.

Paris'teki gelişmeler süratli bir şekilde Times sütunlarına taşınmış akabinde de olaylarla ilgili editöre yazılmış isimli isimsiz mektuplara yer verilmiştir. 24 Mart 1919'ta oldukça ilginç bir mektup trafiği başlamıştır. Bu tarihte Dörtler Konseyi'nin Yunan meselesini tartıştığı dönemde Times sütunlarında bir mektup yayınlanmıştır. Bu mektubun yazarı Dr. Ronald Burrows Anadolu ile ilgili bilgilere yer vermektedir. Mektupta Rumlarla ilgili Anadolu'da sadece İzmir sancağında ve Ayvalık kazasında çoğunlukta olduklarını eğer Rumlardan göç olursa diğer bölgelerde de çoğunluğa ulaşma durumlarının olabileceğini yazmaktadır. Bu mektuptan üç gün sonra Times sütunlarında bir başka mektup yerini almaktadır. Bu mektubun sahibi adını vermemiş "bir İzmirli" imzasıyla mektubunu göndermiştir. 24 Mart tarihli Burrows'un mektubuna cevap vererek İzmir'in Yunanistan'a bağlanmasına karşı gelmektedir. İzmir'den geldiğini bildiren bu kişi İngiliz, Fransız ya da Amerikan himayesini kabul edebileceğini ama Yunan boyunduruğu altına girmek istemediğini ifade etmektedir. Mektubun yazarı nüfus konusunda yanlışlık yapıldığını ve konferansa verilen nüfusla ilgili istatistiklere inanmadığını yazmaktadır. Elenlerle Ortodoks reayanın aralarında fark olduğunu

---

⁸³ **The Times**, March 21, 1919.

⁸⁴ **Le Temps**, Mars 15, 1919.

söylemektedir.* “Bir İzmirli” mahlasıyla gelen mektubun devamında İzmir’deki İngiliz ticaret odasının raporlarına dayanarak bazı bilgilere yer verilmektedir. İzmir’in ticari açıdan gelişimini Yunanlılara değil yabancı devletlerin tüccarlarına ve şirketlerine borçlu olduğunu söyleyerek Burrows’un İzmir’in bugünkü konumuna gelmesinde orada yaşayan Rumların etkili olduğuna dair görüşüne katılmadığını bildirmiş, öne sürdüğü belgelerle bunu ortaya koymaya çalışmıştır.⁸⁵ Bu iki mektupla ilgili Yunan Dışişleri Bakanı Politis’i bilgilendiren Londra elçisi Kaklamanos, araştırmaları neticesinde İzmir’deki ticaret odasından gelen haberlerin iyi olmadığını şehrin Yunanistan’a bağlanmasının protesto edildiğinden bahsetmektedir. Bunun üzerine derhal harekete geçen Venizelos Paris’ten Kaklamanos’a Times’ta yayınlanması için bir yazı göndermiştir. Venizelos ve Politis, Batı Anadolu’daki sanayi hareketlerinde Rumların rolü ile ilgili istatistiklerle dolu bir rapor göndermiştir. Rapor “Bir İzmirli”yi cevaplandırarak olan Burrows’a verilmiştir. Burrows’un cevabı Times’ta 2 Nisan’da yerini almıştır. Burrows cevabını Venizelos’a okuttuktan sonra Times’a göndermiştir. İkinci mektubunda Batı Anadolu’da Rumların ekonomik açıdan gelişmemelerinin nedeninin limanın Türkleri kastederek düşmanın elinde olmasından kaynaklandığını ama artık şartların değiştiğini Yunanistan’da birikmiş sermayenin desteğiyle ve özellikle de bölgedeki Rum iş adamlarını desteklemeye kararlı Venizelos hükümetinin varlığının mevcut statünün değişmesinde etkili olacağını yazmaktadır.⁸⁶

Mektup trafiği son bulmamış 9 Nisan’da “Bir İzmirli” nin cevabı yayınlanmıştır. Bunun üzerine harekete geçen Kaklamanos, Burrows’un imzasını taşıyan bir mektupla beraber “üç İzmirli” imzasını taşıyan mektupla birlikte 21 Nisan tarihli Times’da cevabı yayınlamıştır. Fakat ertesi gün aynı gazetede “elli yıldan beri Türkiye’de yaşayan bir İngiliz” imzalı yeni bir mektup yer almıştır. Bu mektubun yazarı Anadolu’da Yunan idaresi kurulmasıyla ilgili tepki gösteriyor ve cephelerdeki davranışlarını bildiğimiz Yunanlılara güvenlerinin sarsılmasının tabii olduğunu yazıyordu.⁸⁷ Bunun üzerine ertesi gün Morning Post gazetesinde Oxford Üniversitesi profesörlerinden Richards imzalı bir

---

* Elenler derken Yunanlıları, Ortodoks reaya derken Türkiyeli Rumları kastederek kavram olarak ayırmaya çalıştığı anlaşılıyor.

⁸⁵ **The Times**, March 24, 1919 ve March 27, 1919.

⁸⁶ **The Times**, April 2, 1919.

⁸⁷ **The Times**, April 22, 1919.

mektup yayınlanmıştır. Mektubunda Ortodoks kilisesinin güçlenmesini kıskanan Protestanların Hristiyan mezhebinden İslamiyeti tercih eder bir tavır takınmalarını anlamlandıramadığını yazmıştır.⁸⁸ Times'daki mektup trafiğine son cevap 26 Mayıs'ta yerini almıştır. İzmir'deki İngiliz ticaret odasından alınan bir telgraftan bahsedilerek şehrin Yunanistan'a verilmesinin felakete yol açacağı belirtildikten sonra bölge halkının İngiliz, Fransız veya Amerikan himayesine sıcak baktıklarını yazmaktadır.⁸⁹ Times'da yerini alan ve yaklaşık bir ay boyunca devam eden bu mektup trafiği oldukça dikkat çekicidir. Bugünden o günkü gazetede haberlerden yola çıkarak yorum yapmak çok güç olmakla beraber bu mektup trafiğinin kimin işine yarayacağını düşünmek daha doğru olacaktır. İzmir'in işgalinden yaklaşık bir ay önce böyle bir tartışmanın yapılması ve bunun gazete sütunlarına taşınması, taleplerini dünyaya duyurmayı ve kendi haklılıklarıyla ilgili propoganda yapmayı ilke edinmiş olan Yunanlıların bu işte en kârlı çıkan taraf olduğu aşikârdır. Amaç bir şekilde kamuoyunun ilgisini Anadolu'daki Rumların durumuna dikkat çekmekti ki bu mektup trafiğiyle ister istemez gerçekleşmiştir. Bunun yanı sıra Times gazetesinin tirajını bu süre zarfında arttırdığı da açıkça görülmektedir.⁹⁰ Bu mektupların nasıl sonlanacağını merak eden kamuoyu her gün bir tane bu gazeteden almayı ihmal etmemiştir. Dolayısıyla her ne kadar Yunanlıların aksine söylemlerde bulunan mektupların da yer aldığı bir süreç olmasına karşın Rum meselesine olan ilgiyi işgal öncesi sıcak tutmayı başarmıştır.

Bütün bu kargaşanın içerisinde 12 Nisan'da Yunan Averof zırhlısı İzmir'e gelmiş, buna tepki olarak 24 Nisan'da ise İtalyan Başbakanı Orlando Paris Barış Konferansı'nı terk etmiş ve aynı gün bir İtalyan birliği Konya'ya ulaşmıştır. Yunanlı birliklerin İzmir'e çıkarma nedeni olarak dünya kamuoyuna Türkler tarafından acımasızca öldürülen gayrimüslimlerin özellikle de Rumların olduğu propagandası yayılmaya çalışılmıştır. Bu sayede İzmir işgalindeki amacın geriye kalanların kurtarılması olduğu vurgulanmaktadır. Bu konuda en çarpıcı haberlerden biri The Times gazetesinde yerini almıştır. The Times gazetesi muhabirinden gelen haberi okuyucularına ulaştırmakta ve Yunanlıların İzmir'e çıkarma yapmalarının bahanesini dünyaya haber vermektedir. The

---

⁸⁸ **Morning Post**, April 23, 1919.

⁸⁹ **The Times**, May 26, 1919.

⁹⁰ Bkz. daha fazla bilgi için: Yasemin Giritli İnceoğlu, "The Times"ın 200 Yılı," (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi SBE) 1990.

Times muhabiri yazısında, Türk basını ve bölgedeki insanların İzmir’de gayri müslimlere ve özellikle Rumlara karşı kışkırtıcı bir davranış benimsediklerini, İzmir bölgesinde Rumlar ve Türkler arasında dikkate değer ölçüde bir gerilim olduğunu yazmaktadır. Yazının devamında İzmir’in merkezi civarındaki Bornova yakınlarında öldürülen sekiz Rum işçinin de içinde yer aldığı birçok acımasız cinayetlerin sorumlularının büyük ihtimalle Türkler olduğunu söyleyerek herhangi bir kaynak ve gerekçe göstermeden okuyucularına iletmektedir.⁹¹ Bu ve benzer haberler işgalin aslında Türklerin yaptıklarına karşılık vermek niyetiyle ve masum Rumların kurtarılması amacıyla yapıldığını söyleyerek dünya kamuoyunun ilgisini bu konuya çekmektedir. Çünkü bir sonraki aşama olan masum Rumlara yardım toplama sürecine geçmeden önce konuya ilginin arttırılması gerekmektedir. Bunu da en kolay ve hızlı yoldan hergün insanların evlerine ya da işyerlerine giren basını kullanarak yapmayı tercih etmişlerdir. Buna mukabil Türk basını incelendiğinde ise Nisan ayının başı itibariyle İstanbul başta olmak üzere Yunanistan’ın kuruluşunun yıldönümünü kutlamak amacıyla yapılan faaliyetlerin Türkleri rahatsız edici boyutlara ulaştığı ile ilgili haberler göze çarpmaktadır. Vakıf gazetesinde İstanbul’da yapılan kutlamaların nümayişe dönüşmemesi için önlemler alındığı, bazı Rumların hareketlerinin önlenmesinin bölgede yaşayan bir kısım Rumların da rahat nefes almalarına yardımcı olduğunu yazmaktadır.⁹² Dolayısıyla yaşananlar yabancı basında Türklerin Rumlara yaptıkları şeklinde lanse edilirken Türk basınında Rumların Türklere yaptığı hareketler olarak ortaya konmuştur. Bu mesele özellikle Rumların bir komite oluşturmalarıyla farklı bir boyuta taşınmıştır. Komitenin temel amacı İtilaf devletlerinin gözünde Türklerin kredisini mümkün olduğunca azaltmak ve dolayısıyla Türklerin Paris’teki şansını azaltma çabasından başka bir şey değildir. Komite, Türklerin Batı Anadolu’da huzursuzluk çıkaracakları ve Rumları öldürecekleriyle ilgili propaganda yapmaya başlamıştır.

Bununla birlikte Fevzi Paşa’nın Sadrazamlığa gönderdiği 21 Nisan 1919’da acele ve gizli ibareli yazıda “Mütarekenin maddeleri uyarınca askeri çalışmaların İngilizlerin göz hapsinde olduğundan askeri kuvvet artırımına engel olunması söz konusudur ve bu konu

---

⁹¹ **The Times**, April 14, 1919.

⁹² **Vakıf**, 8 Nisan 1919, s.1.

Bakanlığımızın yetkisini aşmaktadır. Yunanlılar bizim bölgedeki askeri zayıflığımızın farkında oldukları için bundan yararlanabilirler, bunun gerçekleşmesini engellemek için büyük devletler nezdinde diplomatik temaslarda bulunulmalı ” demiştir. Hükümet diplomatik çabalarda bulunmaya çalıştıysa da başarılı bir sonuç çıkmamıştır.⁹³ Fevzi Paşa'nın bu tedirginliği Rumların yapacakları ile ilgili endişesinden kaynaklanmaktaydı. Nitekim İzmir'de görev yapan Yunan yöneticiler tarafından gönderilen raporlarda Rumların özgürlüklerinin kısıtlandığı ile ilgili iddialar yer almaktaydı. Yaşanan en ufak bir olay abartılarak basına yansıtılıyordu. Fakat bir İngiliz gözlemcinin raporuna yansıyan olay yaşananların hiç de Yunan temsilcinin dediği gibi olmadığını kanıtlar niteliktedir. İngiliz gözlemci raporunda; gözaltına alınan bir Rum'un polise bıçak çekerek mukavemet gösterdiğini yazmaktadır. Raporun devamında bu Rum'un daha önce tutuklandığı ve başka bir hapisaneyeye sevk edilirken ona eşlik eden Türk gardiyanların bir grup tarafından etkisiz hale getirilerek bir Türk görevliyi yaralamış olduklarını ve bu Rum'un böylece kaçarak İzmir'deki Yunan temsilcisi Mavroudis'in ofisine sığındığından bahsetmektedir. O sırada desteğe gelen bir grup Türk askerini gören Rumların çevrede Hristiyanların katledildiğini dillendirdiklerini yazmaktadır.⁹⁴ Bu tarz kışkırtıcı eylemlerle Türklerin Hristiyanların özgürlüklerini kısıtladığı ve zulüm yaptıkları ile ilgili propogandalar yapan Rumların faaliyetlerinden sık sık İngiliz gözlemcilerin raporlarında bahsedilmektedir.

Genel olarak Rumların iddialarından hareketle yapılmış haberlere yer veren İngiliz basınının köklü gazetelerinden The Times bile İzmir'in iç kesimlerinde yaşanan hadiselerin genellikle Türkler ve Hristiyanların radikal kesimleri tarafından yapılan eylemlerden kaynaklandığını yazmaktadır.⁹⁵

İzmir'in Yunanlılara verilmesiyle ilgili olarak en önemli gelişme, 2 Mayıs 1919 tarihinde İtalya'dan gizli olarak İngiltere, Fransa ve ABD arasında gerçekleştirilen üçlü görüşme olmuştur. Bu gizli görüşme ile İzmir'in geleceği tartışılıyor ve İzmir'in Yunanlılara verilmesi görüşülüyordu. Dörtler Kurulu'nun 2 Mayıs tarihli toplantısında

⁹³ Umar, **İzmir'de Yunanlıların Son Günleri**, s.82.

⁹⁴ Ediz, “Batı Anadolu'da Yunan İşgalleri”, s.29.

⁹⁵ **The Times**, March 13, 1919.

ABD tarafının tuttuğu notlarda Lloyd George'un Atina'da Kurtarılmış Yunanlılar Merkez Komitesi'nden aldığı bir telgraftan bahsettiği belirtilmektedir. Bu telgrafta Türklerin İzmir bölgesinde, İtalyanlar tarafından tahrik edildiğinden ve bu bölgeye askeri kuvvet gönderilmesi gerektiğini bahsetmektedir. Lloyd George bu telgrafi Venizelos'a iletmış, o da İtalyanların Türkleri tahrik etmekte olduklarını ve aralarında anlaşmış bulduklarının şüphesiz olduğunu söylemiştir. Bu da müttefik bir kuvvetin İzmir'e gönderilmesi gerektiği fikrini destekliyordu.⁹⁶ İngiliz Başbakanı Lloyd George, 6 Mayıs'ta Rumlara katliam yapıldığını ileri sürerek İzmir'in işgal edilmesini istemiştir. Teklif Yüksek Konseyce olumlu karşılanarak bu işe Yunan Ordusu memur edilmiştir.

Bununla beraber Yunan ordusunun bu işe memur edilmelerini, konu ile ilgili batılıların çoğunluğu, Amerikan misyonerleri, Amerika tütün şirketleri, Fresfield ve Withall gibi büyük İngiliz ticaret müesseselerinin muhalefetine rağmen üç büyükler Lloyd George, Clemenceau, Wilson bu hava içinde kabul ettiler. İngiliz Genelkurmay Başkanı Wilson, 10 Mayıs'ta bu konuyla ilgili olarak hatıra defterine "Venizelos üç simokinliyi (yani devlet adamlarını) kendi emellerine alet etmektedir. Bliss, Le Bon, Fuller ve ben saçma bir iş yapmakta olduğumuzda itifak etmiş bulunuyoruz" şeklinde kayıt emiştir.⁹⁷ Barış Konferansı'ndaki İngiliz delegasyonu sekreteri Harold Nicolson da farklı düşünmemektedir. Nicolson, 14 Nisan 1919 tarihinde hatıratına şöyle yazmaktadır: "Yunanlıları İzmir'e yerleştirmemize, daha doğrusu orada tutmamıza imkân göremiyorum. Türkiye'nin tamamı Müttefikler arasında paylaşılmadıkça veya müttefikler devamlı olarak desteklemedikçe Yunanlılar İzmir'de tutunamazlar. Ama buna rağmen İzmir kendisine verilmeyecek olursa Venizelos da iktidarda kalamaz."⁹⁸ Diğer yandan bu konuyu değerlendiren Churchill, Venizelos'un yüzmeye hazır bir ördek edası içinde olduğunu söyleyerek 15 Mayıs 1919'da Yunanistan'ın İzmir'i işgalinin her türlü karşı çıkmasına rağmen gerçekleştiğini ifade etmiştir.⁹⁹ Konunun uzmanlarının hemen hemen hepsi İzmir'e bir Yunan çıkarması yapılmasına izin verilmesini adeta delilik olarak değerlendirmelerine rağmen Venizelos karar merciindeki üç kişiyi avucunun içine almış ve istediğini elde etmiştir. Burada üç büyük

⁹⁶ Sina Akşin, "Paris Barış Konferansı'nın Yunanlıları İzmir'e Çıkarma Kararı", *Üçüncü Askeri Tarih Semineri*, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1986, s. 176.

⁹⁷ Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, c.I, s. 167.

⁹⁸ Pallis, *Yunanlıların Anadolu Macerası*, s. 50.

⁹⁹ Köylü, *Çılgın Yunanlıları* s. 63.

devletin bu işgale neden “olur” verdikleriyle ilgili düşünmek gerekir. Amerikalı uzmanların görüşlerini dikkate almayan Wilson, İtalya’yı sıkıntıya düşürmek için bu plana kapılmış gibidir. Fransa Cumhurbaşkanı Clemenceau’nun amacı ise Ortadoğu’da Yunanistan’ın jandarmalığı işini İngiltere’ye kaptırmamak ve bu işgale izin vererek İngiltere’nin bölgede tek söz sahibi olma ihtimalini zayıflatmayı düşünmektedir. Ayrıca Fransa kendi nüfuz bölgeleri olan Antep, Adana, Maraş’ta kuvvetli halk direnişleriyle karşı karşıya kalmaktadır ve bunlardan kurtulmanın bir yolunun da Batı Anadolu’da Türklerin işgale uğraşmalarını sağlayıp rahat nefes almayı amaçlamaktadır.¹⁰⁰ Batılı devletlerin Venizelos’un İzmir’i işgal planına kendi menfaatlerini düşünerek izin verdiklerini düşünmek hiç de yanlış değildir. Aksine bu tarz politika yürütmek artık batılı devletler için bir gelenek haline almıştır denilebilir. Devlet menfaati mevzu bahis olunca her şey bir kenara bırakılarak hakkı olmasa dahi Venizelos’a İzmir’in işgali izni verilmiştir.

Venizelos’un çabalarının yanı sıra Sir Basil Zaharof’un İzmir’in işgalinin Yunanlılara verilmesiyle ilgili dostları Clemenceau ve Lloyd George nezdinde etkili olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bunun bir delili Zaharof’un kendisine İzmir’in işgal haberini veren Kaklamanos’a yazdığı cevabî mektubunda bu güzel haberi verdiği için dolayı teşekkür ettiğini söylemekle beraber mektubunu “*Bu haberin, acizane gayretlerimin eseri olduğunu sanıyorum*” şeklinde tamamlamıştır. Bunun yanı sıra Zaharof’un İzmir’in işgali konusundaki etkisine diğer bir delil ise Dimtiri Kitsikis’in Yunanlı gazeteci Konstantin Atanatos’tan dinlediğini söylediği anektoddur. M. Atanatos’un kendisine 1939 ilkbaharında Pire’den Marsilya’ya doğru yola çıktığını gemide eski Dışişleri Bakanı Politis ve eşinin de yer aldığını söylediğini yazmaktadır. Yemek sırasında Politis’ten dinlediği bir olayı anlattığını eklemektedir. Buna göre; 1919 Mayıs ayının ilk haftası Venizelos’un Paris’te rahatsız olduğunu ve dinlenmeye çekildiği bir sırada telefonunun çaldığını Başbakan Venizelos’un telefona cevap vermesi için müsaade ettiğini söylemektedir. Politis, telefona cevap verdiğinde Zaharof’un sesini duyduğunu söylemiş ve Zaharof’un Venizelos’a iletmek üzere kendisine İzmir’i işgal etmek üzere gemilerini ve birliklerini hazırlamasını istediğini, Yüksek Kurul’un bu konuda karar almasını sağladığını, kurulun kararı resmen yarın açıklayacağını

¹⁰⁰ Süleyman Kocabaş, *Mütareke Dönemi ve Milli Mücadele 1918-1923*, İstanbul, Vatan Yayınları, 2003, s. 190.

söylediğini ifade ettiğinden bahsetmektedir. Zaharof, 1919'dan 1922'ye kadar bütün Türk-Yunan harbi boyunca Yunanistan'ı finanse edecek ve silahlandıracaktır. Lewinsohn, Zaharof'un Anadolu'daki Yunan askeri başarısızlığı neticesinde servetinin yarısını kaybettiğine dair bilgileri aldığını yazmıştır.¹⁰¹ Buradan Paris Barış Konferansı'na İzmir'in işgal kararının alınmasının tamamıyla Zaharof'un etkisi ve baskısıyla gerçekleştiği sonucuna varmak yanlış olur. Fakat Muğla'da doğmuş Rum silah fabrikatörü Zaharof'un servetini, dostluklarını bu iş için kullandığı ve Venizelos'a yardım ettiği de bir gerçek olarak durmaktadır.

Zaharof Fransız ve İngiliz devlet adamlarını ve basınını ele geçirip Yunan çıkarları için kullanmak amacıyla çok çaba harcamıştır: Fransız deniz askerleri için evler yaptırmış, Sorbonne Üniversitesi'nin kürsülerini paraya boğmuştur. Bununla birlikte Haziran 1919'da Clemenceau Başbakan iken kendisine Fransız "légion d'honneur" büyük haç nişanı, İngiliz Başbakanı Lloyd George Zaharof'a Sir ünvanı ve Britanya İmparatorluk büyük haç nişanını vermişlerdir.¹⁰²

10 Mayıs'ta Albay Fuller (İng.) İzmir'de mevcut savaş gemilerinin dökümünü yaptırdı: İngiltere hafif kruvazör, 2 muhrip, 2 gambot (yolda 1 hafif kruvazör, 4 muhrip), Fransa 1 zırhlı, 1 kruvazör(yolda 1 zırhlı), Yunanistan 1 zırhlı, 1 kruvazör, 1 muhrip, İtalya 1 zırhlı, 6 ufak gemi. Lloyd George, Türklerin tabyaları Yunanlılara teslim etmektense Fransızlara ya da İngilizlere teslim etmekte daha az itiraz edeceklerini söylemiştir. General Bliss (ABD), Türkler ve İtalyanlara çıkarmadan önce haber verilmemesi halinde çatışma çıkma ihtimalini arttıracığı fikrindeydi. Wilson da bu fikre katılmıştır. Lloyd George bu konuyu Venizelos'a sormuştur. Venizelos, Bliss ile aynı fikirde olmadığını belirterek İtalyanların önceden bilmeleri halinde Türklerle bunu haber vereceklerini söyledi. Bu konuyla ilgili tartışmalar bir süre devam etmiştir. Bunun sonucunda Amiral Calthorpe'nin nakliye gemilerinin Kavala'dan ayrılacağı ve İzmir'e varması muhtemel gün ve saati bildirmesine göre Yüksek Kurul'un ona göre İtalyanlara haber verme zamanını ayarlamasına karar verilmiştir.

---

¹⁰¹ Kitsikis, **Yunan Propagandası** , s. 291-292.

¹⁰² Akyüz, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu**, s. 40.

Lloyd George 12 Mayıs 1919'daki toplantıda bir kişinin Sir George Riddell' e mektup yazarak bir isyan ya da tahrikin olmamasına rağmen Türk askerinin Rumlara ateş ettiğini ve suçsuz iki kişinin vurulduğunu bizzat gördüğünü söylemiştir. Türklere çıkarma ile ilgili haber verilip verilmeyeceği konusu tekrar tartışmaya açılmış ve sonunda Wilson işgalden 12 saat önce haber verileceğini açıklamış ve Yunan kuvveti hazır olur olmaz Kavala'dan hareket edecek, bir İtalyan müfrezesi de müttefik işgaline katılacak şekilde karara bağlanmıştır. İzmir bölgesine yerleşmeyi çok uzun bir süredir hayal ediyor olan Yunanlılar bu topraklar için hayallerini gerçekleştirmek için gerekli desteği büyük devletlerden almışlardı. Bununla birlikte Batı Anadolu kıyılarında kendilerine her konuda yardım eden Rumlar vardı. Ayrıca, Yunanistan'la Adalar ve İzmir arasında haftada iki defa işleyen Yunan gemileri askerlere mühimmat taşımakla birlikte Adalardan ve muhtelif yerlerden Rumları İzmir'e getiriyordu. Bunlar kargaşalık çıkarmak maksadıyla "Küçük Asya Cemiyeti" adında bir dernek dahi kurmuşlardı.¹⁰³ Bu arada Yunan isteklerinin incelenmesi amacıyla oluşturulan A.B.D. temsilcisinin Rumlardan bölge ahalisinin ancak % 32'ni teşkil ettiğini belirtmesine, İngiltere'deki askerlerin uyarılarına, Lord Curzon'un 18 Nisan 1919 tarihli bir memorandum ile ikazına ve İtalya'nın muhalefetine rağmen, konferanstaki Lloyd George, Clemenceau ve Venizelos'un çabaları ile Yunanlılara, Ayvalık, Soma, Kırkağaç, Alaşehir ve Kuşadası verilmiş, ayrıca bölgedeki Hıristiyan ahalinin can güvenliğini sağlamak gerekçesiyle İzmir'i işgallerine izin verilmiştir.¹⁰⁴ Yunanlıların, İzmir'i işgal etmelerini sağlayan büyük devletlerin bu düşüncesinin gerekçesi, sözde Anadolu'daki Türk zulmü ve İtalyanların İzmir'i işgalini önlemektir. Gerçekte ise bu devletler Yunanistan'ı, bir uydu devlet olarak kullanabileceklerini düşünerek bu olayda tercih etmişlerdir.¹⁰⁵ Diğer taraftan Batı basınında Türk basınının ve Türk halkının gayrimüslimlere ve özellikle de Rumlara karşı kışkırtıcı davranışlarda bulduklarına dair haberler yer almaktadır. Buna dair örnekler yer verilen gazetelerin başında da The Times gazetesi gelmektedir. The Times; İzmir bölgesinde Rumlar ve Türkler arasında gerilim olmakla beraber, Bornova yakınlarında öldürülen Rum işçilerin de yer aldığı cinayetlerden Türklerin sorumlu olduğunu düşünmektedir.¹⁰⁶ Bu konuyla ilgili bilgi ve belgeye sahip olmadan tamamiyle yoruma dayalı bir bakış açısıyla haberleri vermeyi tercih eden The Times, okuyucuların

¹⁰³ Akşin, "Paris Barış Konferansı'nın Yunanlıları İzmir'e Çıkarma Kararı", s. 177-179.

¹⁰⁴ Uzun, "1919-1950 Yılları Arasında Türkiye-Yunanistan İlişkileri", s. 40.

¹⁰⁵ Akşin, "Paris Barış Konferansı'nın Yunanlıları İzmir'e Çıkarma Kararı", s.182.

¹⁰⁶ **The Times**, April 14, 1919.

düşüncelerini yönlendirerek Hristiyanların zor günler yaşadığına kamuoyunu inandırmaya çalışmaktadır.

İtalya'nın karşı çıkmasına rağmen Paris Barış Konferansı'nın Yunanistan'ın İzmir'e asker çıkarması kararı kabul edilip 12 Mayıs 1919'da Yunanistan'a bildirildi. İzmir'i Yunanlılara kaptırmak istemeyen İtalyanlar, Lloyd George ve Venizelos arasında İzmir'in işgali konusunda anlaşmaya varıldığını –tedbir alsın diye- Mayıs başında Osmanlı Hükümetine gizlice bildirmişlerdi. (Mustafa Kemal, İzmir'in işgalinin Osmanlı Hükümeti tarafından öğrenildiğini 9 Mayıs 1919'da Kazım Dirik'ten haber almıştı.).¹⁰⁷ Haydar Rüştü Öktem de hatıratında, 12 ve 13 Mayıs'da Amerikalılardan İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edileceğini, işgal kuvvetlerinin Midilli'de işgal hazırlıklarını tamamladıklarını ifade etmektedir. 14 Mayıs sabahı da İtalyan Konsolosluğu'ndan İzmir'in işgal edileceği haberi Türklere ulaştı. Yine 14 Mayıs günü sabahtan itibaren İzmir'deki Rum ve Ermenilerin arabalarla aileleriyle birlikte Frenk Mahallesi tarafına taşınmaları İzmir'i bekleyen akîbetin ne olduğunu açıkça göstermekteydi.¹⁰⁸

1.2. İzmir'in İşgali ve Rum-Yunan Dayanışması

1.2.1. İzmir'in İşgalinde Yaşananların Batı ve Türk Basımındaki Akisleri

13 Mayıs 1919'da taşıyıcı gemiler Midilli açıklarına geldiğinde İzmir'i işgale giden Yunan tümeninin komutanı Albay Zafirios, birliklerine yayınladığı emirde şöyle demiştir: “ Esaret altında bulunan kardeşlerimizi kurtarmaya gittiğimizi unutmayalım; yakında öz ve ezilmiş kardeşlerimize kavuşacağız”. Yunanlılar Paris Konferansı'nın kararını uygulamak üzere Kavala'daki I. Tümeni (Larissa Tümeni) gemilere yükleyerek yola çıkarmışlardır. Tümeni taşıyan gemiler Temistoklis, Patris, Atroniyoş, Antifonis, Adriatikos, Kalotas, Kanelopulos, Hellespontos, Athina, Repolis, Elipotohoras, Aris, Elya, Orono gemileridir. Bunlar İzmir'e doğru 13 Mayıs'ta yola çıkmışlardır. Bunu haber alan Rumlar İzmir'de gösterilere başlamışlar Türk polis memurlarıyla çatışmaya

¹⁰⁷ Umar, *İzmir'de Yunanlıların Son Günleri*, s. 90.

¹⁰⁸ Mustafa Turan, “İzmir'in İşgali Üzerine”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, cilt: XII, sayı: 36, (Kasım 1996), s. 22.

girmişlerdir.¹⁰⁹ Bunu 14 Mayıs 1335 (1919) tarihli Ahenk gazetesi, Polis Salih Efendi'nin Karataş'taki Ermeni kilisesi önünde asker kıyafetli Rum milletinden on beş kişinin hücumuna uğradığını belirtmektedir. İzmir'in işgal edileceği haberi İzmir halkında büyük bir üzüntü yaratmıştır. 14–15 Mayıs tarihlerinde Redd-i İlhak Cemiyeti İzmir'de yayınladığı bir bildiride halkı işgale karşı birlik olma çağrısında bulunmuştur. Bunun üzerine İzmir halkı, İzmir'in işgalini protesto ederek işgale karşı çıkmıştır. Basında da buna yönelik yazılar dikkat çekmektedir. İzmirli gazeteci Mehmet Şevki Bey, bu konuyla ilgili yazdığı Ahenk gazetesindeki uzunca mütalaasında duygusal ifadelerle yer vermiştir. Yazısının sonunda, “Mert ve ezelden beri arslanca bir soylulukla tanınmış uluslara saygı duymayan insanların neye benzediğini söylemeye dilimiz varmaz. Biz kimsenin hakkını çiğnemedik, insanlık kurallarını ezmedik.”¹¹⁰ diyerek Rumların İzmir'de uyguladıkları vahşete karşı çıkmıştır.

İngiliz Akdeniz Filosu Komutanı Amiral Calthorpe, İzmir'deki 17 Türk kolordusu komutanı Mirliva Ali Nadir Paşa'ya Mondros Mütarekesi'nin yedinci maddesi uyarınca İzmir'in bağlaşıklık devletler tarafından işgal edileceğini bildiren bir yazı göndermiştir. Ali Nadir Paşa, Harbiye Nazırı Şakir Paşa'ya konuyla ilgili bir telgraf çekmiş ve emirleri dahilinde hareket edeceğini bildirmiştir. Harbiye Nazırı ise sadrazam Damat Ferit'e danıştıktan sonra İngiliz Amirali'nin bu sözüne itibar edilerek davranılmasını istemiştir. Aslında Mütarekenin 7. maddesinde güvenliklerini tehdit edecek bir hal oluşursa stratejik herhangi bir bölgeyi işgal hakkı tanımakta ise de o günlerde böyle bir durum yoktur. Bu İzmir'in işgali sırasında çıkan olayları incelemekle görevli Uluslar arası Araştırma Kurulu'nun Paris Konferansı'na sunduğu 7 Ekim 1919 tarihli raporda da belirtilmiştir.¹¹¹

İzmir'in işgal edileceğini haber vermek amacıyla 13 Mayıs günü Ayafatini Kilisesinde, Mavroudis tarafından okunan Venizelos'un beyannamesinde: asırlardan beri beklenen emellerinin tahakkuk ettiği, duyguların açığa vurulması hususunda karşı tarafı-Türkleri-rencide edecek bir mahiyet alınmaması gerektiği vurgulanmış ayrıca bu tavrın milli

¹⁰⁹ Umar, *İzmir'de Yunanlıların Son Günleri*, s. 93-94.

¹¹⁰ *Ahenk*, 14 Mayıs 1919, s.2.

¹¹¹ Umar, *İzmir'de Yunanlıların Son Günleri*, s. 96.

menfaatlere de uygun olacağı dile getirilmiştir.¹¹² Endişeler bunlarla da sınırlı değildi. Amiral Calthorpe 14 Mayıs akşamı Albay Zafirio ve Mavroudis'le bir toplantı yaparak gelişen siyasi ve askeri olayların ışığı altında Yunan subaylarından sağduyulu hareket etmelerini istemiştir. Albay Zafirio 14 Mayıs gecesi Amiral Calthorpe ile görüşmesinden sonra Türkçe ve Rumca olmak üzere bir beyanname hazırlatmıştır. Zafirio bu beyannamesinde; işgalin müttefiklerin izni ile başlatıldığını, gayesinin mevcut kanunların muhafazasıyla, bütün ahalinin refahını emniyet altına almak olduğunu belirtmiştir. Bunların yanı sıra İzmir'in Yunanistan için önemini dile getirerek müttefiklerin ileride Yunan istekleri doğrultusunda bir karar verecekleri temennisini de vurgulamaktan geri kalmamıştır. Beyannamenin sonunda herkesin işi ve gücüyle meşgul olmasını herhangi bir şikayet durumunda Yunan askerinin din ve milliyet farkı gözetmeksizin yardımcı olacağını da beyan etmiştir.¹¹³

Bununla birlikte Eski Foça, Yeni Foça istihkâmlarını Fransızlar; Urla istihkâmlarını Fransızlar ve İngilizler; Kösten Adası istihkâmlarını İngilizler; İzmir'e en yakın olan Yeni Kale istihkâmlarını da Yunanlılar, 14 Mayıs 1919'da direnme görmeden işgal etmişlerdir. Amiral Calthorpe, Türk Kolordu Komutanı Ali Nadir Paşa'ya ikinci bir nota göndererek işgale karşı yapılacak herhangi bir karşı koyma hareketinin bağlaşıklık devletler donanması tarafından kan ve ateş içinde boğulacağı, şehrin yakılıp yıkılacağı tehdidini yazıyordu. Ali Nadir Paşa bunu Harbiye Nezareti'ne bildirmiş fakat daha önceki üsluba benzer bir cevap almıştır. Buna göre Harbiye Nazırlığı Ali Nadir Paşa'ya hiçbir destek vaad etmemekte izleyeceği yolun sorumluluğunu ona bıraktıklarını ifade etmektedirler. Türk aydın-asker-sivil halk tarafından Maşatlık'ta İzmir'in Yunanlılar'a verildiği ile ilgili bildirimler dağıtılarak 14 Mayıs 1919 gecesi miting yapılacağı halka duyurulmuştur. Bu mitinge katılanlar arasında Mustafa Necati, Ahenk gazetesi başyazarı Mehmet Şevki Bey, Hukuk-u Beşer gazetesi sahibi ve başyazarı Hasan Tahsin gibi tanınmış aydınlar da yer almaktaydı.¹¹⁴ İlhak-ı Red Heyet-i Milliyesi imzalı bu miting duyurusunda "buralarda Rum'un çok olduğu ve Türklerin Yunan halkını memnuniyetle kabul edeceği söylendi. Bunun neticesinde güzel memleketin Yunan'a

---

¹¹² Selçuk Ural, "İzmir'in İşgali ve Yunan Soruşturma Heyetinin Faaliyetleri", www.atauni.edu.tr, (20 Mayıs 2009) s. 308.

¹¹³ Jaescke, **Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri**, s. 80-81.

¹¹⁴ Umar, **İzmir'de Yunanlıların Son Günleri**, s.104-105.

verildi. Şimdi sana soruyoruz. Rum senden daha mı çoktur? Yunan hâkimiyetini kabule taraftar mısın? Artık kendini göster. Tekmil kardeşlerin Maşatlıktadır. Kahir ekseriyetini orada bütün dünyaya göster.....” şeklinde seslenilmektedir.¹¹⁵

Rum halkına ise İzmir’in Yunanlılar tarafından işgal edileceği haberi 14 Mayıs 1919’da Metropolün büyük salonunda açıklanmıştır. Bu toplantıya elçilik görevlileri, Rum ve Yunan gazeteciler, dini cemaatler ve mahalli heyetler çağırılmıştı. Yunan heyeti başkanı Deniz Albay Mavrudis, Yunanistan Başbakanı Venizelos’un işgal bildirisini okumuştur: “ Yunanistan, İzmir’i işgal etmek üzere Barış Konferansınca görevlendirildi. Konferansı idare edenlerin vicdanında ENOSİS, İzmir’in Yunanistan’a ilhakının yer bulmasıyla sona ermiştir. Balkan Harbi’ne kadar aynı boyunduruk altında esir bulunduğum için, bugün Küçük Asyalı Rum kalplerinin ne derece sevinç duygularıyla dolu olacağını iyi hissediyorum.” Bildirisinin devamında duyguların ve gösterilerin hakaret ve husumet mahiyetini almayacağına emin olduğunu diğer unsurlara da kardeşlik hisleri gösterilmesi gerektiğinden bahsetmektedir. İzmir Metropoliti Hrisostomos ise gözyaşları içinde *“İrkımızın büyük umudu, anamız Yunanistan’la birleşmek yolunda, bağrımızı kızgın demir gibi yakan ve kavuran o şiddetli, derin ve yakıcı arzumuz, 15 Mayıs günü gerçekleşiyor”* diyerek Rum ahalinin duygularına hitab eden bir konuşma yapmıştır. Kazım Özalp anılarında Yunanlıların İtilaf devletlerinin izniyle İzmir’i işgal edeceğini ihtimal vermemesine karşın bu düşüncesinden kısa bir süre sonra vazgeçtiğini yazmıştır. Bu değişiklikte İzmir’in Yunan askerleri tarafından işgal edileceğine dair Metropolit tarafından kilisede Rumlara bilgi verildiği ve konsololar tarafından valiye tebligat yapıldığı ile ilgili haberin yayılmasının etkili olduğunu belirtmektedir.¹¹⁶ Mavrudis ise şehrin Rum ileri gelenlerine bakkal, meyhane ve mağazaların şehrin 1’inci Larissa Tümeni tarafından tamamen işgal edilinceye kadar kapalı tutmalarını istemiştir, toplantıyı sonlandırmadan önce sakinlik ve soğukkanlılığı tavsiye etmiştir.¹¹⁷ Fakat İzmir’de yaşanan hadiseler Venizelos’un ve Mavrudis’in söylediklerinin tam tersi şeklinde tezahür edecek ve Rumlara ile Yunan askerlerinin birleşerek Türk katliamı yapmalarına dönüşecektir.

---

¹¹⁵ Bayram Küçükkoğlu, **Milli Mücadele’den Günümüze Silahsız Terör Propaganda**, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2006, s. 152.

¹¹⁶ Kazım Özalp, **Milli Mücadele 1919-1922**, c.I, Ankara, TTK Yayınları, 1998, s. 5.

¹¹⁷ Köylü, **Çılgın Yunanlılar**, s. 101-102.

15 Mayıs 1919'da Efzon Alayı* karaya çıkarıldı. İzmir Metropoliti Hrisostomos Yunan askerini takdis etti. 15 Mayıs'ta İzmir Metropoliti geleneksel tuz ve ekmek sunma töreninden sonra Efzon Alayını takdis etmiş, karaya çıkan Efzon Alayı Konak yoluyla yürüyüşe geçmeden önce Venizelos'tan gelen bir mesaj okunmuştur. Venizelos mesajında işgal birliklerinin taşkınlık yapmamalarını İzmir'deki Türk, Yahudi, Ermeni toplumlarıyla Avrupalılara iyi davranılmasını istemiştir. Bunun akabinde Yarbay Stavriani kumandasındaki Efzon Alayı, Pasaport'tan Konak meydanına doğru yola çıkmıştır. Bir süre Rumlarla Efzonlar kolkola yürümüşlerdir. Türk kesimine yaklaşıldığında Efzonlar kalabalıktan ayrılmışlar böylece yerli Rumlardan kurulu milisler bırakılmıştır.¹¹⁸ Efzon taburu yanlarındaki Rum kalabalıkla birlikte Konak Meydanı'ndan Tramvay Caddesinin başlangıcına Askeri Kırathane önlerine geldiler. O anda bir ses duyuldu. 15 Mayıs 1919'da İzmir'deki 17. Türk Kolordusu Yunanlıların ateşine maruz kalmış ve bir türlü bitmek bilmemiştir. Ali Nadir Paşa, makam odasının penceresindeki perdeyi pencereden sarkıtarak ateşin kesilmesi için kullanmıştır. Önde Ali Nadir Paşa, arkasında Miralay Süleyman Fethi Bey, Kolorduya bağlı 56. Tümen Komutanı Hürrem Bey, Kolordu kurmay başkanı Abdülhamit Bey dışarı çıkıp Yunan askerleri ve onlarla beraber olan Rumların önüne geldiler. Yunan subaylar ve Rumlar Türk subaylarına dipçikle, yumrukla ve tekmelerle vurmuşlardır. Sonra Vilayet Konağına gelerek buradaki Türk memurlarını da başta Vali İzzet Bey olmak üzere tutuklayıp Konak Meydanına getirdiler ve ayrıca Vilayet Konağı yanındaki Türk lisesi öğrencileri de tutuklandılar.¹¹⁹ İşgalin fiilen başlamasıyla limandaki gemiler Rumlara ait fabrikalar, başta Aya Fotini kilisesi olmak üzere bütün kiliseler düdüğü ve çanlarını çalarak bu olayı kutladılar. Bu durum için General Nider, beş yüz sene yabancı boyunduruğu altında inleyen bölgenin Yunan ordusunu sevinçle karşıladığını ve Yunan bayraklarını öpmeye başladıklarını yazmaktadır.¹²⁰ Maliye Müfettişi Muvaffak Bey bir Amerikalı ile ilgili olayı şöyle anlatmaktadır: “..Kafile, gümrük binası önüne geldiği sırada, tabanca ve bıçaklarla donanmış, tehditler fırlatan yerli Rumlardan müteşekkil bir kafile, zavallıların üstlerine atıldılar. Bu sırada bir Amerikan subayının görünmesi, bu

---

* Orta Yunanistan'ın dağlık bölgelerinin savaşıyla ünlü gençlerinden oluşan Yunan ordusunun seçme birlikleridir.

¹¹⁸ Taçalan, **Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken**, s. 245-246.

¹¹⁹ Umar, **İzmir'de Yunanlıların Son Günleri**, s. 173-174.

¹²⁰ M. Murat Hatipoğlu, **Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında Türk-Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922)**, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1988, s. 90.

kanlı boğuşmayı durdurdu. Bu Amerikalı şahitten utanan Yunan subayları, Rumları o an için dağıttılar...”. Bunun yanında Amerikalı bir kadın Patris vapurundaki ve diğer depolara hapsedilen esirleri dolaşmış, Yunan subayları nezdinde teşebbüslerde bulunarak, esirler için lokantalardan yemek getirilmesini sağlamıştır.¹²¹

Bununla birlikte yayılım ateşi başladığı sırada Whittall and Co'ya ait yazıhanenin balkonunda bulunan Donald Whittall, sayıları az olan tarafsız gözlemcilerden biri olarak gördüklerini aktarmıştır. Whittall, tutsak alınan Türklerin hırpalanmış ve itilip kakılmış olduklarını gördüğünü yazmıştır. Yunanlıların tutsak Türkleri kordon boyunca yürüterek cezaevi olarak kullandıkları Patris gemisine götürdüklerini belirtmiştir. Whittall, yazıhanesinden çıkarak Yunan alayının arkasından gittiğini ve yolun sonuna doğru yaklaşık otuz kadar tutsağın boğazlandığını gördüğünü yazmıştır. Whittall, canavarlıkların çoğunun alayın peşinden giden sivil Rumların eseri olduğunu, Yunan askerlerinin ise tutsakları öldürmemeleri için subaylarının zor kullanmak gereğini duyduklarını sözlerine eklemiştir. Ayrıca tutsaklar, “Çok Yaşa Venizelos” ve “Çok Yaşa Yunanistan” diye bağırma zorlanmışlardır. Kentin diğer bir kesiminde ise Amerikan Kız Koleji'nde bulunan Amerikalı tanıklar, çevrelerindeki bütün Türk evlerinin Rumlar tarafından talan edildiğine tanık olmuşlardır.¹²² Bütün bunlar yaşanırken Mehmed Asım'ın Vakit gazetesindeki tepkisi oldukça dikkate değerdir:

“.....Yunanistan İzmir'i istiyormuş. Bunu biliyoruz. Yunanistan İzmir'de bulunan Rum ekalliyetine istinaden bu limanı ele geçirmek sevdasına düşebilir. Buna hayret etmiyoruz. Bilakis bu devletin tarihi emellerine bakarak bu milleti pek tabi' buluyoruz. Fakat Yunanistan'ın arzusunun tabi' bulmak onun hakkını teslim etmek değildir. Yunanistan'ın İzmir'de nasıl bir hakkı olabilir ki bu şehrin ekseriyet-i azimesi Anadolu Türküdür.

İzmir bütün manasıyla halis bir Türk şehridir. Burada bulunan, her Rum, her Ermeni mükemmel Türkçe konuşur. Bir Türk bir Rum ile alışveriş ederken mukaleme Türkçedir. Bir Rum bir Ermeni ile pazarlık yaparken yine Türkçe ile ifade-i meram eder. Fakat buna mukabil İzmir Rumları Ermenice bilmediği gibi Ermeniler de Rumca bilmezler. Şimdi işitiyoruz ki İzmir Yunanistan işgal-i askeriyesi altına terk edilmektedir. Paris Sulh Konferansının böyle bir tarz-ı tesviyeyi kabul edeceğine bir türlü inanmıyoruz. Çünkü böyle bir kararın kabulü için hiçbir sebep görmüyoruz. Deniliyor ki İttihad ve Terakki hükümeti harbe girmekle büyük bir hata irtikap etti.

¹²¹ Bülent Çukurova, “15 Mayıs 1919 İzmir'de Yunan Mezalimi”, **ATAM**, sayı: 8, cilt: III (Mart 1987), s.17.

¹²² Michael Llewellyn Smith, **Anadolu Üzerindeki Göz**, İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1978, s.102.

*İzmir Anadolu'nun akciğeridir. Bir insanın tarik-i teneffüsiyesi kapandığı zaman hayatını idame etmek ne kadar imkansız ise İzmir limanını Yunanistan işgaline verdikten sonra Türk Anadolu'nun hayatını idame etmek imkansız olacaktır. ....*¹²³

Vakit gazetesindeki bu serzenişiyle Mehmed Asım, İzmir'in işgalinin haksız olduğunu gerekçeleriyle izah etmeye çalışmıştır. Özellikle Türkçe'nin Rum, Ermenilerin arasında dahi yaygın olduğunu vurgulamakla beraber İzmir limanının Türklerden alınarak Yunanistan'a verilmesinin coğrafya açısından ve ticari bakımdan Anadolu için büyük bir tehlike olduğu üzerinde durmaktadır. İzmir'in işgali meselesi İleri gazetesinin sütunlarına da yansımış ve Yunanlıların işgaline diğer Türk basınına göre farklı bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır. İşgalin geçici olduğu ile ilgili bir izleniminin olduğunun anlaşılmasının yanı sıra gazete, bu işgalin mezalim kısmıyla ilgili ilk günlerde pek bir tafsilat vermemekte, "işgali kınıyoruz" şeklinde bir yaklaşım sergilemeyen nadir Türk gazetesi olarak tarihe geçmektedir.¹²⁴ Aşağı yukarı bütün Türk basınının 16 Mayıs 1919 tarihli nüshaları incelendiğinde heyecanlı yazarların elinden çıkmış Rum ve Yunanlıların yaptıkları zalimane hareketleri protesto eden yazılar kısmen de olsa yer alırken İleri gazetesi olaylara daha itidalli yaklaşmakta ve bu konuyu geçici bir işgal olarak değerlendirmektedir. O dönemde basına karşı bir sansür uygulamasının olduğu görülmekle beraber yine de İzmir'in işgalini değerlendiren haber ve yazılara belirli oranda rastlanmaktadır. Fakat bu yazılar ilk günlerde daha çok resmi tebliğlerden öteye geçememektedir. Bununla birlikte Türk basınında Matbuat Umum Müdürlüğü'nün resmi tebliğine yer verilmiştir. Bu tebliğde Paris Konferansı'nın kararına göre İzmir kalelerinin İtilaf kuvvetleri tarafından işgal edileceği bildirilmekle beraber İzmir'in Yunan askeri tarafından işgaline İtilaf devletlerince karar verildiği kamuoyuna duyurulmaktaydı. Hükümet bu tebliğde ahalinin sükunetini korumasını tavsiye etmesini Dahiliye Nezareti'ne tebliğ etmiştir. Tebliği yayınlayan Türk gazetelerinin tebliğ hakkındaki değerlendirmeleri sansürlenmiştir.¹²⁵ Diğer taraftan Yunanistan ve Patrikhane işgalin nedeninin haklılığına resmiyet kazandırmak için 16 Mayıs 1919'da Osmanlı Meclisi'ndeki Rum mebuslarına: "Türkiye'de gayrimüslümlerin katledildiği ve bunlara nasıl bir ceza verileceğine dair" bir önerge verdirerek kamuoyunun dikkatini çekmek istedi. Dahiliye Nazırı Fethi Bey, Türk Parlamentosu'na böyle bir önergenin

¹²³ **Vakit**, 16 Mayıs 1919, s.2.

¹²⁴ **İleri**, 16 Mayıs 1919, s.2.

¹²⁵ Tayyip Gökbilgin, **Milli Mücadele Başlarken-Mondros Mütarekesi'nden Sivas Kongresi'ne**, I. Kitap, Ankara, İş Bankası Yayınları, 1959, s. 87.

verilemeyeceğini belirterek reddetmiştir.¹²⁶ Hrisostomos ise Türklerin, Hristiyanları katlettiklerine dair iddiaları güçlendirmek için; “Türklerin Hristiyanlara İ'tisafatı(Tecavüzler)” adında bir kitap hazırlayarak Nisan 1919'da Türkiye'de bulunan Müttefik devletlerin temsilciliklerine dağıtmıştır.¹²⁷

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edileceği haberleri yayılmaya başlar başlamaz Rumların önemli hedeflerinden biri posta merkezleriydi. İşgal ve olup bitenler hakkındaki haberlerin başka yerlere iletilmesini engellemeyi amaçlamışlardır. Halk ise her gün yabancı temsilciliklerine giderek hayvanlarını çalan, köylere saldıran, evlerini tahrip eden Rum köylülerinin baskılarından şikâyet etmektedir. Bu konuda genellemelerden ziyade bazı bölgelerde Türklere yardım eden Rumların varlığından da bahsetmek gerekir. Bornova'da Rumlar kaçıp dağlara sığınanlar olmasına karşın Buca'daki Rumlar diğer bölgelerdekine nazaran Türklere karşı daha iyi davranıyorlardı. Buca'nın önde gelen Rum eşrafı soygunu yasaklamıştı. Bunlardan biri yerli bir Rum olan Avukat Athinoyenis'di. Bu avukat intikam için ortalığa dökülen Rumları denetim altına almak ve düzeni sağlamak için çaba sarf etmiştir. Bununla birlikte Rumların saklı silahlar ve Türk hainlikleri üzerine anlattıkları masallarla Yunan subaylarının Türk köylerini aramalarına ve kötü muamele etmelerine neden oldukları bildirilmektedir.¹²⁸

Bununla birlikte Yunanlılar ise Türk gazetelerini susturmak için büyük bir gayret sarf etmiştir. Askerler işgal esnasında açık olan Köylü gazetesinin matbaasını basarak burada çalışan iki çocuğu katletmişlerdir. 17 Mayıs 1919'dan itibaren bölgede Yunan sansürü başlamış ve on beş gün hiçbir tarafa telgraf, mektup ve resmi evrakın verilmesine müsaade edilmemiştir. Gelen evraklar da zaptolunmuştur. Yerel basın üzerinde uygulanan sansürün nedeni olarak şehirde farklı unsurların varolmasından dolayı bir takım insani kaygılardan kaynaklandığı belirtilmiştir.¹²⁹ İzmir'de bulunan Kuvve-yi İşgaliye Kumandanı Miralay Zafiriu 15-16 Mayıs 1919'da bölge halkına yayınladığı bildirilerde işgalle ilgili asayişin sağlanmasına çalışıldığını bu nedenle bazı

¹²⁶ Bilge Umar, **İzmir'de Yunanlıların Son Günleri**, Ankara, 1974, s.66.

¹²⁷ Atalay, “İşgal Döneminde İzmir Metropoliti Hrisostomos (1919-1922), s. 35.

¹²⁸ Orhan Duru, **Amerikan Gizli Belgeleriyle Türkiye'nin Kurtuluş Yılları**, İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2007, s. 16-17.

¹²⁹ Erdem, **Yunan Tarihçliğinin Gözüyle Anadolu Harekatı**, s. 188.

sansürlerin uygulanabileceğini yazmakla beraber *”Her kimin kusuru görülürse bilâ merhamet adalet dairesinde muamele edileceğini”* bildirmektedir.¹³⁰ Ayrıca Rumların, *“Her türlü kin ve intikam ifade eden hareketlerden kaçınması ve bütün dinlere karşı gerekli mutlak saygının gösterilmesi”* konusunun gerekliliğini ilan etmiştir.¹³¹ Fakat bütün bu bildirimler bölgedeki Rumların vahşi hareketlerini sonlandırmamış hatta diğer bölgelerde de bu faaliyetler artarak devam etmiştir.

Yunanlılar, 15 ve 16 Mayıs'ta İzmir'de gerçekleştirdikleri bu katliam ve yağma siyasetini, 16 Mayıs'ta Urla'nın işgalinde de sergilemişler, özellikle kasabadaki bütün Türk evleri Rum çeteleri ve Yunan askerleri tarafından yağmalanmış ve bazı evler de ateşe verilmiştir. İzmir ve çevresinde yaşanan Türk katliamları basından saklanmaya çalışılmış, bütün manasıyla hadiselerin ayrıntıları Batı'da çok geç öğrenilmiştir. Hatta Venizelos'tan bile saklanan gerçekler olmuştur. Venizelos'a 15 Mayıs'ta İzmir'den gönderilen telgrafta olayların bütün sorumluluğu Türklere yüklenmekte Yunanlıların ve Rumların sorumluluğundan tek satır bile yazılmamıştır. Bu telgraf Politis tarafından Kaklamanos'a iletilmiş ve 21 Mayıs'ta Manchester Guardian gazetesinde yayınlanmıştır.¹³² Bölgedeki olayların iç yüzünü öğrenmek için Venizelos Albay Mazarakis'i göndermiştir. Bununla beraber 17 Mayıs'a gelindiğinde Yunan basını ölümlerin doğruluğunu kabul ederken, bunların sebepleri üzerinde gülünç gerekçeler ileri sürmüştür. Özellikle denizden çıkarılanların çoğunun intihar ettiğini savunmuştur. Bunun dışında cereyan eden olayların ise Türklerin yaptığı taşkınlıklardan ve saldırılardan kaynaklandığını devamlı surette savunmuştur.¹³³

17 Mayıs 1919'da İşgal Kuvvetleri Komutanı Miralay Zafirio imzasıyla bir bildiri yayınlanmış bu ertesi günkü gazetelerde de yer almıştır. Bu bildirimlerde Rum ahalinin Türklere karşı silah kullanıp mallarını yağma ettiklerini belirtip bu hareketlerin dürüst Rumlar tarafından değil ahlaksız kimseler tarafından yapıldığını söylemekte ve bunların

---

¹³⁰ Ali Çetinkaya'nın Milli Mücadele Dönemi Hatıraları, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1993, s.

13.

¹³¹ Jaescke, *Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri*, s. 81.

¹³² *Manchester Guardian*, May 21, 1919.

¹³³ Ural, “İzmir'in İşgali ve Yunan Soruşturma Heyetinin Faaliyetleri”, s. 309.

tekrarlanmaması için gereken tedbirlerin alınacağını ifade etmiştir.¹³⁴ Mehmed Asım Vakit'teki "İşgalin Neticeleri" başlıklı yazısında İzmir'in Yunanistan askeri tarafından işgal teşebbüsünün ilk neticelerini verdiğini yazmaktadır. Makalesinde bu neticelerden birisinin kabinenin istifası, ikincisinin işgalcilerin İzmir'de meydana getirdikleri durum, üçüncüsünün ise gerek İstanbul gerek taşra kamuoyundaki heyecan olduğunu ifade etmektedir. İzmir'in Anadolu'dan ayrılmasının oluşturacağı tehlikeyi belirtmekle beraber yazının sonunda "Anadolu'yu baştan başa bir mezaristan yapmak için fazla bir şey yapmak lazım değildir, sadece İzmir'i birkaç sene Anadolu'dan ayırmak kâfidir" şeklinde seslenmektedir.¹³⁵ İzmir'de yaşananlara dair gelen raporların özetlenmesi ile hazırlanan yazıda: "...Yunan askeri tarafından yapılan işgalde, gerek Yunan askeri ve gerekse yerli Rum ahali tarafından Müslümanlara yapılan mezalim ve fecayi hiçbir memleketin düşman tarafından darben işgalinde bile görülmüş ve işitilmiş değildir..." şeklinde ifade edilmektedir.¹³⁶

Venizelos ilk olarak Yunan İşgal Komutanı Zafirio'ya gönderdiği telgrafta, İzmir'de yapılan katliam ve yağmaların İzmir'in ilhakını tehlikeye düşürdüğüne dikkat çekerek tedbirler alınmasını istemiştir. Bu emir gereğince Albay Zafirio, 16 Mayıs'ta yayınladığı "Aydın Vilayeti Ahalisine Beyanname" adlı bildiri ile yerli Rumların Türklere karşı saldırılarda bulunup yağma ettiklerinin öğrenildiğini, bunların ahlaksız ve düşüncesiz insanlar olduğunu, bu tür hadiselerle karşı sert tedbirler alınacağını belirtmiştir. Bunun bir göstergesi olarak da birkaç çapulcu yakalanarak mahkeme edilmiştir.¹³⁷ Buna mukabil İzmir'in işgali sonrasında Batı Anadolu'ya Yunanistan tarafından Anadolu'daki Rum nüfusu artırma girişimleri yapıldığı bilinmektedir. Rumlar, metropolitler aracılığıyla Orta Anadolu'dan İzmir başta olmak üzere Ege Denizi sahil şeridinde kaydırılmaktadır.¹³⁸ Aydın vilayetindeki nüfusla ilgili bilgiler gazetelere de yansımaktadır. Tasvir-i Efkâr verdiği istatistikte Müslümanlar'ı 1.291.912, Rumları 233.914 ve diğer unsurları 60.581 olarak vermektedir.¹³⁹

---

¹³⁴ Umar, **Yunanlıların Son Günleri**, s. 180.

¹³⁵ **Vakit**, 18 Mayıs 1919, s.1.

¹³⁶ Çukurova, "15 Mayıs 1919 İzmir'de Yunan Mezalimi", s.15.

¹³⁷ Ural, "İzmir'in İşgali ve Yunan Soruşturma Heyetinin Faaliyetleri", s. 310.

¹³⁸ Bülent Atalay, **Fener Rum Ortodoks Patrikhanesinin Siyasi Faaliyetleri 1908-1923**, İstanbul, Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları, 2001, s.169.

¹³⁹ **Tasvir-i Efkâr**, 16 Mayıs 1919, s.1.

Albay Zafirios, özel yargısal yetkilere sahip bir Harp Divanı'nı kurmuş ve 18 Mayıs 1919'da toplanarak ilk hükümlerini vermiştir. Burada alınan kararlardan bazıları: Bir Türk'ün 90 lirasını gasp eden Evzon eri Dimitris ile işgal günü hırsızlık yapan bir Rum ölüme mahkum edilmiş ve Kadifekale'de kurşuna dizilmişlerdir. 15 Ağustos'a kadar çalışan mahkeme bu tarihe kadar Yunan, Türk, Ermeni, Musevi 69 kişi ile ilgili hüküm vermiştir. Bunların yanı sıra Yunanlılar basına sansür koymuşlardır. 20 Mayıs 1919 tarihli Ahenk gazetesinin başyazarının yeri bomboş çıkmıştır.¹⁴⁰ İşgal Kuvvetleri Kumandanı Zafirios da işgalle ilgili olarak Atina'ya çektiği telgrafta işgalin nasıl gerçekleştirildiği ile ilgili tafsilatlı bilgi verdikten sonra bütün kalelerin, bahriye müfrezeleri tarafından işgalinden sonra, şehir içine doğru askerî müfrezeler gönderilmesine başlandığını belirtmiştir. Ayrıca Yunan Başkumandanı General Paraskevopoulos çektiği bir telgraf ile İzmir Hellenizmini selamlamıştır.¹⁴¹ Bununla birlikte İzmir ve bölgede yaşayanların durumları hakkında bilgi veren Vakıf gazetesi işgalin başladığı gün İzmir'den İstanbul'a hareket eden birinden aldıkları malumatı okuyucularını bildirmektedir. Bu kişinin bir süredir İzmir'de bir hareket hazırlığının varlığından bahsettiğini özellikle bir kısım Rumların bu hazırlıklar içerisinde yer aldıklarını söylediğini yazmaktadır. Vali Nureddin Paşa bu hazırlıkları fark etmiş gerekenleri yapmış olmasına karşın yerine getirilen yeni vali İzzet Bey'in bu tehlikeleri göz ardı ettiğini belirtmektedir. Bununla beraber Türklerle arkadaşlığı olan bazı Rumların özellikle de Rum avukat ve doktorlarının Türkleri uyardıklarını ve tam bir vefakârlık örneği gösterdiklerini ilave etmektedir. İşgal günü İzmir'deki manzara hakkında da bilgi veren bu kişi halkın gözyaşları içinde "*Zelilane yaşayacağımıza şerefimizle ölürüz*" şeklinde söylendiğini ifade etmiştir.¹⁴²

Bununla birlikte Tasvir-i Efkâr, "Galeyan-ı Milli" başlığı altındaki İzmir'in işgalini protesto için Burdur, Develi, Yozgat, Konya... gibi yurdun çeşitli yerlerinden gelen telgrafların özetini okuyucularına iletmiştir.¹⁴³ İleri gazetesi ise işgale farklı bir biçimde yaklaşmıştır. "İzmir istihkâmlarının düvel-i müttefike askeri tarafından işgali hakkındaki kararın tebliğ ve işgal talebinin mütarekenin yedinci maddesine göre

---

¹⁴⁰ Umar, *Yunanlıların Son Günleri*, s. 181.

¹⁴¹ *Peyam-ı Sabah*, 21 Mayıs 1919, s.1.

¹⁴² *Vakıf*, 19 Mayıs 1919, s.1.

¹⁴³ *Tasvir-i Efkâr*, 18 Mayıs 1919, s.1.

gerçekleştirildiği” ile ilgili Sadrazam Damat Ferid Paşa’nın beyanatını okuyucularına duyurmakla beraber İzmir’in işgali konusuyla ilgili değerlendirmesinde İzmir’in Yunanlılarla ne ırk ne de tarih bakımından hiçbir münasebeti olmadığını belirtmektedir.¹⁴⁴ Buradaki önemli husus İzmir’in işgalinin müttefik askerleri tarafından gerçekleştirildiği ile ilgili bilgiye İleri gazetesinin herhangi bir itiraz göstermemesidir. Bu durum işgalin ilk günlerinde gazetenin diğerlerinden farklı bir üslupla işgale yer vermesi kadar dikkat çekicidir. Damat Ferit Paşa Hükümeti İzmir’in işgaline karşı İstanbul’daki bağlaşıklık devletler temsilcilerine verdiği protesto notası haricinde herhangi bir şey yapmadı. Bu nota 25 Mayıs 1919 tarihli Ahenk gazetesinde yayınlanmıştır. Burada Osmanlı Devleti’ne yapılan muamelenin haklı olmadığını, Osmanlı Devleti’nin her yanından gelen telgrafların bunu ispat ettiğini ifade etmiştir. Ferit Paşa aynı gün istifa etmiş fakat Padişah Vahdettin tarafından 19 Mayıs’ta tekrar sadrazamlığa getirilmiştir.

Gazetelerde işgale karşı Türkleri harekete geçirmeye çalışılan beyannameler yayınlanmıştır. Bunlardan birine yer veren İleri gazetesinde “Ey Türkler...” diye başlayan yazıda, Rumların bölgede çok olduğunun söylendiğini ifade ederek “*Şimdi sana soruyoruz: Rumlar senden çok mu? Yunan tabiyetini kabul etmek istiyor musun?*” diye seslenmektedir. Ayrıca bütün Türklerin toplanıp tüm dünyaya ekseriyetin kimde olduğunun gösterilmesi için çalışılmasını salık vermektedir.¹⁴⁵ Bununla birlikte Rum ve Yunanlıların yaptıkları mezalimi protesto etmek için Türk Ocağı’nın önderliğinde mitingler düzenleme çalışmaları başlatılmıştır. Bu mitinglerin en büyüğü olan Sultan Ahmed mitingi 23 Mayıs’ta gerçekleştirilmiştir. Bu mitingle ilgili Türk basınında haberler yayınlanmış olmasına karşın Batı basınında pek yer verilmediği dönemin gazeteleri incelendiğinde açıkça görülmektedir. Alemdar gazetesi bu mitingi 23 Mayıs tarihli nüshasının ilk sayfasından “Kardeşler!” başlıklı seslenişle haber vermektedir. Yazının devamında İstanbul’da gerçekleşecek mitinge herkesi davet etmektedir. Dükkânlarını kapatan esnafın bile meydana koştuğunu, vatanın tehlikede olduğu şu günlerde vatani kurtaracak yegâne silahın birleşmek olduğunu belirtmektedir.¹⁴⁶

---

¹⁴⁴ İleri, 18 Mayıs 1919, s.2.

¹⁴⁵ İleri, 22 Mayıs 1919, s.1.

¹⁴⁶ Alemdar, 23 Mayıs 1919, s.1.

İngiliz subaylarının denetimine rağmen İzmirli Türk telgrafçıları, işgali bütün yurda yaymışlardır. Gönderdikleri telgrafta İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edildiğini, şehirde katliam yapıldığını ifade edip bu telgrafi ele geçirenlerin yurdun diğer kesimlerine de bunu duyurmasını Allah aşkına rica etmiştir. Son cümle oldukça çarpıcıdır: “Namuslarına, vatanperverliklerine havale!” Bunun üzerine İstanbul Hükümetine sayısız protesto telgrafi yağmıştır. Bu protesto telgrafları yurdun dört bir tarafından daha çok Sadaret Makamına ve Dahiliye Nezareti'ne gönderilmiş, İzmir'in vatandan ayıramayacağı Paris Konferansı'nın almış olduğu bu kararın haksız olduğunu ifade eden belgelerdir. Halkın tepkisinin en açık delilleri olarak durmaktadır.¹⁴⁷ Bu protesto telgrafları basına da yansımış Alemdar gazetesi ardı arkası kesilmeyen telgrafların metinlerini gazetede yayınlamıştır. Bu telgraflarda Rumlarla ilgili olarak yüzyıllardır beraber yaşanan topraklarda bu insanların ihanetine anlam veremediklerini belirten ifadelere yer verilmektedir.¹⁴⁸ Bunun yanı sıra Vakit gazetesi işgalle ilgili Sadrazam Ferid Paşa'nın İtalyan basınının önemli temsilcilerinden Antanet gazetesi muhabirine verdiği beyanattan bahsetmektedir. Sadrazamın, İzmir'deki olayları protesto için memleketin her noktasından telgraflar yağdığını söylediği ve halkın galeyana içinde olduğu ile ilgili beyanatına yer vermektedir.¹⁴⁹ İzmir olaylarının Yunan basınına yansımaları ise tam tersi olarak bir bayram havası niteliğindedir. Ayrıca Yunanistan'ın tüm illerinden gelen telgraflarla İzmir'in Yunan Ordusu tarafından işgal edilmesiyle ilgili mutlu haberin tüm Yunanistan'da kutlandığı basın aracılığıyla duyurulmuştur. İşgalin Atina'da da sevinçle karşılandığı ve şehrin bayraklarla süslendiğine dair haberlere yer verilmiştir.¹⁵⁰ Birbirine komşu iki ülke halkının aynı olayda düşman köşelerde yer almalarının sonuçları iki ülkenin basını incelendiğinde açıkça görülmektedir. Bir tarafta işgale maruz kalıp bunu protesto eden bir halk diğer tarafta yüzyıllarca içinde yer aldığı devletten ayrılan ve işgali gerçekleştiren bir halkın olayı değerlendirmesi söz konusudur. Bir şehirde matem diğerinde bayram havası esmektedir.

---

¹⁴⁷ Bu telgrafların mahiyeti ile ilgili daha fazla bilgi için bakınız: Haluk Selvi, **İşgal ve Protesto**, Sakarya, Değişim Yayınları, 2007.

¹⁴⁸ **Alemdar**, 24 Mayıs 1919, s.1.

¹⁴⁹ **Vakit**, 22 Mayıs 1919, s.2.

¹⁵⁰ Erdem, **Yunan Tarihçliğinin Gözüyle Anadolu Harekatı**, s. 183.

17 Mayıs'ta ise ABD, İngiltere ve Fransa İtalya'dan Antalya ve çevresine yaptıkları habersiz işgaller konusunda hesap soran bir nota sundular. İtalya ertesi gün, cevabi notasında kendilerinden habersiz Yunanistan'ın İzmir'i işgale davet edildiğini, Fransızların habersizce Ereğli'yi işgal ettiğini belirterek ayrıca kendi işgallerinin asayiş ve sükûnet getirdiğini Yunanistan'ın İzmir'i işgali gibi olaylı olmadığını belirtiyordu.¹⁵¹ Bütün bunlar olurken İstanbul'da ise işgali protesto eden mitingler düzenlendi. İlki 18 Mayıs 1919'da İstanbul Üniversitesi'nde yapıldı. 19 Mayıs'ta ise Fatih Belediye Dairesi önünde Halide Edip Hanım, Hüseyin Ragıp gibi aydınlar konuştu. Bunlar gibi Üsküdar Doğancılar'da, Kadıköy'de ve Sultanahmet'te mitingler düzenlenip işgale tepki gösterildi. İzmir'in işgaline dair değerlendirmelerine 21 Mayıs'tan itibaren Karagöz adlı mizah gazetesi de yer vermeye başlamıştır. Bu gazete diğer mizah gazetelerinin aksine karikatürden çok yazı ve şiirlere yer vermektedir. Karagöz ve Hacivat'ın İzmir'in işgaliyle ilgili konuşmalarına yer veren gazetenin bu konuyla ilgili ilk yorumu "Osmanlı İzmir'i Yaşayacak" başlığı altında verilmiştir. Burada bu işgale karşı çözüm önerilerini konuşan Karagöz ve Hacivat, konuyla ilgili fikir yürütürler. Karagöz hemen işgalin protesto edilmesine yönelik çalışmaların başlatılması gerektiğinden bahsederek mitinglerin en iyi protesto çalışması olacağını söylemektedir.¹⁵²

İzmir'in işgali ile başlayan ve iç bölgelere ilerledikçe artan katliam ve yağmalamalar, İtilaf Devletleri'nin İstanbul'daki temsilcileri tarafından kısa süre sonra yüksek sesle dile getirilmeye başlanmıştır. Bu telgraflarda sadece Yunan vahşeti dile getirilmemiş, kendi hükümetlerinin politikaları da üstü kapalı bir şekilde eleştirilmiştir. Batı basını, Yunan basını ile ittifak yapmış gibi işgalin ilk günlerinden itibaren İzmir'in işgalinin bütün taraflar üzerinde memnunluk yarattığından bahsetmişlerdir. Fakat işgaller ve yapılan katliamlar arttıkça, Batı basını da meydana gelen olaylara kayıtsız kalamamıştır. Bu tavır değişikliğinin altında İzmir'de bulunan yabancı uyrukluların işgaller ve katliamlara dair başkentlere gönderdikleri telgrafların yanı sıra Anadolu'da görev yapan batılı muhabirlerin verdikleri bilgiler yatmaktadır.¹⁵³ Fransız La Croix gazetesi "İzmir'in İşgali" başlığı altında Müttefik kuvvetler ve özellikle Yunan askerleri

¹⁵¹ Akşin, "Paris Barış Konferansı'nın Yunanlıları İzmir'e Çıkarma Kararı", s. 180.

¹⁵² Ali Şükrü Çoruk, **Mizah Penceresinden Milli Mücadele**, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2008, s.3.

¹⁵³ Kitsikis, **Yunan Propagandası**, s. 209.

tarafından İzmir'in ele geçirilişinin oldukça ciddi çarpışmalara neden olduğunu ve yüzlerce kurbandan söz edilmekte olduğunu yazmaktadır. Ayrıca çıkartma komutanı Albay'ın sözlerine yer veren gazete, halkı sükûnete davet ettiğini iletmektedir.¹⁵⁴ 20 Mayıs 1919 tarihli Vakıf gazetesinde ise Mehmed Asım "İşgal mi, Muavenet mi?" başlıklı yazısında İzmir'deki Yunan kumandanı Zafirupulos'un İzmir halkına hitaben yaptığı konuşmayı değerlendirmiştir. Zafirupulos, Rumlarla ilgili olarak Türklerin mallarına ve canlarına kastettikleri ile ilgili haberlerin geldiğini fakat İzmir'de düzenin sağlanması için sert tedbirler alacağını mahkemeler kurarak taşkınlık yapan Rumların yargılanacağını bildirmiştir. Rumlara hitaben yaptığı bu konuşmasında, dini farklılıklara saygı duymalarını istemiştir. Ayrıca Zafirupulos beyannamesinde İzmir ve havalisinde yapılan harekâtın bir işgal mahiyetinde olmadığını Yunan askerinin oradaki varlığının muavenet olduğunu ifade etmiştir. Mehmed Asım Yunan kumandanının bu düşüncesinin yanlış olduğunu belirterek Osmanlı hükümetinin böyle bir yardıma hiçbir zaman ihtiyacı olmadığı gibi bugün de olmadığını, bunun tarihe bakılarak anlaşılacağını belirtmektedir.¹⁵⁵ Aynı tarihte yayınlanan bu iki haber birlikte değerlendirildiğinde, İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalinin doğurduğu sonuçlar göz önünde bulundurularak mümkün olduğunca Yunan kumandanlar tarafından sükûnetin sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Buradaki amaç özellikle Batı basınında İzmir'de yaşanan hadiseler konusunda Yunan yanlısı haberler yerine Yunanlıları ve bölgedeki Rumları suçlayıcı haberlerin yer almasını engelleme çabasıdır. Bununla birlikte Rumları ve Yunan askerlerini sükunete davet etmeleri bölgede yaşananlardan Yunan kumandanların ve bir kısım Rumların bile rahatsızlık duyduklarının açık bir göstergesidir.

Türk basınında "Gayrimüslimler de protesto ediyor" başlıklı haber göze çarpmaktadır. Yazının içeriğinde özetle işgali gayrimüslimlerin de protesto ettiği, Kütahya Rum ve Ermeni Metropolitleriyle gayrimüslim ahalinin bu işgali yanlış bulduklarından bahsedilmektedir.¹⁵⁶ "Gayrimüslim vatandaşların İzmir Kumandanına Bir Müracaatı" başlıklı diğer bir haberde Denizli'de Rum Heyeti Metropolitleri ile Ermeni Murahhasası vekili tarafından İzmir Yunan Kıtaat-ı

---

¹⁵⁴ La Croix, Mai 20, 1919.

¹⁵⁵ Vakıf, 20 Mayıs 1919, s.1.

¹⁵⁶ İkdâm, 20 Mayıs 1919, s.1.

Askeriyesi Komutanlığına çekilen telgraf: “Gayrimüslimler, Müslümanlarla rahat, huzur içinde yaşadıklarını ifade ediyorlar ve mezalimi kınıyorlar” şeklinde devam etmektedir.¹⁵⁷

Yunanlılar İzmir ve civarını işgal etmekle birlikte bu bölgenin Rumlaştırılması faaliyetlerine de girişmişlerdir. Yunanlılar İzmir ve civarında Rum nüfusunun hâkim olması için bölgeye hem Anadolu içlerinden hem de Yunanistan’dan getirdikleri Rumları yerleştiriyordu. Rumların mezkûr bölgelere yerleştirilmesinde Rum-Ortodoks kilisesi önemli rol oynamaktaydı. Rum din adamları Rumların bu bölgelere yerleşmeleri için raporlar hazırlıyorlar ve nereye, ne kadar Rum’un iskân ettirileceğine dair malumatları Rum örgütlerine veriyorlar ve zengin Rum tüccarlarının himmetleri doğrultusunda Rumlar adı geçen bölgelere yerleştiriliyordu. Bundan maksat Türkleri buradan yıldırma politikalarıyla kaçtıracak bunların yerine yerleşecek Rum nüfusla birlikte buranın Rumlaştırılması sağlanacak ve mütarekenin 7. maddesini işleme koyacaklardı. Yunanistan’ın lideri konumundaki Venizelos, Rum nüfus yoğunluğunun sağlanabilmesi için Yunan Muhacirin Komisyonu oluşturmuş ve savaş sırasında ülke dışına çıkmış Rumların geri gelmesini sağlamaya çalışmıştır. Türkiye’ye geri dönüş yapan Rumların her türlü ihtiyaçlarının karşılanmasını istemiştir. Bu komisyonun başkanı sıfatıyla İstanbul’a gelen Koftensas’ın iki hedefi vardı. Biri, Osmanlı topraklarından daha önce çeşitli nedenlerle göç etmiş olan bütün Rumların geri dönmesini sağlamak, diğeri ise özellikle Konya, Ankara, Kastamonu ve Bursa vilayetlerinde yerleşmiş olan Rumlardan mal mülk sahibi olmayanları İstanbul’a getirerek yerleştirmektir.¹⁵⁸ 1919’un sonlarına kadar 100.000 Rum bölgeye yerleştirilirken, bunun en az iki üç katı kadar Türk de iç bölgelere kaçmak zorunda kalmıştır.¹⁵⁹ Buradaki amaç Anadolu’ya gelecek Amerika ve Avrupa heyetlerini Rum nüfusunun yoğunluğuna inandırmaktır. Bunun yanı sıra çetecilik faaliyetlerinde de görev yaptıkları anlaşılmaktadır. Nitekim 1919 yılının Haziran ayı başlarında Kumkapı

---

¹⁵⁷ İkdam, 8 Teşrin-i sani 1919, s.2.

¹⁵⁸ Yıldırım ve Sofuoğlu, *İstanbul Rum Ortodoks Patrikhanesi*, s. 125.

¹⁵⁹ Erdem, *Yunan Tarihçliğinin Gözüyle Anadolu Harekatı*, s. 188.

etrafında Rumlar tarafından taşınan, içinde cephane bulunan çuvalların polis tarafından ele geçirilmesi çete oluşturulmasına delil olarak göze çarpmaktadır.¹⁶⁰

Bununla birlikte Yunan Başbakanı Venizelos, Konsey'in işgal sahasını sınırlandırmaya yönelik gönderdiği talimatın Amiral Calthorpe ulaşmadan, Albay Zafirio'ya verdiği emirlerle Yunan işgallerinin iç bölgelere doğru genişletilmesini istemiştir. Venizelos'un bu emirlerle işi bir oldubittiye getirmek istediği açıkça görülmektedir.¹⁶¹

1.2.2. İşgalin Gelişmesi ve Türk-Rum Çatışması

Yunan işgal sahasını sürekli genişletme çabası içinde olan Venizelos, bunu sağlamak için Paris'teki liderlerle özel görüşmeler yapmıştır. Türk birliklerinin karşı saldırıya geçmek üzere olduğunu iddia ederek bu saldırıların gerçekleşmesi halinde bölgedeki Hristiyanların acı çekeceklerini her fırsatta dile getirmeye çalışmıştır. Bu süreçte İtalyanların ilerlemeye başlamaları Venizelos'un Yunan ilerlemesini başlatmasına bir bahane teşkil etmiş ve Yunan ilerleyişi İzmir'den sonra diğer bölgelere de sıçramıştır. Her ne kadar Venizelos'a resmî olarak ilerleme izni Yüksek Konsey tarafından verilmemiş olsa da ilerleyiş başlamıştır. 21 Mayıs'tan itibaren gerçekleşen Menemen'in işgali diğer bölgelerde olduğu gibi Türklerin katledilme hadiselerine sahne olmuştur. Buna karşılık Batı basını incelendiğinde işgallerin Rumlara zulmeden Türklerin elinden kurtarılmaları için yapıldığı ile ilgili haberlere yer almaktadır. Denizli ve Nazilli'den Yunan müfrezelerin çekilmesinin çok sayıda yerli Rum'un öldürülmesine neden olduğunu ve bu geri çekilmelerin, yeni bir işgale yol açabileceği ifade edilmektedir.¹⁶² Bu nedenle Aydın'dan sonra işgal bölgelerini genişletmek isteyen Yunanlılar Nazilli ve Denizli'de sözde top ve makineli tüfeklerle donatılmış 12.000 kişilik bir milis kuvvetinin hücumundan Hristiyan halkı korumak için güçlü bir Yunan müfrezesini göndermişlerdir. Gerçekte amaçları İtalyanların önünü kesmek ve bu bölgeye sahip

¹⁶⁰ Gökbilgin, **Milli Mücadele Başlarken**, s. 155.

¹⁶¹ Ural, "İzmir'in İşgali ve Yunan Soruşturma Heyetinin Faaliyetleri", s. 312.

¹⁶² **The Times**, June 4, 1919.

olmaktı. İşgali 3 Haziran'da Nazilli'yi işgal etmelerine karşın 19-20 Haziran'da Aydın'a geri çekilmek zorunda kalmışlardır.¹⁶³

Amiral Calthorpe 28 Haziran'da Yüksek Konsey'e gönderdiği mektupta ise Venizelos'un Menemen olayları ile ilgili verdiği bilgilerin gerçeklerle alakası olmadığını yazmaktadır. Ayrıca görgü şahitlerinin de doğrulamasıyla Menemen'de Yunan işgaline sebebiyet verecek herhangi bir Türk faaliyetinin söz konusu olmadığını Paris'e bildirmiştir. Bunlar karşısında Venizelos savunmasında, kimi zaman Yunan askerî otoritelerinin kendisine yanlış bilgi verdiklerini söylemiştir. İngiliz Yüksek Komiserinin iddiasına göre Yunanlılar, Menemen'de olduğu gibi önce düzensizliğe neden oluyorlar daha sonra da düzensizliği bahane ederek işgale başlıyorlardı. Aynı şekilde Yüksek Konsey'den herhangi bir onay almaksızın 27 Mayıs'ta Aydın işgal edilmiştir. Yunanlılar yerli Rumlarla birlikte hareket ederek Aydın'ın işgalini haklı göstermeye çalışmışlardır. İngiliz Yüksek Komiserine göre, Aydın ve güneyinde gerçekleşen işgaller hukuksuz ve açıklanamazdı. İşgale gerekçe olarak İtalyanların bölgeye ilerleyişlerinden ve Türklere silah temin etme ihtimallerinden doğan endişeyi göstermişlerdir. Bunun yanı sıra Haziran ayı başlarında Atina'daki hükümetin fikirlerini yaymakta olan Messages d'Athènes'in baş makalesinde Aydın vilayetinin iktisadî ve coğrafi konumu itibariyle Denizli sancağından ayrılamayacağı, bu bölgelerde yaşayan Hristiyan nüfusun varlığının göz önünde bulundurulması gerektiğinden bahsederek Yunan işgalinin kapalı bir bölge dahilinde kalmaması gerektiğini yazmaktadır.¹⁶⁴ Diğer taraftan işgaller, İtilaf temsilcilerinin Yunan otoritelere tepki göstermesine neden olmuştur. İngiliz temsilci 27 Haziran'da Aydın ve Manisa çevresinin işgalinin konferans kararlarına aykırı olduğunu ve derhal çekilmeleri gerektiği hususunda Yunanlıları uyarılmışlardır. Bunun üzerine 28 Haziran'da Yunan birlikleri Aydın'dan çekilmişler fakat çekilirken yaklaşık 2000 Türk sivili katletmişler ve Aydın'ı yakmışlardır. Fakat kısa bir süre sonra yeniden işgal için geri dönmüşlerdir. Bölgede yer alan İtilaf Komutanı, 4 Temmuz'da İngiliz Dışişlerine gönderdiği telgrafta bölgede barışın sağlanması ve dahi Hristiyanların korunması Yunan birliklerinin sayısının azaltılması

---

¹⁶³ Mehmet Başaran, "Aydın'ın İşgalinde Heyet-i Milliyelerin Sağlık Durunlarına Bakışı", **ÇTTAD**, V/12(2006/Bahar), s.72.

¹⁶⁴ Gökbilgin, **Milli Mücadele Başlarken**, I.Kitap, s. 126.

gerektiğini bildirmiş ve Yunan yetkililerin kendisinin emirlerini kaale almadıklarını sözlerine eklemiştir.¹⁶⁵

Batı basınında İstanbul'dan alınan bilgiye göre Türk birliklerinin Yunanlıların beraberlerinde sivil Rum nüfusu da alarak boşalttıkları Aydın'a girdikleri haberini vermektedir. Menderes Nehri üzerinde, İzmir'in 50 mil güneydoğusunda yer alan Aydın'a Yunan birlikleri Mayıs sonlarında girmiş, Yunan genel karargâhı tarafından 1 Haziran'da işgal resmi olarak duyurulmuştur.¹⁶⁶ Boston Daily Globe ise bu haberi "Yunanlılar Halkı Kurtarıyor" başlığı altında vermiştir.¹⁶⁷ Bu başlık oldukça dikkat çekicidir. Bu gazetenin iki gün sonraki nüshasında da Selanik'ten ulaştırılmış bir habere yer verilmektedir. Atina Ajansı'nın verdiği habere göre İzmir'in 50 mil güneydoğusunda yer alan Söke'de on bir Yunanlı ve iki Fransız Yahudisi'nin, kimliği belirsiz kişilerce öldürüldüğü yazmaktadır. Bu bölgenin İtalyanların kontrolü altında bulunduğu belirtilmektedir.¹⁶⁸ Müttefik asker güçleri tarafından işgal edilemeyen ilçelerde ise insanların zorla askere alındığı, buna direnen Müslümanların vurulduğu belirtilmekle beraber bir kısım Ermeni ve Yahudi'nin Bergama'da bir grup Türk tarafından bu saldırı sırasında yaralandığı, birkaç Yunan askerinin cesetlerinin ise parçalanmış olarak bulunduğu yazılmaktadır.¹⁶⁹ Buna karşılık Amiral Calthorpe, 8 Temmuz 1919'da Dışişleri Bakanı Curzon'a gönderdiği telgrafta, Veziriazam ve Hariciye Nazırı tarafından ziyaret edildiğini ve kendisine İzmir bölgesinde meydana gelen tecavüzlerle ilgili raporları okuduğunu yazmıştır. Ve telgrafın devamında "İtiraf etmek lazımdır ki, bu iddiaları oradaki İngiliz subaylarının verdikleri raporlar da teyit etmektedir. Bu subaylar, mesuliyeti tamamen Yunanlılara yüklemektedir."¹⁷⁰ Diğer taraftan Morning Post gazetesi 8 Temmuz'da İzmir ve Atina özel muhabirlerinden aldığı iki telgrafi yayınlamaktaydı. Bu telgraflarda Anadolu'daki durumla ilgili Yunan ve Rumların tek suçlu olarak görülemeyeceği ateşin ilk olarak Türkler tarafından başlatıldığı bildirilmektedir. İşgalin ciddiyetle yapıldığı ve gerekli önlemlerin alınarak

¹⁶⁵ Ediz, "Batı Anadolu'da Yunan İşgalleri", s. 168.

¹⁶⁶ *The Washington Post*, July 6, 1919; *New York Times*, July 6, 1919.

¹⁶⁷ *Boston Daily Globe*, July 6, 1919.

¹⁶⁸ *Boston Daily Globe*, July 8, 1919.

¹⁶⁹ *New York Times*, July 8, 1919.

¹⁷⁰ Bayar, *Ben De Yazdım*, s. 2045-2046.

asayişin sağlandığı ifade edilmektedir.¹⁷¹ Curzon'un İngiliz subaylarının da teyidini olarak doğrulattığı İzmir hadiseleri, Yunan Hükümeti'nin sözcüsü sayılabilecek Morning Post gazetesinin sütunlarına gerçeklerden uzak bir şekilde yansıtılmıştır. Diğer taraftan İsviçre basınından Gazette de Lausanne'den alıntı yapan İkdam, bu gazetenin Yunan işgalini mevsimsiz ve zamansız olarak nitelendirdiğini, bu işgalden İzmir'de yer alan Rum ve Ermenilerin dışında kalan Avrupa kolonisinin bile memnun olmadığını eklemektedir.¹⁷²

Diğer taraftan Türkiye meselesinin ne olacağı ile ilgili müzakereler devam ederken basına Türkiye parçalandıktan ve yenilgiye uğradığı müttefikler tarafından alınan çeşitli illerden sonra Türklerin Anadolu'daki başkentinin muhtemelen ya Bursa ya da Konya olacağı ile ilgili bilgiler yansımıştır. Bu bilgilere haritalar da eklenmiştir.¹⁷³

Bunun yanı sıra "Türkler Kadınları Katlediyor" başlığı altında Selanik'ten alınan haber dikkat çekmektedir. Haberde Yunan ordu karargâhından yapılan açıklamaya göre Anadolu'da İzmir'in güneyinde Yunan ordusunun Türkler üzerinde yürüttüğü harekâtın sürdüğü, Türkleri silah bırakmaları için zorladıkları belirtilmektedir. Haberin devamında ise "Aydın hattımızın öncü koruyucuları, Menderes nehrinin geçitlerini tuttuktan sonra, Türkleri kovaladı. Yoğun baskı gören Türkler havan topu atışlarını kesti. Bizim askerlerimiz 84 Rum kadın ve çocuğun parçalanmış cesetlerini bir uçurumda buldu" şeklinde bilgilere yer verilmektedir.¹⁷⁴ The Washington Post aynı habere yer verdiği nüshasında geri çekilmeye zorlanan Türklerin bu çaresiz Rumları öldürerek Yunanlılardan intikam aldığını yazmaktadır.¹⁷⁵ Bu dönemde İznik Başpiskoposu Vassilious "Geride bir tek ferdi kalmamak üzere Türklerin tamamıyla yok olmasını ne kadar isterdim"¹⁷⁶ şeklindeki beyanatıyla açıkça hislerini ortaya koymuştur.

---

¹⁷¹ Morning Post, July 8, 1919.

¹⁷² İkdam, 14 Temmuz 1919, s.1.

¹⁷³ Chicago Daily Tribune, July 8, 1919.

¹⁷⁴ Chicago Daily Tribune, July 13, 1919.

¹⁷⁵ The Washington Post, July 13, 1919.

¹⁷⁶ Jaeschke, Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri, s. 52.

İzmir'in kuzeyinde birçok mücadele olduğu belirtilirken en şiddetli mücadelenin Aydın'da gerçekleştiğine dikkat çekilmektedir. Aydın'ın Türkler tarafından bombalandığını ve talan edildiğini, Yunanlıların ise kasabayı ilk önce terk ettiklerini fakat beş gün sonra tekrar girdikleri bildirilmektedir. Aydın'daki gelişmelere geniş yer veren The Times gazetesi Yunanlılar ile Türkler arasında gerçekleşen çarpışmalardan dolayı kasabanın zarar gördüğünü ve bunun sorumlusunun daha çok Türkler olduğunu yazmaktadır. Bununla birlikte saldırıda Türklerin top kullanmasından dolayı kasabanın alev aldığı ve bu nedenle birçok Hristiyan ve Müslüman'ın evsiz kaldığını eklemektedir.¹⁷⁷ Fakat diğer bir gazetede ise Türkler tarafından yapıldığı iddia edilen Rum katliamlarının gerçekle alakası olmadığı, kasabanın Türkler tarafından işgal edilmesinden sonra Rum katliamı hikâyesinin yalan olduğu yazmaktadır. Aydın'daki Rumların Türk işgali boyunca korunduklarını eklemektedir.¹⁷⁸ İstanbul'dan alınan bir telgraftaki bilgilere yer veren Washington Post gazetesi de katliam haberlerinin uydurma olduğunu, fakat hudut bölgelerinde bazı cinayetlerin olduğunun resmi Türk makamları tarafından kabul edildiğini yazmaktadır.¹⁷⁹ Bununla birlikte Ağustos ortalarında Türklerin 40 kadar keşif eri olan Rum'u yakalayarak bunların Yunan ordusuna yaptıkları hizmetin intikamını almaya çalıştıkları dış basında haber olarak okuyuculara iletilmektedir. Atina'dan alınan haberde Türklerin, yakaladıkları bu Rum gençlerini Venizelos'a ve Yunanistan'a hakaret etmeleri için zorladıkları yapmayanların öldürüldükleri belirtilmektedir.¹⁸⁰ Aydın'da işgalden önce 30.000 kişi yaşıyorken işgali takip eden günlerde 3.000 kişi ancak kalmıştır. Bunların sadece 105'i Müslümandır. 25.000 Türk dağılmış ve çoğunlukla İtalyan bölgesine sığınmak zorunda kalmıştı.¹⁸¹ Bu istatistikî bilgiler durum vehametini ortaya koyması açısından oldukça önemlidir.

Bununla birlikte Yunan işgali Manisa'ya doğru ilerleme kaydetmiş ve Yunan yetkililerin haberleşmelerinden alınan bilgiye göre işgal edilen bölgelerde hem Türkler hem de Rumlar, Yunan ordusunu alkışlarla sevinç içerisinde karşılamışlardı. İzmir'de yayınlanan Rum Prota dergisi Manisa Mutasarrıfı, Salihli ve Ahmetli kasabalarında

---

¹⁷⁷ **The Times**, July 18, 1919.

¹⁷⁸ **The Atlanta Constitution**, July 19, 1919.

¹⁷⁹ **The Washington Post**, July 20, 1919.

¹⁸⁰ **New York Times**, August 15, 1919; **Cristian Science Monitor**, August 16, 1919; **The Atlanta Constitution**, August 22, 1919.

¹⁸¹ Duru, **Türkiye'nin Kurtuluş Yılları**, s. 17.

yaşayan sayısız Müslüman'ın Yunan yönetiminden gayet memnun olduğunu bildiren bir telgrafa yer vermiştir.¹⁸² İngiliz Dışişleri Yüksek Komiser Calthorpe'den bu konuda bilgi istemiştir. Komiser yazısında İzmir'deki İngiliz temsilciden aldığı rapora göre durumun tam aksi şeklinde cereyan ettiğini belirterek bölgede Yunanlıların asayişi sağlayıp herkesi koruduğuna ve Türklerin kendilerine müteşekkir olduklarına dair haberlerin gerçekleri yansıtmadığını eklemiştir.

Bununla birlikte Venizelos Rumlarla ilgili basına verdiği beyanatında garbi Türkiye'nin Müslümanlarla meskûn bir kısmı istisna edilirse her tarafta Rumların çoğunluğa sahip olduğunu belirtmektedir.¹⁸³ Bununla beraber İngiliz Yüksek Komiserlerinin raporlarında durumun hiç de Venizelos'un dediği gibi olmadığı belirtilmektedir. Paris'te tam bir kaos yaşanmaktadır. Bir yanda Yüksek Konsey'i işgallerle ilgili hukukî bir dayanak bulmak için sıkıştıran Hristiyanların tehlikede olmasından dolayı Yunan ilerleyişinin gerekli olduğuna inandırmaya çalışan Venizelos diğer yanda ise İngiliz Yüksek Komiserlerinin mümkün olan en kısa zamanda Yunanlıların bölgeden uzaklaştırılması gerektiği ile ilgili raporları durmaktadır. Paris'te karar mercii olarak bulunan Yüksek Konsey, bu iki farklı görüş arasında kalmıştır. İzmir'in işgalinde Yunanlılar ve Rumların hiç beklenmedik olaylara neden olmasından ötürü dünya kamuoyunda oldukça sıkıntılı bir durumda kaldığını da göz önünde bulundurarak meseleyi çözüme kavuşturması adına General Milne'i Yunan sınır bölgesini tespit etmesi için görevlendirmiştir. General Milne, 1919 Kasım'ında Türkler ve Batı Anadolu'yu işgal eden Yunanlılar arasında, Ayvalık'ın kuzeyi, Sart, Bademlik, Umurlu ve Selçuk'tan geçen bir hattı sınır olarak belirleyecektir. Yunanlılar yaklaşık olarak bir yıl boyunca bu hat dahilinde kalacaklardır.¹⁸⁴

---

¹⁸² Ali Arslan, "Türkiye'de Rum Basını", İstanbul Üniversitesi, **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları**, sayı: 3, 2003, s.87.

¹⁸³ **İleri**, 15 Ağustos 1919, s.1.

¹⁸⁴ Cemalettin Taşkiran, **Milli Mücadele'de Türk ve Yunan Esirleri**, Ankara, Platin Yayınları, 2005, s.10.

1.2.3. İzmir'in İşgali Sonrasında Yaşanan Gelişmeler

1.2.3.1. İzmir'in İşgalini Araştırma Komisyonu'nun Kurulması

İzmir'in işgali sırasında yaşananlar Yüksek Konsey'in de tepkisini çekmiş ve Konsey Başkanı Clemenceau, Venizelos'tan İzmir'deki olaylarla ilgili acele Konseye bilgi verilmesini istemiştir. Bu talebin tarihi hakkında basında kesin bir bilgi verilmemesine rağmen 16-18 Mayıs günleri arasında olması muhtemeldir. Çünkü 18 Mayıs günlü gazetelerde Repulis ve Mazarakis'ten oluşan soruşturma heyetinin İzmir'e geleceği haber verilmekteydi. Yüksek Konseyi hem olaylar hakkında bilgi istemeye hem de işgal sahasını sınırlamaya iten nedenler şu şekilde sıralanabilir:

- a) Olayların başlaması ve engellenmesi hususunda Yunanlıların sorumlu olduklarına dair batı kamuoyunda gelişen düşünce,
- b) İşgaller sahasının tespiti ile yeni olaylara engel olma fikri,
- c) Yüksek Konsey'in Yunan Hükümeti üzerindeki hâkimiyeti hususunda Batı kamuoyunda meydana gelen tereddütleri silmek,
- d) Türk Milletinin ve Hükümetinin hassasiyetlerine gereken değerin verildiğini göstermek,
- e) Yunan askerinin Batı Anadolu'ya katliam ve yağma yapması için çıkarılmadığını ispatlamak.

Venizelos, Clemenceau'nun talebine uygun olarak Soruşturma Heyeti'ni İzmir'e göndermeye karar vermiştir. Heyet İçişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Repulis ile Albay Mazarakis'ten oluşturulmuştur. Soruşturma Heyetinin görevi, İzmir'deki cereyan etmiş olaylar hakkında incelemeler yapmak ve bunun neticesinde hazırladıkları raporu Venizelos'a takdim etmektir. Venizelos da bu rapor gereğince Yüksek Konseye bilgi verecekti. 20 Mayıs'ta İzmir'e varan heyette siyasi açıdan Başbakan Yardımcısı Repulis, askeri açıdan ise Albay Mazarakis meseleyi incelemekle görevlendirilmiştir. Bu çalışmalara Venizelos tarafından İzmir'e "Yunan Yüksek Siyasi Komiseri" olarak atanan Stergiadis de destek vermiştir. İzmir olaylarının askeri cephesi ile ilgilenen Albay Mazarakis ilginç sonuçlara ulaşmıştır. Mazarakis ilk ateş açan tarafın Türkler olduğunu ve sonraki olayların bu yüzden çıktığını, asker ve sivil Türklerin de

“Kudurmuş Rumlar”ın tatbik ettiği cinayet ve çapulculuğa maruz kaldığını belirtmiştir. Hadiselerin bu noktaya gelmesini Yunan İşgal Komutanlığı’nın herhangi bir soruşturma yapmaması ve gerekli tedbirleri almamasına bağlamıştır. Bu hususların ihmalini de komuta heyetinin kabiliyetsizliğine bağlamıştır. Bunun üzerine Mazarakis, Albay Zafirio, Deniz Albay Mavridis ve Evzon Alayı Komutanı İstavriyanopulos’un suçlarının sabit olduğu ve derhal görevden uzaklaştırılması gerektiğini hükümete tebliğ etmiştir.

Mazarakis, 28 Mayıs 1919 tarihli raporunda şu hususlara dikkat çekmektedir:

- a) Yunan iddialarının aksine işgal sükûnet içinde gerçekleştirilmemiştir.
- b) Yüzlerce masum asker ve sivil Türk öldürülmüştür.
- c) Yunan komuta heyeti gerekli tedbirleri almamak ve soruşturma yapmamaktan sorumludur.
- d) Olaylardan yerli Rumlar kadar Yunan asker ve subayı da sorumludur.
- e) Yunan komuta heyeti işgal hakkında Yunan Hükümeti’ni ve kamuoyunu yanlış bilgilendirerek gerçekleri saklamıştır.
- f) Yunan birliklerine karşı organize bir karşı koyma hareketi mevcut değildir.

Soruşturma Heyeti, bu raporunu Başbakan Venizelos’a ulaştırmış, fakat Venizelos bu raporu olduğu gibi sunarsa İzmir’i ilelebet kaybedeceği aşikar olduğu için 29 Mayıs’ta Clemenceau’ya gönderdiği mektubunda raporun içeriğinin tam aksi yönünde bilgilere yer vermiştir. Venizelos’un mektubu 7 Haziran’da İngiliz basınında 13 Haziran’dan itibaren Türk basınında yayınlanmıştır. Mektubun içeriğindeki bilgilerin yanlışlığı kısa bir süre sonra ortaya çıkınca batı kamuoyunda Yunanlıların imajını sarsmıştır. Bu mektup Yüksek Konsey’de de oldukça etkili olmuş ve konseyin iki önemli karar almasında etkisi büyüktür. Birincisi 30 Mayıs’ta Türk Hükümeti’ni Paris Barış Konferansı’na davet etmesi, ikincisi 18 Temmuz’da Yunanlıların işgal ettikleri yerlerde incelemeler yapılması için bir Müttefiklerarası Tahkik Komisyonu’nun görevlendirilmesine karar verilmesidir.¹⁸⁵

---

¹⁸⁵ Ural, “İzmir’in İşgali ve Yunan Soruşturma Heyetinin Faaliyetleri, s. 314.

Bununla birlikte İkdam gazetesi Venizelos'un bir mektubunu Monitor Oriente gazetesinden yaptığı alıntıyla okuyucularına iletmektedir. Bu mektupta Venizelos, İzmir olaylarının mübalağalı olarak anlatıldığından hareketle Clemenceau'ya bu mektubu yazmak gereğini hissettiğini belirtmektedir. Mektubun devamında şehrin çeşitli mahallelerinin işgali sırasında Rum ahalinin yoğun alkışları ve tezahüratlarının olduğunu yazmakla beraber bir müfreze Evzon askerinin Türk mahallesine gelince askeri kışlalardan ve hükümet konağından civardaki Türk erlerinden onların üzerine ateş açıldığını bunun üzerine Efzon alaylarının karşılık vermeye başladıklarını ilave etmektedir. "İzmir Hadisatı" başlığı altında Venizelos'un mektubunun aslını veren İkdam gazetesi bununla beraber bu mektupta verilen bilgilerin değerlendirilmesini de yapmıştır. Bu değerlendirmede Venizelos'un cinayetleri kabul ettiği ve hatta bu kişilerin Divan-ı Harbde mahkûm olduklarından bahsettiğini yazmaktadır. Hatta mahkûmların hep Yunanlı olduklarını izah etmekle yağma hareketlerini yapanların Yunanlılar olduklarını kendisinin ispat ettiğini ilave etmektedir. Bununla birlikte yapılan tahkikat neticesinde işgal esnasında kışladaki Osmanlı askeri tarafından ateş edilmediğinin delillerle tespitinin yapıldığını belirtmektedir. Kışla pencerelerinin kapalı olduğu, camlarının Yunanlılar tarafından atılan mermiler ile kırıldığına kışla duvarlarındaki mermi izlerinden anlaşıldığı halde kaldırımlarda hiçbir mermi izi bulunmamış olmasının kışladan hiç ateş edilmediğinin açık bir şekilde ispatı olduğunu yazmaktadır.¹⁸⁶

Albay Zafirio, 20 Mayıs'ta İzmir gazetelerine verdiği emirde işgal komutanlığı dışında herhangi bir kurum veya kişinin gazetelerde bildiri yayımlatmasını yasaklamıştır. Repulis, vazifesi gereği aynı gün İtilaf Devletleri temsilcileri ile bir toplantı yapmıştır. Bu toplantıda olayların yerli Rumlar tarafından çıkarıldığında ısrar ederek Yunan askerinin bu olaylardaki sorumluluğunu kabul etmemiştir. Bu konuyla ilgili The Times gazetesi "İzmir Sokak Savaşları" başlıklı haberinde Yunanlılar ile Türkler arasındaki mücadeleden bahsetmektedir. İzmir'de Türklerin Yunan askerlerine olan direncinin ilk raporlarda belirtilenlerden daha ciddi olduğunu yazmakla beraber şehirde yaşananlardan Türklerin sorumlu olduğunu ifade etmektedir. Haberin devamında Türk askerleri inatçı bir direniş gösterdiklerini ve onlara Müslüman yerlilerin de katıldığını yazmaktadır. Bölgedeki Hristiyanların ise Yunanlıların yardımına geldiğini ve böylece sokaklarda bir

---

¹⁸⁶ İkdam, 19 Haziran 1919, s.1.

dizi olayın meydana geldiğini belirtmektedir. Olaylardaki Türk kayıplarının 300, Hıristiyanların 100 olduğunun tahmin edildiğini eklemektedir. Bununla birlikte İngiliz, Fransız ve İtalyan askerlerinin karaya çıktığını, İzmir'in şu an sessiz olduğunu söylemekte ama bölgede durumun çok ciddi olduğunu ve gelecek sorunların insanları korkuttuğunu ilave etmektedir.¹⁸⁷

İzmir'in işgali sırasında yaşanan hadiseler Türk basınında da yerini almıştır. Vakit gazetesinde işgal sırasında Yunanlıların yaptıkları ile ilgili bilgiler verilmiştir. Yunan askerlerinin öncelikle gümrük dairesi ve hükümet konağını işgal ettiklerini, karakolların dahi Yunan askerlerinin işgali altında olduğunu haber alındığını yazmıştır.¹⁸⁸ Diğer taraftan Akşam gazetesinde çok çarpıcı bir makale yer almaktadır. Olayları farklı bir gözle değerlendirerek Rumlara seslenen bu yazı, "Türkler ve Rumlar" başlığı altında bir karşılaştırma yazısıdır. Burada İstanbul'un Fethi ile İzmir'in işgali hadiselerinin mukayese edildiği görülmektedir. Makaleye "Aklı başında bütün Rum hemşehrilerimize sorarız: Fatih, İstanbul'u fethettiği zaman İstanbul'da ne kadar Rum varsa kılıçtan geçirmiş olsaydı kim müdahale edecekti?" şeklinde bir soruyla başlamıştır. Yazının devamında buna o zaman kimsenin karşı gelecek kudreti olmamasına rağmen Fatih'in tüm Rumları kılıçtan geçirme gibi bir harekette bulunmadığını belirtmektedir. Ayrıca Türkler ve Rumlar arasındaki yakın münasebetten bahseden yazıda ticaret yapan Türklerin yüzde sekseninin Rumlarla ortak olduğunu, savaş felaketinden ise ortak olarak etkilenildiğine dikkati çekmektedir. Yazının sonunda ise "*Bütün soğuk kanlılığımızı muhafaza ederek düşünmek şartıyla Rumların bugün Türklere karşı besledikleri hissiyatı pek çirkin, pek haksız görüyoruz. Acaba bizim gibi insanca düşünen hiçbir Rum kalmamış mıdır? Var ise bunlar ne diyorlar?*"¹⁸⁹ diye sormakta ve Rumlara seslenmektedir. Bunun yanı sıra Vakit gazetesi yazarı Mehmed Asım, Venizelos'un Anadolu Türklerinin imhasına kasteden siyasetinde İtilaf devletlerine dayandığını belirtmekle beraber İzmir'de yaşanan katliamın Venizelos'u himaye eden devletler için yeterli olup olmadığını sormaktadır. Avrupa kamuoyuna ve Avrupa devletlerine seslenen yazıda bu devletlerin adaletinden beklenenler ifade edilmiştir.

---

¹⁸⁷ **The Times**, May 23, 1919.

¹⁸⁸ **Vakit**, 22 Mayıs 1919, s.1.

¹⁸⁹ **Akşam**, 27 Mayıs 1919, s.1.

Yaşanılan hadiselerin göz önünde bulundurulmasını, karar verilirken buna göre hareket edilmesini ayrıca Türk'ün içinde bulunduğu vaziyetin yerine kendilerini koymalarını istemiştir. Yazının sonunda ise şöyle seslenmiştir: “Acaba Avrupa'nın ve Amerika'nın hak ve adalet için harp eden devletleri mukaddes ve milli heyecanlarla çırpınan Türk'ün kalbini merhametsiz süngülerle delmeye razı olacak mı?”¹⁹⁰ Bununla birlikte Hrisostomos faaliyetlerine devam etmekle beraber Yunanistan'ın sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiğini sorarak¹⁹¹, İzmir'i Yunanistan'ın bir parçası olarak gösterme çabasındadır. Diğer taraftan İzmir'in işgalinden sonra ilhak çabalarını hızlandıran İzmir Rumları bunu haklı gösterecek bazı girişimlerde bulundular. Amerika'nın İstanbul Büyük Elçiliği'ndeki bir toplantıya katılarak, Hrisostomos'a vekalet eden Kayseri Metropolit Nikola, İzmir halkının Türk idaresinden kurtulmak istediğini söylüyor, Rumca gazeteler politikalarını değiştirerek Türk ve Rum'ların uyum içinde olduklarını beyan ediyor Hrisostomos Ermeni ve Rumlara Müslüman kıyafetleri giydirerek, ilhakı isteyen gösteriler düzenlettiriyor, bayramlarda Osmanlı polisi ile Yunan askerleri birlikte törenlere katılıyor, İzmir ve çevresinde oturan Türkleri göçe zorlayarak, Balkan savaşlarından sonra mübadele edilen Rumlar boşalan yerlere iskan ettirilip nüfus çoğunluğu sağlanıyordu. Hükümet bu teşebbüslerin farkında olmasına rağmen engelleyemiyordu. İzmir'de Türkler aleyhine olan her teşebbüsün içinde fiilen bulunan Hrisostomos “Genç Hıristiyanlar Cemiyeti”ne üye olan Rum gençlerini de yönlendiriyordu. 1920 Yılbaşı günü bu cemiyet üyesi gençler ellerinde Yunan bayrakları ile işgali destekleyen gösteriler yaparak Türk'lere ve iş yerlerine saldırıp zarar verdiler. Bu olayların artması üzerine İzmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, İtilaf devletlerini ilgisizlikleri nedeniyle protesto etti. Rumlar bu şikayet üzerine Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin çalışmalarını engellemek amacıyla binasını kundaklayarak yakmışlardır. Diğer taraftan göçe hız verilerek Yunanistan'dan 25.000 kadar Rum, Patrikhane'nin denetiminde Bursa, Ankara, Konya, Gelibolu ve İzmit'ten çok sayıda Rum İzmir'e getirildi. Bu faaliyeti önlemek amacıyla Hükümet Rum gençlerinin İzmir'e girişlerini kısıtladı. İşgal sonrası Rumların yaptıkları katliamlardan dolayı İzmir'in Yunanistan'a bırakılmaması endişesine düşen Metropolit Hrisostomos, Rumca gazeteler aracılığı ile “İzmir'de Milletler Cemiyeti'nin himayesinde bir yönetim kurulması hakkında beyanlar vermeye

---

¹⁹⁰ **Vakit**, 23 Mayıs 1919, s.2.

¹⁹¹ **Hadisat**, 22 Haziran 1919, s.1.

başladı. Fakat İzmir’i Yunan toprağının bir parçası gibi göstermeğe, bu amaçla her türlü çabayı da sarf etmeye devam ediyordu. Bu gayretleri için takdir toplayan Hrisostomos’a Yunan temsilcisi bir otomobil dahi hediye etmişti. Bu arada Türkleri göçe zorlamak için Ermenilerle işbirliği yaparak, saldırılarına devam ediyordu. Bu saldırılar Yunan subaylarınca yönetilmekteydi.

İzmir’de Türklere ait her şey tahrip edilerek, burada Rum ve diğer gayrimüslim unsurların yaşadığı mesajı veriliyor, Müttefik Devletlerin bayraklarıyla çekilen Türk bayrakları indiriliyordu. Yunan işgal kuvvetleri komutanlığı İzmir’in tek hakimi gibi davranarak, Türk yetkilileri denetimden uzaklaştırıyor, adi vak’aları Yunan Divan-ı Harbi’ne havale ediyorlardı.¹⁹²

Buna mukabil Türk askerlerinin işgalden bir gün önce silahlarının toplatıldığı düşünülürse yaylım ateşinin Türk askerleri tarafından açıldığı iddiasının doğru olmadığı anlaşılmaktadır. Venizelos’un en çok üzerinde durduğu konu Türklerin ateş açtığı idi. Bu açıklamasını Aralık 1919’da tekrar sütunlara taşındığı görülmektedir. Venizelos açıklamasında:

“Bildığınız gibi, Barış Konferansı’nın mandateri olarak birliklerimiz İzmir’e girdi ve dolayısıyla bu girişin önemli bir özelliği vardı. Yani Yunanistan İzmir’i işgali sırasında sadece Müttefik Kuvvetler’inin emirlerine uyuyordu. Birliklerimizi, rıhtımda çok sayıda Hristiyan halkı bekliyordu ve ordumuzu büyük bir coşkuyla karşılamış olduklarını söylemeye gerek bile yok. Rıhtımda birliklerimiz gitgide Türk bölgesine yaklaşılmaya başladı fakat silahsız, resmi geçitteymiş gibi ilerliyorlardı. Sokağın iki tarafında da coşkulu kalabalık onları takip ediyordu. Etrafında hükümet binası ve barakaların bulunduğu meydana vardıklarında, barakalardan ve yanındaki binalardan yaylım ateşi başladı. Sonuç itibariyle, yaklaşık 20, 30 kadar asker öldü. Sonrasında neler olduğunu siz düşünün beyler. Ortada tam bir keşmekeşlik hakimdi. Askerlere eşlik eden halk, bir o yana bir bu yana kaçıyorlardı ve boş bulunan askerler yapabilecekleri en iyi şekilde kendilerini savunmayı deniyorlardı. Türklerin bu hain saldırısı sonucu iki, üç saat sürecek olan bir savaş başlamıştı. Bunlar ölümcül saatlerdi ve bu sırada şehirde büyük bir yağmalama gerçekleşiyordu. Bu aşamada, o gün akşamüstü olanlardan bahsetmeliyim. Türklerin

---

¹⁹² Ayşe Özakbaş, “İstanbul Basınında Gayrimüslim Azınlıklar (30 Ekim 1918-24 Temmuz 1923)”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, (2007), s. 56-57.

hapishaneleri boşaltmalarıyla şehirdeki yüzlerce suçlu serbest kaldı ki polisler grevde olduğundan bu polis zoruyla olmadı."¹⁹³

Granville ise, Amiral Calthorpe'a gönderdiği telgrafta Yunan askerlerine büyük bir Rum kalabalık eşlik ettiğini, evleri yakan Rumların İzmir'in yerlisi olduklarını ve Yunan ordusuna katılmak için aldıkları üniformaları giyen Rumlar olduklarını yazmıştır. Bu sırada 300 Türk'ün öldürüldüğünü eklemiştir.¹⁹⁴ Burada üniformalı Yunan askerlerinin içerisinde İzmirli Rumların da yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle bölgedeki Rumlar ile Yunan askerlerinin yaptıkları mezalim ayırd edilememektedir. Bilakis ortaklaşa koordine edilmiş olduğu ve İzmir'de yaşayan Rumların büyük çoğunluğunun bölgeye gelen Yunan askerlerinin yardımcısı rolünü üstlenmiş oldukları yabancı komutanlar tarafından da tasdik edilmiştir.

İzmir ve çevresinin işgali sırasında Yunanlılara bölgedeki Rumların yanı sıra Ermeni ve Musevilerden de yardım edenlerin olduğu görülmektedir. Yunan işgalini haklı gösteren makaleler yayınlamak konusunda Ermeni gazetelerinin Rumlarla beraber hareket ettikleri dikkat çekmektedir. Ermeni ve Rum gazeteleri Türk basınının istatistikler üzerinde tahrifat yaptıklarını belirtmekle beraber aralarındaki ilişkinin derecesini İzmir'in işgali üzerine İzmir'in Ermeni cemaati tarafından Venizelos'a çekilen tebrik telgrafı açıkça göstermektedir. Venizelos bu telgrafa cevabında İzmir'in Yunan askeri tarafından işgalinin Ermeni cemaati için de bir özgürlük ve eşitlik döneminin başlamasına örnek teşkil edeceğini yazmıştır.¹⁹⁵

Türk basınının önemli temsilcileri ise İtilaf devletlerinden İzmir hadiseleriyle ilgili adaletli davranmaları isteğinde bulunurken Yunan Yüksek Siyasi Komiseri Stergiadis ise Vali İzzet Bey'i kazanmak için 25 Mayıs'ta bir görüşme yaparak, gerek kendisinin ve gerek işgal komutanlığının kendisine yardımcı olacağını söylemiştir. Stergiadis vakit geçirmeden İtilaf Devletleri temsilcilerinin de içinde yer aldığı bir komisyon oluşturarak, işgal esnasında yapılan zararların tespitini ve bunun Yunan Hükümeti'nce

¹⁹³ **Christian Science Monitor**, December 2, 1919.

¹⁹⁴ Ediz, "Batı Anadolu'da Yunan İşgalleri", s. 145.

¹⁹⁵ Gökbilgin, **Milli Mücadele Başlarken**, I. Kitap, s. 127.

tazmin edileceğini duyurmuştur. Bu komisyona Türk tarafından da Maliye Müfettişi Adil Bey ve Kurmay Yarbay Kemal Bey üye olarak seçilmiştir.¹⁹⁶ Bununla birlikte komisyonun çalışmalarına başlamasının etkisiyle olacak Rumca gazetelerden alıntı yapan *Alemdar*'da Yunanlıların İzmir Komiseri Mösyö Mavrodi'nin Rumların Türklerle kardeş gibi geçinmelerini tavsiye ettiğini belirtmiştir.¹⁹⁷ Buna karşılık Rumların zulmünden İngiliz vatandaşları da nasibini almıştır. İşgale tanıklık eden iki İngiliz'in dahi tutuklandığı ve işkence gördüğü Yunan yetkililerden birinin tanınması üzerine serbest bırakıldıkları bilinmektedir. Hatta bu tutuklananlardan biri, Rumlara birçok konuda yardımcı olduğunu fakat maruz kaldıklarından dolayı Rumlar için gösterdiği çabalardan pişman olduğunu dile getirmektedir.

Türk Hükümeti ise İtilaf Devletleri Yüksek Komiserlerine verdiği notada Yunanlıların İzmir'den çekilmesini bunların yerine müttefik askerlerin konulmasının hoş karşılanacağını ifade etmiştir. Notanın devamında da Türk Hükümeti'nin bir an önce Paris Konferansı'na davet edilmesini talep etmiştir. Hükümetin ikinci girişimi 25 Mayıs'ta Amerikan Barış Komisyonuna yapılmıştır. Damat Ferit Paşa, komisyondan İtilaf subaylarının denetleme amacıyla Yunan cephesine gönderilmesini istemiştir.¹⁹⁸ Venizelos, 30 Haziran 1919'da Burrows'a iletmek üzere bir telgraf göndererek bir İngiliz-Yunan soruşturma komisyonu kurulmasıyla ilgili teklifinin İngiliz Dışişleri Bakanlığı'na iletilmesini ve bunun gerçekleşmesi için ne gerekiyorsa yapılmasını istemiştir. Telgrafın devamında Yunan ordusunun ilk günkü hadiselerden dolayı yanlış bir görünüm vermiş olabileceğini düşündüğünü ve bu hadiselerle ilgili sonucun Rumlar adına kötü çıkması halinde suçluların kötü bir şekilde cezalandırılması için gerekeni yapacağını ifade etmiştir. Fakat bu isteği Foreign Office tarafından kabul edilmemiş, yetkinin Dörtler Konseyi'ne ait olduğu bildirilmiştir.¹⁹⁹ Sonunda Yüksek Konsey 21 Temmuz'da, İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali konusunu incelemek üzere müttefiklerarası bir komisyon kurmuştur. Bu komisyonda dört büyük devlet de temsil edilmiş dolayısıyla Yunanlıların istemediği İtalyan delegesi de bulunmuştur. Yunanlıların Batı Anadolu'da yaptıkları mezalimi incelemek için Amiral Bristol,

¹⁹⁶ Umar, *Yunanlıların Son Günleri*, s. 203.

¹⁹⁷ *Alemdar*, 26 Mayıs 1919, s.1.

¹⁹⁸ Laurance Evans, *Türkiye'nin Parçalanması ve ABD Politikası (1914-1924)*, İstanbul, Örgün Yayınevi, 2004, s.176.

¹⁹⁹ Kitsikis, *Yunan Propagandası*, s. 224.

General Dall'olio ve General Bunoust'tan oluşan bir heyet gönderilmiştir. Resmî adı “İzmir ve Çevresindeki Bölgelerdeki Yunan İşgalini Tahkik İçin Müttefiklerarası Komisyon” olan heyet 12 Ağustos-15 Ekim 1919 tarihleri arasında çalışacak ve sonunda raporunu Yüksek Konsey'e sunacaktır. Ayrıca bir Yunan subayı komisyonun çalışmalarını takip edebilecek ama kararların yazılışına katılamayacaktı. Görevli Yunan subayı Albay Mazarakis olmuştur. Bununla birlikte Albay Kadri de Türklerin temsilcisi olarak Albay Mazarakis gibi herhangi bir yetkisi olmadan yer almıştır.

1.2.3.2. Araştırma Komisyonu'nun Çalışmaları

12 Ağustos 1919'da görevini yerine getirmek için gelen Müttefiklerarası Tahkik Komisyonu'ndan önce Venizelos Paris'te savunmasını güçlendirmek amacıyla bir komisyon görevlendirmişti. Bu komisyonun çalışmalara başladığı dönemde bile Yunan işgalleri devam etmiş ve bölgede yaşayan Rumların büyük çoğunluğu bu işgallerde yardımcılık görevini üstlenmişlerdir. Yunan Soruşturma Heyeti'nin incelemelerinin sürdüğü sekiz gün (20-28 Mayıs 1919) boyunca bile Yunan işgal kuvvetleri 20 Mayıs'ta Menemen'i, 26 Mayıs'ta Manisa'yı, 27 Mayıs'ta Aydın ve Ayvalık'ı ele geçirmiştir. Bu işgaller İzmir hadiselerini aratmayacak ölçüde, Türklerin katledilmelerine sahne olmuştur. Vakit gazetesinde İzmir'in işgaliyle başlayan bu sürece karşı yurdun çeşitli bölgelerinden gelen protesto sesleri yankılanmıştır. Denizlili Gençlerin Reisi sıfatıyla Doktor Mustafa Hulusi'nin kaleme aldığı protestoda İzmir'in işgalinin Denizli'de öğrenilmesiyle birlikte buna karşı miting yapıldığını yazmaktadır. Diğer taraftan Manisa Türk Kadınlığı Cemiyet-i Umumisi tarafından gönderilen yazıda memleketin Yunan devleti tarafından İzmir'den başlayıp yavaş yavaş devam eden elim bir işgale maruz kalmasının verdiği üzüntüden bahsedilmiştir.

Antalya'dan 21 Mayıs'ta gazeteye gönderilmiş yazıda ise İzmir'in işgali bahanesiyle karaya çıkarılan Yunan askerleriyle bunların yanında yer alan İzmir Rumlarının yaptıklarının insaniyet ve medeniyet için siyah lekeler olarak kalacağı ve bu hareketlerin hak ve adalat prensipleriyle örtüşmediği belirtilerek Yunan işgaline derhal

son verilmesi talebinde bulunulmuştur.²⁰⁰ Buna karşılık Venizelos Paris'teki konferans heyetine Türklerin, karşı eylem planlarının gün geçtikçe arttığı gerekçesiyle Yunan birliklerinin hareket alanının serbest bırakılması talebinde bulunmuştur. İşgalin hukuki olup olmadığı tartışmalarının sürdüğü bir sırada dile getirilen bu talep bu tartışmaları sonlandırmayı ve hatta işgalin hukuki olduğuna resmiyet kazandırmayı amaçlamıştır. Venizelos'un işgali genişletmek istediği bölge Edremit, Balıkesir, Akhisar, Salihli, Nazilli ve Menderes'e kadar uzanmaktaydı. Bunu gerçekleştirmek için Fransız Başbakanına bölgeden geldiğini iddia ettiği bilgilerle dolu mektuplar gönderiyordu. İzmir'de işlenen zulmün batı kamuoyundaki olumsuz tepkisinden çekinen Venizelos, Fransız Başbakanı Clemenceau'ya bir telgraf yollamıştır. Bu telgrafta, Türklerin hükümet konağından, kışladan ve civardaki binalardan ateş ettiklerini, 203 kişinin yaralandığını askerin yağmayı önlediğini, iki Rum'un askeri mahkeme kararı ile idam edildiğini, 7 kişinin şiddetle cezalara çarptırıldığını, ertesi gün akşama doğru asayişin düzeldiğini, başta vali olmak üzere memurların görevleri başına döndüklerini bildiriyordu.”²⁰¹ Fakat araştırma komisyonunun raporunda Türk kışlasından Yunanlılara ateş edilmediği ve Türk kayıplarının 300-400 arasında yaralı ve ölü olduğu tespit edilecektir. Bu da Venizelos'un söylediklerinin yanlış olduğunu kanıtlamaktadır.

Türk basınında Yunan ve Rum zulmüne protestolar devam ederken işgalle ilgili soruşturma devam etmektedir. Bu soruşturma süreci devam ederken İslahat gazetesi yazarının İzmir'de bulunan Yunanistan Dahiliye Nazırı Repulis ile İzmir Türk Matbuatı adına mülakat yaptığı haberi Alemdar'da yer almıştır. Bu mülakatta dikkat çekici noktalardan biri gazetenin yazarı tarafından “Konferans İzmir meselesini Yunanistan lehine hallederse Müslümanlara karşı nasıl davranacakları” ile ilgili bir soru sorulmuştur. Bu soruya Repulis, halkın kendi kendini idare etmesini isteyeceklerini, Yunanistan olarak bölgedeki hem Rumların hem Türklerin haklarını koruyacaklarını belirtmiştir.²⁰² “İzmirliilerin Portestosu” başlıklı haberde ise İzmir halkının işgal

---

²⁰⁰ **Vakit**, 26 Mayıs 1919, s.1.

²⁰¹ Bayar, **Ben De Yazdım**, s. 1814.

²⁰² **Alemdar**, 29 Mayıs 1919, s.1.

aleyhinde tanzim ettikleri protestoyu İzmir'deki düvel-i İtilafiye temsilcilerine takdim ettikleri bildirilmiştir.²⁰³

Bu dönemde İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiser Vekili Amiral Richard Webb'ten İngiliz Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Eyre Crowe'ye 17 Ağustos 1919 tarihli bir belge gönderilmiştir. Bu belgede Yunanlıların İzmir'i işgalinin Türkiye'deki iç durumu iyice rahatsız bir vaziyete getirdiği belirtilmekle beraber "Türkiye'den başka bir yerde böyle bir durum yaşansa ayaklanmanın eşiğindeyiz derdim" şeklinde oldukça ilginç bir tespit yapmaktadır. Ayrıca Webb yazısının devamında Yunan ordularının bölgeyi bir yıkıntı durumuna getirdiklerini, Amerikalıların bir an evvel Türkiye için ne yapmak istediklerine karar vermeleri gerektiğini ifade etmektedir.²⁰⁴ Bütün bu olaylar Batı basınında on beş günlük gecikmeden sonra yerini almıştır. Bu süre zarfında özellikle Londra'da Kaklamanos basında İzmir'deki olaylarla ilgili Rumlar aleyhinde haberler çıkmasını engellemeye çalışmıştır. Lakin on beş gün sonunda Daily Express manşetten haberi vermiştir. İzmir'de Rumların cinayetlerinden silahsız Türkleri soyup öldürdüklerinden bahsedip İzmir kaynaklı uzun bir habere yer vermektedir. Muhabir, konuyla ilgilenilmesi gerektiğini yoksa bu işgalden en çok dış ticaretin zarar göreceğini yazmaktadır. Buna cevap olarak Venizelos'un İzmir hadiseleri ile ilgili başlıca gazetelere bir yazı göndermiştir. Venizelos'un mektubu Mazarakis'in ortaya koyduğu gerçeklerden bahsetmemektedir. Venizelos'un mektubu 7 Haziran'da İngiliz basının önde gelen temsilcilerinden Daily Telegraph, Manchester Guardian ve Morning Post'ta yayınlanmıştır. Mektupta Rumların ve Yunan askerlerinin sorumlulukları hususunda sadece bazı talan hareketlerinden söz eden Venizelos, bu konuyla ilgili suçluların da yakalanıp derhal cezalandırıldığını yazmaktadır. Ayrıca karışıklık ve hırsızlık konusuyla ilgili soruşturmanın devam ettiğini bu konuyla ilgili Rumlara atfedilenlerin netleşmediğini ifade etmektedir. Fakat Venizelos'un cevabı basındaki tereddütleri sonlandırmamıştır.

---

²⁰³ İkdâm, 29 Mayıs 1919, s.2.

²⁰⁴ Andaç Uğurlu (Ed.), *Türkiye'nin Parçalanması ve İngiliz Politikası (1900-1920)*, İstanbul, Örgün Yayınevi, 2005, s. 228.

Avam Kamarası'nda milletvekili olan Herbert'in Manchester Guardian'da yayınlanan yazısı Yunan tarafında şok etkisi yaratmaya yetmiştir. Herbert yazısında, Yunanlıların yaptıklarıyla ettikleri tohumun mahsülünü Aydın'da toplayacaklarını, bütün memleketin kendilerine karşı ayaklanmalarına neden olduklarını, Türklerin bir ordu kurmaya başladıklarını, İzmir'den yaşananların dalga dalga bütün memlekete yayıldığını yazmaktadır. Yazı boyunca Rumların yaptığı aşırı hareketlerin hem Rumlar hem de Yunanlılar için geri dönülmez sonuçlara neden olacağını belirtmektedir.²⁰⁵ Artık İzmir ve çevresiyle ilgili farklı fikirler boy göstermeye başlamış, Manchester Guardian'da Sir William Ramsay, Rumlarla Yunanlılar arasındaki ayrılıklara değinerek İzmir'de bağımsız bir Rum Devleti kurulması tezini savunmuştur. Yunan hükümeti, İzmir'in işgalinde yaşananlar konusunda dostlarını harekete geçirmekte zorluk çekmekteydi. Yunan haklarının savunucusu Ronald Burrows, Kaklamanos'a yazdığı 27 Haziran 1919 tarihli mektubunda Dışişleri Bakanlığı'na çağrılarak Lord Curzon'un İzmir ile ilgili hadiselerin teferruatını öğrenmek istediğini yazmaktadır. İzmir hadiselerinin etkisinin oldukça büyük olduğunu o tarihten itibaren Yunan subaylarının İngiliz gemilerine çağrılmadıklarını ve klübe kabul edilmediklerini söylemektedir. Venizelos'un konuyla ilgili açıklama yapması gerektiğini sözlerine ekleyen Burrows kendisinin bir şey yapamayacağını ilave etmektedir. Bunun akabinde Burrows, Kaklamanos'tan Avam Kamarası'nda soru önergesi vermek veya gazetelerde konuyla ilgili mektup yayınlatabilmek için İzmir'deki karışıklıklar ile ilgili tafsilatlı tutanaklar istemiştir.²⁰⁶ İzmir Metropolitisi ise 3 Temmuz 1919'da Gregoryen Ermeni Patriği ile birlikte Britanya Yüksek Komiserliğine bir dilekçe vermiştir. Bu dilekçede savunma bahanesiyle Türklerin Hristiyanlara saldırmak için çeteler oluşturduklarını söyleyerek Doğu Hristiyanlarının koruyucusu ve mazlum milletlerin kurtarıcısı olan Müttefiklerin münasip görecekları tedbirleri alacaklarını temenni ettiğini yazmaktadır.²⁰⁷

Paris Barış Konferansı'na İstanbul'dan 15 Temmuz 1919 günü Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi bir telgraf göndermiştir. Bu telgrafta Yunan birliklerinin girdikleri yerlerde vahşet yaptıklarını belirterek Müslüman mahallelerin yakıldığını yazmaktadır. Soruşturma komisyonu tarafından bu olayların kolaylıkla tespit edileceğini sözlerine

²⁰⁵ Manchester Guardian, June 28,1919.

²⁰⁶ Kitsikis, Yunan Propagandası, s. 219.

²⁰⁷ Jaeschke, Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri, s.51.

ekleyen Şeyhülislam, Müslümanların sistemli bir şekilde yok edilmelerinin nedeni olarak yerlerine Rumların yerleştirilmek istenmesi olduğunu yazmıştır.²⁰⁸ Buna karışıklık yaşanan dönem için The Washington Post gazetesi 20 Temmuz 1919 tarihli haberinde Küçük Asya’da yaşananlarla ilgili “vahşet” sözcüğünü kullanmadan Yunan ordusunun davranışının kışkırtıcı olduğunu ve çözüm açısından zorlukları arttırdığını okuyucularına duyurmuştur. Bu konu ile ilgili bir müttefik komisyonunun barış konferansı için araştırma yapmak üzere İzmir’e gideceğini de haberin sonuna eklemiştir.²⁰⁹ Buna karşılık Frank H. Simonds’un yazısına yer veren The Atlanta Constitution gazetesindeki yazının başlığı “Türk Problemi İtilaf Devletlerini Zorluyor” şeklindedir. Haberin içeriğinde ise Simonds, İzmir bölgesinin işgali meselesinde Türkler ve Yunanlılar arasında devam eden savaşın duyurulmasının Paris Konferansı’nın çözülmemiş sorunlarından biri olduğuna dikkat çekmektedir. Türkler ile Yunanlılar arasındaki sıkıntının iki bin yıldan fazla zaman önce Anadolu’nun batı kıyılarında oturan Yunan kolonileri sorununun Pers savaşını başlatması olayı ile benzerlik kurmaktadır. Yazının devamında Yunanlıların yeterli askere ve paraya sahip olmadıklarını ama ordularının Osmanlı ordularına kafa tutabileceğine dair umut taşıdıklarını söylemektedir. Fakat büyük güçlerin Yunanistan’a İzmir’i işgal etme hakkını vermelerini zamansız olarak nitelendirmektedir.²¹⁰ Bununla birlikte Aydın’da incelemeler yapan Amerikalı memurların yaptığı araştırmalar neticesinde yangın hasarının yüz milyon franga yaklaştığının anlaşıldığı resmi olmamakla beraber kamuoyuna bildirilmektedir.²¹¹

Bununla beraber Dışişlerinde Politis’e vekalet eden Aleksandr Diomidis, olayları yerinde incelemek üzere İzmir’e hareket etmişti. 27 Temmuz 1919’da telgrafla Venizelos’a gönderdiği bir telgrafta Yunanlıların üç konuda suçlu görüldüğünü yazmaktadır. Bunlardan birincisi, İzmir hadiseleri; ikincisi, birliklerinin Konferans tarafından çizilmiş sınırları aşmış olması; üçüncüsü Aydın hadiseleridir. Yunan işgal kuvvetlerinin kumandanı Paraskevopulos’a yeniden hadise çıkarılmamasını söylediğini,

---

²⁰⁸ A. Suat Bilge, **Büyük Düş Türk-Yunan Siyasi İlişkileri**, s.58.

²⁰⁹ **The Washington Post**, July 20, 1919.

²¹⁰ **The Atlanta Constitution**, July 24, 1919.

²¹¹ **Alemdar**, 20 Temmuz 1919, s. 1.

Yunan ordusu tarafından korkutulan Rum köylülerin artık çapulculuk yapmayacaklarının öğrenildiğini yazmaktadır.²¹²

Bununla beraber Albay Mazarakis İzmir’de yaptığı araştırmalarının sonucunu 28 Temmuz 1919 tarihli raporunda Venizelos’a göndermiştir. Raporunda Türk askerlerinin ve sivil Türklerin çıkarmanın ilk günü Rumlar ve Yunanlılar tarafından şiddete maruz kaldıklarının bir gerçek olduğunu fakat zamanında raporlar tutulmadığı için hadiselerin nasıl başladığı ile ilgili kesin yargılara varılamayacağını sözlerine eklemiştir. Sözlerinin devamında en akla yatkın açıklamanın bazı mutaassıp Türklerin askerlere daha önce ateş ettikleri bunun üzerine yakalanan 15-20 kadar Türk’ün elleri bağlanmış vaziyette rıhtıma götürülmüş olduklarını yazmaktadır. Bu esir Türklerin Mazarakis’in de dediği gibi “kudurmuş” Rum kalabalık tarafından parçalanarak öldürüldüğü bildirilmektedir. Karışıklıklardan sorumlu olanlar yakalanmış ölüm cezası ve müebbet veya çeşitli hapis cezalarına çarptırılmışlardır. Bu yakalanarak hüküm giyenler arasında 48 Rum, 13 Türk, 12 Ermeni ve bir Musevi bulunmaktadır. Bununla beraber çıkarmayı yapan Yunan tümeninin kumandanı Albay N. Zafirupulos, olayların baş sorumlusu olup işlenen cinayetleri gizlediği için kumandanlıktan çekilmiştir. Yüksek Konsey, yer yer şiddetli çatışmaların yaşanması nedeniyle bölgede bir sınır oluşturulması için General Milne’ye ricada bulunulmasını istemiştir. Temmuz ayının sonlarında İzmir’e gelerek Yunan komutanı Paraskevopulos’dan Yunan birliklerinin daha ileri gitmemelerini isteyen Milne, çalışmalarının sonucunda “Milne Hattı” diye anılacak olan sınırın projesini 2 Ekim’de Yüksek Konsey’e verdi ve taslak Konsey tarafından kabul edildi.²¹³

Bununla birlikte İzmir’in denetiminin Yunanistan’a verilmesi konusuna Türkler tarafından şiddetli protesto yapıldığını okuyucularına haber veren The Atlanta Constitution gazetesi muhabiri 5 Ağustos 1919 tarihli haberinde İzmir şehrinin tarihi özelliğinden bahsederek batılılar tarafından sadece “kilimlerin geldiği yer” olarak bilinmesine karşın dünyanın en eski şehri olmak konusunda Şam ile yarış halinde olduğu bilgisini vermektedir. Ayrıca Anadolu’daki önemli Hristiyan kiliseleri içerisinde

²¹² Kitsikis, **Yunan Propagandası**, s. 225.

²¹³ Hatipoğlu, **Türk-Yunan İlişkilerinin 101 Yılı**, s. 92.

yedi şehirden biri olarak parmakla gösterildiğini ifade etmektedir.²¹⁴ Diğer taraftan The New York Times'ın haberine göre, Selanik'teki İngiliz güçlerinin kumandanı Korgeneral Sör George Francis Milne'in Barış Komisyonu tarafından diğer görevlerinin yanı sıra İzmir bölgesinde düzeni sağlama yetkisini aldığını ve bununla birlikte Yunan işgal bölgesinin sınırlarını çizmekle görevlendirildiği okuyuculara duyurulmaktadır.²¹⁵

10 Ağustos 1919 tarihli The Washington Post gazetesinde ise “Yunanlılar Türkleri Vurdu” başlığı altında Doğu ilişkileri üzerinde yaptığı çalışmalarıyla iyi tanınan bir yazar olan Marmaduke Pickthall, kendisine gelen isimsiz bir mektuptan bahsetmektedir. Bu isimsiz mektupta İzmir'e birkaç ay önce çıkan Yunan ordusunun Türkleri öldürüp yağma hareketlerinde bulunduğunu yazdığını söylemektedir. Pickthall, mektubun yazarını “güvenilir muhabir” olarak tanımlamış ve Yunan ordusunun İzmir'e çıktığında Türklere yaptıklarından bahsetmektedir. Mektuba göre Türk yetkililerce Türk ordusuna barakalarında kalmaları emredilmiş, fakat Yunanlıların Türk subaylarını bu barakalarda basarak “Çok yaşa Venizelos” diye bağırma zorladıklarını ve bunu yapmayanları öldürdüklerini yazdığını söylemektedir. Yazının devamında ise İzmir'de gerçekleşen yağma hareketlerine örnek verilerek şu ifadeler yer verilmiştir: “Bunun hukuk ve düzen adına tamamen barışçı bir işgal olması gerekiyordu. Yunanistan Türkiye ile savaşta değildi. Hiçbir durumda Yunanlılar tarafından saldırılmadıkça Türkler savaşmadılar. Sivil Rumlar katliam ve talanda işgalci askerlere katıldılar. Ve müttefik filosu da, yalnızca onun mevcudiyeti ile mümkün olan bu gelişmelere göz yumdu.” Gazete aynı günkü nüshasında yer alan bir diğer haberde İngiltere'de Avam kamarasından bir üyenin İngiliz Dışişleri Bakanı Sir Cecil B. Harmsworth'a Yunanlıların İzmir'de müttefik gemilerinin gözleri önünde katliam yapıp yapmadıklarını sorduğundan bahsetmektedir. Harmsworth bu soruya sayısız Türk subay ve askerinin bu şekilde hayatını kaybettiğini söylemiş fakat Yunan hükümetinin bu olaydan üzüntü duyduğunu ifade etmiştir.²¹⁶

---

²¹⁴ The Atlanta Constitution, August 5, 1919.

²¹⁵ The New York Times, August 9, 1919.

²¹⁶ The Washington Post, August 10, 1919.

Araştırma Komisyonu 12 Ağustos 1919'da İstanbul'da yaptığı ilk toplantısının akabinde İzmir, Aydın, Nazilli, Çine, Ödemiş, Menemen, Manisa ve Ayvalık'ta Türk ve Rumları dinlemiştir. İkdam gazetesinin haberinde; raporların kamuoyunda etkilerini azaltmak ve İzmir'in Yunanistan'a ilhakını gerçekleştirmek düşüncesinde olan Hrisostomos'un, Rum basını aracılığıyla İzmir Rumları ve Türklerinin uyum içerisinde olduklarını ileri sürdüğünü belirtmektedir.²¹⁷ Bu süre zarfında basına yansıyan hadiseler oldukça dikkate değerdir. New York Times gazetesi 19 Ağustos 1919'da Yunanlıların İzmir'de yaptıkları cinayetler ve yaralamalarla ilgili detaylar konusunda Anadolu'da bulunan Amerikalı eğitimcilerden alınan mektuplardan örneklerle yer vermektedir. Bu mektuplardan birinde bazı Yunan askerlerinin öldürüldüğünü fakat Türklerin kayıplarının daha fazla olduğu bilgisine yer verildiğinden bahsetmektedir. Ölü sayısının ne kadar olduğunun tam olarak bilinmediği yazılan bir diğer mektupta “Bir fes herhangi bir asker için hedef tahtası olmuştu” sözleriyle sadece fes takmanın bile ölüme bahane olarak kullanıldığına işaret edilmektedir. Ayrıca mektupta Amerikan Komisyonu Hastanesinde birçok yaralı Türk'ün olduğu yazmaktadır.²¹⁸

Yunanlıların İzmir'de yaptıkları zulümlerle ilgili Washington'daki Yunanistan Dostluk Delegesi Sözleşmesini Yürütme Komisyonu'nun Anadolu'da geçen hafta yayımlanan katliam raporunu yalanladığı haberi New York Times'ın 29 Ağustos 1919 tarihli nüshasında yer almaktadır. Bu habere göre; Komisyon, 14 Mayıs'ta İzmir limanında Yunan askerlerinin karaya çıkması sırasında Türk askerlerinin onların üzerine ateş açması sonrasında meydana gelen olaylara atıfta bulunarak Yunanlıların, Yunan askeri tarafından işgal edilen Anadolu topraklarına huzur ve barışı getirdiklerini sözlerine eklemektedirler.²¹⁹

Atina'daki İngiliz Büyükelçiliği Maslahatgüzarı Mr. Russel'dan İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon'a 31 Ağustos 1919'da gönderilen belgede ise İzmir'de oturan İngilizlerin İzmir'in Yunanlılarca çok kötü ve haince hareketlere maruz kaldığını yazmakla beraber

---

²¹⁷ İkdam, 13 Ağustos 1919, s.1.

²¹⁸ New York Times, August 19, 1919.

²¹⁹ New York Times, August 29, 1919.

bunun nedeni olarak Yunanlıların çok kötü yaratılışta insanlar olmalarından ileri geldiğinden bahsetmektedir.²²⁰

Bununla beraber 26 Haziran'da Venizelos'a gelen bir mektup 1 Eylül'de Daily Telegraph gazetesinde yerini almıştır. Bu mektup Avustralya birliklerinden terhis olmuş bir Avustralyalı gazeteci olan Mr. W. A. Lloyd'a aittir. Mektubunda İzmir ve çevresinde yaptığı incelemeler sonucunda Türklerin işledikleri cinayetleri işgal kuvvetlerinin zorlamasıyla gerçekleştirmediklerini bilakis Rumların eziyetler gördüklerini ve Türklere karşı nezaketle muamele edilmesine karşın Türklerin zalimce hareketler içinde Rumlara davrandıklarını yazmaktadır.²²¹ Bu haberden anlaşılacağı üzere Yunanlılar İzmir hadiselerinin dış basında olumsuz yankılanmasını durdurmak için yine basını kullanarak İzmir'de olayların sorumlusu olan Rumları ve Yunanlıları aklamaya Türkleri suçlu durumuna düşürmeye çalışmaktadırlar. Bu mektubunda Haziran yerine Eylül ayı içerisinde yayınlanmış olması soruşturma komisyonunun çalışma yaptığı döneme denk getirilmesi oldukça manidardır.

New York Times gazetesi 7 Eylül'de İstanbul'dan alınan bir haberi bildirmektedir. Paris Konferansı tarafından İzmir ve çevresindeki olaylar üzerine kurulmuş olan Müttefik güçleri komisyonunun temsilcisi Amiral Bristol'un konuyla ilgili kanıt toplamaya devam edildiğini söylediğini yazmaktadır.²²² "İzmir'deki Tahkik Komisyonu" başlıklı haberiyle Amiral Bristol'un başkanlığındaki tahkik komisyonunun Türk kadınlarının şikâyetlerini dinlemek üzere Amerika kadınlarından mürekkep tali bir komisyon oluşturup çalışmalarına devam ettiğini bildirmektedir. Ayrıca Nafia Nazırı'nın dün muhabirleriyle yaptığı mülakatta komisyonların yaptıkları tahkikatta işgal sırasında oluşan katliamın sorumluluğunun Yunanlılara ait olduğunun ve Yunanlıların kendilerine gösterilen bölgeye çekileceklerini haber vermektedir.²²³

---

²²⁰ Uğurlu (Ed.), *Türkiye'nin Parçalanması ve İngiliz Politikası*, s. 230.

²²¹ *Daily Telegraph*, September 1, 1919.

²²² *New York Times*, September 12, 1919.

²²³ *Vakit*, 10 Eylül 1919, s.1.

İzmir’de Yunanlıların Türklere yaptığı dehşet ile ilgili oluşturulan araştırma komisyonu çalışmalarını Ekim ayında tamamlayarak Amerikan Baş komiseri Amiral Bristol’ün başkanlığında raporunu sunmuştur. Paris Barış Konferansı’nın 8 Kasım 1919 tarihindeki toplantısında ele alınan Komisyon Raporu, takdim mektubu, olayların saptanması, sorumluların saptanması ve sonuçlar bölümü olmak üzere dört belgeden oluşmaktadır. Komisyonun bu raporu, Amerika Birleşik Devletleri adına Amiral Bristol, Fransa adına General Bunoust, İngiltere adına General Hare ve İtalya adına General Dell’Olio tarafından imzalanmıştır. Komisyonuna takdim mektubunda yapılan incelemeler sonucunda İzmir, Aydın, Nazilli, Ödemiş, Menemen, Manisa ve Ayvalık’ta 175 tanığın incelendiği belirtilmiştir. Raporda Rumlarla ilgili dikkat çeken maddelerden biri, Yunanlıların İzmir’e çıktıklarının duyulmasının hemen akabinde civardaki Rumların Türklerin evlerini yağma ettikleri ve hayvanlarını çaldıklarının tespit edildiğidir. Ayrıca Yunan Kumandanlığı’nın Yunan birliklerine yardım bahanesiyle silahlı sivil Rumların yağma ve diğer aşırı hareketlerine göz yummakla hata yaptıkları yazılmıştır. Ayrıca İzmir’in işgal gününde çıkan olayları incelemek üzere İzmir’e gelen Uluslararası Araştırma Kurulu* çalışmaları sonucunda düzenlediği ve Paris Barış Konferansı’na sunduğu 7 Ekim 1919 tarihli raporunun 24. Maddesinde ise “Şubat ayı içinde Andriatikos gemisinden büyük miktarda ve birçok kere çıkarılan sandıkların gümrük kontrolünden kaçmış olduğu ispat edilmiştir. Yunan yetkilileri sandıkların Türk Gümrük İdaresi memurları tarafından kontrolüne yalnızca Mart ayının ilk günlerinden itibaren müsaade etmiştir” demektedir. Bu durum Birinci Dünya Savaşı öncesi ve sırasında Yunanistan’a gitmiş yerli Rumların gizlice geri getirilip kurulan gizli örgütlerde nasıl görev aldıklarının kanıtıdır.²²⁴ İzmir’in işgali sırasında görev alacak bir kısım Rumların bu sandıklarla İzmir’e getirildiğini söylemek yanlış olmaz. Özellikle de kontrollerin Mart ayına kadar yapılmadığı göznüne alınırsa bunun mümkün olduğu açıkça görülmektedir. 7 Ekim 1919 tarihli Bristol raporu işgalin ortaya çıkma nedeninin de tamamen asılsız iddialarla gerçekleştiğini kanıtlamıştır. Raporun devamında bununla ilgili şu ifadeler yer verilmiştir: “Mütarekeden beri Aydın vilayeti’ndeki Hristiyanların güvenliği tehdit altında değildi. Hristiyanların katliam korkusu yersizdir. Soruşturmalar Müslümanları, Rumları katliama çağıran ve çıkarmadan birkaç hafta önce Yunan makamlarının eline geçip Atina’ya gönderilen belgelerde imzaları bulunan Türk

* Üyeleri yalnızca müttefik devletler subaylarıydı.

²²⁴ Umar, **Yunanlıların Son Günleri**, s. 49.

Jandarma subayları tarafından yazılmamış olduğunu kanıtlamış bulunmaktadır. Bu belgelerin sahil olmadığı muhakkaktır.”²²⁵ 12 Ekim 1919’da İstanbul’daki Müttefiklerarası Komisyon’un İzmir’in Yunanlılar tarafından işgali hakkında vermiş olduğu raporda İzmir’in işgalinin yanlış bilgilere dayanılarak Barış Konferansı tarafından emredilmiş olduğu ve bunun sorumlusunun gerçekler hakkında yanlış bilgiler vermekte ısrarlı olan hükümetler ve kişilere ait olduğu yazmaktadır. Raporun devamında işgalin hiçbir şekilde haklı olmadığı ve Türkiye ile Müttefikler arasında imzalanmış olan ateşkesin koşullarını ihlal ettiğini bildirmektedir.²²⁶ Yunanlılar, İzmir’e Mondros Mütarekesi’nin 7. Maddesine atıf yapılarak çıkarılmalarına karşılık Batı Anadolu’da işgale yol açacak hiçbir karışıklık yoktur. 12 Ekim 1919 tarihli komisyon raporu bunun en açık delilidir. Raporunda bölgedeki Hristiyanların genel durumlarının memnuniyet verici olduğu ve güvenliklerinin hiçbir zaman tehlikeye düşmediği yazmaktadır. Raporun devamında bu işgalin haksız yere yapıldığı ve Mütarekenin şartlarını ihlal ettiği belirtilmektedir.²²⁷ 13 Ekim günlü raporda ise; “İzmir’de ve Aydın vilayetinde Yunan işgalinin yarattığı durum temelsizdir. Askeri işgalin tek amacı asayişin korunması bu görev Yunanlılara değil, müttefik askerlerine verilmesi gerekir. Konferans bölgenin Yunanistan’a ilhakına karar verecekse, Yunan işgalinin sürdürülmesi gerektiği, fakat bu takdirde milliyetlere saygı ilkesinin çiğnenmiş olacağını zira Türk unsurunun Rum unsurundan fazla olduğunu belirtiyordu.”²²⁸ Dolayısıyla ortaya çıkan rapor tamamen Yunanlıların aleyhinedir. Raporlara göre işgalin amacından saptığı üzerinde durulmuştur. Fransız basınında işgal girişiminin ileriye dönük olarak sıkıntıları beraberinde getireceği ortaya konmakla beraber bu durumun da hiçbir devletin çıkarlarına hizmet etmeyeceği vurgulanmaktadır.²²⁹ Lord Curzon 22 Ekim 1919’da “İzmir’i Yunanlılara işgal ettirerek, en büyük hatamızı işledik”²³⁰ diye yaşananlarla ilgili bir özeleştiri yapmıştır. Diğer taraftan Ermeni Patriği Zaven Efendi ise 21 Ekim 1919 tarihli Pontus gazetesine verdiği demecinde Ermenilerin Karadeniz Rumlarıyla birlikte hareket ederek haklarının verilmesi için birlikte çalışmaktan geri durmayacaklarını, Ermeni Patrikhanesi’nin takip edeceği yolun Rum

---

²²⁵ Documents, c. II, s.239.

²²⁶ Uğurlu(Ed.), Türkiye’nin Parçalanması ve İngiliz Politikası, s. 42.

²²⁷ Kocabaş, Mütareke Dönemi ve Milli Mücadele, s. 191.

²²⁸ Documents II, s. 258.

²²⁹ Le Temps, Octobre 23, 1919.

²³⁰ Atalay, Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi, s.171.

Patrikhanesi'nin takip edeceği harekete uygun olacağını söylemektedir.²³¹ Bu ifadeler Rum-Ermeni birlikteliğinin boyutlarını açıkça göstermekle beraber Anadolu'nun parçalanması yönündeki çalışmaların daha bitmediğinin kanıtıdır. Ayrıca aynı günlerde yayınlanan bir haber birlikte çalışmanın basının kullanılmasına iyi bir örnektir. Paris'teki muhabirinden aldığı haberi ileten Cristian Science Monitor Ortodoks Ermeni, Roma Katoliği ve Protestan topluluklarından oluşan Doğulu milli Hristiyan liderlerinin Clemenceau'ya Osmanlı İmparatorluğu'nu işgal eden müttefik güçlerin asıl konusunun terörün mevcut hükümdarlığı altındaki Hristiyanları korumaları olması gerektiğini ifade ettiklerini bildirmiştir. Dahası bildirimlerinin devamında son birkaç gün içinde binlerce mülteci, Yunan askerlerinin işgali altındaki topraklara geldiğini, onların imparatorluk ordusunun eski subayları tarafından yönetilen Türk çetelerinin iç kesimlerdeki bütün Hristiyan köylerini tahrip ettiklerini ve yaktıklarını söylemişlerdir.²³²

Bununla birlikte Christian Science Monitor ise 4 Kasım 1919 tarihli nüshasında Boston'daki özel muhabirinden aldığı bir bilgiyi okuyucularıyla paylaşmaktadır. Muhabirin Paris'teki Yunan görevlilerinden Yunan Dostluk birliklerine gelen telgrafa göre Yunan Devleti'nin İzmir'den çekilmeye niyetleri olmadığı haberini okuyucularına iletmektedir. Bu konuyla ilgili haberin devamında ise Mayıs ayında İzmir'e ayak basmış olan Yunan ordularının durumlarını araştırmak için gönderilen müttefikler arası komisyonun sonuçlarının Yunanlılar aleyhine olduğunu ve bu yüzden Yunan ordularının alandan geri çekilmekle karşı karşıya kalabileceklerini sözlerine eklemektedir.²³³ Venizelos ise bu konuyla ilgili, 5 Kasım 1919'da Paris'ten kabine arkadaşı Andrea Mihalakopulos'a yazdığı yazıda önceleri İzmir'deki hadiselerle ilgili soruşturma yapan komisyonun raporundan dolayı endişe ettiğini ve Türk dostu bir atmosfer yaratılmasından ve Paris'teki önemli çevrelerin baskısı sonucu İzmir'deki durumumuzun zarar görmesinden dolayı korkmuş olduğunu yazmaktadır. Bu yazının devamında Londra'dan içinin rahat olarak ayrıldığını özellikle Lloyd George'un araştırma komisyonunun tutumunu bir skandal olarak gördüğünü ifade ettiğini ve Venizelos'un bu süreçte gösterdiği sabırdan ötürü hayranlığını belirterek tebrik ettiğini

---

²³¹ Recep Karacakaya, **Kaynakçalı Ermeni Meselesi Kronolojisi (1878-1923)**, İstanbul, Devlet Arşivler Genel Müdürlüğü Yayınları, 2001, s. 340.

²³² **Christian Science Monitor**, October 21, 1919.

²³³ **Christian Science Monitor**, November 4, 1919.

eklemiştir. Yazısına “Anadolu’da yerleşmemizle ilgili her konuda İngiltere’ye güvenebilir ve dayanabiliriz.” şeklinde oldukça çarpıcı bir cümleyle son vermiştir.²³⁴

Yunanistan’ın Anadolu ile ilgili meselelerde yanı başında her zaman İngiltere’nin yer aldığı yaşanan süreç içindeki olaylarda da açıkça gözlenmektedir. Venizelos’un komisyonla ilgili düşünceleri Batı basınında da yerini almıştır. 8 Kasım’da Paris’ten alınan bir habere yer veren The Atlanta Constitution gazetesi muhabiri Venizelos’un Yunanistan’ın İzmir’deki faaliyetleriyle ilgili aleyhte rapor sunan komisyonun raporuna karşılık Yunanistan’ı savunduğunu yazmaktadır. Başbakan Venizelos, İzmir’de Türklerin katledildiğine dair iddialarla ilgili komisyonun bilgilerinin doğru olmadığını söylediğini ve buna kanıt olarak Yunanistan’ın komisyonda temsil edilmemiş olmasından şikayet ettiğini okuyucularına duyurmaktadır.²³⁵ Yine aynı gün çıkan The Washington Post gazetesinde de Venizelos’un Yunanistan’ı savunduğu haberine yer verilmektedir. Bu haberde Venizelos’un ABD Donanmasının Tümamirali Mark L. Bristol’ün de üyesi olduğu müttefikler arası komisyonun raporunun olumsuz olmasını eleştirmiş ve bunun nedeni olarak da komisyonda temsil edilmemiş olmasından şikayet ettiğinden bahsedilmiştir.²³⁶ Venizelos’un komisyonda Yunanlıların temsil edilmediği ile ilgili eleştirisi ve bu temsil sorununun raporun olumsuz olmasına etki ettiğine dair düşünceleri oldukça yersizdir. Bu açıdan bakıldığında Türklerin de komisyonda temsil edilmediği bilinmekle beraber Yunanlıların bir askerî gözlemci olarak Albay Mazarakis’i komisyonda bulundurma hakkına sahip oldukları bilinmektedir. Dolayısıyla komisyonda temsil edilmemek sonucu etkileyen bir nokta olmamıştır. Venizelos’un buradaki olumsuz çıkışı ve komisyon raporunu eleştirmesinin arkasında Rumların mağdur edildiğine dair haberlerle asıl konudan saptırma yapma çabası gözlenmektedir. Böylece Rumların ve Yunanlıların İzmir olaylarında yaptıkları mezalim bir kenara bırakılarak sözümona temsil edilmediklerini ön plana çıkarıp bu konuda mağdur olduklarını söylemektedir. Buradaki amaç kamuoyunun ilgisinin istenilen yöne çekilmesinden başka bir şey değildir.

---

²³⁴ Kitsikis, **Yunan Propagandası**, s. 61.

²³⁵ **The Atlanta Constitution**, November 9, 1919.

²³⁶ **The Washington Post**, November 9, 1919.

Bununla birlikte Christian Science Monitor, 10 Kasım 1919 tarihli haberinde Venizelos'un Yüksek Konseyin karşısında Yunanistan'ı savunmasından bahsetmektedir. Bu konseyde herhangi bir karar alınmamış ve raporun Venizelos'un yorumlarının tartışılmasından sonra halka sunulacağı ifade edilmiştir.²³⁷ Araştırma Komisyonunun raporu açık bir şekilde İzmir ve çevresinde yaşanan vahşetten Yunanlıları sorumlu tutmaktadır. Barış Konferansı'nda tam bir şok etkisi yaratan bu rapor üzerine Venizelos'un açıklama yapmasını istemişlerdir. Venizelos toplantı salonuna girerek bu komisyonun çalışmalarını yaparken Yunan heyeti tarafından önerilen tanıkların dinlenmediğini, ayrıca komisyonun gizlilik bahanesiyle tanıkların ifadelerini Mazarakis'e bildirmediğini söyleyerek bu raporun yok sayılarak yeni bir soruşturma yapılmasını talep etmiştir. Venizelos'un İzmir için yeni bir araştırma yapılmasını istediği haberi 16 Kasım 1919 tarihli New York Times gazetesinde dikkati çekmektedir. Gazete, Başbakan Venizelos'un İzmir raporunda elde edilen bulguların hükümsüz ve geçersiz olduğunu dikkate almalarını ve yeni bir araştırma yürütülmesini talep ettiği açıklamasına yer vermiştir. Venizelos, bu talebi sunarken hiçbir Yunan temsilcinin komisyonda yer almamasından dem vurmuş, Yunanlıların delilleri çürütmelerine ya da görgü tanıklarını çapraz sorguya çekmesine izin verilmemiş olduğunu ileri sürmektedir. Haberin devamında Venizelos'un bir Yunanlı temsilcinin görüşmelerde Yüksek Kurul'da yer almasının kabul edilmesine rağmen İstanbul'da masaya oturulduğunda bu temsilcinin katılımının komisyonca reddedildiğini eleştirdiğini yazmaktadır.²³⁸

Araştırma Komisyonu'nun raporunun değerlendirildiği toplantıda Clémenceau ile Venizelos arasında yaşananlarla ilgili olarak karşılıklı konuşma geçmiştir. Venizelos Yunan çıkarma birliğinde hatalı davranan subayların cezalandırıldıklarını söylemekle beraber Nazilli olaylarından Yunan subayının sorumlu olduğunu, Aydın'ın işgal emrini ise kendisinin verdiğini belirterek bunun kötü sonuçlar doğurduğunu kabul etmiştir. Alman yazar Theodor Werner de ateşkesten sonra Aydın bölgesindeki Hristiyanların güvenliklerinin tehdit altında olmadığını belgeleyerek bu işgalin haklı bir gerekçesi

---

²³⁷ **Christian Science Monitor**, November 10, 1919.

²³⁸ **New York Times**, November 16, 1919.

bulunmadığını açıkladığını ifade etmiştir.²³⁹ Boston Daily Globe gazetesi 29 Ekim 1919'daki nüshasında Barış Konferansı tarafından Mayıs ayında Yunan ve Müttefik birliklerinin kente çıkmasını takiben İzmir ve çevresinde ortaya çıkan huzursuzlukların soruşturması için atanan Komisyonun oybirliğiyle bu sorunların kaynağı olarak Yunanlıları sorumlu tuttuklarını yazmaktadır.²⁴⁰ Bu konuda Yunanlıların en yakın yardımcılarından birisi hiç kuşkusuz Hrisostomos olmuştur. Hrisostomos'un işgalle ilgili çabaları Yunan temsilcisi tarafından 28 bin drahmi değerindeki bir otomobille ödüllendirilmesi²⁴¹ bunun bir göstergesidir.

Yüksek Konsey 12 Kasım 1919'da yaptığı toplantıda milletlerarası komisyonun sunduğu raporu kabul etmiştir. Venizelos'a bu konuyla ilgili gönderilen karar metninde olaylarla ilgili sorumluluğun çoğunun Yunan askerî makamlarında olduğu belirtmekle beraber bir ikazda bulunmayı ihmal etmemiştir. Bu ikaz, Yüksek Konsey tarafından İzmir ve civarının Yunan birlikleri tarafından işgal edilmesi kararının mevcut koşullar nedeniyle verildiği ve bunun gelecek için yeni bir hak doğurmadığıdır. Bu konuyla ilgili 13 Kasım 1919 tarihli New York Times gazetesi, Edwin I. James'ten Paris'ten 12 Kasım'da aldığı özel telgrafi bildirmektedir. Bu haberde Yüksek Konsey'in İzmir'deki durumu soruşturan komisyon raporunu onayladığı bildirilmektedir. Yunan askeri yetkililerinin tedbirsizliğinden kaynaklandığını ilan ettikleri Yunan birliklerinin çıkartması esnasında meydana gelen olaylara atfen Yunan yetkililerden gelecekte benzer olayların yaşanmayacağını temin etmelerini istedikleri belirtilmektedir.²⁴² Yüksek Konsey'in Venizelos'a yaptıkları ikaz İkdâm gazetesinde de yerini almıştır. Konseyin, Yunanlıların işgal sırasındaki hoş olmayan olayların yeniden gerçekleşmesini engelleyeceklerine dair güvendiklerini bildirmektedir.²⁴³ Diğer taraftan Yunanlılar her ne kadar nahoş hareketlerde bulunmuş olsalar da bölgede kalmalarına izin verilmiştir. Yunan kuvvetlerinin varlığı Türk direnişinin genişlemesine etki etse de Yunan ordusunun çekilmesinin Hristiyan halkın durumunu kötüleştirebileceği ve Türklerin karşı harekette bulunabileceği ihtimalinin gözönünde bulundurulduğuna dikkat

---

²³⁹ Ramazan Çalık, *Alman Basınında Milli Mücadele ve Mustafa Kemal Paşa (1919-1923)*, Ankara, Özkan Matbaacılık, 2004, s. 64.

²⁴⁰ *Boston Daily Globe*, October 29, 1919.

²⁴¹ *İkdâm*, 30 Ekim 1919, s.2.

²⁴² *New York Times*, November 13, 1919.

²⁴³ *İkdâm*, 17 Kasım 1919, s.2.

çekilmektedir. Bu nedenle Yunanistan'a verilen işgal görevinin süresinin uzatılması söz konusudur. Yunan Hükümeti'ne daha anlayışlı bir siyaset izlemesinin söylenmesi ihmal edilmemiştir.²⁴⁴ Batı basının işgalin kaldırılması halinde Türkler tarafından bir takım karşı hareketlere neden olabileceğine dair endişelerini ele alan Yeni Gün gazetesinin bakış açısı dikkat çekicidir. Yeni Gün'ün değerlendirmesine göre Batı kamuoyunun Yunanlıların geri çekilmesi halinde Türklerin karşı harekette bulunabileceği ile ilgili endişesinin arkasında Türkiye'nin kendisini Avrupa ve Amerika kamuoyuna hakkıyla tanıtmaması söz konusudur.²⁴⁵ Yeni Gün gazetesinin bu tespiti üzerine düşünmek gerekir. Bütün bu olan olayların dünya kamuoyunun gözlerinin önünde cereyan etmesine karşın böyle bir değerlendirme içinde olması düşündürücüdür. Ayrıca Türklerin tarihin hiçbir döneminde düşmanına bile saygısızlık etmediği gözönünde bulundurulursa gazetenin Türkler arasında oluşabilecek kin ve nefret duygularıyla hareket etme eğiliminin oluşumunu önlemek çabasında olduğu söylenebilir. Bununla birlikte Venizelos'u düşündüren diğer bir konu Atina'ya dönüşünde yaşayacaklarıdır. Nitekim 17 Kasım'da Yunanistan Başbakanı Venizelos'un 13 ay sonra Atina'ya gitmek üzere Paris'ten ayrılacağını bildiren Boston Daily Globe muhabiri bu konuya değinmiştir. Venizelos'un başkente varır varmaz İzmir meselesiyle ilgili olarak kendisi hakkında bir gensoru vermesi beklenen Yunanistan kabinesini toplantıya çağıracağını duyurmuştur.²⁴⁶

1.2.4. İzmir'in İşgali Sonrasında Uzmanların Görüşleri

İşgalden sonra Türk halkının ileri gelenlerinden bazıları Müftü Rahmetullah Efendi'nin başkanlığında Amiral Calthorpe ile görüşmüştür. Calthorpe, yaşanan faciaların anlatılmasına cevaben bağlaşıklık devletlerce İzmir'in işgaline Yunanlıların memur edildiklerini, bu kuvvetlerin komutanının da güvenlik için ve kendisine verilen görevi yerine getirmek için gerekli gördüğü tedbirleri almaya yetkili olduğunu belirterek buna kendisinin karışamayacağını söylemiştir.²⁴⁷

²⁴⁴ **Le Matin**, Novembre 14, 1919.

²⁴⁵ **Yeni Gün**, 18 Kasım 1919, s.2.

²⁴⁶ **Boston Daily Globe**, November 18, 1919; **The Atlanta Constitution**, November 19, 1919.

²⁴⁷ Umar, **Yunanlıların Son Günleri**, s. 193-194.

Bununla birlikte İzmir ve çevresinin işgali ve sonrasındaki çalışmalarla ilgili uzmanların bakış açıları özellikle Batı basınında yer bulmuştur. Humann, Yunan ordusunun İzmir’de yaptığı zulmün derecesiyle ilgili kaleme aldığı yazısında Kaptan Yüzbaşı Balzer’den naklettiği şu satırlar oldukça dikkat çekicidir: “Yunan ordusu Müslüman halka karşı korkunç davrandı. İlk anda karşılaşılan Türk askerleri kurşuna dizildi. Türk mahallelerine saldırdılar, kaçan Türk halkı Yunanlılar tarafından takip edildi.” Lord Curzon ise 22 Ekim 1919’da yaptığı açıklamada Yunanlıları İzmir’e davetin, Paris’te yapılan hataların en büyüğü olduğunu karışıklıkların çoğunun başlangıç noktasını teşkil ettiğini söylemiştir. Amiral de Robeck de “İzmir’in Yunanlılara teslimini kendi kendini idare sisteminin aşikâr ve feci bir şekilde ihlali... yakın Şark durumunun kangren hali alışı” şeklinde nitelendirmiştir. Bütün bu yaşananların arkasında etkisi olan liderlerin başında yer alan Lloyd George’un hayat hikâyesini yazan Frans Owen, Lloyd George’un Türkler aleyhinde taraf tutan hükmünü eski liberal lider Mr. Gladston’a dayandırmaktadır.²⁴⁸

İzmir’in işgali sırasında yaşanan hadiseler ile ilgili Paul Werthauer, bir yazısında İzmir’in işgali sırasında Türk halkına yapılanların Paris’te büyük bir kuşku uyandırdığını ifade eder. Dörtler Meclisi’nin İzmir’in işgali esnasında ve sonrasında çıkan olaylar hakkında rapor düzenlemesi için Venizelos’u yetkili kıldığını bildirmektedir. Venizelos’un Yunan ordusunun yaptıklarını mümkün olduğunca masum gösterme amacıyla olduğunu söylemektedir. Venizelos raporunda, Yunan ordusunun Yunanlıların oturduğu mahallelere girerken coşkuyla karşılandıklarını fakat Türk mahallelerine girmeye çalışan diğer bir Yunan ordusunun ise çevre binalardan ateşle karşılandığını Yunan askerlerinin de bunlara karşılık vermeleri üzerine çatışma yaşandığını yazmaktadır. Venizelos bu raporuyla Paris’te genel bir şaşkınlık uyandırmış ve Venizelos Fransız basınında çok kötü bir imaja sahip olmuştur. Paul Werthauer yazısının sonlarında Yunanlıların Türk meselesinin çözümünü keyfi icraatlarıyla zorlaştırdığını yazmıştır. Roma’daki Yunan elçisinin Yunanlıların İzmir’den geri çekilmesiyle ilgili çıkan haberlere karşılık verdiği cevabını yayınlayan Vossische Zeitung gazetesinin 27 Ekim 1919 tarihli haberinde Yunan elçiliğinin geri çekilme

---

²⁴⁸ Jaescke, **Kurtuluş Savaşı**, s.84.

haberlerini tekzip ettiğini belirttikten sonra verdiği yorumda Yunanlıların İzmir'e çıktuktan sonra Türklere yaptıkları ile Türk halkının nefretini kazandığını Türkiye'deki milli hareketin geniş bir hacme ulaşmasına neden olduğunu yazmaktadır.²⁴⁹

Friedrich Schrader, *Deutssche Allegemeine Zeitung*'ta 21 Nisan 1920'de çıkan yazısında İzmir'in Yunanistan'a verilerek Türk nüfusunun yok edilme hadiselerinin Türk yöneticiler ve Türk halkı tarafından reddedildiğini bunun yanı sıra Fransız ve İngilizlerin Mustafa Kemal ile uzlaşmaktan başka çareleri olmadığını altını çizmektedir. Buna gerekçe olarak Türk milletinin Yunanlıların Trakya'yı işgal etmelerine silahla karşı koymaya karar vermelerinin ancak büyük bir askeri hareketle karşılık verilirse durdurulabileceğini İngilizlerin ise böyle bir askeri hareketi yapabilmesi için kolonileri Hindistan ve Mısır'da düzeni korumaya çalışan askerlerini buraya sevk etmesi mümkün olmadığından Türklerle mücadele etmek yerine onları kazanmak çabasını göstermek zorunluluğundan bahsetmektedir.²⁵⁰

Anadolu'ya büyük bir Yunan hayranı olarak gelen Morning Post gazetesi muhabiri Pooley, olanları gördükten sonra düşüncelerini değiştirerek bunu her tarafta anlatmaya başlamıştır. Manchester Guardian gazetesi özel muhabiri Arnold Toynbee, Anadolu'da olanları gördükten sonra Türklerin tamamen haklı olduklarını anlamış ve İngiltere'ye dönünce bunu ülkesinin kamuoyunda anlatmaya çalışmışsa da çok büyük güçlüklerle karşılaşmıştır. Amiral Bristol'un eşi de Yenigün Gazetesine yaptığı açıklamada: "Amerika'da bulunduğum sırada ülkeniz hakkında kamuoyunda hüküm süren birçok yanlış ve fena kanaatlerin cereyanına kapıldığımı inkâr edemem. Ancak eşimle beraber Türkiye'de dolaştıkça ve eşimin vazife gereği yaptığı incelemeler sonunda edindiği kanaatlerine vâkıf oldukça, kamuoyumuzdaki propagandaların uydurma olduğuna inandım."²⁵¹

---

²⁴⁹ Çalık, *Alman Basınında Milli Mücadele*, s. 68.

²⁵⁰ *Deutssche Allegemeine Zeitung*, April 21, 1920.

²⁵¹ Tansel, *Mondrostan Mudanya'ya Kadar*, s.181.

Fransız İşgal Kuvvetleri Komutanı General Franvhet D'Esprey'in temsilcisi olarak Denizli, Aydın, Nazilli ve Çine bölgelerinde Temmuz 1919'da incelemeler yapan Binbaşı Labon, Yunanlıların yaptıklarını gördükten sonra: "Yunanlıların bu kötülüklerin yüzde birini yapacaklarını bilselerdi Fransa Hükümeti işgale katıyen razı olmazdı. Yunanlıların gayet kuvvetli propagandacıları, Venizelos gibi entrikacı reisleri ve kötülükleri dünyanın gözlerinde ve Barış Konferansı'nda birkaç çetenin hareketi diye göstererek hakkınızı yediğinden bu kötülükleri, gerçekleri Osmanlı basını ile ilan ve İtilaf devletlerine kanıtlayacak araçlara başvurmalısınız."²⁵² Bununla beraber bazı Rum ve Ermeniler, Yunan işgali sırasında kendilerine Türk otoriteleri tarafından çok iyi davranıldığını ve kendilerine müteşekkir olduklarını ifade ediyorlardı. Ermeni ve Rumların bazıları Yunanlıların bölgede asayiş ve düzeni sağlamak yerine düzeni bozdukları konusunda şikâyetle bulunuyorlardı. Yunanlıların, Türkleri ve Müslümanları Avrupa kamuoyunda kötü göstermek için Hristiyanları bile öldürmekten geri durmadıkları ifade ediliyordu. Bunları hiçbir baskı altında kalmadan söylediklerini ekleyerek Yunanlıların derhal bölgeden uzaklaştırılmasını istemişlerdir. İngiliz Yüksek Komiseri de İzmir'deki temsilcisinden aldığı raporlara göre Yunanlıların işgal ettiği bölgelerde sadece Osmanlı Türklerine değil aynı zamanda bütün yabancı unsurlara kötü muamelede bulduklarını bildiriyordu. Komisere göre bölgeden Yunanlıların uzaklaştırılması haricindeki hiçbir tedbir İngiliz çıkarlarının bölgede devam etmesini sağlayamazdı. Akdeniz'deki bir İngiliz komutan şöyle diyordu: "Yunanlıların İzmir'i işgali herhangi bir savaşın uyandıramadığından daha gerçek bir Türk milliyetçiliği doğurmuştur."²⁵³ Anadolu kökenli yazar Dido Sotiriyu'ya göre ise tek haklı direniş, Türklerin gerçekleştirdikleriydi.²⁵⁴

---

²⁵² Hüseyin Işık, "Anadolu'da Yunan Mezalimi", **Üçüncü Askeri Tarih Semineri**, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1996, s. 385.

²⁵³ David Fromkin, **Barışa Son Veren Barış**, Mehmet Harmancı (çev), İstanbul, Yeni Binyıl Yayınları, 1989, s. 426.

²⁵⁴ Erdem, **Yunan Tarihçliğinin Gözüyle**, s.177.

1.2.5. Paris Barış Konferansı'nda Rumlarla İlgili Manda Meselesi

Konferansın diğer bir meselesi ise Türkiye'deki Rumların geleceği idi. İzmir ve çevresi ile ilgili isteklerini dile getiren Venizelos, bunun yanı sıra Boğazlar ve Trakya bölgesi için ise himaye konusunu gündeme getirmiştir. Paris Barış Konferansı'nda Venizelos'un Boğazlar ve çevresinin Yunanistan'a bırakılmayacaksa Milletler Cemiyeti'nin himayesinde olması ile ilgili teklifine sıcak bakılmakla beraber bu konunun gazetelerde "Manda Meselesi" olarak geniş yer aldığı görülmektedir. Bu konuyla ilgili New York Times gazetesinin 19 Ocak 1919 tarihli nüshasında çok ilginç bir haber yer almaktadır. Yunan delegesine konferansta teknik danışmanlık yaptığı belirtilen Boston Üniversitesi Uluslararası Hukuk Bölümü eski profesörlerinden Theodore P. Ion'un eski büyükelçi Henry Morgenthau'nun "Birleşik devletler İstanbul, Ermenistan ve Anadolu üzerinde mandacılığı kabul etmeli" şeklindeki önerisine saygı gösterdiğini ifade etmiştir. Verdiği röportajda Profesör Ion, Osmanlı'da sultanın Müslümanlar tarafından siyasi otoritenin başı olarak kabul edileceğini ve sultanın yerinde kalmasının bu nedenle mandacılık gücüne zarar vereceğini ifade etmiştir. Sözlerinin devamında üstüne basa basa Türklerden çok çektiklerini söylediği Rumlar ve Ermenilerin İstanbul'daki Sultan'ı da içine alan bir mandacılığa pek sıcak bakmayacaklarını söylemiştir. Bu durumun Hristiyan ve Müslümanlar arasında sürtüşmeye neden olabileceğini öngörmektedir. Trakya'da manda meselesinin çözümü konusunda da fikrini beyan eden Profesör Ion, Trakya'daki Rumların (burada bahsettiğinin Edirne olduğunu ifade etmektedir) ısrarla Yunanistan'a katılmak istediklerini belirtmektedir.²⁵⁵ Bu haberde Osmanlı sultanının ortadan kaldırılarak Trakya ve çevresinin manda sistemi ile yönetilmesi gerektiğinden bahsedilmektedir. Bu durum Venizelos'un istekleriyle birebir örtüşmekte ve zaten Venizelos'un Paris'te danışmanlığını yapan bu profesörün farklı düşünmesi de beklenmemektedir. Haberde dikkat çeken diğer bir husus Rumlar ve Ermenilerin Türklerden çok çektikleri ve bu nedenle Trakya'daki Rumların Yunanistan'a bağlanma isteğinde buldukları ile ilgili ifadelerdir. Burada Amerika'nın manda meselesini kabul etmesi için okuyucular nezdinde bir kamuoyu oluşumuna zemin hazırlama çabası söz konusudur. Öte yandan

---

²⁵⁵ New York Times, January 19, 1919.

Trakya ile ilgili ilk düşünülmesi gerekenin mümkünse Venizelos'un konferans boyunca çokca dile getirdiği gibi öncelikle Yunanistan'a bağlanması ve eğer bu gerçekleşmezse manda alternatifinin düşünülmesi üzerinde durulmaktadır.

Türk basınında ise bu konunun Mayıs ayının son günlerinde konuşulmaya başlandığı görülmektedir. İleri gazetesi dış basının temsilcilerinden aldığı haberlere yer verdiği nüshasında Türkiye'nin müttefik devletlerin her birinin belirli bir bölgeden sorumlu olacağını yazmaktadır. Habere göre Amerika'nın İstanbul'da, İtalya'nın cenubî Anadolu'da, Fransa'nın şimalî Anadolu'da, Yunanistan'ın da Asya'nın batı sahilinde olacağı ile ilgili bilgi verilmektedir.²⁵⁶ Diğer taraftan Paris'ten gelen İzmir'in mandasının kime verileceği ile ilgili haberde Türk basının muhalif sesi Alemdar, İzmir ve çevresinin himayesinin Yunanistan'a verilmesinin düşünüldüğünü okuyucularına iletmektedir.²⁵⁷ The Times gazetesi ise manda meselesine yer verdiği nüshasında, Yunanistan Hükümetinin yönetimi düzenli bir şekilde oluşturmak için gerekli olan idari düzenlemeleri gerçekleştirirken yapacağı yanlış bir hareketin herşeyi altüst edebileceğini yazmaktadır. Ayrıca eğer Türkiye bir ecnebi idaresine verilir ve Rumların çoğunluğu oluşturduğu yerlerde de aynı idareye tâbi tutulursa birkaç nesil sonra Avrupa ve Amerika'nın Yani veya Mehmet'in Türkiye veya Yunan idaresinden hangisini tercih ettiğini anlatacağı üzerine bir değerlendirmede bulunmuştur.²⁵⁸

Christian Science Monitor gazetesi George N. Philaretas'ın Atina'dan kaleme aldığı oldukça manidar yazısında, "Tarih bize büyük hataların iyi niyetlerle işlendiğini öğretir" diyerek, bu cümleden hareketle Asya Yunanistan'ı ile ilgili Barış Konferansı'nda Amerikalı temsilcilerin üzerinde durdukları bir meseleye dikkat çekmektedir. Amerikalı temsilciler komite toplantısında Batı Anadolu nüfusunun Yunan olmasına ve birçok kez onun bağımsızlık ve özgürlüğünü istememize rağmen, nüfusun bu konuda yeterli veriler ortaya koymadığını söylediklerini yazmaktadır.²⁵⁹ Bu dönemde dikkat çeken olaylardan biri ise İstanbul'da Ayasofya etrafındaki birçok arsa ve binaların yüksek fiyat teklifleri

---

²⁵⁶ İleri, 31 Mayıs 1919, s.1.

²⁵⁷ Alemdar, 10 Haziran 1919, s.1.

²⁵⁸ The Times, June 27, 1919.

²⁵⁹ Christian Science Monitor, July 11, 1919.

ve zorla ikna edilmek suretiyle Rum unsur tarafından satın alındığı haberinin Vükela Meclisine gelmesidir. Bunun üzerine Meclis, satışı engellemek için sahiplerinin kandırılması suretiyle alınmaya çalışılan yerlerin Evkaf Nezaretince bedelleri ödenerek ya da başka şekillerde satılmasına mani olmaya çalışılmasını isteyerek bu konuyla ilgilenmesi için bir komisyon kurdu muştur. Ayrıca memleketin çeşitli bölgelerinde yayılmış vaziyette yer alan Rumların nüfus açısından çoğunluğu sağlamaları için bazı mahallere sevk edildiği dikkat çekmektedir.²⁶⁰

Bu süreçte manda ile ilgili haberler hemen her gün iç ve dış basında yerini almıştır. The New York Times gazetesi, 3 Ağustos 1919 tarihli nüshasında Edouart Driault'un "Yunanistan ve İstanbul" başlıklı yazısına yer vermiştir. Fransız gazeteci Yunanistan'ın İstanbul limanının mantıklı koruyucusu olduğu görüşünü desteklemektedir. Çok çarpıcı ithamlarla dolu ifadelere yazısında yer veren Driault sözlerine şöyle devam etmektedir: "Ama biz onu Türklerin ellerine bırakabilir miyiz, sevimli ve tatlı Türkler ancak Pierre Loti'nin romanlarında görülür: Türkler Asya'ya aittir ve onların mutlaka evine gönderilmesi gerekmektedir. Biz Avrupa'nın üzerinde Asya'nın köprübaşı kapasitesi olan İstanbul'u onlara bırakamayız. Hiç kimse kalıntılarla geleceği inşa edemez. Hasta adam öldü. Türklerin doğru adresi Bursa'dır. Tarihin buyruğu şöyledir; Yunanistan İstanbul'da kurulmalıdır. Büyük Düş yapılmak zorundadır ve geleceği geçmiş tarafından güven altına alınmış İstanbul'da büyük bir kuruluş dikilecek. Yunanistan batıdaki deniz yolu olan Anvers'i güvencede tutan Belçika gibi boğazların bekçiliğine vesayet edecektir. Belçika'nın en büyük onuru olan tarafsızlığını burada koruması gibi Yunanlar da en az onlar kadar kararlı olarak burayı koruyacaktır." diyerek İstanbul ve Boğazlar bölgesinin Yunanistan'ın hâkimiyetinde kalması gerektiğini ifade etmiştir.²⁶¹ Buna karşılık Clair Price'in bu konuyla ilgili değerlendirmesi dikkate değerdir. Yunan emperyalist olarak nitelendirdiği Venizelos'un geçen ilkbaharda Yunanların İzmir'i işgali için onay aldığını ve sonucu tüm dünyanın gördüğünü belirtmiştir. Vahşi İzmir olaylarının tüm Anadolu'nun iç kısımlarını ateşe verdiğini eklemiştir. Sözlerinin sonunda "Eğer İzmir gafının üstüne İstanbul da Yunanlara verilirse Anadolu'daki her

²⁶⁰ Gökbilgin, **Milli Mücadele Başlarken**, I. Kitap, s.127-128.

²⁶¹ **The New York Times**, August 3, 1919.

Hristiyan bu haberi yayar. Bu, ayrıca asılsız konuşma değildir. Dışışleri zaten ne kadar doğru olduğunu biliyor”²⁶² şeklinde tamamlamıştır.

1898’de “Şark Meselesi” adlı kitabıyla Academie Française tarafından ödüle lâyık görülen Fransız gazeteci Edouart Driault eserinde, Türkleri “kötülük için doğmakla” dahi itham etmiştir. Christian Science Monitor gazetesi ise 4 Ağustos tarihli Paris’ten bildirdiği haberinde “manda” konusunu ele alınmış ve Amerikan mandasının uygulanması konusunda Türk İmparatorluğu sınırları içinde kalan Rumların iki milyon kişi olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Yunanlıların Türk İmparatorluğu vatandaşı olduklarını ve eğer Yunan vatandaşlığına sahip değillerse Osmanlı Rumları olarak anılmak isteyeceklerini belirtmiştir. Haberin devamında “Osmanlı Rumları” diye bir tabir içerisine yerleştirdiği bu insanların bir Yunan Devleti içinde yaşamak isteyeceklerini fakat bu imkansız olduğu takdirde ise Amerikan mandasına sıcak bakabileceklerini ifade etmektedir.²⁶³ Manda meselesine diğer bir nüshasında yeniden yer veren Christian Science Monitor gazetesi Boston’dan bildirildiğine göre Türkiye’de kalan Rumları kaybedilen topraklarını geri isteyen Rumlar olarak adlandırıyor. Bu Rumların ise ya Yunanistan’a göç etmek ya da İzmir veya İstanbul’da Yunan kanunlarına göre yaşamak istediklerini iddia etmektedir. Türkiye’nin Rum kesimi diye ifade ettiği bölümünde bir Rum hükümetini imkansız kılan hiçbir nedenin olmadığını ifade etmektedir.²⁶⁴

The Washington Post özel muhabiri William T. Ellis’in 17 Ağustos tarihli haberine, “Osmanlı Yunanlıları Özgürlük İstiyor” şeklinde bir başlık atmıştır. Haberin içeriğine bakıldığında ise Christian Science Monitor gazetesinin 4 ve 11 Ağustos tarihli haberiyle aynı paralellikte bir haber olarak göze çarpmaktadır. Ellis, haberinde Osmanlı Rumlarının özgür olma çığlıklarının dünyaca sıcak bir şekilde duyulduğunu Helenlerin bazılarının Atina’dan özgür kendi otonomilerini istediklerini diğerlerinin ise anayurt ile birleşmeyi arzuladıklarını söyleyerek tek bir sıkıntının varlığından bahsetmiştir. İzmir

---

²⁶² **The Atlanta Constitution**, November 4, 1919.

²⁶³ **Christian Science Monitor**, August 4, 1919.

²⁶⁴ **Christian Science Monitor**, August 11, 1919.

katliamından dolayı Yunanlıların aydın insanların hoşgörüsünü kaybettiğini ifade etmiştir.²⁶⁵

“Manda meselesi” ile ilgili The Washington Post gazetesinin çok çarpıcı ifadelerle sahip haberinde Paris Konferansı’nın açılışı öncesinde Aralık ayında büyük güçlerin Küçük Asya’daki Yunanlıların korunmasını taahhüt ettiklerini hatırlatmaktadır. Eski ataşé tarafından kaleme alınan bu yazının devamında ise o zaman derhal ele alınmış olsa ve manda Fransa ve Büyük Britanya’nın moral ve finansal desteğine sahip olan Yunanistan’a verilse Türkiye’de çok fazla muhalefetin olmayacağını öne sürmektedir. Türklerin o vakitlerde öylesine cesaretleri kırılmıştı ki kendilerine dayatılacak her koşulu kabul etmeye hazır olduklarını ifade etmiştir. Fakat Paris Kongresi’nde anti-Helen etkilerin üstünlüğüne izin verildiği için Osmanlı İmparatorluğu için en avantajlı ve duyarlı çözüm olarak gördüğü büyük güçlerin insiyatifi altında Yunan hakimiyetinin kabulünün engellendiğini iddia etmektedir.²⁶⁶

The Atlanta Constitution gazetesinin İstanbul’daki temsilcisi William T. Ellis’in 15 Ağustos’taki haberinin başlığı oldukça manidardır. “Hatalı Yunanlıların Bile Hakları Vardır” şeklindeki bu başlığın haberinde ise İzmir katliamı konusunda Yunanlıların hatalı olduğunu ve bu hareketle Yunanların aydın insanların sempatisini yok ettiğini yazmıştır. Fakat haberinin devamında Yunanlıları korumayı da ihmal etmemiş ve belki de manda yönetimi altında Türkiye’deki Rumların belirli bir seviyede özgürlük elde edebileceklerini ifade etmiştir.²⁶⁷

Associated Press’in 27 Ekim’de Paris’ten bildirdiği habere göre ABD’nin gönüllü olarak Yakın Doğu’da herhangi bir manda yönetimini kabul etmeyeceğine ikna olan Barış Konferansı’ndaki İttifak temsilcilerinin şimdi de Türk sorununun mevcut Barış Konferansı’nda değil ancak birkaç ay içerisinde yapılması muhtemel olan başka bir konferansta ele alınacağına emin gördüklerini yazmaktadır. Yakın Doğu’da şartların

---

²⁶⁵ **The Washington Post**, August 17, 1919.

²⁶⁶ **The Washington Post**, August 17, 1919.

²⁶⁷ **The Atlanta Constitution**, August 18, 1919.

değişkenliğinden bahsederek, Türk sorunun çözümünün uzun süreli ertelenmesinin pek de mümkün olmadığını ifade etmektedir. Bu değişkenliğin örneklerini şu şekilde sıralamaktadır:

“Prens Emir Faysal, hemen yeni bir Arap Krallığı kurulması için baskı yapıyor. Güney Anadolu’daki İtalyan ve Yunan pozisyonu Türkler için öylesine tatsız ve müttefiklerin yönetimi olmadan öylesine savunmasız ki; Avrupa ülkeleri ABD’yi Küçük Asya’daki bazı yerlerin mandasını kabul etmeye ve böylece Türkiye’yi parçalara bölme zorluğunu kolaylaştırmaya ikna çabalarını daha fazla erteleyemezler.”²⁶⁸

İstanbul’daki Yunan Yüksek Komiseri Kanelopulos’un Paris’teki Dışişleri Bakanı Politis’e gönderdiği telgrafta Türk halkında ve basınında manda konusunda biri İngiltere biri Fransa yanlısı olmak üzere iki eğilimin hissedildiğini yazmaktadır. İngiliz himayesi konusunda Alemdar gazetesinin yirmi dört saatte 40.000 imza topladığından söz edildiğini eklemektedir. Diğer taraftan Türk hükümetinin sözcüsü olan gazetelerde ise açıkça Fransa’dan yana bir tavır gözlemlendiğini ifade etmektedir.²⁶⁹ Venizelos’un Associated Press muhabirine yapmış olduğu açıklamalarında en dikkat çekici nokta şudur:

“Manda rejimi aramıyoruz: sadece kendi evimize girmeyi bekliyoruz. Bu sorunun bir an önce çözüme kavuşmasını istiyorum, çünkü bu işgal Yunanistan’ın kesinlikle kaldıramayacağı bir masrafa neden oluyor. Başkan Wilson Trakya sorunu konusunda benimle hem fikir olmasa da, eminim ki İzmir konusunda benim düşüncelerimi paylaşacaktır, tabii eğer ülkelerin kendi kaderini tayin etme hakları ile ilgili prensibinde ısrarcıysa.”²⁷⁰

Amerikan Komiseri Ravndal ise Türkiye’nin manda sistemi altına alınmasıyla ilgili oldukça dikkat çekici izlenimlerini merkeze iletmiştir. Ona göre Türkler, ne kendilerini yönetebilirler ne de başkalarını ama ıslah edilmeye değerdirler. Bu nedenle bir manda yönetiminin gerekli olduğundan bahseder. Türkiye’de Amerikan yönetimi, Yakındoğu ve Balkanlar’da düzenleyici ve barış getirici bir etki yaratabilir ve bu karışık bölgede barışın güvencesi olabilir. Ravndal’a göre, savaşa milyarlar harcayacak yerde mandaya milyonlar harcamak daha akıllıcadır. Manda sistemini savaşa karşı bir sigorta olarak

²⁶⁸ **Boston Daily Globe**, October 28, 1919.

²⁶⁹ Kitsikis, **Yunan Propagandası**, s. 58.

²⁷⁰ **New York Times**, November 16, 1919.

görmektedir.²⁷¹ Türkiye'nin manda sistemi içinde yönetilmesi ile ilgili tartışma özellikle de Rumlarla ilgili husus, 1919 yılı içinde basında başlamış daha sonra komisyon tarafından da ele alınmıştır. Manda meselesinin yoğun olarak konuşulacağı dönem bundan sonraki süreç olacaktır.

---

²⁷¹ Duru, *Amerikan Gizli Belgeleriyle Türkiye'nin Kurtuluş Yılları* s. 27.

BÖLÜM II: LONDRA'DAN SEVR'E BARIŞ ÇABALARI VE RUM-YUNAN DAYANIŞMASI

2.1. Londra Konferansı ve Rum-Yunan Dayanışması (12 Şubat-10 Nisan 1920)

Konferans, 12 Şubat - 10 Nisan 1920 tarihleri arasında yapılmış, Türk barış antlaşması ile ilgili hususlar ele alınmıştır. Konferansta Boğazların uluslararası denetimi ile padişahın İstanbul'da kalması kararlaştırılmıştır. Bunun yanı sıra Londra'daki bu konferans, İtilaf Devletleri'nin Türkiye ile imzalayacakları anlaşmayla ilgili meselelerin sona erdirilmesini amaçladıkları yeni bir adım olmuştur. Londra Konferansı'nda benimsenen çalışma yöntemi, Paris'teki ile benzerlik göstermekteydi. Yüksek Konsey esaslar üzerinde tartışıp karar veriyor, bu kararlar taslak metine dâhil edilmek üzere tasarı komitelerine sunuluyordu. Bu komitelerde gözden geçirilen maddeler tekrar Yüksek Konsey'e onay için gönderiliyor ve daha sonra antlaşma tasarısı ortaya çıkmış oluyordu. Konferansta, Türkiye ile ilgili olarak İstanbul ve Boğazlar meselesi, Yunan talepleri, Ermeni Devleti ve yeni Türkiye'nin sınırları konusunda nihaî kararlara varılması bekleniyordu.²⁷² Londra Konferansı'nın başladığını okuyucularına haber veren İkdâm gazetesi ise Fransız basınından derlediği haberleri iletmektedir. Türkiye hakkında karar verecek bu konferansta şark meselesinin tavsiyesi hususunun görüşüleceğini belirtmektedir.²⁷³

Londra Konferansı, bütün İtilaf Devletleri'nin üzerinde uzlaşmaya vardığı bazı ön kabullerle başlamıştı. Buna göre:

- a) Savaşta kesin olarak yenilen Türklerin Anadolu'da bağımsız bir devlet kurmalarına izin verilecek,
- b) İstanbul ve Çanakkale Boğazları uluslararası bir güç tarafından kontrol edilecek,
- c) Geniş bir Türk ordusunun dünya barışını yeniden tehdit edilebilme riski yaratacağından Türk ordusu küçültülecek,

---

²⁷² *The Times*, February 23, 1920.

²⁷³ *İkdâm*, 15 Şubat 1920, s.2.

- d) Ermeni Devleti kurulacak,
- e) Suriye, Mezopotamya ve Filistin gibi Türk olmayan bölgeler Türk Devleti'nden ayrılacak,
- f) Türkiye'de kalacak Hristiyan azınlıkların güvenlikleri garanti altına alınacaktı.

Batı basını genel olarak ‐Türklerin Avrupa'dan atılması‐ düşüncesiyle Londra Konferansı'nı önemli bir araç olarak görüyor ve bu minvalde yayınlar yapıyordu. Bununla birlikte Hristiyan azınlıkların korunması meselesini gündeme getirmek için Türklerin yöneticilik konusunda yetersiz olduğuna dair iddiaları ortaya atmaktaydı. Mustafa Kemal'in bir ordu hazırlığı içerisinde olduğunu yazan New York Times, bu orduyu bir uygarlığın gerektirdiği meziyetleri elde etmekten yoksun ve hâkimiyeti altındakileri tarihin yüzyıllardır gösterdiği gibi yönetmekten aciz bir Turanîler sürüsü olarak nitelemektedir. Batı dünyasının bu ordunun amacının Avrupa'nın kalbine yerleşmek olduğunun farkına varması gerektiği üzerinde durmaktadır. Konferansın çalışmaları öncesinde Paris Konferansı'nda İzmir ile ilgili kurulmuş olan Müttefiklerarası Komisyon'un İzmir ve Aydın ile ilgili raporundan bahsedilmektedir. Bununla birlikte müttefiklerin İzmir ve Aydın'da sonsuza kadar kalamayacakları ve nihayetinde bölgenin ya Türklerin ya da Rumların olacağına kabul edilmesinin geleceğe yönelik çalışmaların gerçeklik zeminine oturtulmasında önemli bir nokta olarak yer alacağı düşünülmektedir. Haberin devamında çarpıcı ifadeler yer verilmiştir: ‐Yunanlılar, Aydın'ı tek başlarına ellerinde tutmaya istekli görünüyorlar ve neden dünyanın geri kalanının onların bunu denemelerine müsaade etmeye isteksiz olduklarını anlamak gerçekten zor. Batı Anadolu sorununda iki taraf var: Türkler ve Yunanlılar. Ya biri ya da diğeri İzmir'e hâkim olacak. Gözlerinin önünde duran üç bin yıllık tarihleriyle Yunanlıları değil de bin yıllık tarihleriyle Türkleri tercih edenler buna boyun eğmek için daha iyi argümanlar üretmelidirler.‐²⁷⁴ Amerika'nın en çok okunan gazetesinde yer alan bu haber Yunanlıların Batı Anadolu'yu ele geçirmesinin haklı olduğuna dair gerekçeler öne sürmektedir. Diğer taraftan Batı basını Londra Konferansı çalışmalarıyla yakından ilgilenmiş ve okuyucularının kendi perspektifinden bakmasını sağlamaya çalışmıştır.

---

²⁷⁴ New York Times, January 5, 1920.

Londra Konferansı'nda Yunanistan ve Rumların taleplerini Paris'te olduğu gibi Venizelos başkanlığındaki heyet Yüksek Konsey'e iletme görevini üstlenmiştir. "Konsey Türkiye'yi Tartışıyor" başlıklı haberde bölgeyle ilgili taleplerin dinlendiğinden bahsedilmektedir. Yüksek Kurul sonuca ulaşmaksızın Türk barışının şartlarını tartışırken Türk antlaşmasının kurulmasında Yunanistan başkanı Venizelos tarafından yapılan taleplerin dinlendiği bildirilmektedir. Türk egemenliği olarak sultanın İstanbul'da kalması için izin verilmesine karar verildiğine dair ortaya atılan dedikodunun geçerliliğini koruduğu üzerinde durulmuştur. Ancak Çanakkale Boğazı uluslararası kontrol altında kalacaktı. Türk barışının kalıcı şeklinin ne zaman hayata geçeceğine karar verilmediği açıklanmıştır. The Daily Mail, Boğazlar hakkında herhangi bir karar alınıp alınmadığına dair net bir bilginin olmadığına işaret ediyor ve Türklerin İstanbul'dan güç kullanarak çıkarılmasının zorluğuna dair kararın çıkarılması için geç kalındığına inanıyordu.²⁷⁵

Türk barışıyla ilgili olarak Konsey tarafından üç adet komisyon kuruldu. Bu komisyonlardan biri Ermenistan Cumhuriyeti'nin sınırları üzerinde karar verecek, diğeri Türk maliyesi üzerine rapor verecek ve üçüncüsü de İzmir toprakları üzerindeki Rum-Yunan iddialarını ele alacaktı.²⁷⁶ Üç komisyon içinde en tartışmalı geçecek komisyonun üçüncüsü olması bekleniyordu. Görevi; Başkan Venizelos'un dün yaptığı konuşmasında uzun uzadıya üzerinde durduğu İzmir bölgesinde Yunanistan'ın istediği talepleri incelemek olacaktı.²⁷⁷ Venizelos'un Yunanistan ve Anadolu'daki Rumların taleplerini iletme için konferansa geldiği ve iki saat boyunca Yunanistan'ın hukukunu müdafaa ettiği Türk basınında da yerini almıştır.²⁷⁸

Anadolu'da Yunan talepleriyle ilgili tartışmalar gazetelerde yerini alırken Amerika'daki Yunan Dostları Derneği tarafından The Christian Science Monitor için özel olarak kaleme alınan bir yazı dikkat çekmektedir. Paris Konferansı'ndan önce Yunanistan genelde Rumların haklı olduğu gerekçesiyle özellikle de Venizelos'un büyük önem verdiği Batı

---

²⁷⁵ **New York Times**, February 17, 1920.

²⁷⁶ **Boston Daily Globe**, February 18, 1920.

²⁷⁷ **Chicago Daily Tribune**, February 18, 1920.

²⁷⁸ **İkdam**, 20 Şubat 1920, s.2.

Anadolu'yu talep etmiştir. Anadolu terimi birçok farklı anlamda kullanılmaktadır ki bu nedenle Yunan talepleri üzerinde açıklama yapmak gerektiği üzerinde durulmuştur. Anadolu'daki Yunanlıların üç gruba ayrıldığını söyleyen yazının devamında Rum-Yunan-Ermeni işbirliğinin Paris Konferansı'nda da kendini gösterdiği belirtilmektedir. Pontus meselesine ilişkin Yunanistan'ın Barış Konferansında gösterdiği tutum, Venizelos'un ılımlı tavrının delili olarak öne sürülmektedir. Gazeteye göre; Venizelos'un Karadeniz kıyılarını olduğu kadar Ege kıyılarını da talep edebilir ve en azından 1205'te Haçlılar Konstantinopol'u aldıklarında kurulan ve Bizans İmparatorluğu'ndan sonra da hayatta kalan Trabzon bağımsız devletinin yeniden diriltilmesi için ısrar edebilirdi. Ama Ermeni ve Rumlar arasında devamlı bir işbirliği bağı kurmak için yeni Ermenistan'a yardım etmeyi tercih ettiğine dikkat çekilmektedir. Bununla beraber Helen ırkının çıkarlarını ihmal etmeyip Ermenistan ile birleşmiş bir halde federal bir devlet şeklinde aynen Pontus Rumları gibi ulusal kimliklerini sürdürüp geliştirebilecekleri fikrini ileri sürmüştür. Bu yüzden Yunan talepleri batı kıyısıyla sınırlıdır ve onların güvenilirliğini sarsacak herhangi bir argüman bulmak zor olacaktır. Gazetenin haberinin devamında bu argümanlara örnekler verilerek bölgede Rumların uzun süredir var oldukları üzerinde durulmaktadır. Buna göre; modern Yunan edebiyatının babası Adamantios Korals'ın İzmir'de doğduğu, yeni Yunan Krallığı kurulduktan sonra, Kral Gölü'nün yazarı Eothen'in, 1840 civarında doğuyu ziyaret ettiğinde İzmir'i 'Yunan ırkının baş şehri ve başkenti' olarak ilan ettiği belirtilmiştir. Yazıya göre; Yunanistan'ın hakları sadece tarihsel değildir. Venizelos'un Yunanlıların bulunduğu değil hala Rumların yaşadığı toprakları talep ettiği vurgulanmıştır. 812,586 kişilik Rum nüfusu ve onların 454 okul ve 75,149 öğrencisiyle Batı Anadolu'da yerleşik bir yapıya sahip olduklarının yanı sıra Yunan unsurunun Türk unsuru karşısında üstün olduğu iddia edilmektedir.²⁷⁹

Londra Konferansı çalışmaları devam ederken gazetelere yansıyan haberler o günkü politik gidişatı etkileyecek yöndeydi. Özellikle kamuoyunun yönlendirilmesi hususunda gazeteler etkili olarak kullanılmıştır. Bu konuyla ilgili daha eski tarihli gazetelerden yapılan alıntılarla bölgede çoğunluğun Rumlara ait olduğu söylenerek Venizelos'un taleplerinde haklı olduğuna dair yazılar yer almaktadır. 29 Temmuz 1916 tarihli

---

²⁷⁹ **Christian Science Monitor**, February 20, 1920.

'Temps'de çevrilen bir belgeden alıntı yapan Christian Science Monitor, istatistikî bilgileri öne sürmektedir. Ona göre; *"İzmir ilinde 449,044 Rum'a karşılık 219,494 Türk vardır. Türkler İzmir'e bu yüzden 'Gavur İzmir' diyorlar. Bu üstünlük eğer birçok Rum göç etmeye zorlanmasaydı ve eğer Kafkasya, Girit, Bosna, Makedonya vb. gibi yerlerden gelen muhacirler buralara yerleştirilmeseydi çok daha orantısız olacaktı. Rumların bu üstünlüğü sadece nicelik olarak değil nitelik olarak da söz konusudur."* Bununla birlikte edebî ve ticarî açıdan da Rumların üstünlüğünden bahsedilmektedir. Felix Sartlaux, Anadolu üzerine verdiği uzun derste bu noktaları dikkatlice işlemiştir. Anadolu'da 1830'dan beri doğan şair ve âlimler hakkında bilgi vermekte, Yunan okullarının ve hayırsever kurumların antik karakteri ve önemini göstermekte ve antik İyonya'da bulunan tek halk kütüphanesinin İzmir'de çok zengin ve eski bir kütüphane olan Yunan okulunda yer aldığını belirtmektedir. Entelektüel hayattaki her türlü göstergenin yanı sıra ticaretin büyük bir kısmının da Rumların elinde olduğu belirtilmektedir. Birçok Rum köyünde köşk ve malikâneler olduğu, Türk nüfusunun ekseriyetinin çok yoksul ve hayvancılıkla uğraştığı ifade edilmektedir. Gazeteye göre, *"hayat ve bölgenin kalbi Rumların elinde"*dir. Dr. Philippon'dan yapılan alıntıda ise; *"ticari açıdan güçlü olan Rumların, Türkler köylerini terk edip iç bölgelere doğru gittiklerinden yavaş yavaş Türk köylerine sahip olduğu, sayıları gitgide artan Rum nüfusunun büyük şehirlere sığmayarak komşu tepelere, ovalara, vadilere dağılarak köyler kurdukları ve gittikleri yerleri medenileştirdikleri"* yazmaktadır.²⁸⁰

Diğer taraftan Hristiyan azınlığa zulüm yapıldığı iddiaları da Batı basınında yerini almıştır. Konferans boyunca Türklerin, Hristiyan azınlığa zulüm yaptığını öne süren Venizelos'un en büyük destekçilerinden biri basın olmuştur. Beş asırdan beri Türklerin köleliğin üstüne işkence, işkencenin üstüne cinayetleri koyduğu belirtilerek bu süre içerisinde Türklerin vahşet ve şehvetinin sınırının "Gâvur'un kılıcının uzunluğu" olduğunu yazan gazete, bu durumun tekrarlanmaması için Hristiyan halkın yaşadığı bölgelerin Türklerin elinden alınması gerektiğini iddia etmektedir.²⁸¹ Avam Kamarası'ndan Tuğamiral T.B.S. ADAIR'in The Times'a gönderdiği mektup, Türklerin Avrupa'dan atılarak yerlerini Rumların almasına yönelik bir çağrıda bulunmaktadır. Bu konunun müttefikler arasında yapılan tartışmalarda da yerini aldığı belirtilmektedir.

²⁸⁰ Christian Science Monitor, February 20, 1920.

²⁸¹ Christian Science Monitor, February 27, 1920.

İstanbul'da bulundurulacak bir Milletler Meclisi'nin Türk ya da Yunanlıları yakından takip edebileceğini yazmaktadır. Rum milletinin bu zamanlarda çok takdire şayan olmasalar da Venizelos rejimi altında antik Yunan topraklarının restorasyonunun yapılması ve “Ortodoks İnanç Anneleri Kilisesi” olarak Saint Sophia'nın yeniden kurulmasının onun yeniden doğuşuna yardımcı olacağını öngörmektedir.²⁸²

Konferansla ilgili haberler hemen hemen her gün basında yerini almıştır. Psikolojik yıpratma propagandası açısından basını kullanmak okuyucu üzerindeki etkisi açısından önemli olmuştur. Türkiye'nin Avrupa'daki tüm topraklarını neredeyse hemen hemen kaybedeceği, ancak şu an Londra Dışişleri Bakanlığı tarafından tamamlanan barış şartlarına göre kutsal yerlerinin ve hac merkezlerinin korunacağı haberi kamuoyuna duyurulmuştur. İzmir ve Edirne Yunan kontrolü altında olacakken, Barış Konferansı tarafından Yunanistan'ın Trakya ile ödüllendirileceği, Türk kabinesinin ise bu durumun ağırlığı yüzünden istifa ettiği bildirilmiştir.²⁸³ Burada dikkati çeken husus, okuyuculara Türklerin dini haklarının verileceği belirtilerek dinî özgürlüğün sağlanacağını şartlarda yer aldığı bildirilmesi ve arkasından bölgenin Yunanlılara verileceğinin belirtilmesi tam bir propaganda taktiği olarak kendini göstermektedir. Batı basınında bu dönemde en çok yer alan meselelerin başında Türklerin Avrupa'dan atılması gerektiği ile ilgili haberlerin oldukça fazla yer kaplaması dikkat çekicidir. Bir yanda konferans devam ederken konferansın gidişatını etkileyecek, okuyucuların ilgisini Rum ve Yunanlıların taleplerinde “haklı” olduklarına yöneltecek bilgiler Batı basınında en çok yer verdiği haberlerdir.

Bununla birlikte konferansın ilerleyen günlerinde bazı uzmanların değerlendirmelerine de yer verilmektedir. Pertinax'ın, Echo de Paris'teki makalesinden alıntılara yer verilen haberde müttefiklerin iki hataları olduğu yazmaktadır. Bunlardan ilki Ekim 1919'da General Fpanchet d'Esprey; fatih olarak Konstantinopolis'e girmek üzere iken, Amiral Calthorpe'un, onu ezmek isteyerek, çok aceleci biçimde ilk barış girişimlerini imzalamasıyla Türkiye'yi itaate zorlama şansının kaybedilmesini eşi olmayan bir fırsat

---

²⁸² **The Times**, February 27, 1920.

²⁸³ **Wall Street Journal**, March 6, 1920.

olarak değerlendirmektedir. İkinci olarak; Wilson, Clemenceau ve Lloyd George tarafından İtalya'yı Adriyatik konusunda ısrarcı tavrı için cezalandırmak amacıyla acele ile karar verilerek, Yunanlıların İzmir'e çıkartılmasının gizli kapaklı da olsa, Türkiye'yi bölme politikasının bu şekilde başlatıldığını ama müttefik güçlerin askeri yetersizlikleri dikkate alındığında, bunun fanatiklik, katliam ve kaos politikasına dönüştüğünü eklemektedir. Son olarak "Vakit var ise, vazgeçelim" diyerek çok çarpıcı bir ifadeyle Türkiye üzerine yapılacak planların dikkatli yapılması gerektiği üzerinde durmaktadır.²⁸⁴ Londra Konferansı, yerli ve yabancı basın tarafından dikkatle izlenmiş ve Rum-Yunan dayanışmasının görüldüğü konuların ele alındığı bir konferans olmuştur. Bu konuların başında da Rumlarla ilgili manda meselesi tartışmaları gelmektedir.

2.1.1. Türkiye'deki Rumlarla İlgili Manda Meselesi Tartışmaları

Londra Konferansı başlamadan evvel Türkiye'deki Rumların durumu ile ilgili tartışmalar basında yerini almıştır. Konferans süresince devam edecek bu tartışmaların ana noktasını Rumların Türklere mi yoksa Yunanlılara mı bağlı yaşayacakları meselesi oluşturmaktadır. Ama öncesinde Rumların yaşadığı bölgelerle ilgili manda sistemi düşüncesi ortaya atılmış ve kamuoyunu meşgul etmiştir. William T. Ellis manda meselesini ele aldığı yazısında Yunanlılar ve Türklerin orduları arasında İzmir'de sık sık çatışmalar çıktığını, Türkiye'deki milliyetçi güçlerin bir savaş gücü haline geldiğini yazmaktadır. Müttefiklerin ise, tartışmalı bölgelerin Amerika'nın mandası olmasını isteyen milliyetçilerden, hoşlanmadıklarından bahsetmektedir. Bu arada, Anadolu'da herhangi büyük bir patlamanın meydana gelme ihtimali belirtilmiştir. Müttefikler en azından Türkiye'nin dışarıya doğru formunu korumaya karar vermiş görünüyorlar, bu durum batı Küçük Asya'nın Yunanlıların elinde kalması ile uyumlu olmamasına rağmen, Paris'te nüfuzu tartışılmaz olan Venizelos'un bu konuda vazgeçilmez koşul olarak ısrar ettiği görülmektedir. Her geçen ay partizanlığın amansızca arttığı ve tüm gecikmeler ile Türklerin durumunun güçlendiği, zira Türklerin özellikle ateşkes sonrasında Türkiye'ye giden Avrupalı ve Amerikalılar arasında birçok savunucu bulduklarına işaret edilmiştir. Gazeteye göre; *"Bu gerçeği göz ardı etmenin hiçbir yararı*

---

²⁸⁴ *New York Times*, March 12, 1920.

bulunmamakla beraber Küçük Asya'daki diğer ırklar batulular üzerinde bıraktıkları izlenim açısından o kadar şanslı değiller. Bu süre içerisinde Türkiye'nin davasında daha parlak görünmesinin Amerika tarafından hiç hoş gelmeyecek haberler olarak görüneceğinden hiç şüphe yoktur."²⁸⁵ Özellikle İzmir'in Rum-Yunan birlikleri tarafından haksız yere işgal edilmesi Türklerin elini güçlendirmiş görünüyordu.

Türk Parlamentosu'nun Rum mensupları tarafından "Türkiye Üzerinde Mandalar" ile ilgili Amerikan Komisyonu'na sunulan ve Amerikan-Hellenik Cemiyeti tarafından açıklanan bir genelgede Türkiye Rumlarının isteklerinden bahsedilmektedir. İlk kısmında, "Türklerin barbarlığı" ve Türkiye'deki Rumların anavatanları ile birleşmeyi gerçekleştirmek için oynadıkları rol açıklanmaktadır. İkinci bölümde Rumların Türkiye'nin belli bölümleri üzerindeki spesifik istekleri ele alınmaktadır. Türkiye'nin Rumları tarafından sunulan, oldukça çarpıcı bilgiler içeren bu raporda bölgesel talepler yer almaktadır:

- a) Doğu Trakya: ülkenin bu bölümünde, Balkan Savaşı'ndan beri, Türklerin zalimce şiddeti tüm gücü ile devam etmiştir. Rum nüfusu 320.000 olup, çoğunluğu oluşturmaktadır.
- b) Batı Küçük Asya: Burası Hellenik medeniyetin beşiğidir. Rum nüfusu 1.000.000'u aşmaktadır.
- c) Konstantinopolis: Türkiye'nin, yalnızca yıkım ve çöküş getirmiş olduğu bu şehir üzerinde hakkı bulunmamaktadır. Rumlara oranla Türklerin görülen çoğunluğu, Müslüman olmayan nüfusun tamamı dikkate alındığında ortadan kalkmaktadır. Konstantinopolis'te Hükümetin düşmanlığına rağmen, yalnızca ekonomik bağımsızlık kazanmakla kalmamış, hatta ekonomik üstünlük sağlamayı başarmış büyük bir Rum nüfus vardır. Ekonomik ve kültürel ilerlemesi tamamen Rumlar sayesinde, Türkler ise yalnızca barbarlık getirmiş ve yıkıma neden olmuşlardır.

Türkleri hiçbir şey üretmeyen kendi inisiyatifleri ile hiçbir sorumluluk almayan ve geçmişte olduğu gibi, bugün de, hükümetin desteği ile gasp ettikleri Hristiyan mülkü veya temel olarak Hristiyanlara uygulanan vergilerle yaşamakta olan bir millet olarak

---

²⁸⁵ The Washington Post, January 11, 1920.

tasvir eden bu belgeye göre Doğu Trakya ve Küçük Asya'da Rumlar çoğunluktadır ve bu yüzden bu bölgeler onların olmalıdır. Kostantinopolis'te ise Rumlar çoğunlukta değildir ama şehrin ekonomik yaşamını sürdürenler olarak bu şehrin gelişiminde en büyük katkıyı sağladıkları için şehir Rumların elinde kalmalıdır. Hristiyanlığın merkezi olarak nitelenen Kostantinopolis'in tarihî süreç içerisinde Hristiyanlığın yayılmasındaki öneminden bahsedilmekle beraber bu şehrin Türklerin eline geçmesinden dolayı yaşanan acının giderilmesi için gereken zamanın geldiğine dikkat çekilmektedir. Ayrıca bu bölgelerde Rumların büyük güçler tarafından sağlanan koruma ile birlikte kendi ulusal işlerini özgürce yönetebileceklerini ümit ettikleri üzerinde durulmaktadır.²⁸⁶ Londra Konferansı başlamadan evvel Rumların durumu ile ilgili manda meselesi konusunda basında bir zemin hazırlığı yapıldığı aşikârdır. Bu sayede kamuoyunun Rumların isteklerini gerçekleştirme konusunda işbirliği içerisinde olduğu Venizelos'un tarafında yer almalarına çalışıldığı görülmektedir.

Türkiye ile ilgili ilk küçük çatlak Le Temps'te Pazartesi günü yayınlanan bir makalede göze çarpmaktadır. Le Temps Fransız gazeteciliğinin hislerine uymayan ve ülkenin ılımlı kanaatini hoş görülebilir bir titizlikle yansıtan ağırbaşlı bir gazete olarak görülmektedir. Gazete, başbakanlar tarafından gerçekleştirilen Londra Konferansı'nın dağıldığını ve diplomasinin rutin kanallarına dönüş yapıldığını açıkça ilan ediyordu. Lloyd George'un güdümüne gireceği gerekçesiyle Londra Konferansı'nın dağılmasından duyduğu endişeyi dillendirdiğinde Temps'in "baklayı ağzından çıkardığı" gayet açıkça görülmektedir. Ama işte tam da burada bütün bir doğu meselesi için anahtar olarak büyük güçlerin birbirine duydukları "saçma" olarak nitelendirdiği kıskançlıkları göstermektedir. Buna örnek olarak dikkat çektiği önemli bir nokta vardır: "Ermenilerin kaderi daima ikinci planda önemsiz manevi bir şey olarak kalmış ve ipler kimin elinde?" sorusu gündeme gelmiştir. Temps, Wilson'ın pazarlıklarda sorumluluk almasına ilişkin bir endişesinden bahsetmiştir. Belirtildiğine göre onun sadece sözünün dinlenmeye hakkı olduğu bir konu hakkında onun fikri sorulana kadar kesin bir karara ulaşılması mümkün değildir. Fransa'nın olduğu kadar Londra'da toplanan diğer başbakanlara da adil yaklaşma adına Temps'e göre müttefik başbakanların Birleşik

---

²⁸⁶ **New York Times**, February 1, 1920.

Devletlerin, Konstantinapolis için mandayı kabulü hususunda sadece istekli değil hevesli de oldukları hatırlanmalıdır. Doğu meselesinin belirsizce akıntıya bırakılmayacağı gerçeği ve Birleşik Devletlerin bu mandayı kabul etmedeki isteksizliği Londra Konferansı'nı doğurmuştur. Londra Konferansı'nın devlet adamlığından yoksun olarak bir karara varmasının gerçekte ne onun çağrılması gerekliliğiyle ne de konferansın Birleşik Devletlerin konumunu yeniden düşünmeye neden olacak bir sonuca ulaşacağıyla uzaktan yakından alakası yoktur. Ama Birleşik Devletler Senatosu'nda Avrupa'ya müdahaleye muhalif olanların Temps'e, Wilson'ı tekrar diplomatik girdaba çekme endişesi için teşekkür edip etmeyecekleri de gayet şüphelidir. Le Temps, Wilson'dan tavsiye değil adam ve para istemektedir ve Rumların arkalarında uygulayacak bir güç olmadıkça emir yayınlamanın iyi bir şey olmadığını söylemektedir. Bu yüzden de Temps'in Wilson'ın tavsiyeleri için ettiği taleplerin endişesi kendini Birleşik Devletlerden maddi yardım talebine dönüştürür. Bununla birlikte Temps'in öğrenmeye çabaladığı şey, Birleşik Devletlerin bu yardımı askerî, ekonomik vb. anlamda sağlamaya ne derece hazır olduğudur.²⁸⁷

Bütün bunların yanı sıra basında Türklerin sözde “barbar” olduğuna dair söylemlerin baş sayfalarda yerini aldığı görülmektedir. Trakya'nın Rum köylerinde ve Aydın'ın köylerinde yaşananlardan bahsedilmekte ve buradaki temel farklılığın Rumların kaçış için bir yola sahip olmaları ve kendilerini savunmak için mutfak bıçaklarıyla baş başa bırakılmaları olduğu ifade edilmektedir. Yazara göre, iki durumda da Türklerin niyeti aynı görünmektedir; fakat dikkat çekici olan Avrupalı güçlerin ya da Amerikalıların sessizliğidir. Türklerin bütün yaptığının kuzeyi güneyden ayırıp kendi toprakları üzerinden geçen Ermeni kuşağını imha etmek amacıyla zamana oynamak olduğu iddia edilmektedir. Yazının devamında oldukça çarpıcı ifadelerle kamuoyunun ilgisinin çekilmeye çalışıldığı aşikârdır: “*Son Ermeni erkek katledilip son Ermeni kadın bir harem köleliğine düşürüldüğü zaman Türkler otuz yıl önce bir İngiliz konsolosunun ağzıyla maskaralık diye ilan ettiği reform sözlerini kuşkusuz yerine getirecektir. Reform sözlerini dünyanın büyük güçlerine şaka gibi kabul ettirdiğinde Türkler Ermenileri haritadan silip Rumları denize döktüklerinden dolayı reform sözlerini tutmuş olacaktırlar.*”²⁸⁸

²⁸⁷ **Christian Science Monitor**, March 3, 1920.

²⁸⁸ **Christian Science Monitor**, March 3, 1920.

Şekil 1: Parçalanması Planlanan Türkiye Haritası

Kaynak: Chicago Daily Tribune, March 5, 1920.

Londra Konferansı'ndan çıkacak olan anlaşmanın Türkiye'ye etkisini gözler önüne seren bu haritayı yayınlayan Chicago Daily Tribune ise, Türk yurdunun masa başında parçalara bölünmesi isteğini hiç vakit kaybetmeden dile getirmiştir. Bu haritaya göre; Yunanlılar, Türklerin Rodos'ta çok sayıda Rum ve Ermeni'yi katlettiği iddiasını belirtmekle beraber şu an tamamlanmakta olan Türk barış antlaşması İstanbul'un kendisi hariç Türkiye'nin Avrupa'daki tüm topraklarını makaslıyordu. Edirne de dâhil olmak üzere Trakya Yunanistan'a veriliyor, Ancak Müslümanların kutsal yerlerin ve türbelerin kontrolüne sahip olacağı belirtiliyordu. İzmir'in kontrolü yeniden Yunanistan'a bırakılıyor, Yunanistan bozguna uğrattığı düşmanlarından büyük kazançlar sağlıyor ve Ege Denizi artık bir Grek gölü haline geliyordu.²⁸⁹

Lloyd George'un, Avam Kamarasına müttelik politika yöneticilerinin Türkiye'deki Hristiyan azınlıkların korunması için, "mümkün olduğunca" "çok güçlü önlemler" alınması gerektiğinin farkında oldukları konusunda güvence verdiğine dair haberler basında yerini almıştır. Konstantinopolis'e bir tür tehditkâr mesaj gönderilmiş ve İngiliz Başbakanı'nın cevap tatmin edici olmadığı takdirde, "tüm dünyaya manifesto niteliğinde" bir şey yapılacağı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan savaş seslerini yükselten milliyetçilerin; Fransızlar Kilikya'dan, Yunanlılar da İzmir'den çıkmadıkça, havalar

²⁸⁹ Chicago Daily Tribune, March 5, 1920.

düzelindiğinde, belki daha da erken, Anadolu'ya savaş geleceğini açıkça duyurdukları ifade edilmiştir. Bununla birlikte Mustafa Kemal'in ordusunun bu bölgeleri geri alabilecek, Mezopotamya ve Arap ülkeleri üzerindeki İngiliz kontrolünü tartışabilecek kadar güçlü olduğundan bahsedilmektedir.²⁹⁰ Ayrıca Hristiyan azınlıkların durumu hakkında da okuyuculara bilgi verilmekteydi. Küçük Asya'da çok sayıda Ermeni ve Rum Türklerin vicdanına kalmış bulunmakla birlikte, Hristiyanlara karşı bir katliam olmadığına dair haberi sütunlarına taşıyan New York Times, katliam olmamasının bunun gerçekleşmeyeceği anlamına gelmediği yönündeki yorumunu eklemiştir.²⁹¹

Batı basını incelendiğinde dikkat çekici haberlerden biri de Rum-Yunan dayanışmasına ek olarak Rum-Ermeni dayanışmasına dair Hristiyan azınlıkların birlikteliğine dair bilgilere yer verilmesidir. Kilikya'daki Ermenilerin Fransız yetkililerce silahlandırıldığını okuyucularına ileten gazete, birkaç haftadır kuşatma altında olan Hajin şehrinin bu güç durumdan yakın zamanda kurtulamadıkça, Hristiyan nüfusunun muhtemel katliamının önüne geçmek için teslim olmak zorunda kalabileceğini belirtmektedir. Ayrıca Ermeni Ulusal Birliği Başkanı Miran Sevasly'nin aldığı bir telgrafta, Başkan Venizelos'un Ermeni meselesine olan ilgisinden bahsedildiğini ifade etmektedir.

Bu telgrafta Venizelos; *"Ermeni meselesini derinden anlıyorum. En ufak bir umutsuzluğa bile kapılmayalım, geleceği güvenle karşılayalım. Sonunda durmak bilmeyen güçlerimiz başarıyla taçlanacaktır. Rum halkı Ermeni kardeşlerini hiçbir zaman unutmayacaktır."* diyerek işbirliğine dair önemli bir açıklamada bulunmuştur. Sevasly'nin dediğine göre, Venizelos'un bağımsız bir Ermeni Devleti yaratma çabaları, Yüksek Kurul'un takdirini kazanmada en ikna edici faktörlerden biridir.²⁹² Hristiyan milletlerin ilgisini Anadolu'ya çekmek amacıyla mümkün olan her fırsat, belge, haber Batı basınında yerini almış, yapılan haberlerle okuyucunun konuya olan alakası sıcak tutulmaya çalışılmıştır.

---

²⁹⁰ New York Times, March 6, 1920.

²⁹¹ New York Times, March 20, 1920.

²⁹² New York Times, April 4, 1920.

2.1.2. Trakya Meselesi İle İlgili Tartışmalar

Londra Konferansı boyunca Türklerin elinden Avrupa'daki topraklarının alınması için konuşmalar ve çözüm arayışları devam etmiştir. Türkiye'nin Avrupa'daki toprakları yabancı bakanların ve büyükelçilerin yaptığı anlaşma ile bazı önemli yerler hariç bunun gerçekleştirilmesine çalışılmıştır. Trakya Barış Konferansı ile Yunanistan'a verilecek, Türkler kutsal yerlerin ve Edirne'nin kontrolünü elinde tutabilecekti. İzmir ise Yunan kontrolüne bırakılacaktı.²⁹³ Trakya, barış konferansı tarafından Yunanistan'a ödül olarak verildi ama yapılan toplantıda kutsal yerlerin Türklere bırakılacağı plan taslağı üzerinde çalışıldığına dikkat çekilmektedir. Buna göre; Edirne ve İzmir Yunanistan'ın kontrolü altında olacaktı.²⁹⁴ Londra'dan bildirildiğine göre, Trakya Yunanistan'a gidecek; hatta -Sultanların eski başkenti olan ve Türklerin birçok kutsal mekanının bulunduğu- Edirne de buna dahil olacaktır. Ancak, politik egemenlik Yunanlılara geçse bile, kutsal mekanlar Türklerin olmaya devam edecektir.²⁹⁵ Müttefik güçlerin Trakya ile ilgili ne yapacakları konusunda hemfikir olmadıkları basına da yansımıştır. The Atlanta Constitution, Chicago Daily Tribune ve New York Times gazetelerinin aynı günlerde yayınladıkları nüshalarında dikkati çeken nokta Edirne'nin Türklere mi yoksa Yunanlılara mı bırakılacağı hususundaki anlaşmazlıktır.

Müttefik güçlerin Londra Konferansı içerisinde Trakya ile ilgili tam bir anlaşmaya varamamış olmaları Yunanlıların bölgedeki Rumları da kullanarak harekete geçmelerine neden olmuştur. Basel Fournier Ajansı'ndan gelen raporu sayfalarına taşıyan New York Times, İstanbul hariç tüm Türkiye'de müttefiklere karşı bir devrim patlamasının Budapeşte Lordu Lloyd Pester tarafından bildirildiğini yazmaktadır. Ayrıca Atina'dan geçici personellerle gönderilen raporda Yunanlıların Edirne ve Doğu Trakya'nın işgal edilmesi yönünde adım attığı belirtilmektedir.²⁹⁶ Bunun yanı sıra müttefik güçler içerisinde Amerikan Başkanı'nın İzmir civarında geniş bir bölge ile ilgili talepleri kabul etmekte görülen belirgin isteksizliği ve Edirne'nin Bulgarlara verilmesinde ısrarcı

---

²⁹³ *The Atlanta Constitution*, March 5, 1920.

²⁹⁴ *Chicago Daily Tribune*, March 5, 1920.

²⁹⁵ *New York Times*, March 6, 1920.

²⁹⁶ *New York Times*, April 1, 1920.

olması Yunanlıları oldukça gücendirmiştir.²⁹⁷ Yunanlıların bölgedeki Rumların haklarını koruma bahanesiyle Trakya'da işgal çabası içerisinde girmesi üzerine bu bölgeyi koruma çalışmaları da kendini göstermiştir. İstanbul'dan alınan habere göre, çok sayıda Bulgar ve Türk vatandaşı, 5 Mayıs'ta Edirne'de Yunanistan karşıtı büyük bir miting düzenlemiştir. Mitingde, Trakya'nın Türk olduğunu ve bu bölgenin Yunanlıların eline geçmemesi için savaşıacağını söyleyen Edirne Kumandanı Albay Cafer Tayyar konuşma yapmıştır. Albay Cafer Tayyar, Yunanlıların onların kalıtsal düşmanları olduğunu ima ederek, özellikle Trakya'nın da İzmir ile aynı kaderi paylaşmaması için kanlarını dökecek olan Bulgarlara seslenmiştir.²⁹⁸ Bir yanda anlaşma çabaları devam ederken Yunanlıların Trakya ile ilgili hareket hazırlığı sürdürdükleri haber alınmaktadır. Fakat Yunanistan'ın Trakya'yı hemen işgal etmeyeceği, Yunanlıların her türlü girişimi bu hafta sonuna kadar ertelediği öğrenilmiş olmakla beraber Türklere anlaşma ulaştığında harekate hemen başlayıp başlamayacaklarına karar vereceklerdir.²⁹⁹ Bu konuda en önemli destekçileri bölgede yaşayan Rumlar olacaktır. Yunanistan, Trakya bölgesine yapacağı harekât için hazırlıkları başlatmış ve Rumların nüfus olarak üstünlüğünü sağlama çabası içerisinde girmiştir.

Bunun yanı sıra Yunanistan ile işbirliği içinde hareket eden Patrikhane, Trakya'da Rumların nüfusunu artırma çabaları içindeydi. Böylece Trakya'nın Yunanistan'a ilhakını sağlamayı amaçlıyordu. Bunun için metropolitleri kullanıyor, propaganda faaliyetlerinde bulunuyordu. Çatalca Metropolit vekili, Rumların eski yerlerinde iskân edilen Türklerin, buralardan uzaklaştırılarak Rumlara iade edilmesi teşebbüsünde bulunuyor, Papa Dimitri, İslamiyet'i tercih eden Rumların tespiti ve Patrikhanece hazırlanan listenin Müttelik Devletler temsilcilerine takdimini teklif ediyor, Fener Patrikhanesi Edirne'de Rumların katledilmek istediklerini iddia ediyor ve kendi mezalimlerini ört bas etmeye çalışıyordu. Rusya'dan Rumların göçünü hızlandırmaya çalışıyordu. Özellikle İzmir'in işgaliyle cesaretlenen Patrikhane, çok sayıda papazı Trakya'da aynı amaçla propaganda yapmak üzere görevlendirdi. Bu propaganda faaliyetlerinde çok sayıda Edirneli Rum, Yunan ordusuna katıldı. Trakya'dan göç eden

---

²⁹⁷ *New York Times*, April 4, 1920.

²⁹⁸ *New York Times*, May 10, 1920.

²⁹⁹ *New York Times*, May 13, 1920.

Rumların, nüfusun artırılması için tekrar eski yerlerine dönmelerine çalışıldı. Trakya'daki propaganda faaliyetlerinin yoğunlaştırılması için Edirne Metropolit ve Yunanlıların çabalarıyla Trakya'nın Yunanistan'a bağlanması için imza toplandı ve bu husus Amerika Cumhurbaşkanı Wilson'a telgrafla bildirildi. Bu konuyla ilgili Türk basınında önemli bir uyanış gerçekleşmiştir. "Trakya ve Rum Müddeiyâtı" başlıklı haberde bölge ile ilgili Rum iddialarına yer verilmiştir. "İzmir-Trakya" başlıklı haberde ise Journal Doryan Gazetesi'ndeki bir yazı ile ilgilidir. Bu haberde:

*"İyi bir menbaadan bize haber verildiğine göre, Yunan Hükümeti, İzmir hakkındaki âmâlinde sarf-ı nazar etmeye amadedir. Şu kadar ki, bunun için Trakya İslam ahalisinin kıta-yı mezkûrenin Yunan'a ilhakı lehinde beyan-ı arzu etmeleri şarttır. Journal Doryan'ın iyi ve mevsûk diye tavsif ettiği menbaanın haberine göre, Yunan Hükümeti İzmir âmâlinde vazgeçerken, Türklerden rüşvet istiyor ve bu rüşvetin de Trakya olmasını açık açık bildirdi. Yunan'ın, İzmir üzerinde bir hakkı yoktur ki, hakkından feragat için, diğer bir tavizât-ı araziye talebinde bulunmaya hakkı olsun. Yunan'ın, İzmir'e girmesi, mütarekenin bir maddesinin tatbikatına ait olarak, Düvel-i Müttefike'nin kararıyla vaki oldu. Yunanlıların İzmir ve havalisi üzerinde bir hakk-ı ırkıyesi ve hatta bir hakk-ı fethi yoktur"*³⁰⁰

diyerek işgal esnasında, yerli ahaliye reva görülen tecavüzler ve zalimce muameleden dolayı, Yunanlıların, Türk şehrini işgal hakkı olmadığını, bütün dünyanın nazarında örtülmeyecek şekilde ispat ettiğini ifade etmektedir. Trakya halkının Yunanistan'a ilhak lehinde oy kullanmasının söz konusu olmayacağından ve bu haberin, Trakya üzerindeki Yunan ihtirasını meşru göstermek için, propaganda maksadıyla uydurulduğundan ve düzmece sözlerden ibaret olduğundan bahsedilmektedir. Trakya karşılığında İzmir'in Türklere verilmesi düşüncesi Trakya üzerine yapılacak olası Yunan harekâtının zemin çalışması olarak görülmektedir. Öncelikle çatışma olmadan bölgenin ele geçirilmesine çalışılacaktır; fakat böyle bir değiş-tokuşa razı olması mümkün olmayan Türk tarafının üzerine Yunan harekâtı gerçekleşmiştir.

Yunan kuvvetlerinin 20 - 25 Temmuz 1920'de Edirne dahil bütün Doğu Trakya'yı işgal etmeleri Patrikhane'de büyük bir memnuniyet yarattı. Edirne Metropolit Polikaryos, Trakya'da bulunan çok sayıda papaz ile birlikte Atina'ya giderek, Venizelos'a teşekkür etmiştir. Edirne, Yunan Kralı taraftarlarının merkezi durumunda idi. Edirne Metropolit

³⁰⁰ **İkdam**, 15 Haziran 1920, s.1; **Vakit**, 15 Haziran 1920, s.2.

ise Venizeloscu olduğundan bu şehir hareketli günler geçirmiştir. Türklerin başarısı sonucunda İtilaf Devletleri'nin Trakya'yı Türklere bırakacağı haberi üzerine, Patrikhane ve Yunanistan, Tekirdağ'daki halka Türkiye sınırları içinde kalmak istemediklerine ve Yunanistan'a bağlanmak istediklerine dair zorla gösteri yaptırdılar.³⁰¹ Çünkü müttefik güçlerin en hassas oldukları konu Hristiyan azınlıklar meselesiydi. Trakya'da yaşayan halkın huzur ve mutluluğunun olmadığına dair yapılan haberler batı kamuoyunu da önemli ölçüde etkileyecekti. Bu şekilde yapılan haberler, zor durumda olduğu iddia edilen Hristiyanların kurtarılmasına yönelikti. Bununla ilgili miting ve gösterilerle konuya olan alakanın arttırılmasının amacı Rum ve Yunanlıların haklı olduğu düşüncesinin zihinlerde yerleşmesine çalışmaktan başka bir şey değildi.

2.1.3. İstanbul'un Durumu İle İlgili Tartışmalar

İstanbul meselesi basının en çok ilgilendiği ve oldukça fazla yer verdiği konu olmuştur. Londra'daki konferansta da İstanbul'un kimin kontrolünde kalacağı sorusu gündeme gelmiştir. Konferans öncesinde Paris'te görüşmeler başlamıştır. İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan başbakanları Paris'te gelecek haftanın ilk günü başlayacak olan diplomatik buluşmada Birleşik Devletlerin temsil edilmesi konusunda endişelilerdi. Ayrıca, Birleşik Devletlerin büyükelçisi Wallace'ın şu anda Yüksek Şura'da uyguladığından daha fazla güç veya eylem kabiliyeti olan ve daha özgürlükçü bir sözcü tarafından temsil edilmesinden endişe duyuyorlardı. Hepsinden önemlisi onlar Washington'dan Türk sorunu konusunda muayyen bir siyaseti olan bir vekil göndermesini istiyorlardı. İngiltere ile Fransa anlaşmış değillerdi. İngiltere Türkleri Konstantinapol'den çıkarmayı, Fransa ise orada bırakmayı istiyordu. İkisi de Amerika'nın hangi seçeneği tercih edeceğini bilmemekle birlikte şimdi Amerika'nın bir Türk mandasını kabul etmesi gündem dışı görünüyordu. Başkan Wilson, Milletler Cemiyeti'nin kontrolü altındaki bir mandayı onayladığından Türk otoritelerinin Konstantinapol'den çıkarılmasını kabul etti. Şimdi bu durumda manda seçeneği imkânsız hale geldiğinde Amerikan hükümetinin hala Sultan'ın Anadolu'da küçük bir kasabaya sürgün edilmesini ve Müslüman

---

³⁰¹ Atalay, *Fener Rum Ortodoks Patrikhanesinin'nin Siyasi Faaliyetleri*, s.142-146.

metropolde bir çeşit uluslararası otoritenin kurulmasını düşünüp düşünmediği merak ediliyordu.³⁰²

Bununla birlikte Londra Konferansı'na gelindiğinde İngiltere, Fransa ve İtalya arasında İstanbul'un nasıl bir konumda olacağı ile ilgili konferans boyunca farklı yaklaşımlar söz konusuydu. Fransa, İstanbul'un Türklerin elinde kalması gerektiğini düşünüyordu. Böylece Türklerden, Osmanlı'dan kalan borçları tahsil edebilecekti. İtalya, Fransa'nın görüşünü destekler görünmekteydi. İngiltere'de ise farklı görüşler vardı. Bir yanda Lord Curzon ve Lloyd George diğer yanda ise Montagu yer alıyordu. Montagu, Türklerin İstanbul'dan atılıp yerlerini Yunanistan'ın hâkimiyetindeki Rumlara bırakmalarının, Hindistan Müslümanlarının tepkisini çekeceği düşüncesindeydi. Bu durum, Fransa'nın işine yarayacak ve Müslüman coğrafyasındaki İngiliz hâkimiyetinin yerini Fransa'nın almasını sağlayacaktı. Lloyd George, her ne kadar bu düşünceden etkilense de İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon'a göre İstanbul'un Türklere bırakılmasını kabul etmektense, İzmir'in geçici de olsa Türk yönetimine verilmesi gelecek adına daha az sorun çıkarırdı. İngiliz kabinesinde Curzon'un fikri reddedildi ve böylece Londra Konferansı'nda İstanbul'un Türklerin elinde kalması konusunda fikir birliğine varılmış oldu. Müttefik Devletler Yüksek Konseyi tarafından, İstanbul ve Çanakkele Boğazları'nın uluslararası olması kararı kabul edilmişti. Bununla birlikte, bu su yollarının kontrolüyle ilgili ayrıntılar üzerinde henüz bir çalışma yapılmadı. Gazetenin editörüne göre; Boğazları korumakla yükümlü olacak birlikleri kimin donatacağı önemli meselelerden biriydi. İstanbul'un Türk kontrolü altında kalması kararından başka, Konsey kesin bir sınır çizgisi çizmedi. Tam sınırlar gibi ayrıntılar üzerinde, karar alınması gerekli görülmekteydi.³⁰³

İngiliz basını incelendiğinde hükümetinin yürüttüğü politikadan memnun olmadığı görülmektedir. Özellikle basına yansıyan haberler ve demeçler bunu net bir şekilde gözler önüne sermektedir. The Times, hükümetin politikasına sansür koymaktan bahsediyordu. İngiliz basınında, Türklerin Avrupa'daki egemenliğine bir son

---

³⁰² **New York Time**, January 6, 1920.

³⁰³ **Boston Daily Globe**, February 18, 1920.

verileceğine ve Türklerin yoluna yeni bir başkent ile devam edeceklerine dair yaygın bir inanış söz konusuydu. Bunda savaşın ilk günlerinde Mr. Asquith hükümetinin Rusya'ya verdiği İstanbul sözü oldukça etkili olmuştu. Lloyd George'un da müzakerelerde İstanbul konusundaki fikirleri değişmişti. Oysaki daha birkaç ay önce İngiliz Başbakanı, Türklerin İstanbul'dan tamamen atılmasına taraftardı. O günlerdeki tartışmada Lord Robert Cecil'in Türklerin İstanbul'daki hâkimiyetinin devam etmesinin bir felaket olacağını ifade etmesine karşılık Lloyd George cevaben İstanbul ve boğazlarla ilgili olarak; *“Kapıları yüzümüze kapatanlara nasıl kapıları verebiliriz? O kapılar haince yüzümüze çarpılmıştı. Aynı kapıcıya tekrar güvenemeyiz”* demişti.³⁰⁴ İngiliz Başbakan, halk üzerinde Türklerin Avrupa'dan atılmasını desteklediğine dair bir izlenim bırakmıştı. Lord Curzon'un da bu konuda hemfikir olduğuna inanılıyordu, fakat Türk yanlısı olarak bilinen Montagu böyle bir adımın Hindistan'daki Müslümanlar üzerindeki muhtemel etkisi konusunda endişeliydi.

Şubat ayı başlarında yapılan bir meclis toplantısında Lord Robert Cecil'in Türklerle yapılacak barış anlaşması hakkında bilgi istemesi üzerine Bonar Law, Cecil'i kaygılandırarak şu cevabı verdi: *“Müslüman vatandaşlar üzerinde olumsuz bir etki yaratabilecek bir şeyler yapmak bizim işimiz değildir”*³⁰⁵ Bununla birlikte az da olsa Türk yanlısı fikirler gazete sütunlarında yer almıştı. Avam Kamarası üyesi Walter Guinness, *The Times*'da yayınlanan mektubunda Türklerin İstanbul'dan atılması meselesini ele alarak, hükümetin kamuoyu tarafından bunu yapmaya zorlanmasının doğru bir düşünce olmadığını dile getiriyordu. Gazeteye göre; İngiltere'nin savaş boyunca Müslümanlardan aldığı destek, Türklerin başkentlerinden çıkarılmaması için verilmiş çabaydı ve özünde İstanbul'dan Türklerin atılması şeklindeki bir politika Hindistan'da bir felaket etkisi yaratabilirdi. Bu noktada İngiltere'nin hem oldukça hassas bir konu olan Fransa ile olan dostluğunu koruması hem de Hindistan'da büyük bir tepkiye yol açacak her hangi bir kararın altına imza atmaması gerekiyordu.³⁰⁶ İngiltere, *“ne yardan ne serden”* geçmemek için çareler aramaktaydı. Fakat akliselim düşünen herkes bunun mümkün olmadığını ve hatta böyle bir girişim içine girmenin İngiliz politikası için bir felaket olacağını söylemekteydi. İngiliz Avam Kamarası üyesi J. M.

³⁰⁴ *The Daily Telegraph*, February 17, 1920.

³⁰⁵ *The Times*, February 21, 1920.

³⁰⁶ *The Times*, February 21, 1920.

Kenworthy, The Times’da yayınlanan mektubunda Türkleri başkentlerinden kovma hedefi taşıyan her türlü politikanın İngiliz İmparatorluğu’na zarar vereceğini belirtiyordu. Zira İngiliz İmparatorluğu içerisinde yaşayan 72.000.000 Müslüman’ın, İmparatorluk içerisinde yaşayan diğer halklardan herhangi bir eksikliği yoktu ve böyle bir karar onların düşmanlığının kazanılmasına sebep olacaktı.³⁰⁷

Londra’da çalışmalarına devam eden Yüksek Konsey, 17 Şubat Salı günü İstanbul’daki İngiliz Yüksek Komiseri Amiral de Robeck’ten İtilaf Devletleri’nin, Türklerin İstanbul’da kalmasına izin verdiği konusunda İstanbul Hükümeti’ni bilgilendirmesini istedi. Bu karar The Times gazetesinde büyük bir tepkiyle karşılandı. The Times editörü, hükümetin İngiliz halkıyla ters düşmek pahasına böyle bir kararı nasıl alabildiğine anlam veremediklerini yazmaktadır. Gelibolu ve Filistin ordularında ya da Akdeniz filosunda İngiliz ordusunun amacı olarak Türklerin Avrupa’daki kötü yönetimine son vermek ve Anadolu’daki baskı altındaki milletleri kurtarmak olduğunu eklemektedir. Gazeteye göre bu durum, sadece Çanakkale ve İstanbul Boğazları’nın yönetim özgürlüğüyle ya da Karadeniz’e geçme arzusuyla ilgili bir mesele değildi. En genel manasıyla yüzlerce yıldır bölgeyi “kana bulayan” daimi bir savaş sebebini ortadan kaldırma mücadelesiydi. The Times’a göre bu önemli durum Hindistan’daki Müslümanların “düzmece ajitasyonları” ve Montagu’nun korkuları altında değerlendirilemez ya da uluslar arası ekonominin kötü ve sinsi düşüncelerine maruz bırakılamazdı.³⁰⁸

İngiliz İşçi Partisi ise basının aksine hükümetle daha paralel bir görüşe sahipti. Parti, Türk hâkimiyeti altında yaşayan milletlerin ayrılmasına taraftardı. Milletlerin kendi kaderini kendi tayin etme prensibinin mümkün olan her yerde yürürlüğe girmesi ve mandater devlet prensibinin de uygulanması gerektiğini düşünüyordu. İşçi Partisi, Boğazların uluslararası olmasıyla çelişkili bir durum yaratmayacaksa İstanbul’un Türklerde kalmasının bir sakıncası olmadığını düşünüyordu.³⁰⁹

---

³⁰⁷ The Times, February 21, 1920

³⁰⁸ The Times, February 22, 1920.

³⁰⁹ The Times, February 25, 1920.

Türk sorununu tartışan gözlemciler göre İstanbul, Avrupa nüfusunun yarısının yaşadığı kilit bir yerdir. Boğazların özgür olması Tuna devletlerinin yaşamı ve Güney Rusya’da geniş bir alan demektir. Boğazlarla birlikte, şehir uluslararası kontrol altında olmakla beraber Milletler Cemiyeti tarafından yönetilmesi gereklidir. Ayrıca batıdaki Yunan sınırı Midye-Enez hattından Çatalca’ya kadar genişletilmelidir. Bu ideal çözüm olarak görülmemekle birlikte Milletler Cemiyeti’nin yerleşim bölgesinin de bu topraklar içinde olmasını tercih ettiklerini ama Türklerin bu şehirden ayrılmamasının daha doğru bir çözüm olacağı vurgulanmaktadır.³¹⁰ “İngiltere’de Türkiye Meselesi” başlıklı haberde ise The Times gazetesinin makalesine yer verilerek burada İngiliz milletinin Avrupa’daki Türk hâkimiyetine son vermek ve Türk hükümeti için Anadolu’da başka bir yerde payitaht verilmesi hususunda tartışma halinde olduğu bildirilmektedir. Bu konuda tam bir anlaşma yapılmadığı, bölgede yaşayan Rumların göz ardı edilemeyeceği ve fakat İstanbul’un sadece Yunanlılara bırakılıp bırakılmayacağı hususunda tam bir mutabakata varılmadığı üzerinde durulmaktadır.³¹¹

Bununla birlikte Yunanlıların tarihî ve irksal nedenler ile Konstantinopolis üzerinde hak talep etmeye nedenleri olduğu ancak Yunanistan’ın onu almaya çok da istekli görünmediği ifade ediliyordu. Bu doğru ise, Yunanlıların daha ilerideki bir gelecekte çok daha üstün bir güçle bu bölge için sürtüşmekten korktuğu düşünülebilir. Boğazlar ve şehir gerçekten uluslararası hale getirilip, Türkler iç bölgelere geri gönderilip, tüm bölgenin Rusya’nın da ileride pay alacağı uluslararası bir yönetim altına alınması durumunda, liberal Rusların Boğazları talep etmesine yol açabilecek nedenlerin birçoğu ortadan kalkmış olurdu. Ve yazının devamında, bu durum gerçekleştiği takdirde benzer bir mutabakatın diğer zeminlerde de gerçekleşebileceğine dair arzusunu ortaya koymaktaydı.³¹² İstanbul’u Türklere bırakmamak için dış basında propagandaların yapıldığı İngiltere’nin bu konuda başı çekmesine karşın Amerika Başkanı’nın daha temkinli yaklaştığı dikkat çekmektedir.³¹³

---

³¹⁰ **Chicago Daily Tribune**, March 7, 1920.

³¹¹ **İkdam**, 6 Mart 1920, s.2.

³¹² **New York Times**, March 7, 1920.

³¹³ **İkdam**, 22 Mart 1920, s.2; **Akşam**, 23 Mart 1920, s.2.

Yunan cephesinde ise Venizelos'un haftalar önce, Ermenilerin ve diğer Hristiyanların güvenliğini sağlamanın yanı sıra düzeni korumak amacıyla ve Türklerin sayısını azaltmak için bölgeye 100.000 Rum yerleştirdiğinden bahsedilmektedir. Aydın ve Kilikya'da galip gelmiş bir Yunan ordusu Yunanistan'a Yakın Doğu'da egemenlik kurma hakkı verecekti. Bu durum bazı hükümetler tarafından pek de hoş karşılanmadı. Yunanistan'ın yalnızca Ön Asya ve Ege denizindeki adaların değil, aynı zamanda İstanbul'un da sahibi olmak istediği aşikârdı. Fakat, Lloyd George'un neden her şeyi burada sonlandırdığı, İstanbul'da ve iç bölgelerinde diğer milletlere oranla daha çok vatandaşı olmasına rağmen neden Amerika'yı mandater gösterdiğini, Türklerin ülkeyi yağmalamadan önce Rumların İstanbul'un sahibi olduklarını belirtmektedir. Ayrıca şu anda Türk camisi olarak bilinen ünlü katedrali inşa ettiklerini, hatta ve hatta Türklerin bugünkü kültürlerini o zamanki kuvvetlerine borçlu olduklarını neden belirtmediğini anlamadığını yazmaktadır. Partilerin ve politikacıların tüm politik oyunlarına rağmen, doğrular yavaş yavaş su yüzüne çıkmak durumunda kalmıştı. Aslında Washington eyaleti, Yakın Doğu'daki Yunan üstünlüğünü kabul etme konusunda Londra ve Paris hükümetinden daha fazla endişeli değildi. Yunanistan'da bulunan Yunan adalarına ve Kuzey Epir egemenliğine ses çıkarmayan İtalya, Yunanistan'ın sahil bölgesinde bulunan Ön Asya ve İstanbul üzerindeki iddiasını kabul etmeyecek gibi görünüyordu.³¹⁴

Birkaç hafta evvel kamuoyuna açıklanan Türklerle yapılacak anlaşmanın resmi özetinde İstanbul ile ilgili olarak önemli noktalara değinilmiştir. Anlaşmanın şartlarına bağlı olarak, taraflar İstanbul'un Türk hâkimiyetinde kalmasının devamı üzerine anlaşmış ancak Türkiye'nin, ek anlaşmaların ve uzlaşmaların özellikle azınlık haklarının korunmasına ilişkin şartlarını uygulamadığı takdirde müttefik güçlerinin yukarıdaki şartları değiştirebileceğini ve Türkiye'nin bu bağlamda yapılan düzenlemeleri kabul edeceğini içeren bir çekince belirtilmiştir. Teknik olarak Türkler anlaşmayı imzalamadıklarından İstanbul'u elde tutmaya hâlel getirecek bir durum ortaya çıkmamıştır. Ama pratikte durum geçmişteki bütün onayları değiştirmiştir. Buradan hareketle Christian Science Monitor, Türklerin anlaşmayı imzalasalar bile İstanbul ile ilgili şartları bir gün için bile yerine getireceğine inanmak için hiçbir gerekçenin

---

³¹⁴ Christian Science Monitor, March 27, 1920.

olmadığı yorumunu yapmıştır. Yunan ordusunun çoktan Türk milliyetçileriyle savaşmak için Yüksek Konsey'in tam yetki ve onayıyla bölgede olması, İstanbul üzerindeki Türk hâkimiyetini etkileyecek kadar anlaşmanın şartlarını her düzeyde ve kaçınılmaz olarak 'değiştirmek' zorunda kaldığında durumu tarafsızca olayların gelişiminin, zamanın gelişini hızlandıracağını düşünenlere açık bir delil olarak sunmaktadır. Meselenin özü olarak Türkiye'yi kurtarmak için belli güçlerin harcadığı çabaların bayatladığını belirten gazete, Türk'ün bizzat kendisinin bile dostlarına yardım edecek hiçbir şey yapmadığı iddiasındadır. Bu şartlar altında The Christian Science Monitor'a göre Paris'ten gelen son raporlarda olduğu gibi şu sorunun Fransızların başkentinde sorulması çok da şaşırtıcı değildir: "Eğer Yunanlılar başarılı olduysa İstanbul'un işgaliyle mükâfatlandırılacak mı?". Gazetenin editörü, İstanbul'un Yunanistan tarafından işgalini kelimenin tam anlamıyla basitçe bir dürüstlük meselesi ve meselenin nihai çözümü için gerekli tek yol olarak göstermektedir. Yazının devamında oldukça dikkat çekici ifadeler yer verilmektedir:

"İdeali Helenliğin herhangi bir devlet adamlığı hilesiyle değil sadece olayların mantığıyla şekillenerek yeniden ihyası olan Venizelos'un tasavvuru, bir Yunan İstanbul'u içermek zorundaydı. Bununla beraber on iki aydan çok daha fazla zaman önce The Christian Science Monitor bu durumu sayfalarına taşımıştır. İstanbul'da bayrağını dalgalandırmaya yetkili olan Yunanistan'dır. Yıllarca süren baskı ve cinayetlere rağmen Rum nüfusu Atina, Trakya ve kıyılarda ezici bir çoğunluğa sahiptir. Eğer Boğaz'ın Milletler Cemiyeti'nin koruması altında bir mandaterlik olması isteniyorsa o mandater bütün diğer güçlerden önce muhakkak Yunanistan olmalıdır. Yunanistan dünyaya bir delil sunmuştur: İzmir on iki aydan fazla bir süredir Yunan işgalindedir ve bu işgal kuşkusuz modern tarihin en övgüye değer kayıtlarından biridir. Yunan Yüksek Komiseri Sterghiades'in İzmir bölgesindeki reform çalışmaları olağanüstüdür. Yunan işgali baştan sona en adilane bir şekilde, anlaşmaların en titiz bir şekilde gözlemlenmesi ve barışı zorunluluktan dolayı değil de adil bir hükümet için bir hoşgeldine çeviren olağanüstü bir kabiliyetle barışı garantiye almak ve çatışan unsurları uzlaştırmak suretiyle yürütülmüştür. Rumlar, Ermeniler, Yahudiler ve birçok durumda olduğu gibi Türkler bile Yunanlıların İzmir'e gelişine hoş bakmaktadırlar. Yakınlarda bir yazar şöyle söylemektedir: ' Benim gördüğüm İzmir değişen bir mekândı. Sokak kemerleri dar ama temizdi. Geceleri şehirde aylak aylak dolaşabilirsiniz ve hiç kimse ne canınıza ne de malınıza kastetmeyecektir. ³¹⁵

³¹⁵ Christian Science Monitor, June 30, 1920.

Christian Science Monitor’da yer alan bu yazıda İzmir’in Yunanlılar tarafından işgal edilmesinin sevinçle karşılandığından ve Türklerin elinde olduğu zamanlardan çok daha iyi durumda olduğu iddiası yer almaktadır. Bu yazılanların doğru olmadığına en açık delil İzmir’de yaşanan zalimce katliamların incelenmesi için müttefikler tarafından araştırma komisyonu kurulmak zorunda kalınmasıdır. Burada kamuoyunun Yunanlıların haklılığını düşünmesine çalışıldığı aşikârdır.

“Konstantinopolis Yunanlılarca Yönetilmeye Hazırlanıyor” başlığıyla verilen haberde ise Mustafa Kemal silah bırakmak üzere bir anlaşmaya varmadığı takdirde başkentin kaybının kaçınılmaz olduğunu açıklayan İngiliz Hükümeti’nin, kendisini mütareke koşullarına razı etmeye çalıştığı belirtilmektedir. Ayrıca Mustafa Kemal’e karşı yapılacak operasyonların, barış konferansı isteklerini açıklayana kadar ertelendiğini yazmaktadır. Ancak, İngiliz ve Yunanlıların Karadeniz limanlarına birliklerini çıkartmayı planladıkları ve Mustafa Kemal’i teslim olmaya zorlamayı deneyecekleri ifade edilmektedir. Bütün bunlar olurken Osmanlı Hükümeti’nin mütareke koşullarını zorlamakta aciz olduğundan başkent İstanbul’un pasif olarak Yunan yönetimine ve olası ilhak edilişe hazırlandığı üzerinde durulmaktadır. Yunan Başbakanı Venizelos İngilizlerin desteğini alırken, Fransa ve İtalya Greko-İngiliz propagandasının etkilerini kendi etkileri ile ortadan kaldırmak için ellerinden geleni yapmaktadırlar.³¹⁶

İstanbul’un durumu ile ilgili tartışmalar sürerken bir yandan da konferanslardan çatışmaya doğru giden bir süreç yaşanmaktadır. Londra Konferansı’nın akabinde San Remo ve Hythe konferanslarında da tartışmalar devam etmiştir. İstanbul’u Türklere bırakmak istemeyen Müttefik devletler, kendi aralarında da bir anlaşmaya varamamışlardır. Dünyanın önemli stratejik şehirlerinden biri olan İstanbul’un kime bırakılacağı meselesi, toplantıların zorlu konularından biri olmuştur.

---

³¹⁶ Chicago Daily Tribune, August 21, 1920.

2.2. San Remo ve Hythe Konferanslarıyla Çatışmaya Giden Sürec

Londra Konferansı ile başlayan görüşmeler San Remo ve ardından Hythe Konferansları ile sürmüştür. 18-26 Nisan 1920 tarihleri arasında gerçekleşen San-Remo Konferansı'nda, Paris ve Londra konferanslarında saptanan esaslara göre bir antlaşma metni hazırlanacaktı. Konferans'ta İngiltere'yi Lloyd George, Fransa'yı Mitterand, İtalya'yı Nitti temsil ediyordu.

Konferans başlamadan kamuoyu üzerinde hazırlık çalışmaları kendini göstermiştir. Dimitri Kitsikis'in Venizelos ile yakın bağları olduğunu yazdığı Christian Science Monitor gazetesi, var gücüyle Yunanistan'ın haklı olduğuna dair haberler yayınlamaktadır. Ona göre; Yunanistan'ın dostları savunmalarına devam etmek için hazırlanıyordu. Diğer taraftan Yunanistan'ı olumsuz eleştiren bakış açılarına tahammülü yoktur. Venizelos'un Avam Kamarası'nın komite odalarından birinde 18 Mart Perşembe günü İzmir olayı eleştirilerine verdiği cevabını Peder Embling'in doğru bulmamasını saçma olarak nitelendirmektedir. Peder'e göre; Yunanlılar İzmir'de kaldıkları süre boyunca, orada barışın sağlanması mümkün değildir. Fakat gazetenin editörü ise, bölgenin nüfusunun çoğunu Rumların oluşturduğunu söyleyerek, İzmir'deki barışı onlar sağlayamazsa, kimin sağlayacağını merak ettiğini yazmaktadır. Diğer bir seçenek olan Türklerin kanunlarıyla barışı getirmenin mümkün olmadığını sözlerine ekleyen yazar, oldukça mesnetsiz bilgilerle makalesini sürdürmektedir:

“Türklerin hüküm sürdükleri yerlerde nasıl barışı sağladıkları oldukça bilinen bir şeydir. Şöyle ki ülkeyi çöle çevirip, o çölde nüfusu azaltarak bunu sağlarlar. Eğer İzmir'in Adana'ya döndüğü ve Yunan katliamlarının Ermeni katliamlarını geçtiği görmek isteniyorsa, yapılacak tek şey Türklere, İzmir'in nüfusunun azalmasını önleyen ve onu Asya kıyılarının en büyük limanı yapan Rum nüfusu üzerinde serbest yetki verilmesidir. Fakat İzmir buna rağmen, yerleşme taleplerinden sadece Yunanistan'ın büyük güçlerden adalet istediği iddiasını yansıtır. Kuzey Epir'de ise vahşi Müslüman Arnavut kabile üyeleri ülkedeki Yunan nüfusunu azalttılar.”³¹⁷

---

³¹⁷ Christian Science Monitor, April 13, 1920.

Gazetenin adından da anlaşılacağı gibi bakış açısı Müslümanların Hristiyanlara yönelik her yerde “katliamlar” yaptığı ve bu nedenle İzmir’in Yunanlılara verilmesinin geçmişte yaşanan acıların tazmini olarak önemli olduğunu vurgulamaktır. Amaç; kamuoyunun “acı çekmiş ve çekmeye devam eden Hristiyanların kurtarılması” gibi hassas noktadan yakalanmasıdır. Bir yandan toplumun bu konuya ilgisi arttırılmak istenirken diğer yandan konferans çalışmalarıyla meşgul olan liderlerin Yunanistan ile ilgisinin azalmasını engellemektir.

Konferans toplanır toplanmaz gündeme gelen ilk konulardan biri ortaya çıkan şartların Türk tarafına kabul ettirilmesi konusuydu. İngiltere daha önce 16 Mart 1920’de sürecin kendi adına daha sağlıklı işleyebilmesi için İstanbul’u işgal etmişti. Konferansa katılan bütün taraflar Türklerin anlaşma şartlarına karşı koymaya hazırlandığının farkındaydı. Bunun için Anadolu’da ve diğer işgal bölgelerinde bulunan askeri baskının artırılması planlanıyordu. Diğer taraftan Avrupa başbakanları ve önde gelen müttefik devlet adamlarının bir seri konferans için San Remo’ya gelmesine rağmen dünya ilişkilerinde Amerikan temsilciliğinin yokluğunun şaşırtıcı olduğuna dikkat çekilmektedir. İtalya Başbakan’ı Nitti ziyaretçi devlet adamlarına İtalyan hükümetinin ev sahibi görevini üstlenmiştir. Başbakan Nitti’nin Lloyd George ile uzun bir görüşme yaptıktan sonra Fransa Başbakan’ı Millerand ile uzun bir mülakat akabinde üç başbakanın Pazar günkü konferansta ilk fikir alışverişlerini gerçekleştirecekleri bildirilmektedir.³¹⁸

18 Nisan tarihli toplantıda Türk tarafının barış şartlarının bir an önce kendilerine bildirilmesi için en geç 10 Mayıs 1920 tarihinde Paris’e davet edilmesi kararlaştırıldı. Henüz Yüksek Konsey, askeri danışmanların Trakya ve İzmir’in Yunanistan’a verilmesi hususundaki görüşlerini almamıştı. Aylardır süren görüşmelere rağmen hala önemli konuların ayrıntılarıyla ilgili bir neticeye varılmış değildi. Bu durum San Remo Konferansı’nda da devam ediyordu. Bunun yanı sıra İtalya’nın Trakya konusundaki çekinceleri sürüyordu. Özellikle Trakya’da bir Rum çoğunluğunun olup olmadığı tartışma konusuydu. Venizelos’un bildirdiği rakamlara göre Edirne vilayetinde 500.000 Türk, 107.000 Bulgar bulunuyordu. Dolayısıyla İtalya bu nüfus istatistiklerine göre

---

³¹⁸ **Chicago Daily Tribune**, April 18, 1920.

Yunanistan'ın sadece İzmir bölgesinde değil Trakya'da da oldukça zor duruma düşeceğini öngörüyordu. İtalyan Başbakanı Nitti, Yunanistan'ın elde ettiği bölgeleri göz önünde bulundurarak buralarda Müslüman çoğunluğun olduğunu, diğer yandan Ermenistan için öngörülen bölgelerde de Müslümanların çoğunlukta olduğunu dolayısıyla gelecekte bu durumun barış açısından tehlike arz ettiği konusunda İtilaf Devletleri'ni her fırsatta uyarıyordu. Nitti, bu durumda, bu bölgelerde yapılacak bir harekâtın oldukça güç olacağını düşünüyordu. Müzakereler sürecinde Fransa Başbakanı Millerand da Trakya ve İzmir konuları ilgili olarak çekincelerini dile getirdi. Fransa da bu iki bölgenin Türklerin elinden alınması ile ortaya çıkacak zor duruma dikkat çekiyordu. Millerand'ın da çekincelerini ifade etmesi ile birlikte ortaya çıkan durumda Yunanistan ile Türkiye arasındaki sınırın ne olacağı hususu daha da şiddetli bir şekilde ortada duruyordu.

Bununla birlikte, İtilaf güçlerinin hiçbirinin, anlaşma şartlarını Türklere zorla kabul ettirmek için çok sayıda asker tedarik etme niyetinde olmadıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca, Yunanistan'ın Asya Bölgesi'ne ordu göndermeye hazır olduğu fakat Türklerin direnişini güçlendireceğinden Yunanlıların oradaki varlığının ciddi itirazlara yol açtığı gazetelerde yerini almaktadır. İzmir ve Trakya bölgelerinin Yunanistan haritalarındaki yerlerine geri dönmeye hazır olduğu belirtilmektedir. Ayrıca *Matin* gazetesinden alıntılara yer vererek son iki aydır Londra'da müttefik uzmanların üzerinde çalıştığı ve şartları San Remo'daki konferansla düzenlenecek ve kararlaştırılacak olan Türk anlaşması ile ilgili bir tartışmanın valığından bahsedilmektedir. *Matin*'e göre, "Türkiye, nüfusunun yarısından çoğunu kaybedecektir. İstanbul ve Çanakkale'yi elinde tutsa bile, yalnızca 9.000.000 Osmanlı vatandaşı ve 2.000.000 Hristiyan vatandaşı kalacaktır. Anlaşma, savaş sırasında müttefiklere kapasitelerine göre yardım eden neredeyse 10.000.000 Arap, Ermeni ve Rum'u özgür bırakacak, geriye kalan küçük Türkiye, müttefikler tarafından sıkı sıkıya kontrol altında olacaktır. Ülkenin malî ve ticarî meseleleri, ordusu ve azınlıkları öyle bir yönetilecek ki, kötü liderliğin zarar verdiği bu ırk artık komşu ülkelere ve dünyanın geri kalanına hiçbir şekilde tehlike oluşturamayacaktır."³¹⁹

---

³¹⁹ *New York Times*, April 18, 1920.

Konferans İzmir meselesinde Türkiye'nin bölgede sembolik egemenliğini sürdürmesine izin verilmesi hususunda anlaşmaya varmıştır ve bu bölge kuzeyden güneye 100 milden uzun olmak üzere en uzak noktası Yunanistan tarafından yönetilecek olan yaklaşık 60 millik iç bölgeye kadar uzanmaktadır. Özellikle İzmir'in içi olmak üzere birçok bölgede Rum nüfusunun sayısının Türk nüfusu kadar olduğu ve "ilerici ve aktif unsur" olarak nitelendirdiği Rumların tam egemenlik talep etmeye haklarının olduğu belirtilmektedir. Bununla beraber Venizelos'un en büyük başarısı; Trakya ilgili resmi tebliğ henüz yapılmasa da güvenilir raporlara göre Yunanistan Gelibolu yarımadasının bir kısmı hariç İstanbul'un hemen dışındaki Çatalca'ya kadar her şeye sahip olacaktır. Bu yüzden Marmara Denizi'nin Avrupa tarafının tamamı Yunanlıların eline geçecek gibi görünmektedir. Yunan egemenliği için tek istisna olarak şehrin Yunanlılara ait olmasına rağmen Edirne şehrindeki Türklerin kutsal yerlerinin varlığı meselesidir. Bunu "Trakya için yapılabilecek en iyi düzenleme" olarak okuyucularına duyuran New York Times, Rumların ezici bir çoğunlukla Bulgarların sayısından ve hatta Türklerden de fazla olduğu iddiasındadır. Ayrıca Edirne'deki Albay Cafer Tayyar'ın bir kaç haftadır katliam tehditleri savurduğunu ve daha küçük ölçülerde bir Mustafa Kemal olmaya çalıştığını, Yunanlıların onu ve Edirne şehrini istiyorlarsa oraya gidip almak zorunda kalacaklarını eklemektedir. Yunanlıların bunun için bir sefer gücü göndermeyi önermesine karşın müttefik güçlerin bunu geri çevirdiğini yazmaktadır. Bunun nedeni belki Türkleri bütün bir Anadolu'da kovalamanın daha geniş bir ordu gerektireceğini düşünüyor olduklarından belki de Yunanistan'ın çok büyük bir rol almasını istemediklerinden olabilir. Bununla birlikte Yunanlıların her düzeyde Türkleri yeneceklerinden emin olduklarını, fakat Başbakan Nitti'nin Anadolu'da savaş çıkması halinde İtalya'nın buna ne bir asker ne de "bir litle" katkıda bulunmayacağını söylediği ifade edilmektedir. Yunanlıların elinde şimdi muazzam bir fırsat olduğu üzerinde durulmakla beraber muhtemelen on iki adayı İtalyanlardan, Kıbrıs'ı da İngilizlerden alarak önemli bir güç olacakları öngörüsünde bulunan yazar, bu konularını sağlamlaştırmadan önce muhtemelen savaşmaları gerekeceğini ekleyerek sekiz veya dokuz yüzyıldır neredeyse ilk defa dünyanın "gerçekten muhteşem ve yeni bir Yunanistan göreceği heyecanını" taşıdığını yazmaktadır.³²⁰ İtalya'nın aslında Yunanistan'ın bölgede etkin olmasını engelleme çabası olarak Türk yanlısı politika izliyor olması gazetelerde farklı

---

³²⁰ New York Times, April 26, 1920.

yorumların doğmasına neden olmuştur. Milliyetçiler ile İtalyanlar arasındaki ilişkilerin oldukça samimi olduğu söylentisini ve İtalyanlar'ın Mustafa Kemal'e mühimmat sağladığının raporlarda mevcut olduğu³²¹ bilgisini okuyucularına ileten New York Times, bu şekilde Yunanlıların yalnız bırakılmaması gerektiği fikrini aşlamaya çalışmaktadır.

Bununla beraber Türk barış temsilcilerinin özel bir trenle Paris'e hareket ettiği ve Fransa başkentine 4 gün içinde ulaşacakları haberi yer almaktadır. Harbiye Nazırı Mahmut Muhtar Paşa'nın da İsviçre'den yola çıktığı ve onlara katılması beklenmektedir. Barış temsilcilerinin başı olan Dışişleri eski Bakanı Tevfik Paşa Müttefikler tarafından uygulanan şartları değiştirmek adına bir başvuruda bulunmuştur. Söylendiğine göre, tüm Trakya ve İzmir bölgesindeki Yunan kontrolü, İtilaf devletlerinin yönettiği Damat Ferit Paşa hükümetinin bile etkin bir protestoyla onaylayamayacağı bir durumdur.

İstanbulda ise; genellikle mevcut hükümetin barış anlaşmasını imzalayıp imzalayamamasının önemli olmadığı düşünülüyordu. Çünkü, milliyetçilerin barış şartlarının iptal edilmesi için savaşmakta kararlı olduğu gazete haberlerine yansımıştır. Sıkı bir sansür uygulanmasına ve editörlerin görüşlerini bile tamamiyle ifade edememelerine rağmen, oluşan olumsuz hava daha çok şehir gazetelerinde San Remo Konferansı'nın sonuçları ile ilgili çıkan haberlerden etkileniyordu. Trakya ve İzmir'in geleceğinin belirleneceği barış şartları özellikle hoş olmayan durumlar ortaya çıkarıyor ve gazeteciler de gelecekte durumların değişebileceğini umuyorlardı.³²² Bu sırada Chicago Daily Tribune gazetesi muhabirinin Mustafa Kemal Paşa ile yaptığı mülakat, oldukça önemli bilgileri barındırmaktadır. "İngiliz Hilekârlığının Kanıtı" başlığı altında Mustafa Kemal'in İngiliz altın ve askerî malzemelerin Anadolu'da sorun çıkartmak amacı ile grupları kışkırtmak için serbestçe kullanıldığına dair kanıtları olduğunu söylediğini yazmaktadır. Ayrıca İngilizlerin buradaki koşulları ne kadar kötüleştirirlerse, onlar için Türk'e karşı İngiliz kamuoyunu etkilemenin o kadar

---

³²¹ New York Times, May 2, 1920.

³²² New York Times, May 2, 1920.

kolaylaşacağını ve böylece Londra'nın empoze etmeye hazırlandığı emperyalist barışın kamuoyu tarafından itirazsız kabul edileceğini hesap ettiklerini düşündüğünü yazmaktadır.³²³ Diğer tarafta ise Clemenceau Trakya sorununun Yunan isteklerine uygun olarak çözüleceğine söz vermiştir. İzmir'in onlara verileceği hususu göz önünde bulundurulduğunda aslında bu çözüm her iki taraf içinde eşit değerlere sahip bir çözümdü. Ancak Birleşik Devletler'in düşünceleri Yunanlıların çıkarlarına pek de uygun değildi. Clemenceau konuşmasını şöyle bitirdi: "Fransızların şefkati her zaman Yunanistan'la olsun!"³²⁴ İstanbul'daki Chicago Tribune muhabiri, Mustafa Kemal Paşa'nın Ankara'daki ordugâhına ulaşmıştır, yaklaşık 200 mil içerde Milliyetçi lider ile yaptığı röportajında Mustafa Kemal Paşa'ya "*Başkan Wilson'un on dört kuralı geçerli mi?*" diye sormuş ve aldığı cevapta "*eğer geçerliyse, neden onlar Türkiye'de barışı sağlamak için uygulanmıyor? Neden self-determinasyon ilkesi sadece Türkiye'deki Rum ve Ermeniler için uygulandı da Türkler için uygulanmadı? Türklerin kınandığı Avrupa medeniyetinde adalet anlayışı nerede? Barış şartları adalet ilkelerine bakılmaksızın emperyalistler tarafından tasarlanmıştır.*"³²⁵

Mustafa Kemal ile mülakat yapan muhabir, Yunanların Mustafa Kemal'in ordusunu yok edebileceklerini düşünmelerine karşın önemli müttefiklerin şimdiye kadar onları bir saldırıdan vazgeçirdiğini yazmaktadır. Buna neden olarak iki alternatif sunmaktadır: "Belki Yunan kaynakları yeterli olmadığı korkusu yüzünden, belki de Yunanlılar başarırca çok fazla şey talep edecek diye korktukları için". Ancak muhabir, kararlı olduğunu gördüğü Mustafa Kemal Paşa'nın savaşmadan ülkeyi terk etmeyeceğini belirtmektedir. Diğer taraftan Milliyetçi lider olarak nitelediği Mustafa Kemal'in Ermenistan ve Yunan toprakları da dahil olmak üzere tüm Türkiye için Amerikan mandasından yana olduğu iddiasındadır. Fakat hemen arkasından da Mustafa Kemal'in "*Barış antlaşması, ideallerimizle çakıştığı yerde yürütmeyi durdurmak için direneceğiz.*" şeklindeki cümlesini eklemektedir.³²⁶ Burada Tribune gazetesinin muhabirinin daha önce Sivas Kongresi'nde Amerikan mandasını sert bir dille red etmiş olan Mustafa Kemal'le yaptığı görüşme ile ilgili Amerikan mandasına sıcak

³²³ *Chicago Daily Tribune*, May 4, 1920.

³²⁴ *Christian Science Monitor*, May 4, 1920.

³²⁵ *New York Times*, May 4, 1920.

³²⁶ *New York Times*, May 5, 1920.

bakabileceğini yazması, oldukça ilginç ve doğruluktan uzak bir yorum olarak durmaktadır. Diğer taraftan Mustafa Kemal'in diplomatik bir taktik olarak bölgenin Yunanlılara verilmesi hususunda Amerika'nın çekingen davranmasını Türklerin tarafını tutması konusunda destekliyor gibi görülmektedir. Bununla birlikte yazısının devamında Mustafa Kemal'in cümlesini aynen verdiği kısımda kesin hatlarla anlaşmayla ilgili düşüncelerini açıkça belirttiği görülmektedir.

San Remo Konferansı'nda Türk Barış Antlaşması'nın önemli bir kısmını, azınlık haklarının korunmasıyla ilgili hükümler oluşturuyordu. Paris'te Türk delegeye teslim edilecek olan antlaşmanın 14. maddesi, Türkiye'nin yeni sınırları içerisinde kalacak olan Ermeniler, Rumlar ve diğer azınlıkların korunmasına dair hükümlere ayrılmış durumdaydı. Türk hükümeti, soy azınlıklarından olan kişilerin karşılıklı ve gönüllü göçlerine ilişkin olarak müttefik güçlerin uygun gördüğü hükümleri tanımayı kabul edecekti. Türk hükümeti, savaş sırasında topluca öldürülme korkusuyla ya da başka herhangi bir zorlama yüzünden, yurtlarından kovulmuş, Ermeniler ve Rumlar gibi Türk soyundan olmayan Osmanlı tebaasının yurtlarına dönüşlerini ve yeniden işlerine başlayabilmelerini, olabildiğince kolaylaştırmayı üstlenecekti. Ayrıca azınlıklar, daha öncesinde tamamıyla Türk Hükümeti tarafından idare edilen her türlü hayır kurumlarıyla, dinsel ve sosyal kurumlar, okul ve diğer eğitim kurumlarını tesis etmek, yönetmek ve denetlemekte özgür olacaktı. Azınlık nüfusunu kapsayan güvenceler Milletler Cemiyeti'nce sağlanacaktır. San Remo ve daha önce yapılmış olan Londra Konferansı karşılaştırıldığında azınlık meselesi hususunda Türk tarafı ile ilgili bir iyileştirme yapılmadığı görülmekle beraber, asıl değişikliğin İstanbul'daki Sultanın durumu ile ilgili olacağı belirtilmektedir.³²⁷ Türklerle yapılması planlanan anlaşmanın metni basında yerini almış, The Washington Post gazetesi "İslam'da Din Değişirmeler Bozuldu" şeklinde okuyucularının ilgisini çekmeye yönelik çarpıcı bir başlık altında azınlık meselesiyle ilgili maddeleri iletmektedir.³²⁸ Türk Barış Antlaşması, Fransız Dışişleri binasında Başkan Millerand tarafından Türk Komisyonu Başkanı Tevfik Paşa'ya teslim edilmiştir. Tevfik Paşa, antlaşmayı alıp yazılı bir cevabın yapılacağını söylemiştir. Edwin L. James imzalı haberde; Türk egemenliğinin kanıtı olarak Türk bayrağının

---

³²⁷ New York Times, May 9, 1920.

³²⁸ The Washington Post, May 9, 1920.

İzmir'in dışındaki bir kaleden dalgalanacağı, Yunan hükümetinin bu toprakların yönetiminden sorumlu olacağı ve düzeni korumak için orada asker bulundurabileceği, nisbi temsil esasına göre yerel bir parlamento oluşturulmasının kararlar içinde yer aldığı bildirilmektedir. Ayrıca yerel parlamentonun Yunanistan ile birleşmesini Milletler Cemiyeti'ne sormakla yükümlü olduğunu eklemektedir. Diğer taraftan azınlık haklarının korunması ile ilgili bölümde Türkiye'nin doğum, milliyet, dil ve din ayrımı yapılmaksızın tüm sakinlerine yaşam ve özgürlük hakkı vermesi, dinî ya da siyasî tüm mahkûmların serbest bırakılacağına taahhüt edilmesi yer alıyordu. Bu durum, Milletler Cemiyeti ile müttetikleri bu maddelerin uygulanmasından sorumlu tutacağı gibi Türkiye'nin güvenlik amaçlı 35.000 kişilik bir kuvvetin kurulmasına izin vermesi de maddelerin içinde yerini almıştır.³²⁹

Konferansın tartışmalı konularından biri ise İzmir'in durumudur. İzmir meselesini ilgilendiren madde, konferansın 23 Nisan tarihinde yaptığı toplantıda son şeklini aldı. Aslında bu bölgeyle ilgili daha önce karar alınmıştı ve Venizelos tarafından da kabul edilmişti. Fakat Fransız delegasyonunun Venizelos ile yapmış olduğu görüşmenin ardından Millerand tarafından İzmir ile ilgili maddenin değiştirilmesi teklif edildi. Daha önce iki yıllığına Türkiye'nin hâkimiyetine verilen İzmir ve çevresi bölgede yaşayan yabancıların hayatlarını tehlikeye atmamak için yeni taslakta beş yıllığına Türkiye'nin hâkimiyetine veriliyordu. Böylelikle uzun süren müzakereler neticesinde İzmir ve çevresi ayrıca Yunanistan'ın talep ettiği diğer bölgeler göz önünde bulundurulduğunda şüphesiz Lloyd George'un istediği şekilde meseleler halledilmiş ve Venizelos büyük Yunanistan'ı kurma noktasında önemli bir aşamayı geçmişti. İngiliz basını bunu Venizelos'un bir zaferi olarak nitelendiriyordu. Başbakan'ın kazandığı bu zafer Yunan meclisinde büyük bir heyecanla karşılanmıştı. Gazetelere göre zafer bunu çok fazla beklemiş olan Yunanistan'ın hakkıydı.³³⁰ Bununla birlikte Türk gazeteleri, anlaşmanın şartlarını henüz yayınlamamış ancak Türkiye'nin Trakya ve İzmir olmadan yaşayamayacağını bildiren birçok umutsuz makale yazılmıştır. Anlaşmanın Türkiye'deki yansımaları okuyucularına bildiren Boston Daily Globe muhabiri, Kuvay-ı Milliye askerlerinin büyük bir bölümünün güneye doğru hareket ettiğini ve görünüşe göre

³²⁹ *New York Times*, May 12, 1920.

³³⁰ *The Daily Telegraph*, May 15, 1920.

Yunanlılar'ın üzerine gitmek için büyük bir hazırlık yaptıklarını yazmaktadır. Trakya'da ise, barış antlaşmasına karşı çalkalanmanın devam ettiğini, Yunan atılımına direnmek üzere bir askerî örgüt hazırlığının burada da yapıldığını bildirmektedir.³³¹

Türkiye'ye dayatılan barış koşullarının kabulüne karşı güçlü muhalefet olduğu batıdaki gazeteler tarafından duyurulmakta, *"Bu şartları kabul etmektense ölmeyi tercih ederiz"* ifadesinin daha sık söylenmeye başlandığı yazılmaktadır. Farklı bakış açısına sahip gazeteler ise; bir aylık süre tanınan Türkiye'nin antlaşmayı imzalamadan önce Avrupa'nın adalet duygusuna inanarak yapacağı bir itiraz yoluyla olası değişiklikler elde edebileceğini söylüyorlardı. Ayrıca Damat Ferit Paşa'nın İzmir'den Yunanlıların çekilmesi ile sınırı sabitlemek ve anlaşmadaki batı sınırında bir değişikliği güvenli kılmak için her türlü çabayı sarf edeceklerini söylediği basında yerini almıştır. İstanbul'daki Ermeni ve Rum gazetelerinin antlaşmayı oldukça övdükleri ve savaşın en az iki yıl daha uzun sürdüğü gerçeği göz önüne alındığında bu antlaşmanın Türkiye'ye daha hafif cezalar kestiğini beyan ettikleri bildirilmektedir. Ayrıca 11 Mayıs tarihli Atina'dan Londra Times'a gönderilen bir bildiriye göre; Başkan Venizelos tarafından Yunan Meclisi milletvekillerine sunulan Türk Barış Antlaşması'nın şartlarının büyük bir heyecanla karşılandığı, Meclis başkanının yönettiği meclis oturumundan sonra tüm milletvekillerinin başkana evine kadar eşlik ettikleri ve güzergâh boyunca halkın Venizelos'u alkışladığı Amerikan basınında yerini almıştır.³³² Washington'dan gelen habere göre; Senatör Lodge'un Koritza dahil Kuzey Epir, Ege Denizi'ndeki Oniki Ada ve Küçük Asya'nın batı kıyısının Yunanistan'a verilmesini talep eden önergesinin Senato tarafından, tartışılmadan kabul edildiği bildirilmektedir.³³³ İstanbul'dan alınan haberlerde ise Türk ve Yunan birliklerinin İzmir'in doğusunda çatışmaya başladıkları, Türklerin taarruza geçerek Yunanlılara karşı ilerlemek amacıyla takviye kuvvetler toplamakta oldukları iletilmektedir. Edirne'deki Türk kumandan Cafer Tayyar'ın İstanbul'a mesaj göndererek, 40.000 Türk ve Bulgar'ın Yunanlılara direnmeye hazır olduğunu belirttiği, Yunanlılar Trakya'yı işgale başladıklarında, onları Çatalca ve Edirne arasında karşılayacaklarını duyurduğu ve bu şekilde gözdağı vermeye çalıştığı üzerinde durulmaktadır. Diğer taraftan barış mütarekesini protesto mitingleri yapılmaya

³³¹ **Boston Daily Globe**, May 15, 1920.

³³² **New York Times**, May 17, 1920.

³³³ **New York Times**, May 18, 1920.

başlanmış ve ilkinin Cuma günü yapılacağı ve uzun süreden beri sürgünde olup Fransa'dan yakın zaman önce dönen Prens Sabahaddin'in konuşmacı olacağı Batı basınında yerini almıştır. Ayrıca bütün Türk partilerinin barış mütarekesini protesto etmek için birlikte hareket edeceklerini açıkladıkları bildirilmiştir.³³⁴ Türk gazetelerinin bazı değişiklikler olmadan hiçbir hükümetin mütarekeyi imzalamaya cesaret edemeyeceğine ilişkin görüşlerini açıkça beyan ettikleri, Başvezir Damat Ferit Paşa'nın, kapitülasyon koşullarının yanı sıra, Trakya ve İzmir ile ilgili koşulların değiştirilmesini talep eden sunum taslakları hazırlamakla meşgul olduğuna dikkat çekilmiştir. Ayrıca Türklerin imzalamaması durumunun, Yunanlıların İzmir'den Anadolu'nun içlerine doğru harekete geçmesine yol açacağına inandıkları yorumunu yapmıştır.³³⁵

Bu arada Yunan bakan M. Romance, Paris'te Matin'e verdiği bir röportajında "İzmir ve Trakya'nın işgalinde, müttefiklerimizden hiçbir asker ya da para talep etmedik. Bu görev için kendi kendimize yetecek kadar güçlüyüz. Bu işgalin maliyetinin bize pahalıya mâl olduğu doğrudur ama paramızın büyük bir kısmını tamamen duygusal olmayan İzmir'i işgalimizden geri kazandık" demiştir.³³⁶ Bu noktada Yunan Başbakanı Venizelos'un Londra'nın Yunan elçisiyle birlikte müttefiklerin kendi aralarında yaptığı gayri resmi toplantıya davetsiz olarak geldiği haberi oldukça dikkat çekicidir. Venizelos'un bu ziyaretinin katılımcılar tarafından Türk mütarekesinde her türlü değişikliğe karşı Yunan kazanımlarını Türklere karşı korumak niyetinde olduğu şeklinde yorumlandığı bildirilmektedir.³³⁷ Hazırlanmış olan mütarekede Damat Ferit değişiklik yapmaya çalışırken Venizelos'un ise kazandığı hakları elinden bırakmaya hiç niyeti yoktur. Müttefik devletlerin yetkililerini bir an bile yalnız bırakmamış, gelişmelerden anında haber almaya çalışmıştır.

San Remo'daki çalışmaların akabinde Hythe ve Lympne'de toplantılar devam etmiştir. G. H. Perris'in Hythe'den bildirdiğine göre; İngiliz Başkan Llyod George ile Sör Field Marshall, Sör Henry Wilson, Sör Maurice Hankey ve Başkanın sekreterleri olan Kerr ve

---

³³⁴ *New York Times*, May 19, 1920.

³³⁵ *New York Times*, May 31, 1920.

³³⁶ *New York Times*, June 19, 1920.

³³⁷ *New York Times*, June 20, 1920.

Davies ve Fransız Başkan Millerand, ile Marshall Foch, General Weygand ve Frederic Francois-Marsal, Fransız Ekonomi Bakanı Sör Philip Sassoon'un Lympe'deki villasında buluşmuşlardır. Siyasi, askeri ve ekonomi uzmanları da ihtiyaç duyulduğu için bu toplantıya çağırılmıştır. Paris'teki Elçiler Konseyi'nden hemen önce Türkiye'nin durumu ve antlaşmanın taslağı tartışılmıştır. Venizelos'un İzmit'e Yunan askeri göndermeyi ve diğerlerini İstanbul bölgesinde dağıtmayı planladığı önerisiyle ilgili bir açıklama yaptığı bildirilmiştir. Venizelos'un, Yunan askeri kuvvetinden bahsettiğini, Mustafa Kemal Paşa ile tek başına mücadele etmek için kendi kapasitesinden şüphe duymadığını fakat ekonomik yardıma her zaman ihtiyaç duyduklarını eklemiştir.³³⁸

Bazı Londra ve Paris gazetelerine göre, Yakın Doğu'daki ciddi gelişmeler Yunan Başbakan Venizelos'un Hythe Konferansı'nı hemen toplamasına sebep olduğu üzerinde durulmaktadır. İngiliz Kabinesi'nin, Venizelos'un Yunan ordusunun İngiliz ordusunu Mustafa Kemal'in kuvvetlerine karşı desteklemesini kabul ettiği iddia ediliyor ve askeri yetkililerin de olduğu Hythe Konferansı'nın asıl amacının ortak operasyonların detaylarını düzenlemek olduğunun tahmin edildiği bildiriliyordu. Yunan karargâhında Başbakan Venizelos, Mareşal Foch ve İngiliz Kraliyet Ordusu şefi Feldmareşal Sir Henry II. Wilson'un Hythe'de bir konferans yaptıkları ve Türk Barış Anlaşması'nın uygulanması amacıyla alınacak olan askerî önlemlerin tartışıldığı duyuruldu. Duyuruda bazı çekincelerle beraber, Venizelos'un Türkleri anlaşmaya Fransız veya İngiliz yardımı olmadan tek başına ikna etme teklifinin kabul edilmesine karar verildiği belirtilmekteydi.³³⁹

Fransız ve İngiliz hükümetleri Türk Antlaşması'nı yürürlüğe sokabilmek adına Mustafa Kemal yönetiminde olan milliyetçilerle savaşmak için Yunanistan'ı yetkilendirdi. Başbakan Venizelos'a Türkiye'ye gitmek ve imparatorluğun parçalanmasına karşı olan yerel grupları yok etmek için tam yetki verildi. Hythe'den gelen karar, Lloyd George tarafından Müttefikler Konseyi'ne sunulacaktı. 40.000 askere sahip olduğu ifade edilen Mustafa Kemal'in, onlarla beraber antlaşma çerçevesinde Türklere bırakılan hemen

---

³³⁸ **New York Times**, June 21, 1920.

³³⁹ **Boston Daily Globe**, June 21, 1920.

hemen tüm Anadolu'nun kontrolünü elde ettiği belirtilmiştir. Türklere karşı İzmir'de Yunanlıların 90.000 askerine ek olarak 60.000 asker daha mevcut olduğu eklenmiştir. Bununla birlikte Anadolu'nun geniş ve uzun bir toprak olduğu belirtilmekle beraber, Mustafa Kemal'in bir yerden kovulduğunda başka bir yere konuşlanacağı öngörüsünden hareketle durumun bu yönünün Yunan çabalarının başarılı olacağı konusunda Foch'u şüphelendirdiği üzerinde durulmaktadır ve Wilson'un da bu görüşü paylaştığına dikkat çekilmektedir. Yazının devamında muhabir, birkaç hafta içinde Türk antlaşmasının askeri müdahale olmadan yürürlüğe girmeyeceğinin apaçık ortada olduğunu vurgulamaktadır. Foch'un bu düşüncelerini destekleyen Fransız diplomatların sonradan milliyetçilerin kabul edeceği biçimde antlaşma şartlarını hafifletmeyi ve antlaşmayı imzalamak için ikinci aşamaya geçmeyi tercih ettiklerinin söz konusu olduğunu bildirmektedir. Fakat, Anadolu yönetiminde ve İstanbul üzerinde gözü olan Lloyd George ve İzmir'i bırakmak istemeyen Venizelos, öne çıkarak görüşmelerde kazanan taraf olmuştur. San Remo kararının ulaştığı haftadan beri Milliyetçilerin askeri başarılarını tekrarladıkları ve bu zamana kadar Mustafa Kemal'in bütün Anadolu'ya hükmeden ve İstanbul'un Asya kısmında kalan bölgeler üzerinde askerlerini bulundurduğu basında yerini almıştır. Venizelos ise İzmir'i Yunanistan'ın elinde tutmaya çalışıyordu ve Lloyd George'a Yunan çıkarlarını korumalarının Fransız ve İngilizlerin de çıkarına olduğunu söylüyordu. Venizelos, bu görev için askere ihtiyaçları olduğunu belirtiyordu. Ayrıca Yunanistan'ın müttefiklerden herhangi bir kaynak istemediğini, kendi kendine yetecek duruma sahip olduğunu söylemektedir. Yunanistan için daha fazla imtiyaz isteyip istemeyeceği sorulduğunda Venizelos'un, Yunanistan'ın müttefikler için hizmet vereceğini ama karşılığında hiçbir taviz istemeyeceğini söylediğini yazmaktadır.³⁴⁰

Peki bu antlaşma Türklere nasıl kabul ettirilebilirdi? Bu konuda Venizelos da Lloyd George gibi düşünüyordu. Eğer İstanbul ve Boğazlar tutulur ve Türkiye'nin zengin gelir kaynaklarına sahip noktaları işgal edilirse Türklere dayanamaz bu anlaşmayı imzalamak zorunda kalırlardı. Görüşmelere katılan diğer müzakereciler de hemen hemen aynı fikirdeydiler. Fakat bu şekilde yapılacak bir harekât hem maliyet açısından sıkıntı yaratabilir, hem de bölgedeki Hristiyanların hayatlarını tehlikeye atabilirdi. Bunun

---

³⁴⁰ *New York Times*, June 22, 1920.

üzerine Venizelos, sadece İzmir'deki Yunan-Rum birlikleriyle Türklerin yapacağı olası saldırılara karşı konulabileceğini söylemiştir. İtilaf Devletleri İstanbul ve İzmir başta olmak üzere stratejik bölgelerin Türklerin antlaşmayı imzalamaları için işgal edilmelerine karar vermişlerdi. Fakat ya finansal ya da askerî olarak Amerika'dan destek alınmasının gerekli olduğu hususu konferansta üzerinde durulan bir meseleydi. İtilaf Devletleri, Türkiye'ye barış anlaşmasını dayatmak için Yunan ordularının saldırıya geçmesinin uygun olduğu görüşünde birleştiler. Yunanistan'a işgal etmesi için izin verilen bölge Bandırma, Balıkesir, Soma, Kırkağaç ve Ahmetli hattına kadar uzanıyordu. Yunanlılar böyle bir operasyona dünden razıydılar. Fakat Venizelos yine de ihtiyatı elden bırakmıyordu. Mecbur kalınmadıkça fazla ileri gidilmemesi konusunda Yunan kuvvet komutanları uyarıldı.³⁴¹ Yunan orduları komutanı Paraskevopulos'un, Yunan güçlerinin mevcut haliyle Bandırmaya kadar rahatlıkla ilerleyebileceğini söylediği gazetelerde yerini alıyordu.³⁴² Yunan birliklerine harekâtı başlatmaları emri verildi. Bu ilerlemenin amacının Türklerin barış anlaşmasını bir an evvel imzalamaları hususunda sert bir şekilde gözdağı vermek olduğu basında yerini almıştır.³⁴³ Özellikle basında çıkan haberler incelendiğinde Rum-Yunan dayanışmasının açık bir şekilde kendini gösterdiği anlaşılmaktadır.

Londra Konferansı savaşın yerini barış alması için toplanmıştı. Fakat ortaya çıkan sonuç daha karmaşık bir süreci beraberinde getirdi. Barış çalışmaları devam ederken harekât hazırlığı içerisine girmiş olan Yunanlıların konferansın hemen akabinde Trakya bölgesinde ilerleyişlerini başlattıkları görülmektedir. Bu durum hem Batı basınında hem de Türk basınında yerini almıştır. Yunan birliklerinden üç müfreze Dedeğaç-Edirne hattını işgal ediyor, diğer bir bölüğün de kısa zamanda Tekirdağ'a ulaşması bekleniyordu. Edirne'den gelen mesajlara göre orada fazla bir rahatsızlık olmadığını belirten Chicago Daily Tribune muhabiri, Türkler ve Bulgarların Yunanlıların girişine direnmeye hazırlandıklarını bildirmektedir. Bunun yanı sıra Türk Trakya'sındaki Fransız yönetiminin ise Rumların da içinde yer aldığı halkın tüm kesimleri tarafından iyi karşılandığını yazmaktadır. Bununla birlikte Türk birliklerinin İstanbul ve Edirne arasındaki demiryolu üzerinde olan Lüleburgaz çevresinde ve demiryolu hattı üzerinde

³⁴¹ Ediz, "Batı Anadolu'da Yunan İşgalleri", s.224.

³⁴² *The Daily Telegraph*, June 26, 1920.

³⁴³ *The Daily Telegraph*, June 25, 1920.

batıya doğru otuz millik bir mesafe üzerinde yoğunlaştığını belirterek, Yunanistan'a muhalif olan diğer liderlerle birlikte Albay Cafer Tayyar'ın direnişte bulunmak için halkı galeyana getirmeye devam ettiğinin üzerinde durmaktadır.³⁴⁴ Ege'de Dedeagaç'a ilerleyen Yunan birliklerinin Bulgar topraklarının ateşine maruz kaldığını yazan muhabir, Yunanlıların Türk Trakyası'na girmediklerini ve Türklerin barış anlaşmasını imzalayıp imzalamaması belli olana kadar da girmelerinin beklenmediğini bildirmektedir.³⁴⁵ Batı basınında bu dönemle ilgili çıkan haberlerde Yunanlılara karşı Bulgarların Türklerle birlikte hareket ettiğine dair bilgiler yer almaktadır. Ayrıca beş gün ara ile yayınlanan bu iki gazete haberinden biri Yunanlıların harekâtı başlattıklarını ve ilerlediklerini, Boston Daily Globe muhabiri ise Yunanlıların ilerleyiş için Türklerin barış anlaşmasına karşı tutumlarına göre harekât düzenleyeceklerini yazmaktadır. Bu çelişkili haberlerin yapılmasının arkasında daha anlaşmanın tamamlanmamış olmasından dolayı alınan bilgilerin sağlıksızlığından ileri geldiği söylenebilir.

Tam da bu sırada İngiliz savaş gemilerinin, İzmit Körfezi'ndeki Türk milliyetçilerin işgalinde olan Tuzla kasabasını bombaladığı haberi gazetelerde yerini almıştır. Bombalamanın 28 mil uzaktaki İstanbul'dan duyulduğu, Türk Başveziri Damat Ferit'in ise Yunanlılarla bir uyuşma talebi ile Paris'e gitmesinin beklendiği yazılmıştır. Onları Edirne'deki Yunan etki alanını Enes ve Midye arasındaki bir hatta tutmayı umuyor olduğu bildirilmektedir.³⁴⁶ Ayrıca İstanbul'un İngiliz savaş gemilerinin açtığı silahların ateşiyle uyandığı, milliyetçilerin İzmit Körfezi boyunca İngiliz mevzilerinin yakınlarına yaklaştığı basına yansımıştır. Sultan'ın askerlerinin çöküşünün İstanbul'un karşısındaki tren istasyonlarını korumak için duran İngilizleri yalnız bıraktığı bildirilmekle beraber, Ermenilerin ve Rumların çoğunun milliyetçilerin ardından İzmit'e girdiği haber verilmektedir.³⁴⁷

Diğer taraftan Philip Gibbs tarafından İzmir'den gönderilen bir telgraf New York Times gazetesinde yerini almaktadır. Türkiye ile barış şartlarına göre, İzmir'in Rumların

---

³⁴⁴ **Chicago Daily Tribune**, June 2, 1920.

³⁴⁵ **Boston Daily Globe**, June 7, 1920.

³⁴⁶ **Chicago Daily Tribune**, June 7, 1920.

³⁴⁷ **New York Times**, June 7, 1920.

işbirliği ile Yunanlılar tarafından işgalinin Türk komplocularının silahlı direnişine yol açtığı ve İstanbul'un müttefikler tarafından işgal edilmesinden daha çok öfke duyulmasına neden olduğunu yazmaktadır. Kıyıda içeri doğru izole edilmiş bir hattın tutulduğu, böylece eski karavan yollarının kesilerek İzmir'in iki demiryolu limanının ele geçirildiği, mal akışının kesildiği bildirilmektedir. Yunanlılar Türk hatlarına saldırdığı zaman Türklerin "düşmanca amaçları" doğrultusunda Rumlarla karşılaştığı hat boyunca eski siper savaşları, bombardıman, gece baskınları ve ileri karakol işlemleri gibi hareketler olduğunu bildirmektedir. Bunun, İzmir ve çevresinde çok uzun süredir Türk boyunduruğu altında olan bütün Hristiyan topluluklar üzerinde ve Anadolu üzerinde Osmanlı egemenliğinin mi esas alınacağı yoksa Osmanlı sultanlarının kötü ırkı üzerindeki büyüü kırmak için yeterince güçlü bir Yunan ruhu mu yaratılacağına karar vermek için bir ön çalışma gibi görüldüğünü eklemektedir. Gibbs telgrafının devamında;

"Ben İzmir'deyken, 6 sene boyunca Anadolu'da Türklerin Rum halkına yaptığı trajik zulümleri duydum. Ermeniler gibi, Rumlar da iç kesimlerdeki köylerinden sınır dışı edildi ve kışın kar üzerinde, yazın yakıcı güneşin altında yapılan bu uzun yürüyüşler boyunca onlar aç kaldı, kırbaçlandı, soyuldu, zulümlere maruz kaldı, hastalığa yakalandı ve binlercesi öldü. Bin yıl önce eksiksiz olarak yapılmış köylerinin ancak kalıntıları vardır artık. Üzüm bağları tahrip edilmiş, bütün sanayi alanları yok edilmişti. Hayatta kalanların çoğu diğer şehirlerin hayır kurumlarında mülteci olarak yaşıyorlar ve İzmir'de katliam ve sefalet trajedilerinden kaçan ailelerinin gizemli bir şekilde kaybolduğu binlerce yetim var. Türk saflarının ötesinde çok küçük Yunan topluluklarının kaderi olarak büyük bir sessizlik vardı. İzmir'in Başpiskoposu tarafından bana bütün bu hikâyeler hakkında bir şeyler anlatıldı. Duvarda onun tarafında milattan sonra 155'te Romalıların elinde olan İzmir'de inancı için ölenlerin mezarlarının olduğu Aziz Polycarp şehitliğini temsil eden 80 adamdan biri olan uzun saçlarının üzerinde yüksek bir şapka ile bütünleştirdiği siyah takım elbise içinde sakallı bir adam resmi var. Son birkaç yıldır benim halkımın çoğu kötü işkencelere maruz kalmıştır ve birçok Rum erkek ve kadın zalimlerin inancını benimsemek yerine Polycarp'daki gibi öldüler dediğini yazmıştır. Kendi içlerinde haberleşmeden yoksun bırakılan Rumların alın yazılarına acıdım ama İngiltere'nin yardımı ile onları tehdit eden tehlikelerden kurtulacağı inancına sevindim."

diyerek İngiltere'nin Rumlara olan ilgisinin devamlılığını sağlamaya çalıştığı söylenebilir.

Ayrıca İzmir'in her hangi bir yabancı için güvenilir bir yer olmadığını, şehirde ve kırsal kesimlerinde bu iki ırk arasında sürekli bir kavga ve cinayet olduğunu yazmaktadır. Bununla birlikte ilk izlenimlerinin değiştiğini ve Yunan bölgesindeki Türk ve Rum halkları arasında hâkim olan barıştan etkilendiğini belirtmektedir. Bununla birlikte İzmir'deki yönetim ile ilgili şunları söylemektedir;

“Venizelos'un bilge rehberliği altındaki Yunanistan adalet ve merhamet ile ve cömert bir ruh ile Türk halkı için onların topraklarını yönetiyor. İzmir valisi Hacı Bey bana; Yunan kuralları İzmir'deki Türkler tarafından uysallıkla ve isyan olmadan kabul edildi dedi. Mustafa Kemal ile yükselen Türkler onlara karşı haraç topluyor, onlar ordularını terhis edemiyordu, subayların ve erlerin günlük yaşamını idame ettirmesinin maliyeti devlet kaynakları üzerinde korkunç bir tüketim oluyordu. İç kesimleri ve kıyı arasında iletişim kurulmadıkça, İzmir limanı boş ve kullanımda olmayacaktır ve birçok Rum tüccar harap olacaktır. Kemal Paşa yanlıları tarafından düzenlenen hat ikna ile ya da zorla kırılacak ya da Yunanlıların hükmü buraları elde etmek için zor olacaktır. Eğer Mustafa Kemal'in hattı zorla kırılırsa, dağların arasında her iki taraf için oldukça maliyetli ve uzun süre kalıcı olacak bir gerilla savaşı yaşanabilir. Bu, Yunanlılar için resmin karanlık tarafı ancak onları servetin onlara sunduğu büyük şans tarafından ruhları sevinç ve umut dolu olarak buldum.”³⁴⁸

Philip Gibbs'in yorumlarına yer veren New York Times, İzmir'de Yunanlıların varlığından dolayı hem Türk hem Rum halkının mutlu olduğunu iddia etmektedir. Fakat kaynaklar incelendiğinde ve Türk basınına bakıldığında durumun hiç de öyle olmadığı görülmektedir. Birinci Dünya Savaşı'nda ve sonrasında İngiltere'nin propaganda merkezi olarak bilinen Londra'daki Savaş Ofisi'nde görevli olması³⁴⁹ Gibbs'in yorumlarının tarafsızlıktan uzak kalmasının arkasındaki neden olarak görülebilir.

Diğer taraftan İngiliz Hükümeti Türklerin İngiliz askerine yapacağı herhangi bir saldırıya karşı Yunanlıların desteğini almak için Venizelos'un isteklerini kabul ettiği söylenmesine rağmen, isteklerin tam kabul edilip edilmediği henüz bilinmemekte olduğu Alman basınında yerini almaktadır. Ancak Yunanlılara ekonomik yardımla beraber Yunan kuvvetlerinin Ön Asya'yı işgal etmelerine müsaade edileceğinin vaat edildiğinin söz konusu olduğu yazılmaktadır.³⁵⁰

³⁴⁸ New York Times, June 14, 1920.

³⁴⁹ Yasemin Giritli İnceoğlu, “The Times'in 200 Yılı (1785-1985), (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, SBE, 1990).

³⁵⁰ Neue Freie Presse, Juni 21, 1920.

Türkiye'nin barış anlaşmasını imzalamaya karar verdiği resmi olarak açıklanmış ve Yunan ordusunun ilk kolunun Edirne'ye girdiği de Türk savaş ofisine bildirilmiştir. Türklerin, İstanbul ve Edirne-Selanik arasındaki hatta bulunan Meriç nehri üzerindeki köprüyü ve Çatalca üzerindeki 4 köprüyü yıktığı belirtilmektedir. Diğer taraftan İngilizler tarafından desteklenen Yunanların Rodos'u aldığı ve Türklerin tüm direncini kırdıklarına dair bir haber alındığı iddia edilmektedir.³⁵¹ Bunun yanı sıra Anadolu'daki Milli Kuvvetlerin Yunanlıların müdafaa hattını aşarak toprak kazandıkları, Mustafa Kemal'in kuvvetlerinin İzmit'in kuşatılması esnasında Gebze'yi işgal ettiği bildirilmektedir. Matin gazetesinin bildirdiğine göre, Venizelos yaklaşık 90.000 kişilik atlı Yunan tümeninin İzmir'de hazır bulundurulması ve icap ederse Trakya'dan diğer üç tümenin takviye olarak gönderilmesi teklifinde bulunduğunu belirtmektedir. Mareşal Foch ve Wilson'un başarı beklemedikleri bu harekâta karşı oldukları bilinmekle beraber, Yunanistan'ın şahsi sorumluluğun dışında hareket etmesini ve muhtemel bir başarısızlıkta müttefiklerin fedakârlık yapması gerektiğini ifade etmişlerdir.³⁵²

Barış çalışmaları devam ederken basında olası savaş hazırlıkları ile ilgili devletler açısından değerlendirmelere yer verilmektedir. Mustafa Kemal'in Küçük Asya'daki Türk topraklarının dağınık parçalarını geri almaya çalıştığı söylenmektedir. İngiliz, Fransız ve Yunanlıların imparatorluğu istemekle beraber, İngiliz halkı savaştan bıkmış durumdayken Fransızlar ise savaştan paraları olmadığını her fırsatta belirtmektedir. Yunanlılar savaştan hazır, ama paraları yok ve hem asker hem de parası olan Birleşik Devletlerin ise kendisini bu belaya bulaştırmaya ikna edilemediği ifade edilmektedir.³⁵³

Ayrıca Venizelos, üstleneceği askeri operasyonlar için ödeme gibi ekstra kazanım istediği imalarını şiddetle yalanlamaktadır. Ona göre; milliyetçilere karşı kullanmak için hiç uygun askeri gücü olmadığı şikâyetinde bulunan tarafın müttefikler olduğunu söylediği, Yunanistan'ın sadece onlara teklifte bulunduğunu eklediği ifade edilmektedir. Venizelos, sözlerinin devamında bu teklifin içeriğinden bahsetmektedir: "*Müttefikler milliyetçiler ile savaşıyor. Savaşta durağan olmamalıyız; ya kazanacağız ya da*

---

³⁵¹ **The Atlanta Constituon**, June 22, 1920.

³⁵² **Neue Freie Presse**, Juni 22, 1920.

³⁵³ **Chicago Daily Tribune**, June 22, 1920.

kaybedeceğiz. Ama ona teslim olmamalıyız, bu yüzden mutlaka kazanmalıyız. Teklif ettiğim budur. İzmir’de 90.000 askerimi kullanmama izin verin ve daha fazlasına ihtiyaç duyarsam buna da izin verin ki Mustafa Kemal’in savaş fikirlerine ve hatta onun barış fikirlerine ulaşayım.” Bununla birlikte Venizelos’un, barışı hızlandırmak için çabaladığı, planına müttefikler tarafından hiçbir itirazın olmadığı ve ona duyulan güven içinde ilerleyeceği yazılmaktadır.³⁵⁴ Diğer bir haber de ise, Yunanlıların yolu açacağı, ancak belli bir hattın ilerisine geçmelerinin yasak olduğu ifade edilmektedir. İstanbul’a çok fazla yaklaşımlarına olumlu bakılmadığı yazılmaktadır. Haberin devamında;

“Bu haçlı seferinde Yunanlıların her zaman şeref konumunda olacağını anlamaktayız. İngilizler ve Fransızlar zihin çalışmasını sağlarken, savaşıma ayrıcalığı da Yunanlılara verilecek. Milletler Cemiyeti’nin ateşli partizanları, tereddütlerini gideremedi, bu trajediyi, geliştikçe artan bir pişmanlık içerisinde izleyecekler. Yalnızca dik kafalı ve dar görüşlü senato, Amerikan askerlerini Yunanlılara verilen bu onurdan mahrum bırakmaktan sorumludur.”

şeklinde çarpıcı ifadeler yer almaktadır.³⁵⁵ Yunan ordu karargâhından yapılan resmi bir açıklamaya göre ise, Yunan ordusu Türk milliyetçi lider Mustafa Kemal Paşa’nın güçlerine karşı bir saldırıya başlamıştır. Açıklamada Yunanlıların ilerledikleri bildirilmiştir. Ayrıca şu bilgiler yer almıştır:

“Yunan ordusunun Mustafa Kemal Paşa’nın güçlerine karşı saldırısı 21 Haziran’da başladı. Operasyonlar başarılı bir şekilde devam ediyor. Akhisar (İzmir’in elli sekiz mil kuzeydoğusu) yakınlarında toplanan düşmana cepheden ve kanatlardan saldırıldı. Dağınık bir şekilde geri çekildi ve Akhisar birliklerimiz tarafından işgal edildi. Dün gece kuzeye doğru ilerlemeye devam ettik. Bugün Salihli’ye saldırı başlatıldı.”

Bununla birlikte gazetelerde Yunan Kralı Aleksandr’ın Atina’ya gitmek üzere Paris’ten ayrılacağı, Hythe Konferansı’nda müttefik başbakanların Çanakkale Boğazı’nı Mustafa Kemal Paşa’nın Türk Milliyetçi güçlerinden temizleme görevini Yunan ordusuna vermesi üzerine ayrılışını erkene aldığı haberi yer almaktadır.³⁵⁶ Yunan Ordusu karargahı tarafından verilen resmi bir açıklamaya göre ise; Yunan ordusu, Türk milliyetçi lideri Mustafa Kemal Paşa güçlerine karşı bir saldırı başlatmıştır. Ayrıca 21 Haziran’da Bolonya’da verilen bir bilgiye göre, müttefik başkanların konferansları boyunca, Hythe Konferansı’nda kararlaştırıldığı üzere, Yunanistan’a, Türkiye askeri tedbirlerinde istediği gibi hareket etme yetkisi verilmiştir. Çanakkale’ye ulaşan Mustafa

³⁵⁴ *New York Times*, June 23, 1920.

³⁵⁵ *Chicago Daily Tribune*, June 24, 1920.

³⁵⁶ *Chicago Daily Tribune*, June 25, 1920.

Kemal'in kuvvetlerinden kaynaklanan durumun ciddiyeti sebebiyle, başkanların bunu gerekli buldukları ifade edilmektedir.³⁵⁷

Avam kamarasında verilen bilgiye göre, cepheye çıkan Yunanistan'ın Lloyd George'un planlarına göre hareket ettiği bildirilmektedir. Yunanistan, İzmir'in kuzeydoğusundaki bölgede Mustafa Kemal Paşa'ya saldırıya başlamış, şu anda bir Yunan operasyonu olsa da bir Anglo-Yunan saldırısına dönüşmesinin beklendiği, hatta belki de bir Anglo-Yunan-Franko-İtalyan operasyonuna da dönüşebileceği belirtilmektedir. İlk hedefin Türk milliyetçilerin yenilmesi olduğu ve onların hemen arkasında gerçek düşmanın Lenin olduğunun unutulmaması gerektiği üzerinde durulmaktadır.³⁵⁸ İstanbul'dan alınan bir mesajda İzmir'de saldırıya geçen Yunan ordusunun İzmir limanında liman komutanlığı bürosunu ve ayrıca buradaki Osmanlı postanesini işgal ettiği bildirilmektedir.³⁵⁹

Fransız gazeteleri ise, Yunan birliklerinin Mustafa Kemal ve askerlerine yaptıkları saldırıları ön plana çıkarıyordu. Bu haberin Fransa için öneminin oldukça büyük olduğuna işaret edilmekteydi. Çünkü Yunanlılar Türk milliyetçilerini ele geçirmek için Fransızları tehlikeye atabilir görünmektedir. Müttefiklerin amacı Mustafa Kemal'i yenmek için barış antlaşmasını yürürlüğe koyabilmektir. Bugünkü gazetelerde; Ankara'da bulunan Mustafa Kemal'in barış antlaşmasına karşı yeni bir çözüm önerisi sunduğu, parlamentodaki liderlerin Türkiye'nin üzerinde yabancı bir gücün egemenliğini kabul etmemek için kanlarının son damlasına kadar savaşmaya hazır olduğu bildirilmektedir. Le Temps, Rusların Türkiye'yi kontrol edebilmek için milliyetçilere yardım ettiğini söylüyor ve Fransa'nın bu karışıklıktan ne elde edeceğini bilmek istiyordu. Fransızlar bu duruma bir son vermek için Türk milliyetçilerle görüşme yapmaktan yana gibi görünüyordu. "*Sevilse de sevilme de Mustafa Kemal Türkiye'nin gücü*" olarak lanse edilmektedir.³⁶⁰

---

³⁵⁷ **Boston Daily Globe**, June 25, 1920; **Los Angeles Times**, June 25, 1920.

³⁵⁸ **The Washington Post**, June 25, 1920.

³⁵⁹ **The Washington Post**, June 25, 1920.

³⁶⁰ **New York Times**, June 25, 1920; **Le Temps**, Juin 24, 1920.

Ayrıca İzmir'den gelen haberlerin Yunan taarruzunun Türk milliyetçilerine karşı zafer kazandıkları yönünde olduğu, İzmir'in doğusunda Akhisar'da toplanmış olan Türklerin dağıldıkları, Yunanlıların Akhisar'ı işgal ederek ilerleyişlerini kuzeye doğru devam ettirdikleri haberi okuyuculara iletilmektedir.³⁶¹ Bu şekilde haberlerle konunun sıcak tutulması ve Yunanlıların başarılarının okuyuculara duyurulmasıyla Türklere karşı olumsuz bakış açısının arttırılması çabası söz konusudur.

Chicago Tribune Dış Haber Servisi'nden John Clayton ise Paris'ten telgrafla Mareşal Foch ve İngiliz Genelkurmay Başkanı Sir Henry Wilson tarafından kabul edildiği şekli ile Küçük Asya'da Mustafa Kemal'in güçlerine karşı müttefiklerin seferinin genel planından bahsetmektedir. Buna göre; operasyonun başında Yunanlılara görev düşerken, sonrasında ise Fransız, İngiliz ve Yunan birliklerinin birlikte hareketinin gerektiği üzerinde durulduğunu bildirmektedir. Genel bir ifade ile, müttefik güçlerin konumunun Kilikya'da Halep'ten başlayıp Anadolu'yu geçen ve İstanbul yakınında, İzmir'te biten dar bir dikdörtgen oluşturduğunu yazmaktadır. Bununla birlikte Türklerin bu dikdörtgenin kuzey kısmında zayıf bir şekilde dağılmış vaziyette yer aldıklarını, Yunanlıların ise güney tarafta İzmir bölgesinde yoğunlaşmış durumda konuşlandığını, batı kanadının İngilizlerin, doğu kanadının ise Fransızların kontrolü altında olduğunu eklemektedir. Ayrıca harekâtın taktikleri ile ilgili oldukça ayrıntılı bilgiler vermektedir. Harekâtın en büyük amacının; Mustafa Kemal'in kuvvetlerini yenilgiye uğratarak barış şartlarını kabul etmeye zorlamak olduğunu söylemektedir. Diğer taraftan Londra'daki Yunan delegasyonuna ulaşan bilgiye göre, Türk milliyetçilere karşı İzmir bölgesinde ilerleyen Yunanlıların Alaşehir'de (İzmir'in seksenbeş mil doğusu) bir Türk kolordusunu kuşattıkları, silahlar ve diğer ganimetlerle birlikte, 8.000 esir aldıklarını haber vermektedir. Ayrıca Yunan ordu karargâhı bildirisinde, 24 Haziran'da Türk milliyetçi lider Mustafa Kemal Paşa'nın güçlerine karşı saldırıya geçen Yunan ordusunun Küçük Asya'dan kuzeye doğru ilerlemeye devam ettiğinin bildirildiğini yazmaktadır.³⁶²

---

³⁶¹ *Neue Freie Presse*, Juni 26, 1920.

³⁶² *Chicago Daily Tribune*, June 26, 1920.

Bununla birlikte Türk milliyetçilerinin İstanbul civarında, Marmara'nın Asya tarafındaki kıyılarda toplanarak İzmir'e saldırmak üzere ciddi bir hazırlık içinde olduklarının bildirildiği gazetelerde yerini almıştır. Muhabirin görüşüne göre; Mustafa Kemal Paşa'nın adamlarının planı Yunanlıları Trakya'da, İngilizleri de İstanbul'un karşısında onların İzmir'deki Yunanlılara destek göndermesini engellemek için mümkün olduğu ölçüde taciz etmek ve eğer barış konferansında İzmir'in Yunanlılara verilmesi konusunda ısrar edilirse milliyetçilerin saldırıya geçeceğini düşünmektedir. Müttefiklerin ilerleyiş planıyla ilgili bilgilere yer veren muhabir; Yunan birliklerinin İzmir civarındaki işgal bölgelerinden ilerleyip Mustafa Kemal'in cephesine saldırarak kuzeye doğru açık alanda operasyonlar düzenleyeceğini, Mustafa Kemal'in ise cephesini korumak için kanatlarını zayıflatmayı gerekli göreceğini ve bu yüzden İngilizlerin batıdan Fransızların da doğudan ilerlemesini kolaylaştırmış olacağını öngörmektedir. Müttefiklerin bu birleşik harekât ile Mustafa Kemal'i Anadolu'ya hapsedmeyi ve onu teslim olmaya zorlamayı umduklarını belirtmektedir. Bununla birlikte yaz harekâtı operasyonlarının, sıtma tehlikesinden ve boğucu sıcaktan dolayı aşırı şekilde zor olacağı bilgisini vermektedir. Anadolu'nun kuzey ve doğudaki yüksek dağlarına doğru ilerlendiğinde daha da dağlık bir bölgenin başlayacağını ve buralarda şiddetli çatışmaların beklendiğini yazmaktadır. Bununla beraber iklimin, Mustafa Kemal'in savunma noktalarını önceden seçme avantajı ve hafif toplar ile makineli tüfekleri en avantajlı bir şekilde kullanacağı dağlık bir ülkede ilerleyen bütün birlikler için birçok zorluklar ortaya çıkaracağını üzerinde durmaktadır.³⁶³

Anadolu üzerine yapılacak seferle ilgili ayrıntılı haritalar da basında yerini almıştır. Aşağıdaki haritanın açıklaması şu şekilde verilmiştir:

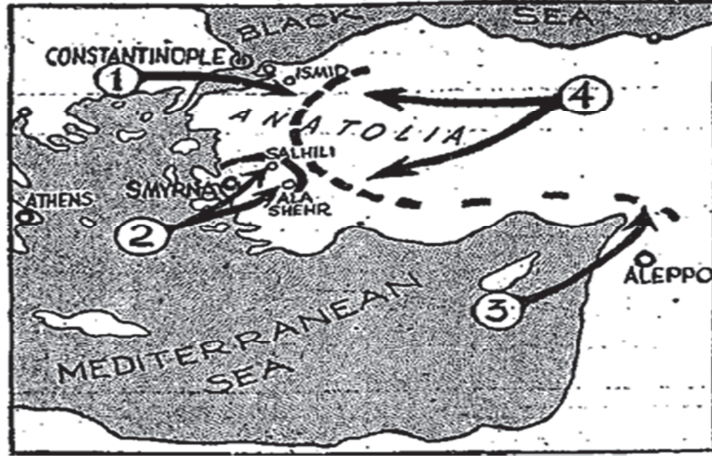
- 1- İzmit bölgesinde İngiliz konumu ve öngörülen ilerleme yönü. Bu bölgede Türk milliyetçiler İngiliz birliklerinin hareketine engel olmak için toplanıyorlar.
- 2- İzmir'deki Yunan üssü ve Yunan ilerleyişinin yönleri. Salihli ve Alaşehir Yunanlılara düştü.
- 3- Halep çevresindeki Fransız bölgesi ve Mustafa Kemal'e karşı öngörülen kanat hareketinin yönü.

---

³⁶³ New York Times, June 26, 1920.

4- Anadolu'da Türk birliklerinin yönünü ve hareket alanını gösteren noktalı çizgi.³⁶⁴

Şekil 2: Yunanlıların Anadolu'da İlerleyişini Gösterir Harita
Kaynak: The Times, June 26, 1920.

Bununla birlikte Türk milliyetçilerin İstanbul yakınlarında Marmara'nın Asya kıyılarına baskı uyguladıkları ve İzmir'e doğru büyük bir güç yönlendirdikleri iletilmektedir. Mustafa Kemal'in, Yunanlıları Trakya'da ve İngilizleri İstanbul'un karşısında mümkün olduğunca bezdirmeyi, böylece onların milliyetçilerin güçlü bir şekilde saldıracağına inanılan İzmir bölgesindeki Yunanlılara takviye birlikler göndermesini önlemeyi planladığı belirtilmektedir.³⁶⁵ Anadolu'da karşılıklı planlar yapılırken Paris'teki Türk barış delegasyonuna, İstanbul'dan Türk hükümetinin İzmir bölgesi, Edirne ve Doğu Trakya'yı Türkiye'nin elinden alan barış mütaresesini imzalamayı tavizsiz reddedeceği talimatı verilmiştir. Temelde, hükümetin antant ile belirlenen diğer toprak kısıtlamalarını kabul ettiği, ancak Türkiye'ye boğazlara hükmeden uluslararası komisyonda ve Türk ilişkilerinin düzenlenmesi için oluşturulan diğer komisyonlarda temsilcilik verilmesinin istendiği belirtildi. Chicago Daily Tribune'de Fransız, İngiliz ve Yunanlıların Mustafa Kemal Paşa'nın güçlerine karşı harekete katılımına dair yapılmış olan özel haberdan beri, Paris'te bazı politikacılarda yalnızca İngilizlere yararı olacağını belirttikleri bir maceraya karşı bir muhalefet fırtınası başladığı gözlenmektedir. Ana muhalefetin soldan geldiği, merkezin pasif, sağ politikacıların ise aktif şekilde

³⁶⁴ The Times, June 26, 1920.

³⁶⁵ The Times, June 26, 1920.

Başbakan Millerand'ı destekledikleri belirtilmektedir.³⁶⁶ Bütün olarak bir yanda barış için toplanan bir konferans varken diğer tarafta savaş hazırlıklarına dair bilgiler haber olmaktadır. Küçük Asya'da İzmit kenti önlerinde demirli olan İngiliz savaş gemilerinin o bölge etrafında uzanan Türk hattını şiddetli bir şekilde bombaladığı ve ağır zarar verdiği, Atina'dan alınan bilgiye göre 1.000 Türk'ün öldüğünün söylendiği belirtilmektedir. John Clayton'ın bildirdiğine göre; Türkiye'ye karşı müttefik saldırısının ilk hedefi İstanbul-Bağdat demiryolunun batısı ve İzmir-Bağdat hattının kuzeyini Türk milliyetçilerden temizlemektir. Yunan karargâhlarından alınan raporlara göre, onların birliklerinin ilerleyişi iki hattı izleyerek olmuştur. Birincisi, İzmir-Bağdat demiryolu hattında İstanbul yolu ile Afyonkarahisar kavşağı. İkincisi, İzmir-Bandırma demiryolu boyunca kuzeye Balıkesir'e, ardından doğuya Bursa'ya, orada İzmit'ten batıya doğru hareket eden İngilizlerle birleşmeyi ümit ettikleri belirtilmektedir. İzmir'den Afyonkarahisar'a doğru doğuya ilerleyen kol, Alaşehir'i ele geçirerek o şehirden birkaç kilometre doğuya doğru devam etmiştir. Ona göre; Yunanlılar Afyonkarahisar'ı almayı başarırlarsa, Fransızların karşısındaki Mustafa Kemal'in güçlerinin önünü kesecekti. Geri çekilme durumunda, Türklerin Adana yakınlarındaki cepheden tek iletişim yolu Afyonkarahisar demiryolu üzerinden olacaktı. Saldırının ikinci etabı; Yunanlılarca Afyonkarahisar'dan kuzeye ilerleme girişimi şeklinde olacak, Yunanlılar ve İngilizler Bursa'dan güneye İstanbul-Bağdat demiryolu hattının Eskişehir kavşağına ilerleyecekler, burası aynı zamanda hattın Ankara dalının kavşağı olacaktır. Yaz seferi Eskişehir'de bitecektir fakat; sıcak, bataklık arazi ve sıtmanın yaygınlığı nedeni ile doğuya Ankara'ya doğru operasyonları yazın sürdürmek neredeyse imkânsız gibi görünmektedir. Gazeteye göre; *“Eğer Yunanlılar o zamana kadar ikinci hedeflerine ulaşabilirlerse, İstanbul'a karşı Mustafa Kemal tehdidini ortadan kaldırmış ve mevcut Türk hükümetinin elini barış mütarekesinin koşullarını uygulamada serbest bırakmış olacaklardır.”*³⁶⁷

Bununla birlikte İngilizler, resmi olarak tarafsızları Marmara Denizi kıyılarındaki operasyon bölgelerini terk etmeleri konusunda uyararak, binlerce asker çıkartmıştır. İngiliz savaş gemileri bölgeyi bombalamak üzere güneyden Marmara Denizine girmiş,

³⁶⁶ **Chicago Daily Tribune**, June 26, 1920.

³⁶⁷ **Chicago Daily Tribune**, June 26, 1920.

bu arada Çanakkale Boğazı'na yönelik olası saldırılara karşı askeri önlemler alınmıştır. Fransa Başbakanı Millerand'ın Yunanistan Başbakanı Venizelos'u İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalinin, Yunanlıların Mustafa Kemal'in güçlerini kırma ve ordusunun çekirdeğinin içlere doğru bir bütün halinde çekilmesini önleme yeteneğine bağlı olduğu konusunda bilgilendirdiği söylenmekteydi.³⁶⁸ Bu arada İzmir ve İstanbul'daki Rumların, Mayıs ayında yapılan San Remo Konferansı'nda kararlaştırıldığı üzere Yunanistan ile Türkiye arasında bir antlaşma yapılması halinde kent sokaklarında geçit töreni yapacakları basında yer almaktaydı.³⁶⁹

Bunun yanı sıra Mustafa Kemal Paşa, İzmir ve Trakya'nın Yunanlılara teslim olmasını reddederken, Bir İngiliz kurvazörü ile Fransa'ya gelecek olan, barış delegasyonu üyeleri Reşit Bey ve Cemal Paşa'nın en yakın zamanda varması bekleniyordu. Bununla birlikte İstanbul'daki Rumlar arasında Yunan ordusunun, Aydın vilayetinin bir kasabası olan Alaşehir'in batısına ilerlemesinin coşku ile karşılandığı iddia edilmiştir. Yunanlıların Alaşehir'i ele geçirilmesinde Türk kayıplarının 8.000 ölü, yaralı veya esir olduğunu açıkladıkları belirtilmiştir. Şehirdeki askerlik yaşındaki tüm Rumlar orduyu takviye etmek için silah altına alınmakla beraber, silah altına alınanların sokaklarda bağırıp şarkılar söyleyerek dolaştıkları haber alınmıştır. Yunan yetkililer, Mustafa Kemal Paşa'nın birliklerinin Yunanlılara karşı etkin bir direniş gösteremeyecek kadar disiplinsiz ve ağır silah donanımlarının zayıf olduğunu belirttikleri okuyuculara iletilmektedir. Yunanlıların kısa zaman içinde Batı Trakya'dan Doğu'ya hareketlerini başlatacakları söylenmektedir.³⁷⁰ Bununla birlikte İstanbul'un Yunan ilerleyişinin etkilerini hissetmeye başladığı, Yunan vapurunun, 28 Haziran'da yakalanmış 60 milliyetçi memur ve İzmit ile İstanbul arasındaki yarımadanın iç kesimlerindeki köylerden gelen Rum mülteciler ile şehre geldikleri belirtilmektedir. İzmit ve İzmir savaşlarına kızmış Trakyalı Türklerin Yunan köylerini yaktıkları ve Yunanlıları öldürdükleri ile ilgili haberlerin geldiğini yazmaktadır. Mültecilere göre, bu, Müslümanların özellikle Anadolu'daki Yunan ilerleyişi ve Türk kayıplarının haberlerinin yayılmasıyla Yunanlılar üzerine saldırılarının başlangıcı olacağından

---

³⁶⁸ **Chicago Daily Tribune**, June 27, 1920.

³⁶⁹ **The Hartford Courant**, June 27, 1920.

³⁷⁰ **Chicago Daily Tribune**, June 28, 1920.

bahsedilmektedir.³⁷¹ Yunan genel karargâhında ise Türklere karşı savaşın üç haftayı geçmeyeceği ümidi dile getirilmiştir. Bununla birlikte, Türk kuvvetlerinin dağlara çıkacağı ve bir süre gerilla savaşı yapacaklarını bekledikleri söylenmektedir.³⁷²

Özellikle dikkati çeken haberlerin başında Türk ordusunda ayrılıklar yaşandığına dair bilgilerin yer almasıydı. On ikinci Türk Kolordusu'nun eski komutanı ve milliyetçi komutanlardan biri olan Ali Fuat Paşa'nın İzmit'in kuzeydoğusunda, Karadeniz sahili yakınındaki Kandıra'yı terk ettiği yazılmaktadır. İstanbul'daki Rumlar arasında ise, Yunanlıların, Aydın vilayetinde, duvarla çevrili bir kasaba olan, Alaşehir'in batısına ilerleyişi büyük coşku ile karşılandığı ifade edilmiştir. Bununla birlikte Türk kabinesinin mütareke halen askıda iken, Anadolu'nun işgaline karşı İtilaf Devletlerine bir protesto hazırladığı haberi yer almaktadır. Ancak, görünen o ki, İtilaf Devletleri halen bir savaş durumunun bulunduğunu kabul etmektedirler, zira İngiliz ve Fransız Yüksek Komiserleri Babıali'yi ziyaret ederek mütareke koşullarını gecikmeden uygulamaya koymaya başlayacaklarını bildirmişlerdi. İtalyanlar buna katılmadılar ve İstanbul'da onların, en azından şimdilik, mütarekenin uygulanmasında rol almayacağı bildiriliyordu.³⁷³ Yunanlıların mevcut durumlarında eski düşmanlarından intikam alma fırsatını kaçırdıkları için endişeli oldukları belirtilerek onların kahramanlıklarını ve Türklerin katliamlarını herkese duyurmakla sorumlu oldukları³⁷⁴ her fırsatta dile getirilen ifadeler arasında yer almaktadır.

Yunan resmi tebliğine göre; Mustafa Kemal'in Kuvay-ı Milliye askerleriyle çarpışan Yunanlıların cephenin gerisinde güçlü birliklerle bölgeyi ele geçirdiği, İzmir'den yaklaşık 100 km'lik bir hattı işgal ettiği bildirilmektedir. Ayrıca yapılan açıklamada; "İşgal edilen bölgedeki Türk nüfusu, Mustafa Kemal Paşa'nın zulmünden kurtarıldıkları için sevinç ve rahatlamalarını ifade etti" şeklinde bir yorum yer almaktadır. Bununla birlikte Başbakan Venizelos'un 100.000 askerlik Yunan ordusunun Türkiye üzerindeki orijinal müttefik koşullarının uygulanması için kullanılması teklifi, Washington'a ulaşan

---

³⁷¹ **Boston Daily Globe**, June 28, 1920.

³⁷² **Boston Daily Globe**, June 28, 1920.

³⁷³ **New York Times**, June 28, 1920.

³⁷⁴ **The Times**, June 28, 1920.

resmi bilgilere göre, o ulusla İzmir'in Türkiye'ye bırakılması esası konusunda bir uzlaşmada bulunmasına engel olduğu söylenmektedir. Uzlaşmanın Fransa tarafından istendiği, sonunda Venizelos İzmir ile ilgili Yunan taleplerine uyulması talebi ile araya girince, İngiltere tarafından kabul edildiği öne sürülmektedir. Başkan Lloyd George, Avam Kamarası'nda; Büyük Britanya'nın, Türk milliyetçilerine karşı operasyonlarında Yunanlılar'a yardımcı olmak için hiçbir yükümlülük üstlenmemiş olduğunu açıkladığı dikkat çekmektedir.³⁷⁵

İstanbul'dan The Evening News'a ulaşan bir bilgiye göre, Yunanlılar Marmara Denizi'nin güney sahilindeki Bandırma'ya bir güç çıkartmışlardır. Bu gücün İzmir'in kuzeydoğusundaki Mustafa Kemal Paşa'nın milliyetçi güçlerine karşı güneye doğru hareket edeceği düşünülmektedir. İzmir'de ise Yunan ordu karargâhından yapılan bir açıklamaya göre; 25 Haziran'da Alaşehir'deki ağır düşman kayıplarının teyit edildiği bildirilmektedir. Açıklamanın devamında Hristiyan ve Müslümanların, fark gözetmeksizin, Mustafa Kemal Paşa'nın izinde olan bir grup tarafından soyuldukları iddiası yer almaktadır.³⁷⁶

Başkan Lloyd George, Büyük Britanya tarafından Türk milliyetçilerine karşı Yunanlıların yürüttüğü faaliyetlerinde destek vermek adına hiçbir yükümlülüklerinin olmadığını Avam Kamarası'nda belirtmiştir. Başkanın savaş kanunlarına tabi olarak milliyetçilerin savaşçı bir ordu olarak tanındığını beyan ettiği bildirilmektedir. Anadolu'da Türk milliyetçilere karşı yürütülen mücadelede Yunan askerlerinin aldığı ilk başarı buradaki Ermeni yetkililer üzerinde iyimser bir hava yaratmıştır. Bazı Ermenilerin, ülkeleri için Birleşik Devletlerin yanlarında olduğunu hissetmek adına Amerika'ya sunulan manda teklifini kabul etmesini arzularken, onların ülkesinin kurulma işleminin tamamlanmasında Yunanistan'ın onlara en iyi şekilde yardım edebileceğini düşündüklerini beyan ettikleri ifade edilmektedir. Ermeniler kendileri dışında, Avrupa'da Türkler ile ilişkilerinde, Türklerin psikolojisini bilen ve onların bilgisinden kendileri için pay çıkaran tek topluluğun Yunanistan olduğunu

---

³⁷⁵ **Boston Daily Globe**, June 29, 1920.

³⁷⁶ **Chicago Daily Tribune**, June 29, 1920; **Los Angeles Times**, June 29, 1920.

belirtiyorlardı. Ermeni ve Yunan yetkililer, Türkler ile anlaşabilmenin tek yolunun kesinlikle uzlaşmaya yanaşmayan politikalarını güç kullanarak değiştirebileceklerini bildiklerini söylemişlerdir.³⁷⁷ Diğer taraftan, Türk milliyetçilerine karşı sefere başlayan İngilizler ve Yunanlılar Çanakkale Boğazı'nı işgale başlamışlardır. Yunan silahlı kuvvetleri Fransız işgal kuvvetlerini güçlendirmek için Kilitbahir'e gitmişlerdir. Bunlara karşı koymaya çabalayan Mustafa Kemal'in, Fransız ve Yunanlılara saldırmak için Türk halkını genel ayaklanmaya hazırladığına dikkat çekilmektedir.³⁷⁸ Bununla birlikte kuzey Yunan ordusu birliklerinin Bandırma'ya girdiği ve bu bölgenin daha önceden Yunan askerleri tarafından savaş gemileriyle işgal edilmiş olduğu belirtilmektedir. Milliyetçilerin Bursa yönünde takip edildiği ifade edilmektedir.³⁷⁹ Buna mukabil Venizelos, gazetelere verdiği demeçlerde Yunanistan'ın yeni askerî harekâtta bulunacağına dair çıkan haberleri yalanlamaktadır ve Yunanistan'ın sulhdan başka bir şey istemediğini söylemektedir.³⁸⁰

Yunanlılar tarafından Balıkesir'in ele geçirilişinden sonra, Mustafa Kemal'in sempatanlarının dağılmış gruplarını canlandırmak amacıyla Bergama'nın milliyetçiler tarafından tekrar ele geçirildiğine dair haberlerin alındığı yazılmaktadır. Türk geleneklerine sadık olan Anadolu basınının gerçeği gizlediği belirtilerek Anadolu halkının gerçeklerin farkında olmadıkları iddia edilmektedir. Bolşevist ajanların Orta Asya'da aktif bir şekilde propaganda yaptıkları ve Eskişehir'de kurulan İslami Bolşevist Komitesi'nin bayramın ikinci gününde Bolşevist ilkelerine bağlılığını bildiren bir bildiri yayınladığı üzerinde durulmaktadır. Ayrıca şehirdeki herkesin komite üyeliğini temsilen yeşil ve kırmızı kepler giydiği bildirilmektedir. Milliyetçi liderlerin müttefikler tarafından korkutucu bir nesne ile oluşturulan hareketin yapay olduğundan bahsettiklerini, milliyetçi hareketin onayladığı İttihatçı bürokrasi tarafından ezilen yoksul cahil kitleler arasında çok ciddi bir propaganda yürütüldüğü belirtilmektedir. Eğer bu propaganda devam ederse beklenmedik gelişmelerin olabileceği ve Mustafa Kemal'in kendi kale duvarını yıkabileceği iddiasında bulunmaktadır.³⁸¹ Bununla birlikte Yunan birliklerinin ilerleyişiyle ilgili haberler yer almaktadır. Akhisar'ı işgal eden

³⁷⁷ *New York Times*, June 29, 1920.

³⁷⁸ *Neue Freie Presse*, Juli 2, 1920.

³⁷⁹ *The Times*, July 3, 1920.

³⁸⁰ *İkdam*, 1 Temmuz 1920, s.2.

³⁸¹ *The Times*, July 3, 1920.

Yunanlıların, Mustafa Kemal'in askerlerinden 1200 kadarını esir aldığı, ayrıca Marmara Denizi ve İzmir arasında bulunan Balıkesir'i işgal ettikleri okuyuculara iletilmektedir. Resmi açıklamalara göre Türklerin bozguna uğradığı, işgal bölgesindeki Türklerin, Yunan işgali altında bulunan yerlerdeki görevlerini terk etmeye başladıkları bildirilmektedir.³⁸²

Yayınlanan diğer bir resmi bildiriye göre; Yunan güçlerinin savaş gemilerinin koruması altında Marmara Denizi kıyısındaki Bandırma'yı işgal ettiği bildirilmektedir. Müfrezelerin seri bir şekilde karaya çıktıkları ve güneye yöneldikleri, İzmir'den gelen Yunan ordusunun gelişmiş muhafızlarıyla birleşerek Balıkesir'in 12 mil kuzeyindeki İzmir-Ömerköy'e doğru ilerledikleri belirtilmektedir. Ayrıca bildiride; Balıkesir'in güneyindeki bozgundan sonra düşmanın aktif olarak takip edildiği ve sadece sağa sola dağılmış Türk birliklerinin Bursa'ya doğru kaçmayı başardıkları yazmaktadır. Türk başkentinden gelen bir mesaja göre Türk milliyetçilerinin İzmit'i boşalttıkları haber verilmektedir. Gazetenin muhabiri doğrulanmamış bir rapora göre; Yunanlıların, Türk milliyetçilerine karşı başlattıkları saldırıda Marmara Denizi'nin yaklaşık 12 mil güneyindeki Bursa'ya üç saatlik bir mesafede olduklarını, Bursa'daki görevlilerin müttefik donanmasının Gemlik Körfezi'ndeki ağır silahlarının yakın menziline olduğundan şehrin savunulmasının imkânsız olduğunu düşündüklerini belirtmektedir. Çanakkale Boğazı'ndaki müttefik donanmasının komutanı Amiral de Robeck'in direniş durumunda şehri bombalayacağı tehdidinden dolayı Türklerin direniş temayülü göstermedikleri iddiasında bulunmaktadır. Bursa ile çok iyi durumdaki karayolu bağlantısı olan Mudanya ve Gemlik'e Yunanlılar tarafından yapılan çıkartmalarla ilgili henüz bir rapor ulaşmamıştır. İngiliz savaş gemileri Marmara Denizi kıyısındaki Mudanya'ya deniz askerleri çıkarmaya çalışmışlar ancak kıyı boyunca genişçe dağılmış noktalardan açılan yoğun ateş altında geri püskürtülmüşlerdir. Yunanlılar, Türk nüfusunun kendilerini iyi karşıladığını söyledikleri İzmir'in yaklaşık 100 mil kuzeydoğusunda yer alan Balıkesir'i ele geçirmeden önceki çatışmalarda Türklerin 1500 mahpus dâhil olmak üzere 2500 adam kaybettiklerini iddia etmişlerdir. Muhabirin görüşüne göre; Türk milliyetçilerinin cesaretleri Yunanlıların hızlı ilerleyişiyle

---

³⁸² Neue Freie Presse, Juli 4, 1920.

kırılmıştır. Türklerin mümkün olabilecek en iyi düzen dâhilinde Bursa ve Afyonkarahisar arasındaki çizgiye geri çekildiklerine dair birçok gösterge olduğunu belirterek, Türklerin ağır silahlardan yoksun olduklarından dolayı gerilla savaşı uygulayacaklarını öngörmektedir.³⁸³

Mustafa Kemal Paşa'nın kuvvetlerine karşı 22 Haziran'da başlayan Yunan saldırısı 2 Temmuz'da Balıkesir'in kuzeyinden Ömerköy'de, güneyden Marmara Denizi'nden Bandırma'ya çıkan Yunanlılarla birleşmesi ile sona erdiği belirtilmiştir. Yayınlanan resmi bir açıklamaya göre, Yunan güçlerinin Marmara Denizi kıyısındaki Bandırma'yı savaş gemilerinin koruması altında işgal ettiği bildirilmektedir. İngiliz savaş gemileri Marmara Denizi'nde Mudanya'da bahriyelileri çıkartma girişiminde bulunmuş, ancak sahil boyunca yaygın top ateşi ile püskürttüğü iddiası batı gazetelerinde yer almıştır.³⁸⁴ Ayrıca Türklerin Yunanların hızlı ilerleyişi ile hayal kırıklığına uğradıkları ilave edilmiştir. Bursa'daki yetkililerin, Gemlik Körfezi'ndeki müttefik donanmasının menziline olan şehri korumanın imkânsız olduğunu söylediği vurgulanmaktadır.³⁸⁵

Henüz doğrulanmayan bir rapora göre ise; Türk milliyetçilerine karşı hücumda bulunan Yunanlıların Marmara Denizi'nin 12 mil güneyinde bulunan Bursa şehrine üç saatlik bir mesafede olduğu bildirilmiştir. Bursa'da Gemlik Körfezi'ndeki müttefik donanmaların ağır silahlarının menziline olduğu için kentin savunulmasının imkânsız olduğuna inanıldığı da belirtilmiştir. Henüz Bursa yolu üzerinde bulunan ve Bursa'ya düzgün yollarla bağlı Mudanya ve Gemlik'de Yunan kuvvetlerinin karaya çıktığına dair bilgi alınmadığı vurgulanmıştır.³⁸⁶ Bandırma'nın Yunanlılar tarafından işgal edildiği haberi Batı basınında oldukça geniş yer almıştır. Yunan birliklerinin İngiliz ve Yunan donanması korumasında Balıkesir'i işgal ettikleri ve halk tarafından kurtarıcı olarak selamladıkları okuyuculara iletilmiştir. Anadolu'nun içlerine doğru ilerleyişin devam ettiği, Mustafa Kemal taraftarlarının ise geri çekildikleri haberine yer verilmiştir.³⁸⁷

---

³⁸³ *New York Times*, July 5, 1920.

³⁸⁴ *Chicago Daily Tribune*, July 5, 1920.

³⁸⁵ *Boston Daily Globe*, July 5, 1920.

³⁸⁶ *The Hartford Courant*, July 5, 1920.

³⁸⁷ *Neue Freie Presse*, Juli 6, 1920.

Anadolu'dan gelen haberlerin Balıkesir'deki Türk milliyetçilerinin yenilgisinin ilk rapor edilenden daha net olduğunu gösterdiği ve yolları kesilen Türk kuvvetlerinin kaçışlarının başarılı olacağına dair çok az beklentinin olduğu bildirilmektedir. The Times editörü yazısını çok ilginç bir ifadeyle sonlandırmaktadır: “*Bu arada, aktif bir şekilde İslam-Bolşevist ajitasyonu Anadolu'da köylüler arasında devam ediyor.*”³⁸⁸

İstanbul'dan gelen bir posta mesajında ise Türk birliklerinin Boğaz'ın Asya kıyısında İstanbul'a yaklaşık 10 mil mesafede yer alan ve Avrupa tarafındaki müttefik karargâhlarının tam karşısındaki Beykoz'u işgal ettiği, İngiliz donanmasının ise Türk mevzilerini bombaladığı, bununla beraber milliyetçilerin müttefik birliklerinin geri çekildiği ve Beykoz'u ellerinde tutmaya devam ettikleri haberi yer almaktadır. Yunan birliklerinin ise Edremit'e kadar Balıkesir'in batısını Türklerden temizleyerek ülkeyi istila ettiği ve kısa bir zaman içerisinde Türkleri Biga bölgesinden çıkartmayı umduklarını yazmaktadır. Balıkesir'e saldırıları esnasında Yunanlılara eşlik eden ve Bandırma'nın Yunanlılar tarafından işgalinden sonra şehri ziyaret eden gözlemciler Bergama ve Balıkesir'in dışı hariç Türk güçlerinin zayıf bir direniş gösterdiklerini belirtmektedir. Yazının devamında şu ifadeler yer vermektedir;

“Yunan ilerleyişi öyle hızlı ve beklenmedikti ki Türkler demiryolunu bile imha edemediler ve demiryolu vagonlarıyla beraber el sürülmemiş bir halde bırakılmıştı. Bazı köprülerin altına dinamit yerleştirilmişti fakat milliyetçiler öyle büyük bir panik içindeydiler ki patlatmaya bile vakit bulamadılar. Türkler öyle kargaşa içinde geri çekiliyordu ki Yunanlılar hafif zayıflar vererek büyük kayıplar verdirdiler ve çok sayıda esir aldılar. Yunan güçlerinin hiç bir kasabayı top ateşine tutmaları gerekmedi çünkü hepsi de Yunanlılar yaklaştığında beyaz bayrağı çektiler. İngiliz gözlemciler milliyetçi hareketin iki hafta içinde çökeceğini tahmin ediyorlar. Eskişehir'in düşüşünün Konya'nın teslim olması ve Ankara hükümetinin tamamen tecridiyle sonuçlanacağını söylüyorlar”

New York Times muhabiri, Türklerin bir süreden beri Bursa'dan kaçtıklarını ve çok sayıda Türk'ün, Rum sivillerin evlerine sığınarak kendilerini korumalarını istediklerini sözlerine eklemektedir.³⁸⁹

---

³⁸⁸ The Times, July 6, 1920.

³⁸⁹ New York Times, July 7, 1920.

“Türk Milliyetçileri” başlıklı haberde ise ülkenin engebeli iç bölgelerinde konumlanan Mustafa Kemal’in geçici olarak müttefik birliklerini yavaşlatabileceği ve kayıplar verdirebileceği ifade edilmektedir. Bununla beraber müttefiklerin stratejik planlarını uygulamalarını engelleyemeyeceğini belirterek, Mustafa Kemal’in güçleri iyi organizasyon ve teçhizattan yoksun olduğu için bir meydan muharebesinde şansını riske atamayacağını düşünmektedir.

Türkiye’ye dikte edilen anlaşmayı kabul etmedikleri için müttefiklerin milliyetçileri cezalandırma harekâtı planının detayları temmuz sonunda Paris’te yayınlanmıştır. Fransız ve İngiliz olduğu kadar Yunan birliklerinin de katılacağı harekâta en büyük iş kadim düşmanlarıyla hesaplaşma fırsatını dört gözle bekleyen ve Venizelos’un ordusunun yenilmez olduğunu ispat etmeye çalışan Yunanlılara düşüyordu. General Paraskevopulos kumandasındaki Yunanlıların planı kuzeyde İzmir’den güneyde Marmara Denizi kıyısındaki Bandırma’dan hücumla geçerek bir birleşme noktası oluşturmak ve Bandırma-İzmir demiryolunu ele geçirmektir. Müttefiklerin hedefi ve birleşme noktası Anadolu’da milliyetçilerin geri sürülerek bir örgüt olarak var olmayı sürdürürlerse teslim olmaya zorlanacakları bir yerdi ve bunun için İngilizler Marmara Denizi’nden, Fransızlar doğudan ve Yunanlılar ikisinden de fazla sayıda bir kuvvetle tam merkezde olmak üzere ilerleyeceklerdi. Marmara Denizi’ne yakın olan Bursa’nın çok geçmeden düşeceği veya milliyetçiler tarafından boşaltılacağı tahmin ediliyordu. Türklerin son zamanlarda güçlerinin olduğu İzmit-Eskişehir demiryolu ele geçirilmek zorunda kalınabilirdi ve Türkler direniş gösterirlerse müttefik güçlerinin Ankara’ya ilerlemeleri gerekebilirdi fakat kuşkusuz Mareşal Foch ve İngiliz Kurmay Başkanı Sör Henry Wilson milliyetçilerin harekâtın ilk zamanlarında savaştan bıacaklarını, kaçınılmaz olana boyun eğeceklerini, akıllıca davranarak teslim olacaklarını veya dağılacaklarını ve Mustafa Kemal’i bir ordudan yoksun bırakacaklarını umut ediyorlardı. Fransız ve İngilizler milliyetçilere karşı geniş ölçekli bir harekât için hazırlık yapmamışken, kâğıt üstünde bir plana sahip olmanın iyi olmasına rağmen resmi görüş; “Türklerin, Yunanlıların darbeleriyle dağılacağı ve çok geçmeden her şeyin sona ereceği” yönündeydi. Batı basınına göre; İzmir’den çıkan sonuca göre Mustafa Kemal’in ordusundaki köylüler savaştan bezmiş ve en iyi ihtimalle ümitsiz bir gaye için savaşmaya istekli değillerdi. Köylü askerlerin daha zayıf teçhizata sahip olan bir Türk

ordusunun Yunanlıların ilerleyişine karşı duramayacağını fark ettiklerinde uzun süre gerilla savaşına devam edip etmeyeceklerinin şüpheli olduğu yönünde fikir beyan etmekteydiler.³⁹⁰

Yunan ordusunun Bursa yakınlarında olduğunun bildirilmesine rağmen yeni alınan haberlere göre Yunanlılar henüz şehre girmemiştir. Haberlere göre 20 millik Bursa'ya giden karayolu Türk milliyetçisi gruplar tarafından kontrol edilmektedir ve demiryolu servisi iskelenin yanında milliyetçilerin saklandığı binalara bir kaç top atışından sonra Mudanya'yı işgal eden İngilizler tarafından kullanım dışı bırakılmıştır. Mudanya sokakları terk edilmiş, kepenkler indirilmiş ve dükkânlar kapatılmıştır. Bursa'da ise durumun sakin olduğu bildirilmiştir. Şehrin ileri gelen Türk ailelerinin çoğunun Bursa'nın güneydoğusunda yer alan Eskişehir'e kaçtığı, Türk ve Yunan heyetlerinin şehirde güvenliği sağlamak için işbirliği içinde oldukları belirtilmektedir. Amiral Bristol'un talimatları doğrultusunda tarafsızlıklarını sıkıca sürdürerek bütün milletlerden mültecilere yardım ettiklerinden dolayı Amerikalı insani yardım personelinin herhangi bir endişe taşımadığı görülmektedir. Ayrıca Türklerin Anadolu'ya doğru Yunan ilerleyişinin ve onlara göre barış görüşmelerinin tamamen kesilmesi tarafından yaratılan nazik durumun tamamen farkına varmaya başladıkları belirtilmektedir. Hem hükümet yanlısı hem de hükümet muhalifi gazetelerin Türk barış heyetinin Paris'ten ayrılmasına tepkili olduklarını ve Mustafa Kemal'in Anadolu'daki askeri operasyonlarının sona ermesi yönünde çağrı yaptıklarının haber alındığını iddia etmektedir. Bununla beraber bu çağrı, milliyetçi güçlerin mutlak bozgun haberleri duyulduğunda yapılmıştır. Ülkenin iç bölgelerindeki Türkler arasında, Mustafa Kemal'in Yunan ilerleyişini yavaşlatacağını umut ediyor olsalar da Bağdat Demiryolu'nun Yunan hâkimiyetine girmesi durumunda İtilaf Devletleri'nin kendilerine nasıl davranacaklarıyla ilgili birçok tahminler yapıldığına dikkat çekmektedir.³⁹¹

Buna karşılık Atina'daki Yunan Hükümeti tarafından yayınlanan askeri bildiriye Balıkesir ile Bandırma arasındaki demiryolu hattında Yunan askeri güçleri tarafından 15

---

³⁹⁰ *New York Times*, July 8, 1920.

³⁹¹ *New York Times*, July 10, 1920.

sahra ve dağ topu, bir miktar savaş malzeme ve gereci, 5 demiryolu lokomotifi ve 100 araba ele geçirildiği belirtilmiştir. Atina’da Yunan askerlerinin Boğaz’ın güney kıyısına çıktıkları söylentisi dolaştığı, 8 Temmuz tarihli gazetelerde Anadolu’daki Yunan askerî harekâtının sonuçlandığı iddia edilmiştir. Washington’daki Yunan yetkililerin, Bursa şehrinin Yunan güçlerinin eline geçtiği ve Türk milliyetçilerinin güçlerini geri çektiği şeklindeki Atina’dan gelen resmi olmayan raporu güvenilir olarak kabul etme eğiliminde oldukları gözlenmektedir. Bununla beraber Yunan elçiliğine henüz herhangi bir resmi teyit raporu ulaşmadığı da okuyuculara iletilmektedir. Washington’daki yaygın kanaat şudur ki; *“Müttefik hükümetiyle işbirliği içinde Yunanistan’ın Türkiye’de yürüttüğü askerî faaliyetleri ana hedeflerine başarıyla ulaştırmış, Mustafa Kemal Paşa’nın askerî örgütünün çok abartılacak bir şey olmadığı ve milliyetçi lider ile adamları başlangıçta korkulduğu gibi bir engel teşkil etmemiştir”*. Diğer taraftan şu anda hâkim düşünce; Yunan güçlerinin Türkiye’de daha fazla ilerlemesinin gerekli olmayacağıdır.³⁹²

Yunan orduları önemli makasları işgal ettiklerinde; İzmir, Konya, Bursa, Adana bölgesi ve Biga, İzmit gibi bağımsız bölgeler Türklerin egemenliğinden kurtulacaktı ve milliyetçi Türklerin Bağdat, İzmir, İstanbul ile bağlantısı kesilecekti. Ankara’dan İstanbul ve İzmir’e ulaşmak yalnızca Eskişehir-Afyonkarahisar demir yolu ile mümkün olmasına rağmen, Konya ile Ankara arasında ulaşımın olmaması dikkat çekici olarak görülmektedir. Yunanistan’ın sonunun ne olacağını tahmin etmek şu an için çok zor olsa da milliyetçi birliklerin Ön Asya’nın iç kısmında daha fazla barınamayacakları öngörülmektedir. Fakat Anadolu’daki Türk toplulukları çok fazla savaş yaşamış olup bu savaşların hiçbiri onların sömürülmesi için yeterli olmamıştır. Şimdi Yunanistan Türkiye’ye karşı bir zafer kazanmıştı ve şüphesiz kendisine stratejik bir avantaj sağlayan bu savaşın ardından, İzmir sınırlarına yerleşmek isteğinde bulunacaktı. İsteddiği bölge büyük ihtimalle İzmir bölgesinin tüm sınırlarını içine alacaktı. 1915 yılında Müttefik Kuvvetler istenilen bölge için Yunanistan’a söz vermişti, Venizelos ise bu sınırlar için Paris’te istekte bulunmuştu ancak Fransa ve İtalya bu duruma karşı çıkmıştı. Venizelos Müttefik Kuvvetlere şöyle bir açıklamada bulundu; *“Olası tehlike durumunda şehri savunmak için Asya tarafında güçlü bir müttefik ordu*

---

³⁹² New York Times, July 10, 1920.

bulundurulmadığı sürece, İstanbul'un Türklerin saldırılarından kurtulması çok zor. İstanbul'un 10 mil uzağında bulunan Boğaziçi'ndeki Beykoz'u alan Türk ulusunu etkisiz hale getirmek müttefik kuvvetler için de oldukça zor." Sonuç olarak Yunanlıların, Yunanistan ve Milletler Cemiyeti denetimindeki 600.000 Pontus- Rum'un özerk olması talebinde buldukları gazetelere yansımıştır.³⁹³

Diğer taraftan Balıkesir-Bandırma hattındaki savaş malzemelerinin tamamını Yunan birliklerinin ganimet olarak ele geçirdiği haberi okuyuculara iletilmiştir. Bursa'dan gelen haberlerde, doğudaki Yunan birlikleri bazı İtalyan bölgesinde bulunan köy ve kasabaları tahrip edilme tehlikesine karşı Aydın demiryolunu işgal ettiği bildirilmiştir. Yunan resmi bültenine göre; 10.000 Rum'un ikamet ettiği Bandırma şehrinin, Yunan askerlerini coşkuyla karşıladığı belirtilmektedir.³⁹⁴ Yunan birliklerinin Bursa'ya girişinin milliyetçi keskin nişancılar dışında herhangi bir direnişle karşılaşmadıkları belirtilmektedir. Habere göre; neredeyse şehirdeki tüm Türkler Osmanlı'nın ilk başkentinin tarihi camisi önünde diz çökmüş ve işgal ordusu geçiş yaparken başlarını eğmişlerdir. Sonrasında Bursa'dan Mudanya'ya giden Yunan süvarileri aynı boyun eğmeyle karşılaşmışlardır. Bununla birlikte Bursa'ya gelen deniz yolu ulaşım ağının tamamı artık İngilizler ve Yunanlılar tarafında yönetiliyordu. İngilizler, hepsi anlaşma ile belirlenmiş sıkıntılı bölgede Beykoz ve İstanbul yakınlarındaki diğer noktalarda saldırıları ateşlemekle suçlanan on sekiz milliyetçi liderin ve Yunanlıların da on iki direnişçiyi idam ettiği haberi okuyuculara iletilmektedir. Türk kuvvetlerinin, Yunanlıların İzmir'den ilerlemesine karşılık olarak Kuzey Anadolu'da çeşitli Rum köylerine karşı saldırılarını arttırdığı bildirilmektedir.³⁹⁵

Yunan ve İtalyan askerleri ise Aydın'ın 25 mil kuzeydoğusunda İtalyan bölgesindeki Nazilli'de çatışma içindeydiler. Yunanlılar, Türk milliyetçilerine Rumlara karşı saldırı düzenlemek için, İtalyan bölgesine giriş hakkı verildiğini iddia ediyorlardı. İtalyanlar, Türklerin ilçede polislik yaptığını iddia ederek Yunanlılara müdahale etmesine izin vermeye niyetli olmadıklarını beyan ettiler. Ayrıca Yunanlılar, İtalyanların

---

³⁹³ **Christian Science Monitor**, July 10, 1920.

³⁹⁴ **Neue Freie Presse**, Juli 10, 1920.

³⁹⁵ **New York Times**, July 11, 1920.

Milliyetçilerin lideri Mustafa Kemal Paşa'nın çıkarlarını iletmek için mümkün olan tüm araçlarını kullandıklarını iddia ediyorlardı. Bursa'dan alınan habere göre; Yunan personelinin başkanı Colonel Pankalos, bir Yunan ordu kıtasıyla Bandırma'dan Mudanya'ya varmıştır. Bir İngiliz denizcinin ise Mudanya'ya gelişi sırasında öldürüldüğü haberi basında yerini almıştır. Diğer taraftan Türkler, Eskişehir yakınlarındaki tepelere asker yığıdıklarını bildiriyorlardı, burada şiddetli çatışmalar görüleceği bekleniyordu. "Milliyetçi gruplar" olarak nitelenen Türk kuvvetlerinin Yunan hareketlerini taciz edici gerilla savaşını benimsedikleri ama onların makineli tüfeklerden daha ağır hiçbir silah kullanmadıkları belirtiliyordu.³⁹⁶

Rumca çıkarılan Atnos gazetesinin verdiği haber Türk basınında yerini almıştır. Habere göre; Yunan müfrezeleri Bursa dahilinde ileri tecavüzde bulunarak vilayeti Kuva-yi Milliyecilerden almakla meşgul oldukları bildirilmektedir. Yine aynı gazetenin haberinde Yunan kuvvetlerinin Boğazın Anadolu cihetinde ileri tecavüzde bulunarak Kuva-yi Milliyecilerin merkezi olan Ömerli ve Arnavutköy'e doğru hareket ettikleri belirtilmektedir.³⁹⁷

Bununla birlikte Mustafa Kemal Paşa'nın kuvvetlerine bağlı uçakların, Yunan ordusunun üzerine, onları milliyetçilerin önemli güçlerini yoğunlaştırdıklarına inanılan Yunan cephesinin güney ucu Uşak ve doğuda Alaşehir'e ilerlemeleri için meydan okuyan posterler attıkları Batı basınında yerini almıştır.³⁹⁸ Onların bu faaliyetlerini, Yunanlıların girmeye izni olmayan İtalyan kesiminden yaptıkları iddia edilmektedir. Ayrıca Fransızların Türk kuvvetlerini Batı ve Doğu Trakya arasındaki sınırdaki teşvik ettiği de iddialar arasında yer almaktadır. Bunun nedeni olarak; Yunanlıların Fransız yetkililerin sınırlarına girmelerine izin vermemelerinin etkili olduğu söylenmektedir. İstanbul'daki Yüksek Konseyin temsilcisi olan Fransız Yüzbaşı Jambas bile Edirne'den Karaağaç'a girme iznine sahip değildir. Bütün bunlar, Yüksek Konsey'in Yunanlıların boğazları koruma adı altında daha ne kadar doğuya gelmelerine izin vereceğine dair

---

³⁹⁶ *New York Times*, July 12, 1920.

³⁹⁷ *İkdam*, 12 Temmuz 1920, s.1.

³⁹⁸ *The Hartford Courant*, July 13, 1920; *Boston Daily Globe*, July 13, 1920; *Chicago Daily Tribune*, July 13, 1920.

spekülasyonlara sebebiyet vermiştir. Türkler arasında, Yunanlıların Türkler geri çekilirken Bursa ve Alaşehir'den daha doğuya geçememelerinin sebebinin Yüksek Konsey'in ilerleyişi durdurmalarına dair yönergeleri olduğuna inanılmaktadır. Bununla birlikte Doğu Trakya'nın Yunanlılarca işgalinin bu hafta başlayacağı düşünülmektedir. Türklerin ümidi anlaşmanın 10 gün içinde delegasyonun imzalayacağı şekilde değiştirileceği yönünde iken, bazı Türklerin farklı düşündükleri ve İstanbul Hükümeti'nin Mustafa Kemal Paşa ile uğraşmasına İngilizlerin yönetiminde anlaşmayı imzalayacak bir geçici kabine kurmasını beklemekte oldukları belirtilmiştir.³⁹⁹

Petit Parisien, Yunan ordusunun büyük bir hızla Anadolu'nun içlerine doğru ilerlemekte olduğunu İzmir'den bildirmektedir. Gazete Mustafa Kemal'in birlikleri mühimmat ve silahlarını terk ederek kaçtıklarını iddia ediyordu. The Times ise, Anadolu'daki Yunan ordusunun amacına ulaştığını şimdi de Bağdat demiryoluna kadar ilerleyip ilerlemeyecekleri kararını beklediklerini bildiriyordu.⁴⁰⁰

İstanbul'daki kabine toplantısından sonra dedikodular ortaya çıkmaya başlamıştır. Eğer Türkler, Yunanlılar tarafından İzmir ve Trakya'da kurulan yönetimlerde temsil hakkı alırsa, sultan hükümeti barış antlaşmasını imzalayabilirdi. Bu ortak bir yönetimin arzulandığı anlamına geliyordu. Bununla birlikte Çatalca hattına girmek için ilerleyen Yunanlıların doğu Trakya'ya girdiği görülüyordu. Türk ordusunun ise büyük bölümü Alaşehir'in 70 mil kuzeydoğusundaki Uşak'ta yoğunlaşmış durumda olduğu bildirildi. Türk ordu karargâhından yayımlanan resmi bildiride Yunan ordusunun öncü kuvvetlerinin Bursa'nın 15 km ötesindeki bir hatta ulaştığı bildirildi. Ayrıca bildirinin devamında bütün topçuları yakalayıp Bursa bölgesinde yerleşik Yunanlıların yok edildiği bilgisi eklenmiştir.⁴⁰¹

İzmir'de yoğunlaşmış sekiz bin Ermeni mültecinin Yunan ordusuna katıldığı, ayrıca çok sayıda Ermeni'nin İstanbul'da kayıt yaptırdığı, Türklerin ise Ermenileri Yunanlılara

---

³⁹⁹ Los Angeles Times, July 13, 1920; The Washington Post, July 13, 1920.

⁴⁰⁰ Neue Freie Presse, Juli 15, 1920; The Times, July 15, 1920.

⁴⁰¹ New York Times, July 16, 1920.

yardım edebilecekleri bölgelerden doğuya doğru tehcire başladıkları haberi basında yerini almıştır.⁴⁰² Türk hükümetinin merkezi olan Ankara'dan gelen mesajlarda ise, Mustafa Kemal Paşa'nın Yunanlıların, Bursa ve Alaşehir üzerine doğru hızlı bir şekilde ilerlemesiyle ilgili değerlendirmeleri cevaplarken *"Yunanlılar, Britanyalıların filolarının silahlarının güvencesi altında ilerliyor. Karşılarında çok kötü örgütlenmiş ve donanım açısından çok eksik bir ordu buldular. Bu yüzden, doğal olarak, ilk başta ciddi başarılar elde ettiler, ancak biz de birliklerimizi savunma hatlarına çektik. Tartışmaya harçayacak vaktimiz yok. Geleceği güvenli bir şekilde görmeliyiz."* dediği gazetelerde yerini almıştır. Milli ordunun ana kısmının Yunanlıların yerleşmekte olduğu ve elden çıkarma niyeti göstermediği Alaşehir'in 70 mil kuzey doğusunda bulunan Uşak ilinde toplandığı bildirilmiştir. Ayrıca Yunan başbakanının oğlu olan Binbaşı Venizelos'un geçenlerde Bursa'ya girmiş olan Yunan topçusunu takdir ettiği belirtilmiştir. Yunanlılar kente yaklaşırken Türk tarafından bir beyaz bayrak sallandığı, ancak onlarla müzakere etmek için gönderilen bir Yunan askerinin öldürüldüğü iddiası Batı basınında yerini alırken, Binbaşı Venizelos'un topçusuna ateş açma emri verdiği bildirilmiştir. Gazetenin muhabiri haberini geçmişe atıfta bulunarak bitirmiştir: *"Böylece I. Mehmet ve pek çok diğer sultanın gömülü olduğu tarihi kentin üzerine hızlı bir şekilde Yunan bayrağı çekildi."*⁴⁰³ Bununla birlikte Yunan uçaklarının tüm Trakya üzerinde keşif uçuşları yapıyor olduğu, Bursa ve Mudanya'nın Yunanlılarca işgali ve diğer başarıları duyuran bildiriler attığı beliriliyordu. Edirne halen Yunanlılar tarafından işgal edilmemiş olmasına rağmen, Edirne ve İstanbul arasındaki telgraf, telefon ve posta iletişiminin kesildiği belirtiliyordu.⁴⁰⁴

Türk birliklerinin İzmit Körfezi'nin güney kıyısındaki Rum köylerine baskın yapmaya devam ettikleri, Rum Piskoposu'nun, 15 Temmuz'da Karamürsel yakınlarındaki 2.000 nüfuslu bir Rum köyünün adeta yerle bir edildiğini bildirdiği, Rumların bir kiliseye kapatılıp, ateşe verildiklerini söylediği, Piskoposun köyde sadece 150 Rum'un hayatta

---

⁴⁰² **New York Times**, July 16, 1920.

⁴⁰³ **The Hartford Courant**, July 16, 1920.

⁴⁰⁴ **Chicago Daily Tribune**, July 17, 1920.

kaldığını bildirdiği yazmaktadır.⁴⁰⁵ Bu şekilde Hristiyanların acı çektiği için Yunanlıların onlara yardım maksadıyla ilerlediklerine vurgu yapılmaktadır.

Larry Rue tarafından telgrafla gönderilen bir haberde ise; Yunanlıların müttefiklerden aldığı emirle Trakya'yı üç taraftan kuşatmaya hazırlandığı, genel olarak Türklerin ise anlaşmayı imzalama yanlısı olduğunun anlaşıldığı bildirilmektedir. Trakya'nın işgali askeri açıdan daha çok siyasi açıdan utanç verici görünmektedir; çünkü Bulgar ve diğer Slav halklarının Cafer Tayyar'ın arkasındaki safta yer aldığı bilinmektedir. Yunanistan'ın ise Yunanlılar ile mücadele için Bulgaristan'da oluşturulan gruplara karşı savaşma niyetinde olduğunu gösteren bir bildiriye Sofya'ya gönderdiği belirtilmiştir.⁴⁰⁶ Diğer taraftan Türk Hükümeti'nin işgali kabul etmeye niyetli olduğu, Türk polislerinin, askerlerinin, yöneticilerinin Yunan birliklerine yönetimi devralırken yardım ettiğinin görüldüğünü yazmaktadır. İzmir'de önceki Türk Hükümeti Anadolu'daki Büyük Meclise Türklerin ölümüne bir savaş vermesi gerektiğini belirtmiştir. Bu arada Kürt eşkıyaların, Asya yakasında Kilyos yakınlarında yağmalama yapıp, cinayetler işleyerek Boğaziçi'nin Avrupa yakasında, büyük dere yakınlarında faaliyetler göstererek bölgede kol gezen ve her gün Mustafa Kemal Paşa'nın ordusuyla silahlı çatışmaya giren Yunan askerlerinin burnunun dibine kadar gelmeye devam ettikleri ve gittikçe İstanbul'a yaklaştıklarına dair bir haber yayınlanmıştır. Onların Mustafa Kemal Paşa tarafından görevlendirilip görevlendirilmediği hakkında bir bilginin olmadığı belirtilmektedir. Ayrıca eşkıyaların 800 kişilik bir grup olduğunun tahmin edildiği, İstanbul'un kenar semtlerinde beşerli veya onarlı gruplar halinde evlere girdikleri ve yollardaki yayaları ve motorluları soyduklarını eklemiştir. Bölge dağlık bir arazi olması nedeniyle eşkıyaların müttefik kuvvetlerin çok yakınına hiç fark edilmeden yaklaşabildiği ve baskınlar yapabildiğine dikkat çekilmiştir.⁴⁰⁷

İtilaf Devletleri ise çetelerin ortadan kaldırılması için bir seferberlik başlatmaya hazırlanmaktaydı. Gazetenin "Milliyetçiler" diye tabir ettiği Türk kuvvetlerine yardım ve yataklık eden tüm köylerin bombalanacağı veya yakılacağı uyarısını yapacakları

---

⁴⁰⁵ *New York Times*, July 19, 1920.

⁴⁰⁶ *Los Angeles Times*, July 19, 1920.

⁴⁰⁷ *New York Times*, July 19, 1920.

bildirilmektedir. İngiliz torpidoları Karadeniz’de Boğazların girişinde bir Milliyetçi kalesi olan Riva’yı bombalamış, İngiliz torpido gemilerinin Üsküdar Yarımadası’ndaki milliyetçilere rastgele bombalar yağdırdığı belirtilmektedir. Boğaz şehirlerine karşı çetelerin saldırılarını ve Ankara ile İstanbul arasındaki iletişimi kontrol etmek için İzmit’ten Karadeniz’deki Şile’ye kadar bir hat kurmakla beraber İngilizlerin ve Yunanlıların Üsküdar Yarımadası’nı Türk kuvvetlerinden temizlemek için hazırlandıkları belirtilmiştir. Fakat Fransız askerlerinin Yunan konsolosu geçerken bayrağı selamlamaması Yunanlıların protestolarına neden olmuştur. Bu durum, İtilaf Devletleri arasında ayrılık laflarının çıkmasına sebep olmuştur. Lakin Fransız General de Burgon’un özür dilemesiyle konunun uzamadığı bildirilmiştir.⁴⁰⁸ Bununla birlikte Boston’dan Bayan Mary Miney’in 200 yetimin bakımını üstlenmek için niyetlendiği fakat, Konya’daki Amerikalıların yardımının Yunanlıların saldırısı başladığından beri kesildiği bildirilmiştir.⁴⁰⁹ Diğer taraftan Türk kuvvetleri Marmara Denizi’nin doğu ucundaki Bursa’da Yunanlılara karşı atak başlatmıştır. Hareketin İznik’in doğusundaki Mudanya’nın yakınlarındaki Gemlik’te sürdüğü ve önemli bir demiryolu kavşağı olan Eskişehir’e doğru olan Yunan ilerlemesini engellemeye yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Türk kuvvetlerinin İznik’te Rum sivillerin katliamıyla suçlandıkları haberi yer almaktadır.⁴¹⁰

Yunan elçiliği ise, Christian Science Monitor gazetesi temsilcisine şu açıklamalarda bulunmuştur: *“Her ne kadar Yunan elçiliği, İstanbul’un Yunan ordusu hakkındaki söylentilerini reddetse de, Yunan kuvvetlerinin Ön Asya’daki başarılı ilerlemesi sırasında Mustafa Kemal kuvvetlerinden Yunanlı olmadığı düşünülen 15 mahkûmu vurduğu söyleniyor.”* Ayrıca muhabir, daha önce Mustafa Kemal’in ordusunda zorla tutuldukları söylenen binlerce mahkûmun, Yunan kuvvetleri tarafından köylerine geri gönderildiğini ve ürün ekip biçerek huzur dolu yaşamlarına devam ettiklerini belirtmiştir. Bunlara ek olarak, Christian Science’nin temsilcisi aynı zamanda konuşmasına Türk Maliye Bakanı’nın sözlerini de eklemiştir. Maliye Bakanı Reşat Bey, İstanbul gazetesine 11 Temmuz’da şu cümleleri söylemiştir: *“Fransa’daki Spa Konferansı’ndaki delegelerimizin Yunanlıların işgali ile ilgili barış antlaşması*

⁴⁰⁸ **Boston Daily Globe**, July 19, 1920.

⁴⁰⁹ **Los Angeles Times**, July 19, 1920.

⁴¹⁰ **Boston Daily Globe**, July 20, 1920.

*imzalama konusunda yetkisi vardır ancak henüz resmi bir bilgilendirme almadık. Tek bildiğimiz yerel nüfusun artık askeri operasyonlar sırasında rahatsız edilmeyeceğidir.*⁴¹¹

Londra’da The Christian Science Monitor’ın bir temsilcisine birkaç gün önce yapılan resmi açıklamaya göre; Küçük Asya’da Türk milliyetçilerine karşı yapılan Yunan seferinin, istenen tüm hedeflerin sağlanarak tamamlandığı bildirilmiştir. Yunan ileri karakolları şimdi İzmir Sancağının hudutlarının oldukça uzağında yer alıyordu ve son bilgiler yeni Yunan hudutları içindeki Rumların, Yunanlıları kurtarıcılar olarak karşıladıkları, bu hatların dışında, dikkate değer büyüklükteki bir alanda halkın Mustafa Kemal Paşa’yı reddettiği iddiası yer almakla beraber ısrarla Yunan ileri karakollarının korunmasını istedikleri belirtilmektedir. Gazetenin muhabiri; her yerde görülen, Müslüman sakinlerce Yunan birliklerine gösterilen sıcak karşılama arzusu olduğu iddiasındadır. Bursa’da dahi Belediye Başkanı’nın Yunan birliklerini ağırladığı ve Müslüman halkın Mustafa Kemal Paşa’nın istibdadından kurtulmanın sevincini ifade ettiğini ileri sürmektedir. Ayrıca *“tüm koşulların Yunan ordusu ve Yunan askeri yetkililerinin yararına geliştiği, gelecek yıllarda Küçük Asya’daki Yunan seferinin Yunan Başbakanı’nın sabırlı, şerefli ve uzak görüşlü politikasının taçlandırılmasıyla değerlendirileceği”* belirtilmektedir. Muhabir haberin devamında;

“Geçen on beş ay süresince, defalarca, Venizelos İzmir Sancağını elinde tutan Yunan ordusunun, Türk milliyetçilerine karşı bir ilerleyişini haklı gösterebilirdi. Paris’teki Dörtler Konseyi’nin tam rızası ve onayı ile Yunan güçleri İzmir’e çıktıkları ilk günden itibaren Türk askerlerinin çetelerinin tehlikesi altındaydı. Tüm mütareke koşullarının aksine, bazen toplanarak yaklaşık 150.000 kişilik bir ordu kuran bu Türk çeteleri Yunan bölgesinin sınırları dışında bekledi ve her yönde katliam ve terör yarattı. Ancak Yunanlılar müttefiklerin otoritesi ile kendilerine ayrılan bölgenin sınırlarını titizlikle korudular; bu arada Venizelos, bazı çevrelerce üstüne yıkılmış olması gereken büyük baskıya rağmen, sürekli biçimde Yunanistan lehine olumlu bir durum yaratabilecek bir harekette Avrupa’nın elini zorlamayı reddetti.” diye eklemiştir.

Ancak, muhabire göre; En başından beri, Venizelos tüm haklı taleplerini Yunanistan’a vermeye tamamen arzulu olan Müttefiklerce kendi kararlarını zorlamayacakları bir durumda bulduklarında, Yunanistan’ın kendi hakları için bir kez daha savaşmasının

---

⁴¹¹ Christian Science Monitor, July 20, 1920.

gerekeceği günün geleceğini biliyor gibiydi. Dolayısı ile Spa Konferansı'nın toplanmasından hemen önce, Paris'te ısrarla üzerinde durulan "tüm doğu politikası sorununun yeniden değerlendirilmesi" için sahne hazırlanmıştı. İşte tam bu anda Venizelos devreye girdi. Ona göre; *"Yunanistan'ın anında hareket etmeye hazır, iyi-donanımlı bir ordusu vardı. Bu ordu, Türklere karşı yapılacak operasyonlar için, Yüksek Konsey'in emrindeydi. Yunanistan'ın tek beklediği Yüksek Konsey'in kabulü ve onayı idi."* Yüksek Konsey onayını verdi, İzmir Sancağı'ndaki Yunan güçleri Türk milliyetçilerine karşı harekete geçtiler. Bu seferin Küçük Asya'daki nihai anlaşmalar üzerinde ne gibi bir etkisi olup olmayacağı, mevcut paylaşım Yunanistan'ın razı gelip gelmeyeceğini tahmin etmenin imkânsız olduğu belirtilmiştir. Bu aşamada, Venizelos'un politikasının son faaliyeti olan Türk mütarekesi ile Yunanistan'ın payına düşen her şeyi güvence altına aldığı, aynı zamanda kendi konumunu hem yurtiçinde hem de yurtdışında ciddi bir şekilde güçlendirdiği üzerinde durmaktadır. Yunanistan'ın tamamında genel olarak, Venizelos'u bu ülkenin kurtarıcısı olarak görme yönünde, belki de eskiden olmadığı kadar, daha derin bir eğilim söz konusu olduğu aşikârdır.⁴¹²

Bütün bu basın propagandasının yanı sıra Edirne üzerinde uçan uçaklar tarafından şehrin yandığı, Yunanlıların Lüleburgaz'a ilerlediği ve neredeyse hiç direnişle karşılaşmadığını bildirdiği ifade edilmiştir. Başvezir, Türk milliyetçi güçlerine komuta eden Cafer Tayyar'a bir mesaj göndererek, daha fazla kan dökülmesini önlemek için Yunanlılara teslim olmasını istemiştir. Doğu Trakya'nın işgaline devam eden Yunan birliklerinin öncü gruplarının Edirne'ye girişi 21 Temmuz'da duyurulmuştur. Türklerin bir miktar direniş gösterdiği bildirilmişse de Yunanlıların İstanbul demiryolu boyunca doğuya Çerkezköy'e ilerledikleri haberi basında yerini almıştır. Resmî Yunan açıklaması Türklerin Karaağaç'a karşı topçu ateşi başlattıklarını, Yunanlıların ise ağır silahlarla cevap verdiğini bildirmiştir.⁴¹³

Atina'dan bildiren muhabir, Yunanların Meriç Nehri'ni Türklerin camilere yerleştirdiği söylenen makineli silah ve top ateşinin altında geçtiğini bildirmektedir. Günde 30 mil

⁴¹² **Christian Science Monitor**, July 22, 1920.

⁴¹³ **Chicago Daily Tribune**, July 24, 1920.

yol alan ve Bursa'ya ilerlemedeki hızını tekrar eden Tekirdağ kolunun Lüleburgaz'a saldıracağı ve başarılı olursa Kırk Kilise'deki Cafer Tayyar Bey'in arkasından dolaşacak ve ordusunun Bulgar cephesine kaçışını engelleyecektir. Başka bir kolun da Meriç Nehri boyunca ana askeri birliğin Edirne'ye saldırısını desteklemek için Keşan'a ilerlediği belirtilmektedir. Yunanlıların, hala büyük miktarda Rum yaşadığından, şehri bombalamak istemedikleri söylenmektedir. Şimdiye kadar Edirne'deki Rumlara Cafer Tayyar'ın kötü davrandığına dair bir kanıt olmasa da, asker olarak kaydolmaya zorlandığı ve erkeklerin asker olarak alınmadığı köylerde de tazminat ödemeye mecbur bırakıldıkları iddia edilmektedir.⁴¹⁴

Müttefikler Türkiye'ye karşı zafer kazanmış görünüyordular. Türk hükümeti resmi olarak barış mütarekesini imzalamaya hazır olduğunu duyurdu. Dolayısı ile birkaç gün içinde, Osmanlı imparatorluğunda resmen barış hüküm sürmeye başlayacak gibiydi. The Washington Post gazetesi editörü bu düşüncelerini ifade ettiği yazısının devamında

“Barışın Türkiye için çok ağır olduğunu kimse inkâr edemez. Ancak İstanbul'un yozlaşmış ve verimsiz hükümetinin hiçbir dostu yok. Belki finansal varlıklarının sifıra inmesi yerine ciddi bir değişimi arzulanabilecek birkaç Avrupalı finansör dışında kimse, elinden alınabilecek tek bir mil kare toprağın “hasta adam” tarafından yönetilmesini görmek istemiyor. Ancak, onların birçoğu da geçmiş günlerde asıl yatırımlarını misli ile Osmanlı İmparatorluğu'ndan sızdırdığı için, dünya onlara pek fazla sempati göstermeyecek.”

şeklinde bir değerlendirmede bulunuyordu. Ancak ona göre, müttefiklerin sorunları barış mütarekesinin imzalanması ile bitmeyecekti. Silah zoru ile elinde tuttuğu vilayetleri Osmanlı İmparatorluğu'ndan kesmek yeterli olmayacaktı. Kendi ayakları üzerinde durabilecek hale getirilmeleri ve yönetim olanakları sağlanması gerekiyordu. Bu durum, yeni zorlukları beraberinde getiriyordu. Farklı ulusların gelecek düzenleri konusunda kurtarıcıları ile birlik olmaktan uzak oldukları konusu basında yerini almaktaydı. Müttefiklerin bulabildiği tek çözüm eski “etki alanı” sistemine dönmek oldu. Bu doğrultuda Yunanistan'a İzmir ve “iç bölgeleri” ile eski Trakya bölgesi verildi. Fransa'ya Suriye üzerinde manda yetkisi verildi, Büyük Britanya ise Mezopotamya ve Filistin'de görevlendirildi. Ermenistan'ın bağımsızlığı ilan edildi, ancak arkasında bunu işler kılacak bir güç olmadığı sürece, bu yalnızca kâğıt üzerindeki bir garanti olarak

---

⁴¹⁴ **Boston Daily Globe**, July 25, 1920.

kalacaktı. Washington Post'un editörü; Türk hâkimiyetinden "kurtarılan" ırkların hiçbirinin kurtarıcılarını karşılamakta aşırı bir heyecan göstermediklerini belirtmekteydi. Ayrıca, Küçük Asya'daki Yunan yetkisinin yalnızca silahları ve güçlerinin yettiği yere kadar ulaşabildiğini, Helen krallığının silah altında 300.000 askeriyle şu ana kadar operasyonlarında başarılı olsalar da bunun kesinlikle basitçe bir "ezip geçmek" olmadığını ve sonunun henüz ufukta görünmediğini söylemekteydi. Ancak, her koşulda, Türk milliyetçilerinin direnişinin, müttefiklerin Yunanistan'a olan tam desteğini güvence altına aldığı yorumunda bulunmaktaydı.⁴¹⁵

Buna karşılık Yunanlılar Edirne'ye karşı ağır saldırı başlatmış, şehri sarmayı hedeflemekteydi. Cafer Paşa'nın Edirne'deki sivil halkı tahliye ettiği bildirilmekle beraber, Yunanlılar top ve makineli tüfek ateşi altında Meriç nehrini geçmekteydi. Yunanlılar İstanbul ve Kırk Kilise arasındaki kavşak noktası olan Babaeski'yi alıp, Kırk Kilise ve Edirne'ye doğru kuzeyden ilerlemektedir. Çatalca'nın Türk komutanı bu yönde Yunanlılara zayıf bir direniş olduğunu bildirmektedir.⁴¹⁶ Atina gazetelerince yapılan duyurulara göre ise; Yunanlar Edirne'yi almış, Kral Alexander'ın Edirne'ye girmesinin beklendiği ifade edilmiştir. Cafer Tayyar'ın teslim olmaksızın kendini öldüreceğini ifade ettiği belirtilmiştir.⁴¹⁷

Resmi bir bilgiye göre Edirne'nin alınması Cafer Tayyar'ın ordularına karşı beş günde tamamlandığı haberi basında yerini almıştır. Haberin devamında "*Planlanan düzende yapıldı; Trakya, Meriç ve Rodos'taki askerler birleşti, hızlı bir şekilde ilerledi ve düşmanı dağıttı. Türkler silahlarını atarak panik içinde kaçtılar ve arkalarında erzaklarını, silahlarını ve cephanelerini bıraktılar. Türk kumandan Edirne'den kaçtı*"⁴¹⁸ şeklinde ifadelerle yer verilmiştir.

Bununla birlikte Trakya'dan ulaşan bilgilere göre, Türk komutanlar ve Edirne'deki sivil ve dini liderler Karaağaç'taki Yunan komutanını ziyaret ederek, yirmi dört saatlik bir

---

⁴¹⁵ **The Washington Post**, July 25, 1920.

⁴¹⁶ **Chicago Daily Tribune**, July 26, 1920.

⁴¹⁷ **Boston Daily Globe**, July 26, 1920.

⁴¹⁸ **The Atlanta Constitution**, July 27, 1920.

ateşkes sağlanması durumunda Edirne'yi teslim etmeyi önerdikleri ancak Yunan komutanın bu talebi reddederek, askeri operasyonların sürdürülmesini emrettiği belirtilmektedir. Edirne'de şiddetli çatışmalar devam ederken, aynı zamanda mayınlanmış olan ana köprü üzerinde bir baraj kuran Cafer Tayyar, Yunanlıların geçmesine engel oluyordu. Bazı devriye birliklerin yukarıdaki veya aşağıdaki birkaç noktadan karşıya geçme girişimleri ile savunuculara güçlük çıkardıkları ifade diliyordu. Diğer taraftan Papa Sachtoris, Yunanlıların Trakya genel valisi olarak atandı ve şu anda Tekirdağ'da, birkaç Yunanlı ve Türk, bir Ermeni ve bir Yahudi'den oluşan ve dini önderler tarafından desteklenen bir idari konsey altında hükümeti organize etmektedir. Marmara Adası Kral Aleksandr adına işgal edildi ve altı Yunanlı, üç Türk ve bir Yahudi'nin yönetimi altına verildi.⁴¹⁹ Yunan Kralı Aleksander'ın Edirne'ye girmesi büyük bir gösterinin merkezi oldu. Şehir yüzeysel bir yangından zarar gördü. Yunanlılar Edirne'ye girmeden önce, şehri tamamen çevreledi. Şehri elinde bulunduran Türk milliyetçi güçlerinin komutanı Albay Cafer Tayyar şehri boşaltacakları sözünü verdi. Ancak Yunanlılar bu teklifi reddetti ve Türkleri yok ederek, onların çoğunu tutuklayarak ve mühimmatını ele geçirerek çökertme hareketlerine devam ettiler.⁴²⁰

Türk barış koşulları altında ilerleyen Yunan birliklerinin işgal etmediği yer olarak, yalnızca doğu Trakya'nın doğusunda Kırkkilise çevresi kalmıştı. Buradaki Rumların Türk lider Albay Cafer Tayyar ve kadrosunun Edirne'de tutuklandığı haberi ile coşku içinde oldukları, Cafer Tayyar'ın alınmasının doğu Trakya'da Yunan işgaline karşı Türk direnişinin sonu olacağı belirtilmektedir. Ancak, Kırkkilise'nin hemen yakınlarındaki bölgede biraz direniş beklenmekle beraber, Albay Tayyar'ın güçlerini kendi kişisel etkisi ve otoritesi ile kurduğu söyleniyordu ve Edirne'de komutanları ile birlikte tutuklanan adamlarından başka, doğu Trakya'da onun yerine geçecek olası bir liderin bulunmadığına inanılmaktaydı. Güçlü liderlik olmayınca, halen Kırk Kilise etrafında yoğunlaşan Türklerin, Yunanlılar karşısında Edirne, Marmara Denizi'nin Avrupa kıyısı ve Karadeniz kıyısından ilerlemesine zayıf bir direnişten daha fazlasını gösteremeyeceği düşünülmektedir. Trakya'da Türk milliyetçilerin yanı sıra, Küçük Asya'da Mustafa Kemal'in barış mütarekesinin koşullarına direnişinin etkili bir şekilde kırıldığına, Türk

---

⁴¹⁹ *Chicago Daily Tribune*, July 27, 1920

⁴²⁰ *New York Times*, July 28, 1920.

sorusunda temel tehlike noktası olarak Ermenistan'ın kaldığına dikkat çekilmektedir. Diğer taraftan basında Türk Hükümeti'nin, Cafer Tayyar veya Mustafa Kemal Paşa ile hiçbir bağlantısı olmadığını belirtmesine rağmen, bunların faaliyetlerinin İstanbul tarafından beslendiği ve cesaretlendirildiğinin düşünüldüğü üzerinde durulmaktadır. Bu nedenle milliyetçi direnişin kırılması ile Türklerin imzalanmak üzere olan mütarekenin koşullarına direnmeden uymak dışında bir seçeneği kalmayacağı fikri söz konusu edilmektedir.⁴²¹

Yüksek Konsey'in onayı ile hareket eden, İzmir Sancağı'ndaki Yunan güçlerinin, Türk milliyetçilerine karşı harekete geçtiği, yaklaşık üç hafta sonra milliyetçi güçlerin sancağın sınırlarının çok ötesine kadar olan bölgeden çıkartılarak ve tüm hedefler sağlanarak, Küçük Asya'daki Yunan seferinin resmen bittiği duyurulmaktadır. Bu arada, Yunanlılar operasyonlara başlamadan yalnızca birkaç hafta önce, Fransız basınının Türk mütarekesinin müttefiklerin asla kabul edemeyeceği bir bedel karşılığında ancak uygulanabileceğini duyurduğu bir zamanda, Yunan ordusunun içeri girdiği ve sorunu üç haftadan kısa bir sürede çözdüğü okuyuculara iletilmektedir. Ayrıca, Küçük Asya'da müttefik talepleri bu şekilde uygulamaya sokulduktan hemen sonra Yunan askeri yetkilileri dikkatlerini Trakya'ya çevirdiler. Kısa bir süre sonra, bir Yunan resmi bildirisi ile tüm hedeflere ulaşılarak, seferin neredeyse bitmiş olduğu duyurulmuştur. Yunanlıların, bölgedeki Rumlarla yaptıkları işbirliği ile her yerde başarılı oldukları ve bir aydan kısa bir sürede Türkiye ile ilgili olarak Müttefiklerin otoritesini yeniden tamamen kurdukları⁴²² iddia edilmektedir.

Yunanlıların, milliyetçi lider Mustafa Kemal'in ordusu dağıldıktan sonra, kendi hatlarındaki bölgede ortaya çıkan katliamlar ve genel kargaşadan dolayı Anadolu'daki etkinliklerini artırdıkları ifade edilmiştir. Yunanlıların Edirne'yi işgalinden kısa bir süre sonra esir alınan Türklerin Trakya'daki direnişçi lideri Albay Cafer Tayyar'ın Kral Alexander'la beraber savaş gemisine binmesinin beklendiği⁴²³ basında yerini almıştır. Bununla birlikte Türk milliyetçilerinin Küçük Asya'da altmış millik bir cephe boyunca

---

⁴²¹ **Christian Science Monitor**, July 29, 1920.

⁴²² **Christian Science Monitor**, July 30, 1920.

⁴²³ **New York Times**, August 2, 1920.

Yunanlılara karşı şiddetli bir saldırı başlattığı, savaş hattının Bağdat demiryolu boyunca Kütahya'dan Simav'a kadar uzandığı bildirilmektedir. Anadolu'daki Yunan güçleri Trakya'dan takviye edilmekle beraber İngiliz müfrezeleri ile birlikte İzmit'ten Adapazarı'na doğru doğru ilerledikleri haber verilmektedir. Burada Yunanlılar ve İngilizlerin Anadolu ve Karadeniz limanlarından hareketle İzmir bölgesindeki Türk hareketine karşı birleşeceği, demiryollarını alacağı ve tüm stratejik noktaları işgal edeceği izleniminin uyandığı belirtilmektedir. Türk milliyetçi güçlerinin, işgal bölgelerinin ilerisine ilerleyen Yunan birliklerine karşı, İzmir'in yaklaşık 110 mil kuzeydoğusunda olan Simav'da amansız bir çatışmaya girdiği ve çok kısa bir süre sonra Yunanlıların geri çekilmek zorunda kaldığı, 50 ölü ve 100 yaralı bıraktıkları bildirilmektedir. Ayrıca üç hafta önceki Yunan zaferlerinden sonra toparlanan milliyetçi güçleri kırmak için Yunanlıların Simav'a ilerleyişinin sonucu olarak, milliyetçiler tarafından yeni operasyonların başlatıldığı söylenmektedir.⁴²⁴ Yunanlılar ise, Mustafa Kemal'in milliyetçi güçlerine karşı yeni bir Anadolu taarruzuna geçti. Yunanlılar'ın üç kolu hava radarları, yeterli topçu ve zırhlı araçları ile Bandırma, Bursa ve Balıkesir'den geçerek görünüşe göre Bağdat demiryolu üzerinden ilerlemeye niyetli oldukları duyurulmaktadır. Anadolu demiryolunu müdafaa eden Kuvayı Milliye'nin sayısının yaklaşık 20.000 olduğu tahmin edilmektedir.⁴²⁵

Atina'dan dünya basınına duyurulan haberde ise; Yunanlıların Anadolu'da Simav yakınlarındaki Demirci köyünü de alarak kaybettikleri toprakları tekrar işgale başladıkları ve Türkleri takip ederek Uşak'ın işgalinin de yakın olduğunun tahmin edildiği bildirilmektedir. Yunanlıların Mustafa Kemal Paşa'nın birliğini dağıtmaya kararlı görüldüğü ve ön birliklerinin tamamını gittikçe içerilere doğru ilerlettiği belirtilmekle beraber Yunanistan'ın gerekirse, Trakya ve Anadolu'daki asker sayısını 200.000'den fazlasına çıkaracağı öngörülmektedir. Yapılan açıklamalara göre, Yunanistan'ın İstanbul'u işgalinin kabul edilmediği, Başbakan Venizelos'un kendilerine teklif edilse bile, uluslararası kıskançlığı artıracığını düşündüğü için İstanbul'u fethetmekte bir kaç yıldır isteksiz olduğu belirtilmektedir.⁴²⁶ Babıali çevrelerince Fransa

---

⁴²⁴ **Chicago Daily Tribune**, August 5, 1920; **The Hartford Courant**, August 5, 1920; **Boston Daily Globe**, August 5, 1920.

⁴²⁵ **Boston Daily Globe**, August 6, 1920.

⁴²⁶ **New York Times**, August 9, 1920.

ve İtalya'nın, halifeliğin Yunanlılarca işgalinin Müslüman topraklarda Hristiyanların katliamına yol açabileceği gerekçesi ile İstanbul'un işgalinde İngilizlerin yerini Yunanlıların almasına karşı olduğu ifade edilmektedir.⁴²⁷

Paris'te Başkan Venizelos'a suikast girişimi nedeniyle neredeyse bir hafta geciktikten sonra Türk barışının imzalanmasının İzmir'deki kutlamalarının yapıldığı, Yunan kurallarının hüküm sürdüğü bu şehirde Venizelos'a karşı olan kimsenin yaşamadığı söylenerek hiçbir olay olmadan gerçekleştiği bildirilmektedir. Muhabirin İzmir sakinleri ile yaptığı görüşmelerde Yunanlıların Anadolu'yu Bolşevik etkisinden uzak tutacağı umudunu taşıdıkları eğilimi olduğu belirtilmektedir. Ayrıca haberin devamında yakıcı güneş altında hasat işlerine devam eden Türk köylüleriyle görüşüğünü söyleyen muhabir, onların hiçbirinin Yunanlıları limanın dışına çıkarma arzusunda olmadıklarına⁴²⁸ dair iddiasını okuyuculara iletmektedir. Başbakan Venizelos'un Anadolu'daki cephede bir ön araştırma yapmak adına İzmir'e gitmek için Atina'dan yakın zamanda ayrılmayı planladığı bildirilmektedir.⁴²⁹

Ayrıca milliyetçilere karşı Yunanlıların da harekete geçtiği bildirilmiş, Türklerin Bursa'nın 80 mil güneydoğusundaki Kütahya'yı ve Kütahya'nın da 50 mil güney doğusundaki Afyonkarahisar'ı boşalttıkları ve Yunanlıların da Türklerin boşalttığı yerlere girdiği söylenmektedir.⁴³⁰ The Washington Post askeri uzmanı tarafından yapılan değerlendirmede; Mustafa Kemal Paşa'nın emrindeki Türk milliyetçilerinin üç cephede müttefik güçlerin birliklerine direndikleri belirtilmektedir: Bunlardan birincisi; Karadeniz ve Marmara Denizi kıyıları, ikincisi Yunan birliklerinin İzmir'den ilerlemekte ve saldırıda olduğu Küçük Asya'nın ortaları; üçüncüsü ise sürekli Türk saldırılarına rağmen Fransızların kendi payları için savaşmakta olduğu İskenderun Körfezi çevresi. 6 Eylül'de Karadeniz sahilinde İnebolu yakınlarına bir Yunan bölüğünün çıkartılmakta olduğu, hedefin oradan Ankara'ya ilerleyip, o bölgede bir "Yunan Cumhuriyeti" kurmak olduğunu yazmaktadır. Böyle bir operasyonun yolların

---

⁴²⁷ **Chicago Daily Tribune**, August 17, 1920.

⁴²⁸ **New York Times**, August 21, 1920.

⁴²⁹ **Chicago Daily Tribune**, September 4, 1920.

⁴³⁰ **New York Times**, September 6, 1920.

en kötü olduğu dağlık bölgelerden içeri 150 millik bir ilerlemeyi gerektirdiği, diğer müttetik güçlerine güvenilemeyeceğinden, bu tür bir girişim için bir bölük askerin ufak bir güç olarak görüldüğü yorumunda bulunmaktadır. Ona göre; gerçekten de bu çıkartma yapılmış ise, Karadeniz kıyısına komşu bölgeyi kontrol etme amaçlı olması gerekirdi, Ankara'ya yürüyüş ise Marmara Denizi'ndeki İzmit'ten yapılsa daha etkili olurdu, zira aşılacak mesafe aynı olmakla beraber Yunanlılar ilerleme ve iletişimleri için demiryolunu ve en az iki karayolunu kullanabileceklerdi. Ayrıca, Yunanlılar yakın zaman önce İzmit'e beş sevkiyat ile birliklerini çıkarttılar ve bu cepheyi, birlikleri Arapların başkaldırısını bastırmaya yardımcı olmak üzere Mezopotamya'ya gönderilen İngilizlerden aldılar. Yunanlıların İzmir cephesinden ilerleyişleri, milliyetçilerin İzmit'in güneyinde yer alan bölgeyi tahrip etmelerine neden oldu ve çok sayıda Yunanlı ve Ermeni göçmen İzmit'e kaçtı ve burada Yakın Doğu'ya yardım amacıyla olan Amerikan komitesinin bakımı altında yer aldıkları belirtilmektedir.

Askeri uzman yazısının devamında *“İzmir cephesinde Yunanlılar çok önemli ilerlemeler gerçekleştirdi; milliyetçiler ise, bir rapora göre 80 top kadar, silah ve cephane tedarik etmelerine rağmen, Yunanlılara etkili bir direnç gösterebilir görünmüyorlar, güçlerini geri çekildikçe köyleri talan etmek ve yakmakta kullanıyorlar”* şeklinde yorumluyordu. Fransızlar ve İngilizler Küçük Asya'dan kendi yardım görevlilerini geri çekerken, iki Amerikalı kadın Karadeniz'deki Samsun'dan karayolu ile oradaki yetimleri korumak amacıyla Konya'ya, gitmek üzere, İstanbul'dan ayrıldı. Washington Post'un askeri uzmanına göre; Türk milliyetçilerini temelli yenmek için en iyi şans onlara karşı Türkleri ayaklandırmakta yatıyordu. Bunun için, milliyetçilerin kendilerine erzak toplayışları, erkek nüfusun orduya katılmasında kullandıkları yöntem ve ülkeyi tahrip edişlerinden doğan husumet yardımcı olabilirdi. Ayrıca Avrupalı ülkelerin ekonomik durumları nedeni ile Yunanistan dışında hiçbirinin gücünün Küçük Asya'ya büyük ordular göndermeye yetmeyeceği görüşündedir. Yalnızca Yunanlılar Küçük Asya'nın tamamını işgal edebilecek kadar büyük birlikler sağlayabilirdi. Bu nedenle mevcut durumun süresiz olarak devam edeceğini öngörüyordu.⁴³¹ Buna karşılıklı Türklerin beklenmedik direniş Eskişehir bölgesinde

---

⁴³¹ The Washington Post, September 15, 1920.

Yunanlıların ilerlemesini durdurdu. Fransız ve İtalyanların da bu bölgede Yunanlıların daha fazla ilerlemesine karşı olduğu bildiriliyordu.⁴³²

İstanbul'daki Yunan Yüksek Komiseri, Başkan Venizelos'un Yunan ordusunun işgal ettiği İstanbul'u müttefiklerden teslim almak istediğini ve Pontus Rum idaresi altında özgür bir şehir yapmasına ve Yunanlıların Anadolu'da operasyonlarına devamına izin verilmesini beyan etmiştir. Müttefikler henüz bu taleplere cevap vermemesine rağmen İngiliz çevrelerinde bu cevabın olumsuz olacağına inanıldığı üzerinde durulmaktadır. Yunan Yüksek Komiseri'nin açıklamasına yer verilmiştir:

*“Yunanlar Afyon-Karahisar'a kadar ilerlemeye devam etmeli ve Bağdat tren yolu hattında bizim hükmümüzde olmalı. Bizim cephelemizi korumamız zordur ve yağacak yağmurlar tren yolunun kontrolü olmadan askerlerimize erzak sağlamamızı bizim için neredeyse imkânsız hale getirecektir. Bolonya Konferansı'nda kabul edildiği gibi şuan saldırıdan vazgeçilmesi tüm Anadolu seferinin başarısızlıkla sonuçlanması olacaktır.” dediği gazetelerde yerini almıştır.*⁴³³

Bir Yunanlı banker Christian Science Monitor'de yayınlanan mektubunda şunları söylüyordu: “Kurtarıcılara olan kalpten minnetlerinin yanı sıra, Türk yularından kurtulanların içten sevinç ve coşkusu Yunan askerlerinin Edirne'ye ilk girişindeki çılgın tezahürat ile ifade edildi. Bu minnet yeni serbest bırakılan Trakyalıların Yunan ordusuna gönüllü olarak katılması ile daha belirgin bir şekilde ifade edildi. Yalnızca bir ay önce, beyaz ve mavi renkler hiçbir yerde görülüyordu. Bugün şehrimiz beyaz ve mavi bayraklar içinde yüzüyor. Sivil yetkililer yeniden düzenleme işini şevkle hızlandırdılar. Ancak bunun için çok zaman gerekiyor. Tüm halk Yunan ordularının davranışından ve kurulan düzen ve kamu güvenliğinden memnun. Yunan yönetiminden tamamen memnun olan Müslümanlar, Yahudiler ve Ermeniler tüm ulusal ve dini kutlamalara memnuniyetle katılıyorlar.”⁴³⁴

W. Crawford Price'in beyanına göre ise, Küçük Asya ve Trakya'da Türk mütarekesinin koşullarını uygulamak için Helen ordusu tarafından gerçekleştirilen operasyonların sonu geldi. Küçük Asya'da istikrarlı koşullar tesis edilene kadar, Yunan güçleri ile Türk milliyetçi ordusunun az çok dağınık güçleri arasından dağınık çatışmalar ihtimali

⁴³² **The Washington Post**, September 19, 1920.

⁴³³ **Chicago Daily Tribune**, September 20, 1920.

⁴³⁴ **Christian Science Monitor**, September 29, 1920.

olmasa da, mümkün olduğu muhakkaktır; ancak, London Observer'ın çok doğru bir şekilde “düzenli, emin ve ustalıklı” olarak tanımladığı bir işleme, Yunanistan'a verilen bölgeler artık kesinlikle Yunan kontrolü altına girdi. Bununla birlikte Yüksek Konsey adına Türk mütarekesinin sunulduğu gün, amacı için yaygın Genç Türk organizasyonundan yararlanan bir Türk subayı olarak gösterilen Mustafa Kemal'in emri altında Küçük Asya'da bir milliyetçi yönetimin kurulmasına olanak sağladığı ifade edilmektedir. Mustafa Kemal'in yeniden Türk köylülerini askere alıp eğitimli, kısmen eğitimli ve eğitimsiz gruplardan oluşan bir ordu oluşturarak, onları Anadolu'nun her tarafına saçılmış vaziyette duran eski Türk ordusunun kaynakları ile teçhiz ettiği bildirilmektedir. Haberin devamında;

“Mustafa Kemal görünüşte İstanbul'la bağlantılarını kesti, muzaffer müttefiklere başkaldırdı ve bir diktatörün güçlerini kullanarak, istekli veya isteksiz fark etmeksizin insanları kendi otoritesi altına çekti. İsyan telkin etti, muzaffer güçlere karşı olan her hareketle beraber hareket etti ve Türk mütarekesinin koşulları açıklandığında, onların uygulanmasına aktif direniş göstermeye hazırdı. Ağırıklı olarak, milliyetçi zehir İngiltere ve Yunanistan'a yönelikti; İtalya Mustafa Kemal'in ellerinde teveccüh aradı ve buldu ve Fransa kendisi ile Kilikya'da bir ateşkesine ulaştı”

diye belirtilmektedir. Temmuzun ilk yarısında ise, Küçük Asya'da milliyetçilerin hareketlerinin büyüüşü ve İzmir çevresindeki bölgelerde Yunan güçlerine olan saldırıların gücü Yüksek Konsey'in ciddi endişesine neden oldu ve İstanbul'daki General Milne'nin durumun olası gelişmelerini yeterince tahmin edememiş olduğu iddia edildi. Diğer taraftan Venizelos, Mustafa Kemal'in niyetleri hakkında yanılığ içinde değildi. Küçük Asya'daki Yunan güçlerine karşı tehlike ile başa çıkmak ve konferans tarafından Yunanistan'a verilen toprakları güvenceye almak için planlarını sessizce olgunlaştırıyordu ve Londra'da Lloyd George ile özel görüşmelerinin ardından, Hythe'de İngiliz ve Fransız başbakanlarının toplantısında öne çıkarak, Yunan ordusunun kullanımı ile mütarekenin olduğu gibi uygulanmasını sağlamak için bir teklif sunmuştu.

Bu teklif İngiltere ve Fransa tarafından, büyük olasılıkla 20 Haziran'da, İtalya ve diğer mütteliklerin onayına bağlı olarak kabul edilmişti. Karar İngiliz basını tarafından evrensel bir biçimde kabul gördü. Şu zamanda Anadolu'daki durum pek cesaret verici değildir. Milliyetçi güçler İzmit Yarımadası (İngiliz) ve İzmir bölgesi (Yunan) dışında

eyaletin tamamını işgal etmiştir. Bu bölgedeki İngiliz birliklerinin birkaç şiddetli saldırıya uğradığı ve İzmit Yarımadası'nda yakın zaman önce olan bir çatışmada İngiliz kayıplarının 15 ölü ve 23 yaralıya ulaştığı belirtilmektedir. Yunan ilerleyişi ile ilgili basında yer alan değerlendirmede; *“Yüksek Konsey'in kararı ile İzmir bölgesinde harekete geçen Yunan ordusu, General Paraskevopulos'un komutası altındaki 90.000 askerden oluşmaktadır. Bahardan beri acil durum için hazır ve gerçekleşmesi kaçınılmaz olan çarpışmanın yer alacağı alan için özellikle önemli olan hatlarda organize olmuş şekilde beklemekteydi. İyi bir topçu gücü vardı (özellikle dağ bataryaları), güçlü süvari gücü ve normalden fazla piyadeleri vardı.”* İlerleyiş iki kol halinde planlanmıştı, biri doğuya diğeri ise kuzeydoğuya hareket edecekti, ilk hedef Salihli-Akhisar-Alaşehir-Kırkağaç hattı idi. Ayrıca, İzmit'teki İngiliz sevkiyatlarından bir Yunan bölüğü de karaya çıkmıştı. Mustafa Kemal Akhisar-Salihli hattına büyük güçler yığılsa da Yunanlıların ondan önce davranarak ilk darbeyi vurduğu belirtilmektedir. Seferin ilk büyük savaşı Alaşehir'de meydana gelmişti. Bu arada, İzmit'i elinde bulunduran İngiliz Hint birliklerine yapılan Türk saldırılarının hepsi püskürtüldü ve 600 esir alındı, İngilizler yine donanma desteği aldılar. Yunan güçleri de bu bölgedeki savunmaya katıldı. Daha sonra Balıkesir'e saldırmaya hazırlandılar. Balıkesir stratejik önemi olan bir konumdaydı ve milliyetçilerin onu ellerinde tutmak için tüm çabayı gösterecekleri aşikârdı. Ancak onlar Yunanlılar tarafından takip ediliyordu ve Balıkesir'in güneyinde sert bir çatışma yaşandı. Yunanlılar cepheden saldırıp, doğuya da bir kol ilerletince, sonuçta “ciddi kayıplar veren” Türklerin hızla kaçmak zorunda kaldıkları bildirilmiştir. Türk güçlerinin tamamen dağılmış ve düzensiz bir halde Bursa'ya doğru kaçtıkları bilgisinin alındığı belirtilmiştir. Balıkesir'in düşüşünün Yunan ilerleyişinin ikinci parçasını tamamladığı söylenmektedir ve Türklerin kuzey cephesindeki bozgunun artık tamamlandığı bildirilmektedir.⁴³⁵

Balıkesir ele geçirildikten sonra, seferde ilgi Bandırma ve Bursa şehirlerine odaklanmış oldukları görülmektedir. Bunların biri İzmir demiryolunun Marmara Denizi'nde bitiş noktası, diğeri ise Türk İmparatorluğu'nun eski Asya başkenti ve tüm Müslümanlar tarafından çok saygı duyulan bir yer olduğu bilinmektedir. Türkler Balıkesir'den Bursa'ya doğru geri çekilmişti ve kuşkusuz orada katı bir direniş göstermeye

⁴³⁵ **Christian Science Monitor**, October 18, 1920.

kararlıydılar, ancak tam bu kesişme noktasında İngilizlerin Yunanlılarla olan işbirliğinin ağırlığını hissetmeye başladılar. 25 Haziran'da, Mudanya İngiliz filosunun da yardımı ile direnişsiz olarak işgal edildi ve oraya çıkartılan birlik Bursa'ya doğru ilerlemeye başladı. 3 Temmuz'da, Yunanlılar, İngiliz ve Yunan donanma unsurlarının kontrolü altında, Bandırma'ya indi. Şehir duvarlarına beyaz bayrak sallanmaya başlamıştı bile. Birlikler süratle güneye ilerlediler, burada, üç buçuk gün süren bir operasyon sonrasında, İzmir'den ilerleyen ordunun öncü birlikleri ile buluştular. W. Crawford Price, Yunan seferine ilişkin hikâyesine şöyle devam ediyordu:

“Yunan yetkililer Bandırma'ya vardıklarında halkın tüm kesimleri tarafından sıcak bir şekilde karşılandılar, Türk sakinlerin Kemalist rejimin gidişi hakkında sevincin ifadesinde en az konuşanlar olmadığını görmek ilginçti. Yunan güçlerine eşlik eden muhabirler Yunan askerlerin Müslümanlara karşı baştan sona iyi davranış ve yaklaşımını ifade etmekte birlik içindeydiler. Hiçbir ırksal kin emaresi yoktu ve yerel yetkililerden çoğunlukla Yunan işgali altında görevlerine devam etmeleri isteniyordu.”⁴³⁶

Operasyonların gidişatına ilişkin kapsamlı bir çalışmada, The Times muhabiri de, *“Soma'dan Balıkesir'e kadar yürüyüp, savaştılar. Bu yedi günü peynir ekmek, bazen de zeytin ve soğan ile beslenerek geçirdiler; hepsi kendinden son derece emin görünüyordu, insan hala basına 'Levanten Yunanlılar' ve onların 'erkeklik eksikliği' hakkında yazılar yazmakta olan, eski Türk hayranı ekolün hiç kendi evinde bir Rum köylüsünü veya adalısını görüp görmediğini merak etmeden geçemiyor”⁴³⁷* diyerek Yunanlılara ve bölgede yaşayan Rumlara dair övgü dolu ifadelerle yer vermektedir. Bu zamana kadar, Türk kuzey ordusuna ait tüm savaş malzemesinin ele geçirildiği, Yunan yetkililerin esir alınan Türklerin Mustafa Kemal tarafından zorla silah altına alındıklarını öğrendiğinde, serbest bırakılarak köylerine geri gönderilmelerini sağladıkları ile ilgili haberler alındığı belirtilmektedir. Diğer taraftan milliyetçilerin savaşmalarının bekleneceği şehirlerin başında yer almasına karşın Bursa'nın düzensiz Türk birlikleri tarafından terk edilmek üzere olduğu ve neredeyse hiç uğraşmadan alınabileceğinin söz konusu olduğundan bahsedilmektedir. İngiliz ve Yunan müfrezelerinin 8 Temmuz'da şehri ele geçirdikleri ifade edilmekteydi. Haberin devamında oldukça çarpıcı ifadelerle yer verilmektedir:

⁴³⁶ **Christian Science Monitor**, October 19, 1920.

⁴³⁷ **The Times**, October 18, 1920.

“Böylece İslamiyet’in kutsal şehri aşağılayıcı bir biçimde ‘gavurlara’ terk edildi, onunla birlikte milliyetçi ordu da düzenli bir savaş gücü olarak yok oldu. Küçük Asya’da Yunan ordusunun temel operasyonları Bursa’nın düşüşü ile sona erdi. Tehlikeli askeri operasyonlar gibi bir şey yapmaktan tamamen aciz olmakla birlikte, elbette milliyetçilerin dağlardaki süratlerine odaklanarak Yunan hattının çeşitli noktalarına münferit saldırılar gerçekleştirmesi hala mümkün. Ancak bunlar yalnızca geçici bir önemde olacaktır ve seferi bu kadar hızlı ve iyi bir şekilde sonuçlandıran Yunan kurmayına asla yansımacaktır.”⁴³⁸

W. Crawford Price’in iki gündür devam eden yazısının üçüncü kısmı 20 Ekim’de yayınlanmıştır. Burada, “sonuç olarak genelkurmayın hayranlık uyandıran cesareti ve kapasitesi ile Yunan askerinin bireysel ve toplu cesareti sayesinde, Küçük Asya’daki bireysel operasyonların kolay ve inanılmaz başarılı olduğunu ve Trakya’daki seferin de bir “yürüyüş” gibi gerçekleştiğini” ifade ediyordu. İşgal sonrasında Yunanlılarca büyük miktarlarda savaş malzemesine el konulmuştu. Edirne’de Türkler tarafından büyük miktarlarda savaş ganimeti terk edildiği, teslim olan sakinlere bir zarar verilmediği belirtilmektedir. Trakya’da ise, Anadolu’da olduğu gibi, tarafsız gözlemcilerin Yunan işgal ordusu tarafından Türk halkına gösterilen adalet ve ilgiye şahit olmak için yarıştıklarını yazmaktadır. Price değerlendirme yazısının devamında;

“Yüksek Konsey tarafından Venizelos’un teklifinin kabul edildiği öğrenildiği zaman bolca dile getirilen endişeler, hazırlıkların yeterliliği ve bunların nasıl uygulandığı anlaşıldıkça sessizleşti, seferler genel bir övgü korosu ile tamamlandı. Mustafa Kemal’in kalabalıklarını on günde çöktürmek ve dağıtmak, Cafer Tayyar’ın güçlerini bunun yarısı kadar bir zamanda dağıtmak mükemmel bir kurmay çalışmasının kanıtıydı, hayranlık uyandıran cesaret ve disiplin ve dayanma gücüne sahip birliklerce de ustalıklarla gerçekleştirildi. Bu Büyük Yunanistan’ın tarihine çok iyi bir ön yazı olacaktır”

şeklinde tarafsızlıktan oldukça uzak ifadelerle yer vermiştir.⁴³⁹ Hartum’daki Yunan cemaatinin ise birkaç gün önce Türk Barış Mütarekesi’nin imzalanmasını Yunan Kilisesi’nde yapılan ayinin ardından Yunan Kulübü’nde bir resepsiyonla kutladığı okuyuculara iletilmektedir. Küçük Asya’daki Yunanlılar ve Ermeniler, Venizelos’a hayranlık ifadelerini belirtmiş ve yakın zaman önce onun hayatına karşı yapılan suikast girişiminden dolayı Ermeni cemaatinin üzüntüsü ifade edilmiştir. Gelecek bir Rum-

⁴³⁸ **Christian Science Monitor**, October 19, 1920.

⁴³⁹ **Christian Science Monitor**, October 20, 1920.

Ermeni ittifakı üzerinde durularak Küçük Asya'daki ortak davalarında arkadaşça işbirliği için birçok güvence verilmiştir.⁴⁴⁰

Yunanlıların Asya'da Türk birliklerine karşı mücadele ettiği iki savaş hakkında bütün detaylar basında yerini almıştır. İzmir bölgesinde 3 hafta süren ve Trakya bölgesindeki 5 günlük savaş, askeri açıdan bakıldığında çok önemli bir yere sahip olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Yunan ordusunun her hareketini simgeleyen en iyi liderlik, en iyi grup çalışması, cesaret, enerji ve kaynakların hak ettikleri gibi bir karşılamayı beraberinde getirdiği ifade edilmiştir. Diğer taraftan Yunan ordusunun başındaki kişilerin başarısının arkasında “Yunan kuvvetleri tarafından işgal edilen bölgelerde görünen cömertlik, iyi niyet ve başarılı bir devlet adamı olma özelliğinin var olmasının etkili olduğundan” bahsedilmektedir. Bir muhabir Yunan kuvvetlerinin Bandırma'ya girişini belirterek, insanlar tarafından nasıl karşılandıklarını anlatır. Türkiye'de oturanların Kemalist rejime geçişte mutluluklarını saklayamayacak kadar çok konuşmaları çok ilginç bir durum olarak görülmüştür. Yunan kuvvetlerine eşlik eden bir grup basın mensubunun, Yunan askerlerinin Müslümanlara karşı olan iyi huy ve davranışını tespit ettiklerine dikkat çekilerek kamuoyunda Yunanlılara karşı sempatinin arttırılmasına çalışılmaktadır. Tekirdağ'da hem Müslümanlar hem de Hristiyanların, Yunanlıların işgali ve Türk rejiminin çöküşü üzerine samimi itiraflarda buldukları iddia edilmektedir. Muhabir bu konudaki yorumunda Yunan yetkililerin, kendilerini ülkeyi garanti altına alabilecek tek yol olarak kontrole adanmış gibi gözüktüklerini ve bunun da insanların ırkına ve inançlarına bakmaksızın iyi niyetlerine önem vererek gerçekleşebileceğini⁴⁴¹ belirtmektedir.

Konferanslarla başlayan süreç Türkler ile Yunan-Rum birlikleri arasında gerçekleşen çatışmalara yönelmiştir. Barış müzakereler yapılırken diğer yanda çatışmalar had safhaya ulaşmış 1920 yılının Ocak-Mayıs ayları arasında en yoğun dönemini yaşamıştır.

---

⁴⁴⁰ **Christian Science Monitor**, October 21, 1920.

⁴⁴¹ **Christian Science Monitor**, October 25, 1920.

2.3. Türkler İle Rum-Yunan Birlikleri Arasında Çatışmalar (Ocak-Mayıs 1920)

Londra'da toplanacak olan konferansın barış için tarafları uzlaştırmaya yönelik toplanmadığı daha konferans devam ederken, Yunanlıların askeri müdahale yapmak üzere harekete geçmesine izin verilmesiyle asıl niyetlerin açığa çıkmasıyla kendini göstermiştir. Türkiye'nin durumu ile ilgili yapılan röportajda Amerika'nın Yunan Bakanı Georges Roussos'un, Türkiye'den gelen tek tehditin hala kontrol altında tuttukları Genç Türklerin çığılıkları olduğunu söylediği belirtilmektedir. Bakan'a göre; *"Barış Konferansı'nın tüm kararlarına uyacaklar, gerekli tüm kesilmeleri kabul edecekler. Dışardan cesaret almadıkça kolayca dağıtılabilen Mustafa Kemal'in başını çektiği grup, kesinlikle ciddi bir tehdit olarak görülemez."*⁴⁴²

Atina'dan alınan 29 Ocak tarihli bir gönderide, İstanbul'dan gelen raporlara göre, Türk Savaş Bakanlığı'nın, Yunanlılar ve diğer müttefik birliklere bir saldırıya hazırlık olarak, Anadolu'da seferberlik planladığı ifade edilmektedir.⁴⁴³ Bununla birlikte Türk basınında ise 31 Kanun-i sani 1920 tarihinde alınan haberde Salihli civarı Rumları ile Yunan askerlerinden oluşmuş kırk kişilik bir çetenin Müslümanlardan birinin kulaklarını kesmek suretiyle zalim tavırlar içinde olduklarını bildirmektedir.⁴⁴⁴

Yunan Elçiliği tarafından ise halka Marmara Deniz'inde Gelibolu'nun 60 mil kuzeydoğusundaki Rodos'ta çok sayıda Rum ve Ermeni'nin Türkler tarafından katledildiğini bildiren bir telgraf yayınlamış, ama detaylar verilmemiştir.⁴⁴⁵ Telgrafta ayrıca Dedeoğaç'ın Fransız valisinin de, bölgenin yerlilerini dehşete düşürdüğü ifade edilen Türk milli lideri Mustafa Kemal Paşa'nın takipçilerinin karargâhı olan Enes'e hareket ettiği bildirilmiştir.⁴⁴⁶

⁴⁴² New York Times, January 29, 1920.

⁴⁴³ New York Times, February 1, 1920.

⁴⁴⁴ İkdâm, 6 Şubat 1920, s.3; Vakit, 6 Şubat 1920, s.2; Hakimiyet-i Milliye, 6 Şubat 1920, s.2.

⁴⁴⁵ Chicago Daily Tribune, March 4, 1920.

⁴⁴⁶ New York Times, March 4, 1920.

Bir taraftan Rumlarla ilgili kamuoyunun alakası arttırılmaya çalışılırken diğer yandan Ermenilerin kendilerini savunacak araçlardan yoksun bir halde tek başlarına bırakıldıkları yönünde haberlere yer verilmektedir. Maraş'taki Fransız komutanın ise Ermenileri kurtarmaya teşebbüs etmeksizin birliklerine geri çekilme emri verdiği belirtilmektedir. Bunun üzerine *“Kilikya bölgesinde Mustafa Kemal'in silahsız Ermenilerin gırtlaklarını kesmesi derhal başladı”* şeklinde ifadelerle Türklerin Ermenileri öldürmeye başladığı iddiası ortaya atılmaktadır. Ayrıca haberin devamında Venizelos'un Fransa'nın dostlarını kasten kurban etme siyasetine bir anlam veremediğinden söz edilmektedir. Bununla birlikte Venizelos'un, her hayal kırıklığı acısında ve her karanlık saatte Fransa'nın müttefiki ve dostu olduğu belirtilmektedir. Fakat Venizelos'un Fransa tarafından en son tercih olarak görülmesinin Yunanlılar ve bölgede yaşayan Rumlar için hayal kırıklığı olduğu üzerinde durulmuştur. Haberin devamında;

“Türk siyasetinin derdi daima menfaatine bir anlaşma yapılacak tek bir Hristiyan bırakmayarak Hristiyanların menfaatine bir anlaşma yapmayı engellemek olmuştur. Bu yüzden Bab-ı Ali büyük güçlerin toplantısında masum başlara teminatlar yağdırırken Türk kasabı yavaş yavaş, ısrarla, haince yaşayan bir tek Hristiyan bırakmadan çöle döndürme teşebbüsünde iş başındaydı. Bunun örnekli açıklaması olarak Rum ve Ermenilerin başka katliamlarının bu sefer Marmara Denizi'ndeki Tekirdağ'dan haberleri geldi”

diyerek Türklerin her fırsatta katliam yapmayı adet edindiği yorumu yapılmaktadır.⁴⁴⁷ Bilgilere göre Anadolu'daki Yunan güçleri İzmir hattı boyunca her iki taraf adına büyük kayıpların olduğu bir çarpışma yaşadı. 6 birlikli Yunan bölüklerinden birinin komutanı olan General Nader, İzmir yakınlarında Mustafa Kemal'in kuvvetleri ile karşılaştı ve bir kurnazlıkla Türk güçleri tuzağa düşürüldü. 300 Türk'ün öldürüldüğü bu çatışma, son iki hafta içinde Yunanlıların Türklere karşı düzenlediği tuzakların ikincisiydi. Daily Telegraph'ın diplomat muhabirleri Başkan Venizelos'un Mustafa Kemal ve Türk milliyetçilerini yenmek için Yunan ordusunu teklif ettiğini belirtiyordu. Muhabirler Venizelos'un Yüksek Konsey'e 6 piyade tümeni ve bir süvari birliğinden oluşan yaklaşık 100.000 asker temin edebileceğini söylediğini belirtmektedirler.⁴⁴⁸

⁴⁴⁷ **Christian Science Monitor**, March 5, 1920.

⁴⁴⁸ **Chicago Daily Tribune**, March 13, 1920; **Christian Science Monitor**, March 13, 1920.

İstanbul'dan gelen bir telgrafa göre müttefikler, Türk Hükümeti'ne milliyetçi hareketi resmen redetmeleri taleplerini vurgulayan genel bir nota vermiştir. Ayrıca, İstanbul'un doğusunda, İzmit'den yirmi üç mil uzaklıkta bulunan ve İngilizlerin Doğu Asya Bölgesi'ne giriş kapısı olan Adapazarı'nın Türk milliyetçileri tarafından işgal edildiği⁴⁴⁹ haberi basında yerini almıştır. Bununla birlikte Yunan askerleri Mustafa Kemal tarafından nihai bir saldırı beklentisiyle müttefiklerin Yüksek Konseyi tarafından Anadolu'da ilerlemek için yetkilendirilmiştir. Atina'da yayınlanan Ethnos gazetesinde yer alan bir habere göre, onların ellerinde tuttıkları İzmir bölgesinin doğusunda stratejik bir pozisyonu kuşattıkları belirtilmektedir.⁴⁵⁰

Diğer taraftan Bir Rum delegasyonu Rum Patriği'ne itiraz etmek için ve müttefik güçlerin İzmit'in 50 mil doğusundaki bir Rum kasabasına yardım göndermesi için İstanbul'a gelmiştir. Milliyetçilerin, "köyü 11 Nisan'da bombardımana tuttuğu ve delegasyon 12 Nisan'da oradan ayrıldığında köyün yandığı" iddiası basında yerini almıştır. Köyde 6000 Rum ve 300 Ermeni nüfus olduğu, geri kalan nüfusun Türk olduğu belirtilmekle beraber Türklerin bölgeyi kuşatmada milliyetçi askerlere katılmış oldukları belirtilmiştir. Delegasyon aslen 5 üyeden oluşuyordu, dış yardım almak için bölgeden ayrıldılar. Ancak İngiliz işgal güçlerinin direktifler olmadan onlara yardım göndermesi mümkün değildi. Türkler ilk olarak köyün tüm silahlarını teslim etmesini talep etti. Yunanlılar reddetti çünkü delegelere göre bunun kesin ölüm anlamına geleceğine inandılar. Sonuç olarak Türkler topçu ateşini başlattı. Yunanlılar kendilerini siperlere attı ve delegeler köyden ayrıldığında köyü korumak için her türlü çabayı deniyorlardı ancak ateş bütün yerlerde patlak verdi. Delegeler onlardan sayıca fazla olan ve daha iyi donanımlı olan Türkleri kasabadan püskürtmenin imkânsız olduğuna inanmışlardı.⁴⁵¹

Edirne Kumandanı Albay Cafer Tayyar tarafından 15 Nisan'da yayınlanan bir bildiride bütün Müslümanlar müttefik güçlerden bağımsız bir sultan getirmek için ortak hareket etmeye davet edilmiştir. Bildiride şöyle sesleniyordu; "*Biz sultana karşı savaşmak istemiyoruz*

---

⁴⁴⁹ *New York Times*, April 4, 1920.

⁴⁵⁰ *New York Times*, April 8, 1920.

⁴⁵¹ *New York Times*, April 20, 1920.

ama onun gardiyanlarına karşı savaşıyoruz. Dünya biliyor ki Trakya Türk'ündür ve Müslüman'dır. Yüce şef olarak saydığımız sultanımız ile bağlarımızı hiçbir zaman koparmadık ancak İzmir örneği gözlerimizin önündedir. Biliyoruz ki Yunanlılar kardeşlerimizi öldürüyor ve Türk köylerini harap ediyorlar ve biliyoruz ki eğer kendimizi savunmak için hazırlıksız olursak Yunanlıların elinde aynı kader bizleri de bekliyor."⁴⁵²

Yunan ve Türk birliklerinin Türklerin, taarruz konumu aldığı ve Yunanlılara karşı daha fazla ilerleme sağlamak için açıkça yoğun takviye kuvvetleri hazırladığı İzmir'in 25 mil doğusunda çatıştığı haberleri basında yerini almıştır. Edirne'deki Türk kumandanı Cafer Tayyar'ın kentte yaptığı açıklamada kentteki 40.000 Türk ve Bulgar'ın Yunanlılara karşı koymaya hazır olduğunu söylediği belirtilmiştir.⁴⁵³ Burada Türklerin saldırı hattında bulunduğu ve Yunanlılara karşı ileri hareket yapmak için takviye asker yığını yaptıkları bildirilmektedir.⁴⁵⁴

Bir yanda Türkiye ve Bulgaristan diğer tarafta Yunanistan'ın yer aldığı savaş, Edirne'deki olaylar ile gölgelenmiştir. Bulgarlar, Yüksek Konsey'n Trakya'yı Yunanistan'a vermesine öylesine öfkeli ki, Bulgar delegeler istifa etmiş ve hükümet mütarekenin imzalanması ile ilgili bir çıkmaza girmiş görünüyordu. Diğer taraftan gazetenin muhabirine göre; Yunanistan'a verilen toprakların bir kısmı Türkiye tarafından talep ediliyordu ve Türklerin buna, ancak hırsızların çalıntı mallara olduğu kadar hakkı olduğu düşüncesindeydi. Haberin devamında; *"İlk defa Yüksek Konsey Trakya'yı Yunanistan'a vererek adalet dağıttı, yakın izleyicilerinin Yüksek Konseyin, düşmanın yağcılıklarına her zamanki gibi ödün vermeden, gerçeğe ve adalete uygun davranmasını şaşkınlıkla karşıladıklarını söylemek yanlış olmaz."* diyerek tarafsızlıktan uzak bir yaklaşım sergilemektedir. Ayrıca Büyük Britanya, İstanbul'u elinde tutarken ve Venizelos'un siyasi politikasına göre hareket eden taze bir Yunan ordusu varken, Bulgarlar ve Türklerin silahlı direnişinin kısa süreceği öngörüsünde bulunmaktadır. Haber oldukça dikkat çekici bir cümle ile son bulmuştur: *"Savaşın sonu Türk'ün*

---

⁴⁵² **New York Times**, April 24, 1920.

⁴⁵³ **The Hartford Courant**, May 19, 1920; **Chicago Daily Tribune**, May 19, 1920.

⁴⁵⁴ **Los Angeles Times**, May 19, 1920; **The Washington Post**, May 21, 1920.

Şekil 3: Trakya bölgesi
Kaynak: Chicago Daily Tribune, May 29, 1920.

*Avrupa topraklarının son karışından da sürülmesinin işaretçisi olacaktır ve eğer bu gerçekleşirse, bu savaşa değecektir.*⁴⁵⁵

Diğer taraftan Küçük Asya’da Ödemiş yakınlarında Türkler ve Yunanlılar arasında bir çarpışma meydana geldiği bildirilmiştir. 4.000 asker gücündeki Türklerin, Yunanlıların elinde olan bir karakolu ele geçirdiği, ancak daha sonra geri püskürttükleri belirtilmiştir.⁴⁵⁶ Ayrıca Ödemiş civarında Türkler ve Yunanlılar arasındaki yaşanan mücadelede her iki tarafta da hafif kayıpların olduğu rapor ediliyordu.⁴⁵⁷

İstanbul’dan alınan bilgilere göre ise; Yunan askerlerinin Türk Trakya’sını işgale başladığı ve ilk trenin Edirne’nin karşısındaki bir noktaya vardığı bildirilmiştir. İstanbul’daki Yunan Yüksek Komiseri Carellopoulos işgalin şimdiye kadar olaysız olduğunu söylüyordu. Türk yetkililer Türk anlaşmasının nihai aşaması öncesinde başlayan bu işgali sürpriz olarak değerlendirmekteydi. Atina’dan yapılan bir bildiri;

⁴⁵⁵ The Washington Post, May 22, 1920.

⁴⁵⁶ Chicago Daily Tribune, May 24, 1920; Boston Daily Globe, May 24, 1920.

⁴⁵⁷ Los Angeles Times, May 25, 1920.

Dedeğaç'ın kuşatıldığı belirtilmektedir. Ayrıca Yunan askerlerinin Bulgaristan sınırına doğru gönderildiği, Kırcaali ve Bulgaristan'a doğru ilerledikleri, bir Bulgar askerinin esir alındığı haber verilmektedir.⁴⁵⁸

Trakya bölgesine ait bir harita eşliğinde Avrupa Türkiye'sindeki Edirne vilayetinin Müslüman liderleri Yunanlılar Trakya'yı işgale teşebbüs ettiğinde bir çarpışma olacağı beklentisi ile ailelerini bu şehre gönderdikleri bildirilmektedir. Diğer taraftan Hristiyanların bu bölgede evlerini terk etmelerine izin verilmediği belirtilmektedir. Edirne'de yapılan Türk Kongresi'nin kapanışından hemen önce, sandık başkanı Türkler ve Bulgarlar arasında Trakya'yı savunmak için bir anlaşmaya varıldığını duyurdu. 22 Mayıs'ta Tekirdağ'da, Gelibolu'nun altmış mil kuzeydoğusunda, büyük bir miting yapıldığı ve buradaki konuşmaların temel noktasının "Yunanlılara bırakmadan önce Trakya'yı küle çevireceğiz" şeklinde olduğu yorumu yapılmaktadır.⁴⁵⁹ Yunan birliklerinin Türk Trakya'sını işgali üzerine Türk yetkililerin Türkiye ile barış mütarekesi üzerinde resmi girişimlerden önce işgalin başlatılmasına şaşkınlıklarını ifade ettikleri belirtilmektedir.⁴⁶⁰ Ocak-Mayıs 1920 dönemi boyunca devam eden Türklerle Rum-Yunan birlikleri arasındaki çatışmalar 1921 yılında yerini daha büyük çaplı muharebelere bırakacaktır. Batı basını konuya Hristiyan perspektifinden bakarak değerlendirmelere yer verirken Türk basını da Müslümanlık çerçevesinden yorumlara dikkat çekecektir.

2.4. "İzmir Meselesi" İle İlgili Tartışmalar

İzmir meselesi Türk ve Batı basınıni oldukça meşgul etmişti ve farklı açılardan bakan muhabirlerin dini ve etnik kimliklerinden uzaklaşmadan konuya yaklaştıkları açıkça görülmekteydi. Özellikle Batı basınında bu dönemde çıkan haberler incelendiğinde İzmir'in Türkiye'den ayrı bir bölge olarak düşünüldüğü dikkat çekmektedir. Ayrıca bu süreçte an çok tartışılan mesele İzmir ve çevresinin Yunanlıların mı yoksa Milletler Cemiyeti'nin mi kontrolünde olacağıdır. Bu konuda Batı basınıni hemfikir olduğu

⁴⁵⁸ *Los Angeles Times*, May 31, 1920.

⁴⁵⁹ *Chicago Daily Tribune*, May 29, 1920.

⁴⁶⁰ *Chicago Daily Tribune*, May 31, 1920.

nokta İzmir'in kesinlikle Türklere bırakılmaması gerektiğidir. Londra Konferansı toplanmadan aylar önce başlayan bu tartışmalarda basın, konferansa katılacak liderleri ve kamuoyunu etkilemeye yönelik haberlerle yönlendirmeye çalıştığı aşikârdı. Bölgede Rumların çoğunlukta olduğu, ekonomik ve sosyal hayatta onların sayesinde üst seviyelerde yer aldığını belirten yazılar kaleme alınmıştır.

Bununla birlikte Türklerin Yunanlıların daha önce İzmir'e girişlerinde yaptıkları hareketleri şimdi kullanmaya başladığı ve bunu kendilerini haklı çıkarmak için bir bahane olarak öne sürmelerini eleştiren haberlere de yer verilmiştir. Washington Post muhabiri William T. Ellis, İzmir vilayetindeki Yunan askerlerinin fazla olmasının yüksek medeniyet mahkemesi önünde Türkler tarafından kullanıldığını yazmıştır. Ona göre; Ermeniler bile hiçbir zaman, kendi kabahatlerinden kamuoyunu uzaklaştırmak için en iyi nedenleri elde etmiş olan Türkler kadar yüksek sesle "Zulüm!" diye haykırmamışlardır. Yunanlılarca öldürmeler, soygunlar, tecavüzler ve sınır dışı etmeler olduğunu, bunun müttefikler arası soruşturma komisyonu tarafından doğrulandığını belirtmektedir. Bu suçu aşan hatanın Türk'ün dünyaya bir kurban olarak gösterilmesine, onu –en azından geçici olarak– kusurlu bulunmuş olduğu mahkûm durumundan çıkarttığı bu durumun Yunanlıların "aşırılık ahmaklığı" olarak nitelendirdiği bir suç olarak gördüğünü yazmaktadır. Bütün bunların sonucunda Yunanlılar ve Ermeniler tarafından Türklere zulüm hikâyelerinin Anadolu halkını ayaklandırdığı, "ilkel kavimler" olarak betimlediği Türk halkının eski hırslarını canlandırdığı ve böylece Mustafa Kemal Paşa'nın kendini lider olarak sunarak terhis edilen Türk askerlerini silah altına çağırdığını söylemektedir. Ellis konuyla ilgili yorumunda; Yunanlıların tavırlarının Türk sorununun barışçıl çözümüne yönelik her türlü ihtimali neredeyse ümitsiz hale getirdiğini, bir yıl önce Osmanlı Hükümeti müttefikler tarafından önerilen her koşulu kabul edebilecekken, bugün ise milliyetçilerin bir ordusu, bir organizasyonu, bir amacı ve propagandası olduğunu ve sonuçları kimsenin öngöremeyeceğini belirtmektedir.⁴⁶¹

İstanbul'dan alınan raporlara göre ise, sultan Meclis-i Mebusan'ın açılışında Yunan işgali altındaki İzmir'in "Türk İmparatorluğu'nun ayrılamaz bir parçası" olduğunu

---

⁴⁶¹ The Washington Post, January 9, 1920.

açıklamıştır. Sultan toplantıya katılmadığı için, konuşma İçişleri Bakanı tarafından okundu.⁴⁶² Ayrıca Bab-ı Ali'nin ise, Türk birlik ve bağımsızlığına müdahalenin Yakın Doğu'da sonsuz bir kargaşa merkezi yaratılması anlamına geldiğini savunduğu bildirilmekteydi. Gazeteler yorumlarında notun sadece Doğu diplomasisinin kımıldaması olmadığını beyan ediyordu. Ancak bu notun Balkan ve dünya savaşının gerisinde kalan nedenlerden Yakın Doğu'yu korumak için gerekecek bütün Türk halkının hayata geçireceği iyi ve ilerici bir hükümete ihtiyaç duymasını teşvik eder nitelikte olduğu belirtiliyordu. Yorumcular, hükümet ve insanlar durumun zorluğunun, materyal, donanım ve uzman eksikliğinin ve de tek bir gücün geçici yardımının bilinci içindeydiler. Çünkü uluslar arası yardım, elverişli değildir ve rekabet dolu olacaktır diye iddia ediyorlardı. Yetkili çevrelerde doğudaki reformların uluslararası kontrolü ile ilgi denemelerin başarısızlıkla sonuçlandığına işaret edilmektedir. Bununla birlikte Türkiye'deki tüm ırkların haklarını eşit olarak garanti edecek istikrarlı bir hükümetin oluşturulmasında dışarıdan uzman getirmek için hükümetin talebi ile büyük bir toplantı düzenlendiği bildirilmiştir.⁴⁶³

İstanbul'dan henüz ulaşan konuşma tutanağına göre Türk Parlamentosu'nun açılışında kürsüde yaptığı konuşmasında sultanın Türkler'in savaşa Almanların safında girmesinin bir hata olduğunu belirttiği yazmaktadır. Ateşkesin on dört aydır yürürlükte olması gerçeğine rağmen, müttefik güçleri hala imparatorluğun bazı bölümlerini işgal etmektedir. Ayrıca Sultan'a göre; İzmir'in Yunanlılarca işgali meselesinde sağduyu, açık görüşlülük, metanet ve vatanseverliğin Türkleri güvenlik ve başarıya ulaştıracak yol için gerekli olduğunu söyleyerek bütün insanların temel dayanağı olan adaletin üstün tutulması gerektiğini ifade etmiştir.⁴⁶⁴ Bununla birlikte İzmir Müdafaa-i Hukuk-u Osmaniye Cemiyeti, Yunan işgal mıntıkası dahilinde kalan bedbaht vatandaşlarının her gün daha ziyade vehamet kesb eden ahvali hakkında aldığı haberlere nazaran ettiği maruzatını düvel-i İtilafiye hükümetlerinin insafına bıraktıklarıyla ilgili haberi dikkat çekici bir mahiyet arz etmektedir.⁴⁶⁵ Ateşkes ile birlikte, Türkiye'nin kötü talihinin sebebinin Enver ve Talat Paşalar olduğu ve Jöntürklerin günah keçisi ilan edildiği

---

⁴⁶² **The Atlanta Constitution**, January 14, 1920.

⁴⁶³ **New York Times**, January 14, 1920.

⁴⁶⁴ **Chicago Daily Tribune**, January 19, 1920.

⁴⁶⁵ **Hakimiyet-i Milliye**, 24 kanun-i sani 1920.

haykırışının yükseldiği, bu partinin yandaşlarının bile bu feryat ve haykırışa katılmaya başladığı basında yerini almıştır. William Ellis, Türkiye'nin bu maceraperestler tarafından ihanete uğradığını, aslında tüm iyi Türklerin müttefikleri sevdiği ve Almanlardan nefret ettiğini belirtmiştir. Bununla birlikte Sivas'ta gerçekleşen bir konferansla milliyetçi bir hareketin başladığı ve kötü durumda olan bu ülkede, ihtiyaç duyulan tek şeyin, bahsedilen Türk milliyetçi birlikleri şiddetli ve aktif bir güce dönüştürmek için uygun bir ortamın oluşmasına olan ihtiyaç üzerinde durmuştur. Ve bu ortamın İzmir'deki Yunanlılar tarafından oluşturulduğunu dile getirmiştir. İzmir ilinde Yunan askerlerinin aşırılığının Türkler tarafından kullanılarak bu durumu Londra'daki konferans incesinde bir koz olarak ellerinde tuttuklarını belirtmiştir. Yunanlıların bölgedeki Rumların da işbirliği ile cinayetler, soygunlar, tecavüzler ve sürgünler yaptığını, bunların Müttefikler arası araştırma komisyonu tarafından belgelenmiş olduğunu ve Yunanlıların aşırılıklarının yüzünden müttefikleri önünde tüm avantajlarını kaybettiklerini belirtmiştir.⁴⁶⁶

Londra'da devam eden konferansta İngiltere ve Fransa'nın üzerinde anlaşmak zorunda olduğu en önemli mesele; Yunan talepleri ve İzmir'in geleceği konusuydu. Paris Konferansı'nda olduğu gibi Londra'da da Yunanistan ve Batı Anadolu konusu en çok tartışılan meselelerden biri olmuştur. Burada düşünceler farklılık arz etmekteydi. İzmir konusunda başbakanın haricindeki İngiliz bürokratları ve devlet adamları ile Fransızların ortaya koyduğu düşünceler Londra'da fikir birliği içerisindeydi. Fakat, İngiliz Başbakanı diğerleriyle aynı fikri savunmuyordu. 14 Şubat'taki toplantıda İzmir'deki Yunan varlığının devam edip etmemesi masaya yatırılırken Lloyd George ve Millerand konuyla ilgili görüşlerini net bir şekilde ortaya koydular. Millerand, Yunanistan'ın İzmir'den ayrılması gerektiği görüşündeydi. Çünkü ona göre Türklere karşı sergilenecek tutum nihai barışın sağlanması açısından son derece önemliydi. Türklerin en çok rahatsız oldukları konu İzmir'deki Yunan varlığıydı ve Yunanistan'ın İzmir'den ayrılmasının İtilaf Devletleri'nin lehine olacağı fikrindeydi. Buna karşılık İngiliz Başbakanı Lloyd George, Yunanistan'ın İzmir'deki varlığını destekleyen bir konuşma yaptı. İngiliz Başbakanı her bakımdan İzmir'de üstünlüğü bulunan Yunanlıların bölgede kalması fikrini savunuyordu. Bunun için; Venizelos'un savaş boyunca İtilaf Devletleri'ne destek verdiğini, İzmir nüfusunun çoğunluğunun Rum

---

⁴⁶⁶ *The Atlanta Constitution*, January 25, 1920, **İkdam**, 26 Kanun-i sani 1920.

olduğunu, ticari olarak Rumların İzmir’de oldukça etkili olduklarını öne sürüyordu. Bu nedenle Yunanlılara İzmir’deki ticari üstünlüklerini koruma izni verilmeliydi. Bu noktada Lloyd George, İzmir’de Türk bayrağının dalgalanması fakat yönetimin Yunanistan’ın kontrolünde olması yönünde ortaya atılan fikirlere bile karşı çıkıyordu. İngiliz Başbakanına göre, böyle bir karar meselenin nihai noktada çözülmesine hiçbir katkı sağlamayacaktı. Başbakan’ın aksine Curzon, Fransa’nın getirdiği çözüm önerisine sıcak bakıyordu. Mevcut durumda Fransa’nın getirdiği öneriye göre; Yunanistan’a Trakya’nın doğusunda Çatalca hattından Midye-Enez çizgisine kadar olan topraklar bırakılacak buna karşılık İzmir, Türklere terk edilecekti. Bu görüşle birlikte Fransa, Yunanistan’a İzmir konusunda Paris’te verdiği destekten vazgeçtiğini ortaya koydu ve Curzon’un da bu konuda desteğini sağladı.⁴⁶⁷ İzmir konusunun görüşülmeye başlandığı haberi Türk basınında da yerini almış, İzmir’in kime ait olacağı meselesinin büyük tartışmaları beraberinde getirdiği üzerinde durulmuştur. Bununla birlikte Yunanlıların Fransa ve İngiltere’nin daveti üzerine İzmir’e gittikleri ve bunun arkasında 1917 tarihli Fransa, İngiltere ve İtalya’nın imzasının yer aldığı muahedenin varlığına işaret edildiğini yazmaktadır. Ayrıca İzmir’in Yunanistan’a verilmesi hususunda ellerinden geleni yapacaklarına dair taahhüde bulduklarına dair haber aldıklarını ifade etmektedir.⁴⁶⁸

Diğer taraftan Fransız Dışişleri Bakanı Berthelot, Anadolu’daki Yunan varlığına karşı olduğunu Londra’da açıkça belirtmişti. Fransa, Türkiye’nin bütünlüğünden yanaydı ve Türklerin çoğunlukta olduğu bölgelerin Türk hâkimiyetine bırakılmasını istiyordu. Görünüşe göre Fransa ve İngiltere’nin dışişleri bakanları en azından İzmir’in geleceği konusunda şimdilik bir uzlaşmaya varmış gibiydi. Fakat Millerand’ın kendi Dışişleri Bakanına verdiği desteğin aksine Curzon ile Lloyd George arasında İzmir konusundaki görüş farklılığı Londra Konferansı boyunca devam etmişti. İngiliz Genel Kurmayı ve Hindistan Ofisi’nin karşı olmasına rağmen, İngiliz Başbakanı’nın ısrarları neticesinde Yunanlıların İzmir’de kalmalarına izin verilmesi yönünde bir fikir birliği oluştu.⁴⁶⁹ İngiliz Başbakanı kabine içerisinde inisiyatifi ele almış, Fransa’yı ekonomik çıkarlarının korunmasını garanti ederek susturmuştu. İtalya ise kendisine verilecek ödül karşılığında

⁴⁶⁷ **The Daily Telegraph**, March 10, 1920.

⁴⁶⁸ **İkdam**, 2 Mart 1920.

⁴⁶⁹ Ediz, “Batı Anadolu’da Yunan İşgalleri”, s.206.

İngiltere'nin fikrini kabul edecek gibi görünmekteydi. Bu tartışmalar arasında Lloyd George'un teklifiyle Yunanistan Başbakanı Venizelos, konferansın 16 Şubat tarihindeki oturumuna davet edildi. Venizelos, bu toplantıda Yunanistan'ın bölgeyle ilgili nüfus rakamlarını yeniden dile getirdi. Buna göre Yunanistan'ın o gün itibarıyla işgal ettiği bölgeler; İzmir sancağının tamamı, Aydın ve Saruhan sancaklarının bir kısmı ve Ayvalık bölgesini içeriyordu. Yunan rakamlarına göre bu bölgelerde 590.000 Rum, 350.000 Türk, 90.000 Ermeni, Yahudi, Avrupalı ve diğer milletler yaşıyordu. Bölgede bulunan toplam 1.030.000 nüfusun yaklaşık 1/3'ü Müslümanlardan oluşuyordu. Bu rakamlar Venizelos'a göre işgal edilen bölgelerdeki Rum çoğunluğunun bir kanıtıydı. Bir de bunlara Ege adalarındaki Rumlar eklenince çoğunluk daha da artmış oluyordu. Bu rakamları ortaya koyduktan sonra Venizelos, bölgenin Türk yönetiminde kalmasının sakıncalarından bahsederek İtilaf Devletleri'ni etkilemeye ve ikna etmeye çalıştı. Toplantıda Yunanistan'ın işgal ettiği bölgelerin hepsinde kalmakta ısrarlı olmadığı, Yunan Başbakanı tarafından dile getirildi. İşgal edilmiş olan Aydın bölgesinden çıkılabilir, buna karşılık Venizelos yeni bölgeler talep ediyordu. Ona göre Edremit kazası Ayvalık'a bağlanmalı ve Yunanistan'a bırakılmalıydı. Bunun, sadece coğrafi ve stratejik nedenlerden dolayı değil, ticari nedenlerden dolayı da böyle olması gerektiği iddiaları arasında yer alıyordu. Venizelos, bölgenin korunabilmesi için 100.000 askerin burada bulunması gerektiğini düşünüyordu. Bu güçlerle birlikte kalıcı olarak bölgeye yerleşecek Yunanistan, Anadolu'dan gelecek saldırılara gerektiği gibi karşı koyabilecekti. Buna karşılık Lloyd George'un kafasındaki en önemli meselelerden biri aynı zamanda İngiliz Başbakanının niyetinin anlaşılmasına yardımcı olacak İzmir limanının serbest ticarete açık olup olmayacağı konusuydu. Lloyd George bu soruyu direk olarak Venizelos'a sormuş ve bunun üzerine Venizelos vakit kaybetmeden İzmir limanının serbest ticarete açık olacağı cevabını vermiştir.

18 Şubat'ta yapılan bir diğer oturumda İzmir ile ilgili komisyon teşkil edildi. Komisyonda İngiltere adına Forbes Adams, Fransa adına M. De Fleuriau, İtalya adına ise Carlo Gali yer aldı. Komisyon, Londra konferansı ve arkasından düzenlenen San Remo Konferansı sürecinde çalışmalarına devam etti ve İzmir ile ilgili sınırların ne olacağı konusunu belirlemeye çalıştı. Müzakereler devam ederken Curzon'un İzmir konusundaki itirazları devam etti. İngiliz Bakan, bu tarz icraatların Türkiye'nin

bütünlüğünden yana olan İtilaf Devletleri'nin kendisiyle çelişmesi olarak görüyordu. Curzon, İzmir'in Yunanlılara verilmesi, Kilikya'da Fransız kontrolünün olması gibi konuların bu hedefe aykırı olduğunu ve bu durumun barışa engel olacağını savunuyordu. Bu oturumda ayrıca Türkiye ile Yunanistan arasında sınır hattının Çatalca hattı olarak belirlenmesi teklif edildi. Buna karşılık Fransa'nın İzmir ile ilgili endişeleri devam ediyordu. Fakat Lloyd George bu karardan vazgeçecek gibi değildi. Dolayısıyla İzmir'in görünüşte Türk hâkimiyetine bırakılması, fakat Yunan yönetimi altında olması fikri kabul edilecek gibi görünüyordu. İzmir ve çevresinde tam bir egemenlik amaçlayan Venizelos ise varılan bu noktadan pek memnun değildi. Sembolik Türk hâkimiyeti bile Venizelos'u rahatsız etmişti. Üstelik İzmir'deki Yunan yönetiminin nasıl olacağı konusu hala tartışılan meseleler arasındaydı ve bu konuda devam eden önemli çekinceler söz konusuydu. Yönetiminin gelecekte nasıl şekilleneceği konusu tam bir belirsizlik içindeydi, fakat ortada bir gerçek vardı ki İzmir gelecekte her nasıl olursa olsun Yunan yönetimi altında olmalıydı.⁴⁷⁰

Bu tartışmalar çerçevesinde 20 Şubat tarihinde yapılan oturumda yeni konuları içeren yeniden düzenlenmiş bir taslak metin hazırlanmasına karar verildi. Curzon, bu şartların Türk Hükümeti tarafından kabul edilmeyeceğini ve yeniden görüşülmesi gerektiğini belirterek kendisinin bu konuya olan karşıtlığını bir kez daha dile getirdi. Diğer taraftan Fransızların İzmir'deki Yunan yönetimi konusundaki çekinceleri bu konu tartışılmaya başlandığı andan itibaren hep gündemde kaldı. 21 Şubat tarihli toplantıda İzmir'deki Türk hâkimiyetinin sınırlarının ne olduğu konusu Berthelot tarafından gündeme getirildi. Fransız Başbakanı'nın o anda görüşmelerde bulunmaması konunun nihayete erdirilmesi bakımından bir sıkıntı teşkil ediyordu. Berthelot, İzmir konusunda bazı teknik konuların gündeme gelmesi ve çözümlenmesi gerektiğini düşünüyordu. Gelecekte İzmir'de kurulacak yönetimin nasıl olacağı, ayrıca uluslararası bakımdan son derece önemli olan gümrüklerin hangi şartlar altında işleyeceği, Fransa için büyük bir dizi soru işaretiydi. Fransız Dışişleri Bakanı bu konuların da İzmir komisyonu tarafından araştırılması gerektiğini belirtiyordu. İtalya'nın da İzmir konusunda aklında soru işaretleri vardı. İtalyanlar böylesine geniş bir alanın Yunan yönetiminde olmasının,

---

⁴⁷⁰ **The Daily Telegraph**, March 5, 1920.

Yunanlıların dahi aleyhine olacağını, bu geniş coğrafyanın yönetiminde büyük sıkıntıların yaşanacağını düşünüyorlardı. Ayrıca İzmir’de kurulması düşünülen yerel parlamentodaki bazı temsilcilerin Yunan meclisinde de bulunması İtalya için bir belirsizlik içindeydi. İtalyanlar böyle bir durumda İzmir’in Türk hâkimiyetinde kalamayacağını düşünüyordu. Eğer Yunanistan İzmir’de mandater bir devlet olarak bulunacaksa İzmir temsilcilerinin Yunan parlamentosunda bulunması mantığa aykırıydı. Dolayısıyla İtalya açısından İzmir, Yunan yönetimine devredilse dahi milletvekillerinin Yunan parlamentosunda bulunmasına izin verilmemeliydi. Fransızların ve İtalyanların bu çekincelerine karşı Lloyd George ısrarla Yunanistan’ı savunmaya devam etti. İngiliz Başbakanı Fransa ve İtalya’nın daha fazla pürüz çıkarmaması için Türkiye ile yapılacak anlaşmanın bir an evvel imzalanması konusunda ısrarcıydı. Bunun için İngiliz Başbakanı ortaya çıkan her probleme bir açıklık getirmeye çalışıyor ve iki müttefikini ikna etmeye çabalıyordu.⁴⁷¹

Venizelos 25 Şubat tarihinde yapılan oturuma katıldı ve kendisine hazırlanan taslak metin sunuldu. Yeni taslaktan Venizelos oldukça memnundu. Fakat İngiliz Genelkurmay’ı 1 Nisan 1920 tarihinde dışişlerine bir nota gönderdi. Notada sadece İngiliz çıkarları ile ilgilendiğini belirten Genelkurmay, Yunanistan’ın isteklerinin yerine getirilmesi konusu ile uzaktan yakından ilgilenmediğini belirtiyordu. Genelkurmay’a göre nihai süreçte ortaya çıkan taslak metinde yer alan maddeler, İngiliz çıkarlarını yansıtmıyordu ve Yunanistan’ın isteklerini yerine getirmekten başka herhangi bir fonksiyonu yoktu. Ortaya çıkan şartlar İngiliz Genelkurmayına göre sorunları çözmediği gibi daha fazla Hristiyan’ın hayatını kaybetmesine neden olabilirdi. Dolayısıyla bu anlaşma metni İngiliz prestijini olumsuz anlamda etkileyebilirdi.⁴⁷² İzmir’i Yunanistan’a vermek pahasına Başbakan’ın konferansta takip ettiği politika İngiliz kamuoyunu oldukça rahatsız etmişti. İngiliz kamuoyunda özellikle din adamları ekseninde oluşan Türkiye’ye ve Türklere karşı ciddi bir propaganda yürütülüyordu. Lord Robert Cecil ve J.H.Thomas’ın başını çektiği bir grup nüfuz sahibi insan tarafından yürütülen basın faaliyetleri ile İngiliz Hükümeti baskı altına alınmaya

---

⁴⁷¹ **Documents on British Foreign Policy**, Seri 1, Sayı 13, Bölüm 1, s. 229-237.

⁴⁷² **Documents on British Foreign Policy**, Seri 1, Sayı 13, s. 54-57.

çalışılıyordu.⁴⁷³ Bununla birlikte Türk basınının önde gelen gazetelerinden İkdam manşetten verdiği haberde Londra'dan üzücü haberlerin gelmeye başladığını okuyucularına iletmekteydi. Bir yandan Ermenilerle ilgili meseleler görüşülürken diğer taraftan İzmir konusunda Yunan yanlısı kararların söz konusu olduğuna dair haberler alındığı yabancı basında çıkan haberlerin de bu bilgileri doğrular nitelikte olduğu belirtilmektedir.⁴⁷⁴

Bununla birlikte Batı basınında İzmir ile ilgili her türlü propaganda bilgisine yer verilmekteydi. Eğitim alanında İzmir'deki ilerlemenin baş kahramanlarının Yunan okulları ve bölgede yaşayan Rumlar olduğuna dair haberler göze çarpmaktadır. Bu konuyla ilgili okuyucuların ilgisini çekecek alıntılar, çeşitli kitaplardan örnekler verilmesi oldukça dikkat çekicidir. Habere göre;

“Elysee Reclus ‘Yeni Evrensel Coğrafya’ adlı 1884’de Paris’te yayınlanan kitabında şöyle yazar: Hiç kimse çocukları için iyi bir eğitim vasıtasıyla iyi bir gelecek sağlamayı Rumlardan fazla umursamıyor. Anadolu’nun her şehrinde okullar vatandaşlar için çok önemlidir. Bir yabancı onları ziyaret ettiğinde Rumlar okullarını gösterme konusunda heveslidirler ve ziyaretçilerin ırklarının geleceği olan eğitimle ilgili her türlü kanaatlerini alarak onlardan çocuklarını test etmelerini isterler. Anadolu’daki her Rum’un üzerinde anlaştığı bir nokta da okulların her şeyden önce ülke sevgisini aşılayıp ülkelerini dünyada tanıtmayı amaçlayan bir arzu uyandırmasıdır. Bütün bu çocuklar Antik Yunan’ı öğrenmekte ve klasikleri okumaktadırlar. Miskin Türk’ün gözünde Yunanlılar ırklarını bir gün onu kapı dışarı etmek için güçlendirmektedirler. Birçok zengin Yunanlı servetinin önemli bir kısmını okul binaları ve malzemelerine adamaktadır.”

Haberin devamında Yunanlıların İzmir’de Yunan kilisesiyle bağlantılı olarak açtıkları okullardan ve bu okulların özelliklerinden bahsedilmektedir. Diğer taraftan Türklerin içip, uyuyup, evlerinde keyif sürdüklerinden her zaman çalışkan Rumlara bağımlı kalmaya mahkûm oldukları ve Türklerin daima Rumların sırtından ve onların sayesinde geçindikleri ifade edilmektedir. Bununla beraber ilmî ve dinî açıdan değerlendirmelere yer verilirken 1912’nin istatistiklerine göre Anadolu’da 1.600.000 Rum nüfusu, 2043 Yunan kilisesi, 2629 papaz, 151.648 öğrenci ve 4098 öğretmeniyle 1991 Yunan okulu

---

⁴⁷³ **The Times**, February 25, 1920.

⁴⁷⁴ **İkdam**, 5 Mart 1920.

olduğu belirtilmektedir. Anadolu'daki Yunan topluluklarının -Türk okulları için kullanılan- ödedikleri ağır vergilerin yanında Yunan okullarına destek olmak için gönüllü bağışlarla toplanan fonlar oluşturduklarına dikkat çekilerek Yunan Devleti'nin Aydın vilayetinde zorunlu eğitim uygulamasına başlamasıyla İyonya'nın bir kere daha gelişip yeni ve muhteşem bir Yunan medeniyetinin kuruluşuna ev sahipliği yapmasını umut ettikleri ifade edilmektedir.⁴⁷⁵ Rum-Yunan dayanışmasının açık bir delili olan Anadolu'daki Rum okulları adeta anavatan olarak gördükleri Yunanistan'ın çıkarlarını korumak için çalışan kurumlar olarak yaşatılmakta ve bu okulların ödenekleri Yunanistan tarafından sağlanmaktaydı.

Bunun yanı sıra Barış Konferansı'nda kendi milletinden olanları korumak için asker göndermelerine izin verilen İzmir'deki Yunanlıların siperlerini kazdıkları ve beklemeye başladıkları haberi sütunlarda yerini almıştır.⁴⁷⁶ Ayrıca hemen hemen hergün Yunanlıların İzmir'de kurmuş olduğu yönetimin Türklere nazaran daha iyi olduğu, isimsiz şahitlerin ağzından yazılmış ifadelerle dolu yazılarla destekleme çabası görülmektedir. Buna dikkat çeken örneklerden biri Christian Science Monitor gazetesinde yerini almıştır:

“Urla'dan İzmir'e doğru yola koyuldum. İzmir eğitimimi aldığım şehirdi. Oranın taşını toprağını çok iyi bilirim. Caddelerin ne kadar kirli olduğunu, hırsızlığa karşı kendimizi ne denli korumaya çalıştığımızı çok iyi hatırlıyorum. Ancak hatırladığım bir şey daha var ki akşamları dışarı çıkarken cebimden silahımı eksik etmezdim. O zamanlar tek bir yasa vardı, o da yalnızca en güçlülerin yasasıydı. Diğer insanlar için kanun diye bir şey yoktu. Oranın hakimi Türkler ile Doğu Akdenizlilerdi ve yalnızca güvenliklerini sağlayabilmiş olan Rumlar rahat bir yaşam sürebiliyorlardı. Gördüğüm kadarıyla, bugünkü İzmir o zamanlardan çok daha farklı. Evet, caddeler hala dar ama en azından temiz. Artık gece dışarı çıkıp gezebiliyorsunuz ve kimse sizin şahsınıza ve mülkünize müdahale edemiyor. Her yirmi beş metrede bir karşınıza polis çıkıyor. Polisler her ne kadar sessiz ve kendi hallerinde olsalar da varlıkları herkes tarafından hissedilebiliyor.”

Yukarıdaki ifadelerin sekiz yıl boyunca yaşadığı sürgünün ardından doğduğu yere dönen ünlü bir Yunanlı diplomatın gazeteye vermiş olduğu bir rapor olduğu belirtilmektedir. İzmir'in hangi bölgesine gidilirse gidilsin durumun bu şekilde olduğu

⁴⁷⁵ **Christian Science Monitor**, February 27, 1920.

⁴⁷⁶ **Boston Daily Globe**, March 4, 1920.

ve diğerkaynaklardan elde edilen bilgilerle beraber Yunanlıların lehine yaptığı konuşmaların destekçisinin çok olduğu belirtilmektedir. İzmir'deki başarının asıl sahibinin Yunan Yüksek Temsilcisi Sterghiades'e ait olduğu, Yunan kuvvetlerinin Mayıs ayında Dörtlü Kurul tarafından onaylanarak şehre giriş yaptığı ve o zamandan beri binlerce Türkün tehdidi altında varlıklarını sürdürmeye çalıştıkları bildirilmektedir. Bununla birlikte Yunanlıların bölgenin her bir kesiminde kurtarıcı olarak algılandıkları, bu düşünceye sahip olanlar arasında yalnızca Yunanlıların değil, aynı zamanda Ermeniler, Yahudiler ve hatta bazı Türk topluluklarının da bulunduğu iddiası yer almaktadır. Bunun nedeni olarak bu Türk topluluklarının Yunanlıları düzensiz Türk birliklerine, çetelere ve başıbozuklara karşı bir koruma unsuru olarak gördükleri ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra gazetede oldukça dikkat çekici iddialara yer verilmektedir:

“Yunanlıların tek düşmanları sınırın ötesindeki düzensiz Türk birlikleri ve haydutlar değildi. Örneğin; onların politik gücüne ve servetine alışkın olmayan Doğu Akdenizliler; Türkleri Hristiyanlara, Hristiyanları ise Türklere karşı düşman edip Yunan Yüksek Temsilcisinin işini engellemek için her yolu denediler. Bunlara bir de dışarıdan gelen İstanbul hükümet temsilcilerini ve bazı müttefik kuvvetleri de ekleyebiliriz. Yunanlıları suçlamak ve itibarını sarsmak için birçok plan kurup uygulamaya koydular. Bu planlara bomba patlamalarını, suikastları, Türklere yapılan katliamları ve evlerine düzenlenen yağmalamaları örnek gösterebiliriz. Bay Sterghiades'in karşılaştığı üçüncü büyük engel ise, İtalyan ve Fransız Konsolosluğundan gelmişti. Bu yazının başında da belirtildiği gibi onlar Bay Sterghiades'i zor durumda bırakabilecek her yolu denemişlerdi. İzmir'de problem yaratmayı planlayan birçok Türkün polise İtalyan ve Fransız pasaportu gösterdiği anlaşıldı. Bu durum onların Yunan polisleri tarafından yakalanmasını engelledi ve böylece büyük bir çoğunluğu kendi planlarını oluşturduklar.”⁴⁷⁷

Bu uzun raporun en dikkat çekici noktalarından biri Türklerin kendi ırkdaşlarına katliam yaptığı iddiasıdır. Bunun yanı sıra Yunanlıların yönetiminden herkesin mutlu olduğu düşüncesi, daha sonra gerçekleşecek vahşetlerle hiç de öyle olmadığı müttefikler tarafından dahi görülecektir. Bu haberden yaklaşık bir ay sonra Mustafa Kemal Paşa'nın demeci basında yerini almıştır. Savaşı durdurmanın yolunun müttefiklerin Yunanlıların Müslümanları öldürmesini önlemesinden geçtiği, İzmir'in Yunan işgalini soruşturan müttefik komisyonunun Türklerin lehine rapor verdiği dikkat çekmiştir. Bu durum aleyhimizdeki propagandayı etkisiz hale getirememesine rağmen, barış konferansında

⁴⁷⁷ **Christian Science Monitor**, March 24, 1920.

sesimizi duyurmak noktasında etkili olmuştur. Mustafa Kemal, kamuoyunun bize doğru eğilim göstermeye başladığını gören bazı çıkar çevrelerinin yeni Ermeni ve Rum katliamları icat ettikleri üzerinde durmuştur.⁴⁷⁸

Bu arada bölgenin Yunanlıların hâkimiyetine verilmesi konusunda çekincelerin olması üzerine Yunanistan'ın karşılaşacağı güçlüklerin ve sahil gerisinde Hristiyan topluluklara karşı Müslümanların toplanmasının yalnızca Yunanlılar için değil Küçük Asya'da çeşitli limanları işgal altında tutan Büyük Britanya, Fransa ve İtalya'nın çıkarlarına tehlike oluşturacağına dikkat çekilerek menfaatlerini kaybetmek istemeyen ülkelerin Yunanistan'a ve orada yaşayan Hristiyan ahaliye yardım etmeleri gerektiğine dikkat çekilmektedir. Ayrıca İzmir'de Yunan ordusunun Başkomutanı General Paraskevopoulos'un karargâhına kabul edildiğini belirten muhabir, komutanın iyimserlikle Müttefik Güçler kendilerine Türk birliklerine karşı ilerleme izni verirse, ilerleyişlerinin askeri bir resmi geçit olacağını söylediğini bildirmektedir. Ancak, İtalya ve Fransa'nın Küçük Asya'daki ticari arzuları ile Yunan ordusunun ilerlemesini görmeye istekli olmadıkları, bunun yerine Türklerle tatlılıkla idare etme ve kan dökülmesinden kaçınma arzusunda olduklarını belirtmektedir. Bunun yanı sıra haberin devamında İzmir ve çevresinde tüccarlıkla uğraşan bir İngilizle yaptığı sohbetten alıntılar yapmıştır. Bu sohbette İngiliz tüccarın savaştan ölümüne bezmiş olan Türk köylülerinin Türk ordusuna destek olmayacaklarından, fazla bir cephane ve disiplin olmadan, modern savaş koşullarına göre savaşamayacaklarını söylediğini yazmaktadır. Ona göre; eğer işler bir çarpışmaya giderse, Türklerin zafer şanslarının olmadığını belirtmektedir.⁴⁷⁹

Diğer taraftan basında İzmir meselesi konusunda batıda Amerika ve İngiltere'deki vatandaşların çok azının Ön Asya ve etnik özellikleri hakkında bilgiye sahip olduğu belirtilmekteydi. Bu yüzden Yunanlıların ilerlediği ülke hakkındaki küçücük bir bilgilendirmenin bile yalnızca ilgi çekmekle kalmayıp aynı zamanda büyük avantajlar yaratacağına dikkat çekilmekteydi. Venizelos'un İzmir'i talep ettiği beyanname ile Batı

---

⁴⁷⁸ **Chicago Daily Tribune**, May 15, 1920.

⁴⁷⁹ **New York Times**, June 20, 1920.

Avrupa ve Amerika vatandaşlarının ancak o zaman Ön Asya'da yaklaşık 2.500.000 Rum'un yaşadığını öğrendiği ifade edilmiştir. Bununla birlikte Batı Ön Asya'da yaşayan Türk ve Rum vatandaş sayısı arasında kıyaslama yapmanın imkânsız olduğu belirtilmiştir. Ön Asya'daki Yunan ordularının temeli İzmir'den gelmekteydi. Bununla ilgili istatistik bilgileri verilmekteydi. Buna göre; İzmir'in Hommer zamanından beri bir Yunan kenti olduğunun zor hatırlanan bir gerçek olduğu belirtilmektedir. İzmir'in ticaret bölgesi olmasının oradaki Rum sayısında büyük bir artış meydana getirdiği ilave edilmektedir. Ayrıca İzmirle ilgili doğruluğu tartışmalı olan nüfus bilgilerine yer verilmektedir:

“İzmir'in kuzeyinde dört önemli liman vardı: Foça'da (eski ve yeni) 10.000 Rum, 3000 Türk vardı. Tuz madeni işlenir ve kuru üzüm ihraç edilirdi. Dikili'de 5000 Rum, Ön Asya'nın temel ihracat limanı olan Ayvalı'da yaşayan 30.000 kişi Rum'du ve ihracat ile 12.000.000 kazanıyordu. 3000 kanalda taşımacılık yapıyordu. İngiltere, Fransa ve İtalya olmak üzere üç fahri konsolosluga ev sahipliği yapıyordu. Edremit'te ise tam 6000 Rum bulunuyordu. İzmir'in güneyinde kuzeydekilere oranla daha az öneme sahip olan üç liman daha vardı: Çeşme, 2500 taşıma kanalına sahipti ve kanalların tümü nüfusun üçte birinden fazlasını kapsayan Rumların kontrolündeydi, Türklerin Kuşadası diye isimlendirdiği bölge ve Efes, Menderes Vadisi ürünleri için temel ihraç bölgesi olmuştu. Nüfusunun yarısı Türk, yarısı Rum'du ancak ticaret tam anlamıyla Rumların elindeydi. Son olarak; eski Halikarnas olarak bilinen Bodrum'da da 4000 Rum, 3000 Türk vardı. Ön Asya'nın kuzey kısmında, çok eskilerden beri Rum özelliği taşıyan limanlar vardır. Bu limanlar; Atina, Trabzon Rum İmparatorluğu, Samsun, Sinop, İnebolu ve nüfusun yarısını Rumların oluşturduğu Zonguldak Ereğli idi. Kuzey kesimin en büyük ticaret merkezi olan Samsun, en fazla Rum nüfusu ile ihracattan yaklaşık 40.000.000 frank elde ediyordu. Marmara denizinin Asya'ya bakan kısmında Gemlik Yarımadasında bulunan Bandırma bulunurdu. Bandırma aynı zamanda Ön Asya'nın koyun ticaretini yapan temel bölgedir ve aynı zamanda da İzmir demir yollarının başlangıç istasyonudur. 12.000'lik nüfusunun 2000'i Rum'dur. Marmara Denizi'nin güneydoğusunda Mudanya ve Gemlik bulunur. Mudanya Bursa demir yolunun başlangıç noktasıdır ve nüfusunun 4.000'i Rum, 2.000'i Türk'tür. Gemlik, 6000 kişinin yaşadığı bir Rum şehridir. Krom cevherinin ticaret bölgesi olarak bilinir. Son olarak, İzmit körfezindeki Karamürsel ve Gebze'yi sayabiliriz. İkisi de bölgenin başkentidir ve yaşayan Rum sayısı Türk sayısından fazladır. İzmit'in 20.000 kişilik nüfusunun 6000'ini Rumlar oluşturmaktadır.”⁴⁸⁰

⁴⁸⁰ Christian Science Monitor, July 10, 1920.

Diğer taraftan Yunan ordusu İzmir Sancak sınırından ne kadar uzaklaşırsa uzaklaşsın, onlar için hep Barış Konferansı düzenleniyordu ve böylece rahat bir şekilde ilerleyebiliyorlardı. Yunanlıların ilerlediği demir yolu hattı bir zamanlar Rumların elindeydi. 500 yıllık bir Türk baskısına rağmen Rumların bu bölgeler üzerindeki iddialarını sürdürdüğü ifade edilmiştir. Yunanlıların ilerlediği her bölge onların ırkından olduğu iddia edilen Rumların olduğu yerlerdi. Onlar, Yunanlıları “hoş karşılıyor ve onları koruyucu, kurtarıcı” olarak nitelendiriyorlardı. Anadolu’ya ilerleyen Yunanlıları antik Yunan ve klasik Bizans kültürlü Yunanistan olarak değerlendiren tarih öğrencilerinin aynı zamanda onları Ön Asya’ya ışık ve ilham kaynağı olan Hristiyan Yunan Medeniyeti olarak gördükleri belirtilmekteydi.⁴⁸¹

Buna karşılık Türk basının önde gelen gazetelerinden İkdam’da ise “İzmir Cephesinde Harp Başladı” manşetiyle verilen haberde Başkumandan Paraskevopulos’un imzasıyla yayınlanan bir resmi tebliğden bahsedilerek mühim miktarda piyade, topçu ve süvari toplandığı bildirilmektedir. Buna göre; Kuva-yı Milliyecilere mühim bir zayıf verildiği, 25 Türk esir alındığı ve şarka doğru geri çekilmek zorunda bırakıldıkları üzerinde durulmaktadır.⁴⁸² Bu haberin devamında konuyla ilgili değerlendirmede İzmir cephesinde yaşanan hadiselerle ilgili daha cephenin sonucunun belli olmadığı ve bundan dolayı zaferi elde eden taraf diye bir durumun söz konusu olmadığı belirtilmiştir.

Yunanistan’ın, Yüksek Konsey tarafından kendisine resmen verilen İzmir’i işgal etmiş durumda olduğu ve Boğaziçi’nden 35 mil uzaklığa kadar Trakya’yı da ele geçirdiği haberi Batı basınında yoğun olarak yerini almıştır. Yunanlıların İzmir’deki yönetiminin her yerden sıcak övgülerle karşılandığı, Yunanistan’ın son zamanlarda kendisini Avrupa ve Amerika’nın vicdanında Yakın Doğu’da güçlü bir medenileştirici ve insanileştirici güç olarak kabul ettirdiği ifade edilmiştir. Bununla birlikte Batı basınında teoriler üzerine değerlendirmeler kendini göstermeye başlamıştır. Buna göre iki rapordan bahseden Christian Science Monitor muhabiri bir raporda, Türklerin Venizelos’a liberal

---

⁴⁸¹ **Christian Science Monitor**, July 10, 1920.

⁴⁸² **İkdam**, 28 Teşrin-i evvel 1920.

egemenlik vermek istediği İzmir'e karşılık Konstantinopolis ve tüm Marmara Denizi kıyılarını teklif ettiğini belirtmiştir. Bir diğer raporda ise, Türklerin Venizelos'a başkenti Konstantinopolis olan ikili bir Greko-Türk monarşisi kurma planı önerdiklerini ileri sürmüştür. Muhabire göre bu raporlardan herhangi biri doğru ise, iki önemli husus açığa çıkmaktadır: *“Konstantinopolis Türklerden alındığı takdirde Müslüman dünyasının isyan edeceği yönündeki Müslümanofobi görüşün varolacağı endişesi ve Türklerin kendileri tarafından bile, yalnızca başkent üzerindeki Helenik talebin geçerliliğinin kabulü değil, aynı zamanda onu Yunanlıların iyi yönetme, adalet dağıtma ve Müslümanlar arasında bile can ve mal güvenliğini sağlama gücünün tanınması.”*⁴⁸³

İzmir meselesinde Yunanlıların bölgedeki Hristiyan din kardeşleri Rumları koruma ve “Türk zulmünden” kurtarmak amacıyla olduğu Batı basınının en çok vurgulamaya çalıştığı nokta olarak dikkat çekmektedir. Anadolu'da en yoğun Rum nüfusunun yaşadığı bölge olan İzmir çevresinin Yunanistan'a ilhakını sağlamak için basın yoluyla propaganda yapmaktan geri durmamıştır. Basın aracılığıyla kamuoyunun ilgisini “acı çeken Rumlara” çevrilerek Yunanlıların bölgeye asker çıkarmasının haklılığı savunulmuştur. Bu şekilde 15 Mayıs 1919'da başlayan İzmir'in işgalinde yaşanan hadiselerin üzeri örtülmeye, Yunanlıları haksız işgal ile suçladığı Araştırma Komisyonu raporunun unutturulmaya çalışıldığı açıkça görülmektedir. Sözümona Yunanlılar sayesinde acı çeken Hristiyanlar özgürlüklerine kavuşturulabilecektir.

---

⁴⁸³ Christian Science Monitor, August 4, 1920.

BÖLÜM III: RUM-YUNAN DAYANIŞMASININ ANADOLU'DAKİ MUHAREBELERE ETKİLERİ

3.1. İnönü Muharebeleri

1921 yılı Türk ve Yunan muharebelerinin görüldüğü, bir yandan savaş alanında çarpışmalar yaşanırken diğer yandan da basın yoluyla propagandanın kullanıldığı bir süreci içerisinde barındırmaktadır. Savunma Bakanı Dimitri Gounaris, bir röportajında; *“Yunanlılar müttefiklerin her zamanki ifade ve eylemlerine bağlı olarak, birliklerini Anadolu’da tutmak niyetindedir. Mevcut hatları tutmak açısından yeterliliğimiz olsa da; daha fazla ilerlemek şu an için makul görünüyor. Yunanistan, birliklerini mevcut konumda tutabilmek için, ayda bir milyon drahmi harcıyor, bunu, ekonomik ve finansal gücü sayesinde, dâhili ve harici yükümlüklerine zarar vermeden kolaylıkla gerçekleştirebiliyor.”* şeklinde ifadelerle yer vermiştir. İzmir’e hareket eden, General Popoulas’ın ise, askerlerin yeni cephe ile planlarının yanı sıra yüksek moral sahibi olduklarını ve konumlarının zapt edilemez olduğunu bildirmiştir.⁴⁸⁴

Yunanistan, kabinesinin yerel politika hususunda tutarsızlığı ve görüş ayrılığında prensiplerden çok kişisel farkların rol oynamasına rağmen şu sıralar dış politikaya ilişkin tavrında birleşmiş durumda olduğu belirtilmektedir. Müttefiklerin, Yunan ordusunun, Yakın Doğu’daki harekâtlarını finanse etmemekte ısrar etmesi durumunda; Yunanistan’ın İzmir Hükümetinin birleştirilmesi Türklerin milli lideriyle direkt temas kuracağı ya da buradaki topraklardan vazgeçeceğinin muhtemel olduğu Batı basınında dikkat çeken haberlerden biridir. Bunun yanı sıra Yunan toprağı olarak addedilen Trakya’nın durumu farklı bir tablo çiziyordu. Yunanistan, müttefiklerin kendisine Trakya’nın tahliyesine ilişkin bir talimat verilmesi durumunda, savaşa hazır olduğunu açıkça belli etmektedir.⁴⁸⁵

---

⁴⁸⁴ **The Atlanta Constitution**, January 2, 1921.

⁴⁸⁵ **Chicago Daily Tribune**, January 4, 1921.

3.1.1. Birinci İnönü Muharebesi'nin Öncesi ve Sonrası (6-11 Ocak 1921)

Yunan harekâtının gerçek hedefi, saldırıyla elde edilecek kazanımların bir Yunan başarısı olarak sergilenebilmesinin yanında, müzakerelerde bir koz olarak kullanılabilmesiydi. İstanbul basını bu harekâtın yegâne amacının Yunanlıların İtilaf Devletleri'ne kendi güçlerini ispat etmek olduğunu vurguluyordu.⁴⁸⁶ Bununla birlikte Yunan Temsilciliği'nin aldığı telgrafa göre verilen bilgide, Anadolu'daki Yunan saldırılarının Yunan güçleri için büyük başarılarla sonuçlandığı bildirilmiştir. “Yunan Güçleri Bursa Hattında” şeklindeki bildiriye göre, doğusundaki güçlü Türk grubuna saldırarak, içlerinde komutanların da yer aldığı elli esir ve büyük miktar cephanelik ele geçirerek bozguna uğrattığı haberi yer almıştır. Londra Times'a, İzmir'den çekilen telgrafa göre, Yunanların Anadolu'da, Türklere karşı bir saldırı harekâtı başlattıklarına işaret ediliyordu. Anadolu'da ise, Menderes bölgesindeki Türk-Yunan savaşında çok sayıda yaralının İzmir'e ulaştırıldığı bildiriliyordu. Buna göre; Yunanlılar saldırıya başladı fakat Türk güçleri, belli başlı bölgelerde, Yunan hatlarını bozguna uğrattı.⁴⁸⁷ Anadolu'daki Yunan Genelkurmayının Yunan elçiliği tarafından alınan telgrafta Yunan saldırısının, büyük başarı ile sonuçlandığı bildirilmiştir.⁴⁸⁸ Aynı gün farklı gazetelerde Yunan saldırısının durumu ile ilgili verilen haberde farklı sonuçlardan bahsedilmektedir.

ABD Hükümeti'nin ise, Yunan Hükümeti'ne Venizelos'un başkanlık döneminde vaat ettiği 32 milyon doların hibe edilmesi hususunda paranın Amerika'da savaş dışı materyallerin alımı için harcanması kaydıyla muvafakatin sağlandığı bildirilmiştir. İngiliz Başbakanı Lord Granville, Yunan Hükümeti ile birlikte harekât üzerine bu sabah yayımlanan Yunan baskısının başyazısında, Venizelos'a karşı iki Yunan subayı tarafından geçtiğimiz Ağustos'ta, Paris'te yapılan suikast girişimine göz yumulmasına karşı protestoya dâhil olduğu belirtilmiştir. Eskişehir civarındaki Yunan ilerlemesi, Türk milliyetçileri tarafından, Türk birliklerinin Uşak cephesine taşınmasının bir sonucu olarak açıklandı. Yine de görünürde, Yunanlıların Eskişehir ve Türk milliyetçilerinin

⁴⁸⁶ **İkdam**, 25 Kanun-i sani 1921; **Vakit**, 25 Kanun-i sani 1921.

⁴⁸⁷ **The Los Angeles Times**, January 12, 1921.

⁴⁸⁸ **The Washington Post**, January 12, 1921.

başkenti olan Ankara arasındaki demiryollarını tehdit etmesi, milliyetçi ordunun pozisyonunu tehlikeye sokmakta olduğuna dikkat çekilmektedir.⁴⁸⁹

Yunan Temsilciliği'nden ulaştırılan bilgiye göre; Yunanlılar, Anadolu cephesindeki Bursa'da Türklere karşı gerçekleştirdikleri saldırılarda önemli bir ilerleme kaydetmiştir. Temsilcilik, Yunanların, Bozüyük ilçesini ele geçirerek Türkleri Ankara hattına uzanan, Bağdat Demiryolları ile kavşak noktası olan, Eskişehir'e çekilmek zorunda bıraktıklarını bildirmiştir. Türklerin savaşta ağır kayıplar verdiği; Yunanların 40 kişiyi öldürmüş ve 160'ını yaralamış olduğuna dair bilgilerin ulaştığı ifade edilmiştir. Batıdaki gazetelerin çoğunda, İzmir'in kuzeydoğusundaki "politik olduğu aşikâr" olan Yunan saldırısına karşı çıktıkları, asıl niyetin İttifak devletlerini, Sevr Antlaşması hükümlerinin yerine getirilmesinin Kral Konstantin'in belirlemesi konusunda ikna etmek olduğu duyurulmuştur. Yunanistan'ın ileride daha fazlasını yapacağı muhtemel olan ve çok yakında olduğu hissedilen barışı geciktirmeye sebebiyet veren saldırı gazeteler aracılığıyla esefle kınanmıştır. Ayrıca bölgedeki Rumlarla birlikte hareket edilmesinin durumu kolaylaştıracağına işaret edilmiştir.⁴⁹⁰

Son Yunan askeri bildirgesinde "İlerleyişimiz devam etmekte ve düşmanın direnişini kırmaktayız. Düşmanın 10.000 kişi civarındaki düzenli birlikleri vahşi savaşımlardan sonra Kemalistler Eskişehir civarında, mühimmatlarını ve esirlerini bırakarak geri adım attı. Halk, Yunanlıları kurtarıcı olarak karşılıyor."⁴⁹¹ şeklinde ifade edilerek Yunanlıların sadece Rumlar için değil orada yaşayan Türkler için de kurtarıcı olduğu belirtilmiştir.

Paris'teki Yüce Divan'ın Türk-Yunan sorununa ilişkin kararı ise, hükümetin dikkatini basın ve politik çevreleri neredeyse başka hiçbir haber konusuyla ilgilenmeyecek kadar meşgul etmeye devam ediyordu. Ülkenin konumunun bir aya kadar askıda kalması, bazı kralcı gazetelerin, müttefiklerin tutumlarının iyimser bir durumu ima ettiğini iddia etse

⁴⁸⁹ **The Washington Post**, January 14, 1921.

⁴⁹⁰ **New York Times**, January 15, 1921; **Boston Daily Globe**, January 15, 1921.

⁴⁹¹ **New York Times**, January 16, 1921.

de; hayal kırıklığı ve endişe yarattı. Ulusal Muhafazakâr Parti lideri M. Stratos, İttifak temsilciliklerinin, Yunan Hükümeti ile iletişiminin; Türklerle birlikte Londra'ya delegelerinin gönderilmesi çağrısı dışında, bir müttefik olarak addedilmediğine dikkat çekti. Muhafız ve bağımsız gazeteler bu hassas durumu ele alabilecek yeterliliğe sahip olan tek adamın, eski Başbakan Venizelos olduğunu duyurdu. Patris Gazetesi, Milli Meclise, Venizelos'u Yunan temsilcisi olarak nitelendirerek çağrıda bulundu. Gazete, bu şekilde, duruma ciddi bir bakış kazandırmaktaydı. Yunan halkının tümü için bütün fedakârlıkların üstlenilmesinin, ülkelerinin faydasına yönelik bir görev olduğunu aktarmaktaydı. Durumu korumak için gerekirse Kral Konstantin'in, Prens George hükümdarlığı lehine feragat etmesini ve bu fedakârlığı yapmasının onun bir görevi olduğunu duyuruyordu. Yüce İttifak Konseyi'nin Türk temsilcilerine 21 Şubatta Londra'da başlayacak olan ve Sevr Anlaşması'nın tashihi için göz önünde bulundurulacağı konferansa daveti sultanın hükümeti tarafından duyuruldu.⁴⁹²

Dünya Savaşı boyunca Yunan hâkimiyetinde duran, Anadolu kıyı şehri, İzmir'in ve Konstantin'in tekrar tahta çıkışı ile gelecekte kimin hâkimiyetinde olacağına ilişkin sorunlar, National Geographic Society'nin bülteninde konu edildi. Burada eski Başbakan Venizelos'un müttefik kuruluna yaptığı, şu açıklamasına yer veriliyordu. “*Biz herhangi bir manda istemiyoruz, sadece evimize dönmek istiyoruz.*” Yazının devamında Türklerin göçebe atalarının, Orta Asya'nın bozkırlarında sürüleri ile geziyorken Türk toprağı olarak kabul edilen İzmir ve Anadolu'nun batı kıyısında kalan topraklarda o zaman Yunan medeniyetinin şekillenmeye başladığı ifade edilmiştir. Bununla birlikte Yunanlıların, Truva Savaşı'ndan sonra İyonya'ya yerleştiğinden söz ediliyor, bölgede çok sayıda Yunanlı sanatçının doğduğuna gönderme yapılıyordu. Diğer taraftan bir “Grekoromen şehri” olarak tabir edilen bu bölgede refah içindeki dönemin ardından Türklerin ele geçirmesine, yani İstanbul'un kaybedilişine kadar Yunan İmparatorluğu olan Bizans hükümdarlığının varlığından bahsedilmekteydi. Hatta İzmir'in Türk İmparatorluğu ile birleştirilmesinde 500 yıl önce burada yaşayan, geniş Rum nüfusunun burada kalmasıyla gerçekleştiği ve dünya savaşından önce İzmir nüfusunun yarısından fazlasının Rum olduğu üzerinde durulmaktadır. Anadolu'da en çok tercih edilen şehir

---

⁴⁹² New York Times, January 29, 1921.

olan İzmir'in, ülkenin önemli üç nehri ile verimli arazileri, ılıman iklimi, bölgenin cezbedici özelliklerinin de eklenmesiyle Anadolu'daki diğer şehirler içinde benzersiz özelliklere sahip bir konumda olduğu belirtilmektedir.⁴⁹³

Türk-Yunan muharebesinden Türk basını başarı olarak bahsederken Batı basını bu muharebenin çok da büyük çapta bir çarpışma olmadığını söyleyerek başarıdan bahsetmektense muharebenin çapını küçük göstermeyi tercih etmiştir. Fakat alelacele Londra'da konferansının toplanması, durumun nasıl algılandığını açıkça göstermektedir. Batı basını ve hükümetlerinde bir panik havası estiği ve muharebeler ilerlemeden biran evvel antlaşmanın imzalanmasına çalışılacağı görülmektedir.

3.1.1.1. Londra Konferansı'nın Toplanması (21 Şubat-12 Mart 1921)

Konferans daha başlamadan konuyla ilgili propaganda çalışmaları basın yoluyla başlamıştır. Patrik vekilliğini üstlenen Doroteos siyasi bir misyon peşine düşerek, soykırım iddialarını içeren ve 1911 yılında yayınlanan "Kara Kitap"ın bir başka cildini 28 Kasım 1920 tarihinde bastırarak Müttefik Devletler temsilcilerine gönderdi. Patrikhane, 10 Ağustos 1920 tarihinde imzalanan Sevr Antlaşması'nın özellikle "Ekalliyetlerin Himayesi" ile ilgili gayrimüslimlere geniş imtiyazlar sağlayan maddelerinin hiçbir değişikliğe uğratılmadan uygulanmasını istiyor ve milletlerarası görüşmelerde çok çaba gösteriyorlardı. Bu amaçla 21 Şubat'ta başlayacak Londra Konferansı'na katılmak üzere Doroteos başkanlığında bir heyet oluşturuldu. Bu heyet, yardımlarını almak için İstanbul, İngiltere ve Fransa temsilcilerini ziyaret etti. Fakat temsilciler, Londra'ya hükümet yetkililerinin davet edildiğini ve Patrikhane'nin katılamayacağını, Yunanistan'ın Patrikhane'yi temsil edebileceğini bildirdiler. Doroteos bu konferansa katılmakta kararlı olduğu için sahte istatistikler ve Kara Kitap'ı da yanlarına alarak 23 Şubat 1921'de Londra'ya hareket etti. Konferansta Müttefik Devletler Temsilcileri'ne, Sevr Antlaşması'nın kesin olarak uygulanmasını, aksi takdirde Rumluğun yok olacağı uyarısını yaptı. Fakat Ankara Hükümeti'nin başarıları,

---

⁴⁹³ **Boston Daily Globe**, January 30, 1921.

özellikle İzmir'in işgaliyle birlikte Yunanistan ve Rumların gerçek yüzünü gören Avrupa kamuoyundan da beklediği ilgiyi göremeyen Doroteos, başarısız oldu ve hastalanarak ölmüş, 21 Nisan 1921'de İstanbul'da defnedilmiştir.⁴⁹⁴

İttifak Devletleri'nin yakın doğu politikasında izlenecek yol hakkındaki anlaşmazlıkları ve Yunanistan'ın bastırılan istekleri karşısındaki organizasyon eksikliği, Mustafa Kemal'e Anadolu'da asıl gücüne ulaşması için gerekli zamanı sağladı. Başkanların, Paris'teki buluşmalarına kadar tek bir yolda uzlaşmalarını durumunda, Türk milli liderinin bahara kadar Yunan istilacıları İzmir'den süpüreceği ve kendisini Anadolu'da mutlak bir egemenliğin lideri haline getireceği tahmin edilmekteydi. Bununla birlikte Müttefikler için iki yol açıyordu: Yunanistan hükümetindeki değişimi görmezden gelerek, olabildiği kadarını kabul edip, Yunanistan'ın mevcut durumunu güçlendirmesi için gerekli bütün ihtiyaçlarını karşılamak ya da Sevr Antlaşması'nı gözden geçirmek.

Mustafa Kemal ise politik olarak, bütün Türkiye'nin desteğine sahip durumdayken, bunun yanı sıra, bu desteğini harekete geçirmek için uygun anı kolladığını planladığı gözlemlenmektedir. Bursa'daki son Yunan harekâtının başarısızlığı kabul edilmekle birlikte Atina Hükümeti itiraf etmese de; burada şiddetli bir geri püskürtmenin gerçekleştiği Batı basını tarafından da doğrulanmaktaydı. Türk basınında ise Sabah gazetesi, Yunanların pusuya düşürüldüğünü ölü ve yaralılarla birlikte kaybının 4.000 olduğunu, bir başka gazete olan Alemdar'da buradaki savaşın dört gündür devam ettiği ve 1.800 Yunan'ın öldürüldüğü kaydedilmiştir. Bununla birlikte burada oynanan bütün uluslararası oyunlar süresince, İtalya'nın Yunanlarının amaçlarını levazım ve moral desteği ile engellemesinin yanında, Fransa'nın mesafeli olduğunun gözlemlendiği ifade edilmektedir.⁴⁹⁵

Sevr Antlaşması tashihi için toplanan Londra Konferansı'na gidecek olan Türk delegeleri, milliyetçi etkenleri de içeren konuları tartışacaktı. Mustafa Kemal Paşa,

---

⁴⁹⁴ Ayşe Özakbaş, "İstanbul Basınında Gayrimüslim Azınlıklar (30 Ekim 1918-24 Temmuz 1923)", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, (2007), s. 35.

⁴⁹⁵ **Sabah**, 27 Kanun-i sani 1921; **Alemdar**, 28 Kanun-i sani 1921; **The Atlanta Constitution**, January 30, 1921.

Sadrazam'a, Müttefiklerin konferansa katılım için doğrudan davetini beklediği ve Ankara Hükümeti'nin Türkiye'deki tek geçerli yönetimi olduğu ile ilgili bildirisini tebliğ etti. Ankara Hükümeti'nin lideri Mustafa Kemal, müttefiklerin davetin kabul edilebilirliğinin, ancak yabancı tümenlerin hemen Türk topraklarını bir savaş tazminatı almaksızın terk ettikleri takdirde söz konusu olabileceğini bildirdi. Müttefik güçlere yakın gazeteler Londra Konferansı'nı Türkler için yeni bir fırsat olarak nitelendiriyordu. Yerel Yunan basınından alınan haberlerde; konferansın, Türklerle ilgili duruşunda, Venizelos'un Müttefikler konseyine katıldığı zaman emredildiği pozisyonadaki aşamaya taşıyacağı varsayımıyla düzenleneceğini söyleniyordu. Yunan Piskoposu, Kilise Meclisinde Londra Konferansı'na "Rumların yaşam alanları olan ve Türklerden hala kurtarılamamış olan toprakları" savunmak için delege göndermeye karar veren Milliyetçi Direnç Komitesinin gizli buluşmasına başkanlık etti. Ayrıca, Eski Başkan Venizelos'a, Sevr Anlaşması'nın hükümlerini koruması ile Trakya ve İzmir'in kaybedilmesini önlemesi için yalvaran bir mesaj gönderildi. İngiliz kumandanı Tuğgenaral Townshend ise, Ankara'ya gidilmesi ve Londra Konferansı'nda Türk milliyetçiler ile ilişkilerin düzenlenmesi gerektiği inancındadır. Mustafa Kemal, Anadolu ve Kilikya'daki müttefik askerlerinin konferanstan önce tahliye edilmesi durumunda Müttefiklerin liderlerinin katılımıyla, Şubat sonlarında gerçekleşecek olan konferansa seve seve katılacağını bildirdi.

Yunan Başbakan Rhallis, Yunanların, 21 Şubatta kurulacak olan Londra Konferansı'nda, Türklerle anlaşmalarının yeniden düzenlenmesine direnç göstereceğini ima etti. Yunanistan'ın, İzmir'i müttefiklerin mandası gölgesinde işgal etmiş olduğunu ve Amerika Birleşik Devletleri'nin anlaşma hükümlerinin değişikliği hususunda son sözü söyleyeceği inancında olduğunu açıkladı. M. Rhallis ABD'nin Sevr Anlaşması'nın tashihi hususunda son sözü söyleyeceğine inandığını belirterek, şöyle devam etti:

*"Amerika'nın dostluğu ve iyi önerileri Yunanistan için çok değerlidir. Amerikalıların Sevr Anlaşması Maddesindeki değişiklik ile İzmir'in Türklere geri verilmesini protesto edeceğinden eminiz. Yunan ordusu çekilmek zorunda bırakılırsa, şehir halkı esaret ve tehlike altındaki kölelik düzenindeki eski durumuna geri dönecektir."*⁴⁹⁶

⁴⁹⁶ New York Times, January 31, 1921.

Bununla birlikte Yerel Yunan basınından alınan haberler; konferansın hezimetle geçeceği, Yunan topraklarının, Türklerle ilgili duruşunda, bir aşamaya taşıyacağı varsayımıyla düzenleneceğini söylüyordu. Türk çevrelerince konferans Türklerin öneminin arttığına ilişkin bir işaret olduğu gerekçesiyle sevinçle karşılandı.⁴⁹⁷

Paris Konferansı'nın Sevr Antlaşması'na ilişkin kararı ile görüşmeyi yenileme düşüncesinin yanı sıra Türkiye ve Mustafa Kemal Paşa'nın delegelerini davet etmesi kararının görüşmelerde yer alması Yunan Hükümeti'nin bülteni olan "Kathimerini" de acıklı bir etkiye sebep olduğu şu şekilde ifade edilmiştir:

*"Yunanistan Anadolu'da mandasını kabul ettiğinden bu yana, çetin görevini korkusuzca yerine getirdi ve bu yolda ilerlemeye mecbur. Bütün dünyayı özgürlük ilkeleri ve ulusların bağımsızlığı için savaşılmaya seferber eden müttefikler ne yapacak? Yunan halkı, kan bağı ile bağlı olduğu kardeşlerinin yeniden Türk boyunduruğu altına girmesine göz yummasını; Türklerle; dahası Mustafa Kemal'le görüşme yapmasını hazmedemiyor. Tarih öncesi dönemlerden beri kendilerinin olan ve çok yakın zamanda çocukları tarafından yeniden kazanılan topraklarından vazgeçmeyecek."*⁴⁹⁸

Mustafa Kemal'den, müttefiklere, Yakın Doğu Konferansı ile ilgili olacak Londra Konferansı'na katılımını reddettiğini, Ankara Hükümeti'nin tanınması için ısrar ettiğini ve İstanbul Hükümeti ile ilişkilerini kestiğini bildiren bir telgraf gönderildi. Mustafa Kemal'in, İstanbul'la son birkaç haftadır yaptığı telgraf görüşmeleri, çok keskin ayrılıklarla sonuçlandı. Sadrazam Tevfik Paşa'nın Londra Konferansı'nda, müttefik delegeleri ile uzlaşmış olmasından sonra, Mustafa Kemal son olarak müttefiklerin İstanbul'u terk etmesi için diretti. Yunan Kralı Konstantin ise, Yakın Doğu'daki meseleler konusunda, Yunanlılar ve Türkler arasında doğrudan bir müzakerenin olmasının imkânsız olduğunu belirtti.⁴⁹⁹

Yunan Kralı Konstantin, Yakın Doğu'daki yerleşim sorunları için Türkler ve Yunanlılar arasında doğrudan bir görüşmenin mümkün olmayacağını, prosedürün Yunan çıkarları

⁴⁹⁷ **Chicago Daily Tribune**, 31 January 1921.

⁴⁹⁸ **The Christian Science Monitor**, February 1, 1921.

⁴⁹⁹ **The Washington Post**, February 3, 1921.

doğrultusunda dikte edilmesi halinde, Yunan delegeleri ile sultan tarafından belirlenen delegeler arasında yapılacak müzakere için isteksiz olmadığını belirtti. Konstantin, hükümetinin Mustafa Kemal Paşa ve temsilcilerini reddedeceğini açıkça belirtti. Ayrıca Yunan Hükümeti, Paris'te bulunan Venizelos'un görüşme teklifi yapması durumunda, hiçbir görüşme yapmayacaklarını belirtti. Kral sözlerinin devamında oldukça dikkat çekici ifadelere yer vermiştir:

“Mustafa Kemal'i bizimle anlaşma yapmaya layık biri olarak kabul etmiyorum. Avrupa bu haydutça yaygara karşısında ne yapacak? Mustafa Kemal sadece büyük bir blöf, büyük bir balon ve bizler, onu masanın dışına savurduğumuz gibi, haritanın dışına da savurabiliriz. Eğer konferansta bizlere İstanbul Hükümetiyle yapılacak bir görüşme yüklenirse; bu adımı atacağımızdan hiç tereddüt olmasın, fakat Trakya ve İzmir'in bizim olduğunun idrak edilmesi koşuluyla... Sadece bu kadar değil, bu emperyalist bir politika değil. Bu, bizim milli politikamızdır. Evlerinin dışındaki halkımızı korumak zorundayız.”

Yunan ordusunun Anadolu'da acı bir yenilgi aldığı haberi, Yunanlıların tamamen galip geldiğini söyleyen Konstantin tarafından yalanlandı.⁵⁰⁰

Walter Duranty tarafından kaleme alınan haberde “Anadolu Bilmecesi” başlığıyla son haftalarda Fransız basınında öne çıkan manşetlerden biri yorumlanmıştır. Devamlı olarak çelişkili izahatlar verilirken, kimsenin gerçek Türk-Yunan askeri konumu hakkında bilgisinin yok gibi görüldüğüne işaret etmiştir. Genel anlamda, Fransızların başarıyı Kemalistlere ve felaketleri Yunanlılara bağlamak konusunda İtalyanları örnek aldıklarını ifade etmiştir. Ayrıca organize olamadığı ve moralsiz olduğu iddia edilmesine rağmen, Mustafa Kemal'in Ankara bölgesinde büyük bir toplantı düzenlediği ve müttefik kuvvetlerinin taleplerine hayır demesi durumunda Yunanlıları denize dökcek bir hücum tasarladığının rapor edildiğini bildirmiştir. Duranty bunlarla ilgili yorumunda Fransızların yaklaşan Londra Konferansı'nda görüşmeyi umduğu Sevr Anlaşması'nın gözden geçirilmesine yönelik bir çaba içinde olduğunu; fakat bu izahatın da tüm gizemi aydınlatmaya yetmediğini belirtmiştir. Yakın Doğu ile kapsamlı olarak ilgilenen büyük bir uluslar arası kuruluşun Paris Şubesi'nden, gerçekte neler olduğu ile ilgili bilgi edindiğini sözlerine ekleyen yazar, Venizelos'un başarılarının çoğunun, dünyanın geri kalanının Venizelos'un kazanacağını garantilediğine inandığı seçim

⁵⁰⁰ The Los Angeles Times, February 3, 1921.

gününe kadar, çok etkili yabancı propaganda şubesinin çalışmalarının sonucu olduğunu yazmaktadır.

Mustafa Kemal'in propaganda sanatının eski ustaları olan Bolşevik arkadaşları tarafından eğitildiğini iddia etmekle beraber aynı zamanda Yunanlılarınkinden daha az etkili olan organizasyonunu, Venizelos'un düşüş zamanlarında kurduğunu ifade etmiştir. Bu durum üzerine, yeni rejim yönetimindeki Yunan ordusunun Kemalistlere karşı operasyonlar başlattığını, sonrasında da dünyanın fikrini etkilemede elinden gelen çabayı gösterdiğini belirtmektedir. Olaylar konusunda bir değerlendirme yapan Duranty'ye göre;

“Yeni Yunan rejiminin kurulmasından sonra Yunan komutanı Eskişehir bağlantı noktasındaki son derece önemli Kemalist tren yolunun kesilmesini emrederek, Afyon Karahisar'ın kuzey tarafına bir tür baskın yapmıştı. Ordu için hiç faydası dokunmayan bir baskındı, birlik, Eskişehir'de çok zorlanmadı ve yüzlerce Kemalist birliği esir aldı, bir Kemalist bölüğün karargâhını ve hatırı sayılır miktarda demir yolu levazımı, depo ve cephaneyi ele geçirmişti. Bu birlik Yunan ordusunun kalanı ile irtibatı kaybetmişti. Bu başarı Yunan propaganda organizasyonu sebebiyle hak ettiği ilgiyi görmedi, fakat bir zafer kazanıldığı biliniyordu ve İzmir bayraklarla süslenmişti. Yunanlar, Eskişehir'de bir askeri karargâh bırakmayı planlamışlardı; fakat büyük oranda iklim durumu yüzünden, bu plan iptal edildi ve karargâhta kalması planlanan bölükler kalanlarla birlikte geri çekildi. Geri çekilmeleri süresince Kemalist kuvvetler ve Kemal'in bayrağı altındaki erzak konvoylarının yolunu kesen düzensiz yerli gruplar tarafından taciz edildiler. Bu, Mustafa Kemal'in propaganda ajansına fırsat verdi ve dünyaya Yunan ordusunun yenilgisinin çok büyük kayıplara yol açtığı ve bu yenilgi bir sonraki hareket olan Yunanlıların denize dökülmesinin yalnızca başlangıcı olduğu söylendi.”

Ankara'daki Türk ordusunun raporlarının yalan olduğunu iddia eden yazar, Mustafa Kemal'in kuvvetlerinin hasta ve savaş yorgunu olduğunu, Bolşevik “müttefik”leriyle sürekli sorun yaşadığını ve müttefikleriyle birlikte hareket etmek için, kendi istediği şartların sağlanmasını istediği bir blöf oyunu içinde yer aldığını belirtmiştir. Diğer taraftan, Yunan ordusunun çok da mutlu olmadığını, Yunan devlet adamlarının orduya yeni bir ruh katmak için gerekli olan adımı atmaktan çekindiklerini ifade etmiştir. Venizelos yanlıları arasında, Kral Konstantin'i Asya topraklarına adım attığı takdirde öldürecekleri iddiasının yer aldığını belirtmiştir. Bununla birlikte Mustafa Kemal'in

Anadolu'daki meselelerin gerçek durumunu daha iyi bilen İngilizlerin üstesinden gelmek için Londra Konferansı'nda Fransız ve İtalyanların etkisine güvendiği yorumunu yapmıştır.⁵⁰¹

Yunanistan'ın eski başkanı Venizelos ise, verdiği bir röportajda, 21 Şubat'taki Londra Konferansı'nın temelini oluşturan Sevr Anlaşması'nın tam olarak korunması konusunda ısrar etti. Ona göre antlaşma, barışta devamlılığın tek garantisiydi. Diğer partiler müttefik karşıtı değilken, Liberal Parti'nin değişmez bir biçimde ve tam anlamıyla müttefik yandaşı olduğunu ileri sürerek, Yunanistan'ın müttefiklerinin desteğinin sürdüğü konusunda ısrarlıydı. Venizelos, Yunan krallığındaki Alman sempatisini, Almanların yenilmezlik efsanesi propagandası ile ikiye katladığını, savaş boyunca "sendelemeye" sebep olduğunu, fakat Alman propagandasının tüm temelini Yunanistan'da harap edildiğini ileri sürdü. Venizelos; *"Savaşın net sonuçları yalnızca Almanya'nın yorgunluğu, Avusturya Macaristan'ın çözülmesi, ve Rusya'nın dağılması değildi, Türk İmparatorluğu'nun da dağılmasını kapsıyordu. Ermeniler ve Rumlar, Türkiye'de yalnızca köle yapılmamışlardı, bir milyon Ermeni ve yarım milyon Rum savaş boyunca ve sonrasında sürgün edildi."* diyerek konferans içerisinde müttefik devletlerin bunları göz önünde bulundurması gerektiği üzerinde durmuştur. Venizelos, artık Başkan ya da Yunan parlamentosunun bir üyesi olmasa da, Yunanistan için çalışmaya devam edeceğini söyledi.⁵⁰² Diğer taraftan İstanbul'dan sevk edilen haberde, Yunanlıların Anadolu'daki saldırı için hazırlıklarını tamamladığı ve İzmir ile Bursa bölgelerinde keşif çalışmaları yaptığı bildirildi.⁵⁰³

Bununla birlikte, Yunan eski Başbakanı Venizelos'un, müttefikler ve Türkiye arasındaki Sevr Anlaşmasının revizyonunda kendisinin bertaraf edildiğini ve revizyona her anlamda karşı çıktığı, Petit Parisien gazetesinde yaptığı röportaj aracılığıyla duyuruldu.⁵⁰⁴ Eski başkan Venizelos ve Yunan Hükümeti, asıl noktanın Yakın Doğu meselesi için Londra'daki konferansta Sevr Anlaşması'nın devamlılığını Türkiye ile

---

⁵⁰¹ **New York Times**, February 7, 1921.

⁵⁰² **New York Times**, February 7, 1921.

⁵⁰³ **New York Times**, February 13, 1921.

⁵⁰⁴ **The Los Angeles Times**, February 15, 1921.

sağlamak olduğu konusunda bütünüyle bir anlaşmaya vardı. Venizelos, Yunan Başkanı ve konferanstaki Yunan delegesi Nicholas Kalogeropoulos ile birlikte çalışacaktır. Londra Konferansı'ndaki olası gelişmeleri tartışan Le Temps, Sevr Anlaşması'nı tehdit eden güçlerin planlarını önceden bilmenin iyi olduğunu vurguluyordu. Gazete, Fransa'nın hiçbir Fransızın ilgisinin olmadığı bir savaşta para harcamaya devam etmesinin hoş olmadığını söylüyordu. Türkiye'nin doğal sınırları dâhilinde ekonomik bağımsızlığını talep etmeye niyetlendiği ve Sevr Anlaşması'nın ekonomik, malî ve askeri maddelerinin değiştirilmesinin gerekliliğini söyleyeceği anlaşılmaktaydı.⁵⁰⁵

Sevr Anlaşması ile ilgili konferansa çağrılan Yunan ve Türk delegeleri Londra'ya ulaştı. Temsilciler ayrı otellerde kalacaklardı. New York Times'a göre, İttifak devletleri iki Türk temsilciliğinin uzlaşmasına yardımcı olması umuduyla, Türk temsilcilerinin kaldığı otelde, Ankara temsilcileri için de yer ayırtmıştı. Bu durum New York Times'ın yorumuyla bu şekilde lanse edilirken Türk basınında iki temsilci grubunun bu şekilde yan yana tutularak aralarında çıkabilecek anlaşmazlık ortamından faydalanarak Sevr Antlaşması'nı kabul ettirmeyi amaçladıkları belirtilmiştir.⁵⁰⁶

İki Türk temsilci grubunun Sevr Anlaşması'na ilişkin talimatlarının pratikte aynı olduğu; İzmir, Doğu Trakya, Kilikya, ve Müslüman üstünlüğün olduğu Ermeni ilçeleri ile Mezopotamya'nın kuzeyinin imparatorluğa dahil olması gerektiği üzerinde hemfikir oldukları ifade edilmektedir. Milliyetçilerin, Doğu Trakya'da referandumla özerklik ilan edilmesini istedikleri belirtilmektedir. İstanbul Hükümeti, yabancı eliyle, sınırlı kontrolü kabul ederken; Ankara Hükümeti, tüm giriş tekliflerini reddedeceğini belirtirken eşit şartlarda bir anlaşma talep etti. İkisi de bağımsız Çanakkale konusunda hemfikirdi.⁵⁰⁷

İstanbul Hükümeti temsilcilerinin başkanı Tevfik Paşa, konferans için Paris'ten Londra'ya geçti. Ankara temsilciler Başkanı Bekir Sami Bey de; haberleriyle birlikte Roma'ya ulaştı. Müttefikler bu iki delege grubunu, buraya gelmeden önce, görüşmeye

---

⁵⁰⁵ **New York Times**, February 17, 1921; **The Washington Post**, February 17, 1921.

⁵⁰⁶ **İkdam**, 17 Şubat 1921.

⁵⁰⁷ **New York Times**, February 18, 1921.

birlikte almayı planlamışlardı. Fakat delegelerin kendi içlerinde bir uzlaşma yoktu. Her iki delege de Sevr Anlaşması'nın revizyonu hususunda uzlaşmışlardı. Fakat her iki delege de revizyona kendi faydaları açısından bakıyordu. Aralarındaki uçurumun aşılması gibi görüldüğü ve müttefiklerin bu hususta ne yapacağı sorusu kafaları karıştırmaktaydı. New York Times muhabirine göre; eğer İstanbul ile anlaşılırsa, Mustafa Kemal'in sorununu çözememiş olacaktı. Mustafa Kemal'le anlaşılırsa, Sovyet ortaklarıyla birlikte nasıl oyunlar oynayacağını bilinmemekteydi. Yunanlılar ise, Sevr Anlaşma'sının olduğu gibi durmasını ve 100.000 askeriyle, Anadolu'nun solunda kalmayı talep ediyordu.

Matin gazetesi muhabiri Bekir Sami Bey ile yaptığı bir röportajda kendisinin alçakgönüllülükle, *"İşte bizim Londra'ya gelme nedenimiz: İzmir Trakya ve Edirne ile birlikte tamamen bağımsız bir Türkiye. Bizler politik ve ekonomik açıdan elimizin bağlı olmasını istemiyoruz. Sevr Anlaşması bizi bundan mahrum etmektedir ve bu anlaşmanın değişmesini istememizin nedenidir. Bizler diğer insanlar gibi var olma hakkımızı istiyoruz."* şeklinde konuştuğunu yazmaktadır. Yakın Doğu Konferansı'na katılacak olan tarafın her iki delegesi de; müttefiklerin, Sevr Anlaşması'na karşı çıkan isteklerine kulak vereceği konusunda umutlu görünüyorlardı.⁵⁰⁸

Londra Konferansı'nın toplanması Rum-Yunan birliklerine nefes alma süresi tanımış, bu süre zarfında Yunan ordusunun toparlanmasına imkân tanımıştır. Bundan sonra konferans çalışmaları başlayacak ve müttefiklerin amacı Sevr Antlaşması'nda yapılacak ufak değişikliklerle isteklerinin gerçekleştirilmesine çalışmak olacaktır. Yunanlılar ise Rumlarla dayanışma halinde yaptıkları muharebeler için hazırlık yapma imkânı bulacaktır.

---

⁵⁰⁸ New York Times, February 19, 1921.

3.1.1.2. Londra Konferansı'nın Çalışmaları

Londra Konferansı'nın en önemli sorunu Sevr Anlaşması'nın revizyonu idi. Bunun için temsilcilerin taleplerinin dinlenmesiyle başlanmıştır. Bu konuyla ilgili değerlendirmelerine yer veren muhabire göre, İstanbul hükümeti gibi daha fazlası olmayorsa olanla yetinmeyen ve her zaman hak ettiğinden daha fazlasını istemiş olan Mustafa Kemal ve arkadaşlarının taleplerine İngiliz Hükümeti kabul etme eğilimi göstermemiştir. Fakat Sadrazam Tevfik Paşa'nın milliyetçilerin iddialarını tanıyacağı ya da onların Tevfik Paşa'nın önceliğini kabul edeceğinin kesin olmadığı üzerinde durmuştur. Bununla birlikte ona göre, Yunan Başbakanı Kaleogeropoulos, Türk milliyetçileri ile ilgili gereksiz bir hassasiyet gösteriyordu. Yunanlılar, İzmir'deki başarıları ile ilgili gayet memnun durumdaydılar ve İstanbul'dan Atina'ya dönmeleri varsayılırsa bu durumun hiçbir moral bozukluğuna yol açmayacağı, Sevr Anlaşması'nın revizyonu durumunda Mustafa Kemal'i ve askerlerini teslim almak için gerekli güce sahip olduklarını belirtti.

Öte yandan Fransa ve İtalya, Milliyetçilerin başarılarını daha fazla dikkate almaktadır. İtalya anlaşma ile Yunanlılara verilecek olan fırsatlardan dolayı; onun Akdeniz'de büyük bir güç olmasından hep huzursuz oldular. Fransa da Sevr yerleşiminin istendiği biçimde olmadığı fikrinde, Kilikya seferinden dolayı çok yorgundu ve milliyetçilerle buradan onuruyla çekilmek ve Ermenistan'ı yüzüstü bırakmış gibi görünmeden pazarlık yapmak istiyordu. Türkiye'nin parçalanışı finansörleri için pek memnun edici olmamıştı. Eski düzenin hüküm sürdüğü dönemde imtiyazları ile çok az da olsa rahata sahiptiler. Fransa'nın bundan sonra Türklerin Avrupa ile ilişkilerinin nasıl olacağı ve sahip olduklarının ellerinden alınacağı ile ilgili şüpheleri vardı. Büyük Britanya, henüz bir karar vermiş değildi, fakat muhabir, yaptığı araştırmalar neticesinde bu ülkenin bir arabulucu gibi davrandığını ifade ediyordu. Ayrıca Rumların, İzmir'deki konumu ile ilgili duygularının göz ardı edilemeyeceğini ve burayı terk edecek gibi görünmediklerini ifade etmiştir. Bununla birlikte Yunan eski Başbakanı Venizelos, Yakın Doğu

Konferansı'na gelecek olan bazı politik liderlerle görüştü. Konferans bitene kadar şehirde kalacağını belirtti.⁵⁰⁹

İstanbul'daki herkesin bu hafta müttefiklerin başkanlığında yapılacak olan, Türk ve Yunan delegelerinin davet edildiği Londra Konferansında olacağından hiç şüphe yoktur. Yakın Doğu'nun durumu tartışılacak gibi görünse de, aslında Türkler Sevr Antlaşması'nın revizyon edileceği inancını taşımaktadırlar. New York Times yazarı Maude Radford Warren, Diyarbakır ve Mardin'deki Amerikan yardımı çalışanları ve misyonerlerle yaptığı konuşmalarda, Türklerin Hristiyan vatandaşlarını reddettiğini söylediklerini, Hristiyanların Türklerin anlaşmayı imzalamış olması halinde sınırları dâhilindeki Hristiyanları öldürerek intikam almasından korktuklarını belirtmektedir. Bununla birlikte, Yunan tarafındaki Bursa ve İzmir dolaylarına hareket ettiğini, burada başka bir Yunan komutanı ile konuşma yaptığını belirtmiştir. Amerikan hayranı olan, yönetimdeki Yunan Komutanı General Prakevepolous, İtalyan, Fransız ve İngilizlerin onu koruması halinde, Mustafa Kemal'in karargâhlarının ve demir yolları üzerindeki iki önemli noktası olan, Yunan ve Türklerin savaştığı, Ankara'yı ele geçirebileceğini söylemiştir. Diğer taraftan İstanbul'da bir Türk genciyle yaptığı sohbette gencin kendisine İstanbul'da Yunan askerlerinin şehrin caddelerinde dolaşmasının ve çok uzun olmayan bir zaman önce Türkleri İzmir'de öldürmüş olmalarını unutamadığını söylediğini belirtmiştir. Sözlerinin devamında eğer Türkler parçalanarak yok olmaktan kurtarılsa bunun Mustafa Kemal tarafından gerçekleşeceğine olan inancından bahsetmiştir.⁵¹⁰

Yunan Başbakanı Nikolas Kaleogeropoulos'a göre, Sevr Anlaşması'nın tartışılması esnasında, Yüce Divan'a belirttiğine göre; Yunanlılar, Türkleri önümüzdeki üç ay içerisinde topluca sürebilir. M. Kaleogeropoulos, Türklerle yapılan anlaşmada, müttefiklere finansal bir dayatma yapmadığını; Atina hükümetinin, sadece, Fransa'nın harekâtlarına ilişkin para için direkt başvurusu gibi "ekonomik işbirliği" için umutlu olduğunu belirtti. Anadolu Yunan Ordusu Kurmay Başkanı Seryannis, Yunanlıların

---

⁵⁰⁹ **The New York Times**, February 20, 1921.

⁵¹⁰ **New York Times**, February 20, 1921.

Sevr Antlaşması'nı dayatmak için büyük bir saldırı hazırlığında olduğunu duyurdu. Çanakkale'de Türklere karşı savaşmış olan, Kilikya'daki Fransız ordularının komutasını yürüten General Gouroud, konferansı Yunanlıların iyimser tavrı konusunda uyardı. General Yunanlıların Türkleri üç ay içersinde sürebileceği iddialarına gülümseyerek karşılık verdi.⁵¹¹

Türklerin konferansa gecikerek gelmeleri nedeniyle erteleme isteğinde bulunmaları; Türkleri temsil eden iki delege arasında konferanstaki hakları hususunda bir uyuma varmaktaki beceriksizlikleri olarak algılandı. Heybetli görünüşleri, şık kıyafetleri ve Avrupai davranışlarıyla, mükemmel İngilizce ve Fransızcalarıyla –Yunanlıların Mustafa Kemal taraftarları için yaptığı betimlemelerden tamamen farklı bir insan tipi olarak- çok iyi geçindikleri anlaşılan İstanbul Hükümeti ve Bekir Sami'nin temsil ettiği Ankara delegelerinin her ikisi de aynı otelde misafir edildiler. Politik açıdan görüşlerinin farklılığına rağmen, itibarları ve görünüşlerinin dikkat çektiği basında yerini almıştır. Bekir Sami Bey konferanstaki konuşmasında, “Talep ediyoruz.” Cevap güçlü bir direnci vurguluyordu. “Bizim bir ulus olduğumuzu ve bin yıldır yaşadığımız topraklarımızın tanınmasını, atalarımızın sahip olduğu topraklara hakim olmamıza olanak verilmesini talep ediyoruz.” Ayrıca Sami Bey, Anadolu'daki koşullar ve barışın ne kadar uzakta olduğu ve yenilenen talimatlara ilişkin soruyu, burada acı ve bitkinlik olduğunun kesin olduğunu fakat tarımın devam ettiğini ve ülkenin yeniden düzenlendiği şeklinde cevaplamıştır. Mustafa Kemal ve Sovyet Rusya arasındaki ilişki için de; uyumlu ve samimi bir ilişki sürdürdüklerini belirterek Türklerin, Bolşevizm'i hiçbir zaman kabul etmeyeceklerini sözlerine eklemiştir.⁵¹²

Haber Ajansı, Yunan delegelerinden birinin, Kalogeropoulos'un kesin olarak, İzmir ve Trakya'ya dair teftişine ilişkin, müttefikler arası bir anlaşmaya karşı çıktığını ve anlaşmanın gözden geçirilmesini reddedeceğini bildirdikten sonra, kendileriyle bu gece bir görüşme yapıldığını aktardı ve “Savaştan nefret edenler olarak bizler için kaçınılmayacak olan şey İzmir'den vazgeçmeyeceğimizdir.” şeklinde kesin ifadelerini

---

⁵¹¹ **Chicago Daily Tribune**, February 22, 1921.

⁵¹² **New York Times**, February 23, 1921.

ortaya koydu. Bununla birlikte müttefikler arası bir komisyon, Trakya ve İzmir'deki noktaları gezmiş ve Türkler ile Yunanlıların iddiaları arasından, nüfus yoğunluğu oranına bağlı olarak kararını vermiştir. Bu karar, Yüce Divan'ın Türkler ve Yunanlıları, böyle bir teftişi kabul etmeye hazır olup olmadıklarını soracakları ve anlaşmanın revizyonunun konuşulacağı; ayrı ayrı yapılacak olan konferanslara davet edilmelerine karar verdiği esnada alındı. Türkler, istedikleri erteleme olduğu için memnun olmalarının yanında Trakya ve İzmir'in kendilerine verileceğine inanmaktadır.⁵¹³

Konferans'ın dünkü toplantısında Türkler, davalarını açıkladılar. İstanbul Hükümeti'ni temsil eden Tevfik Paşa orada değildi ve rızası üzerine Ankara Hükümeti'ni temsilen orada bulunan Bekir Sami Bey sözcülük yaptı. Bekir Sami Bey'in argümanları ikiye ayrılmaktaydı: bir bölümü bölgesel ve politik soruları ele alırken diğer bölüm finansal ve ekonomik olanlarla ilgiliydi. Günün sonunda Yunanlılar ve Türklerin, biri 11.30 diğeri 12'de olmak üzere bu sabahki toplantılara katılması istenip kendilerine aynı soru sorulduğunda, bu gruplandırmanın önemi meydana çıktı. Bu soru, tarafların, müttefikler tarafından İzmir ve Trakya konusunda yapılacak bir soruşturmanın sonuçları için hazırlıklı olup olmadıkları ve anlaşmanın geri kalanına uyup uymayacakları yönündeydi. Önerinin kabul edilmesinin büyük olasılıkla Müttefikler Arası Komisyon tarafından adı geçen bölgelerde bir soruşturma içereceği düşünülmektedir. Türklerin ilk istekleri Avrupa'daki sınırlarının 1913 sınırlarıyla aynı olmasıydı, bu öneri müttefik ülkeleri temsilcileri tarafından gülümsenerek karşılandı. Hatta, Türklerin bu ve diğer birkaç isteğinin salondaki seçkin kişilerden birini öfkelenirdiği ve kısık sesle "Bu saçmalık!" dediği söylenmekteydi. The Times editörünün konferansla ilgili bilgileri derlediği yazısında "Türklerin ilginç önerileri" şeklinde ifade ettiği talepleri yer almaktaydı. Bu talepler; Yunanlıların İzmir topraklarından tahliyesi, İzmir'in tamamiyle Türk hâkimiyetine geri dönmesi, İstanbul ve Boğazlar hakkındaki öneriler şeklindeydi. Bu son konu hakkında, Bekir Sami Bey bir Boğazlar Komisyonu'nun kurulmasını Türkiye'nin aşağılanması şeklinde tanımladı. Türkiye'nin Boğazlar üzerinde tam kontrolünün geri verilmesi gerektiğini fakat Türkiye'nin denizyolu ulaşım özgürlüğünü garanti edeceğini beyan etti. Bekir Sami Bey, İstanbul'dan ve anlaşmanın onaylanmasıyla birlikte tüm söz konusu bölgeden yabancı orduların çekilmesi

---

⁵¹³ **Boston Daily Globe**, February 25, 1921.

konusunda ısrar etti; ve Türkiye'deki yabancılara verilen savaş hasarlarının belirlenmesi için bir komitenin kurulmasını, Türkiye'den alınan bölgelerdeki Türkler için de aynı ayrıcalıkların sağlanması koşuluyla kabul etti.

Editöre göre, Türklerin istekleri o kadar abartılıydı ki onlara verilecek onda bir oranında vergi, Sevr Anlaşması'nın yırtılması ile aynı anlama gelmekteydi. Doğrusu istenirse Sami Bey, Berlin Anlaşması öncesine, 1878'teki duruma geri dönülmesini ve Kars'ın Osmanlı hâkimiyetine verilmesini talep etmekteydi. Ona göre daha önce Türkler, Ermenileri tüm Kars bölgesinin milliyetçilere verilmesini öngören bir anlaşma yapmaya zorlamışlardı ve şimdi müttefiklerin bunu tanımasını istemekte olduklarını belirtmektedir. Türklerin açıklamalarını yapmalarından sonra, Yunan Başbakanı davet edildi. Konferans saat öğlen 1'den 4'e kadar ara verdi, saat 4'te tekrar toplandı. Yunan Başbakanı, Türk verilerine karşılık, Yunanlıların İzmir bölgesi ve Trakya üzerindeki istatistikî iddialarından bahsetti. Bu konunun, Venizelos tarafından açıklandığı önceki konferanslar süresince enine boyuna tartışıldığını söyledi. Başbakan, Venizelos'un iddialarına devam etti ve daha önceki kararların temel alındığı rakamları kullandı. Konferansın anlaşmayı temelinden değiştirmeyi amaçladığına inanmıyordu fakat istendiğinde istatistikleri göstermek konusunda oldukça istekliydi. Yunan uzmanlardan Gounarakis, Yunan davasını destekleyen bir dizi istatistik sundu, sonrasında Yunan Başbakanı tekrar söz aldı ve ileriki gecikmeler için temyiz istedi. Sözlerini Yunanistan'ın müttefiklere her zaman sadık kaldığını söyleyerek bitirdi. Konferansa ara verildi ve Lloyd George, Briand, Sforza Kontu ve Baron Hyashi, gayriresmi özel bir konuşma için çekildiler. Bu konuşmadan sonra, bu sabahki toplantıya istinaden bir açıklama yapıldı. Bu açıklamada; "Türk ve Yunan uzmanlar tarafından sunulan İzmir ve Trakya nüfus rakamları arasındaki tutarsızlık kayda değerdir. Türk uzman, Dr. Nihad Reşit Bey'e göre İzmir'i de içine alan Aydın bölgesinde Türkler nüfusun %79'unu oluşturmaktadır; İzmir'de ise Rumlar haricindeki Türkler ve diğer ulusların oranı %57'dir. Yuvarlak hesapla, 1.250.000 Türk, 250.000 Rum bulunmaktadır. Trakya'ya gelince, Türk uzman, 224.000 Rum'a karşılık 360.000 Türk ve 26.000 Bulgar olduğunu belirtmiştir.

Yunan uzman Gounarakis, savaş öncesi rakamlarını ele alarak İzmir'in anlaşma bölgesindeki topraklarında 548.000 Rum, 390.000 Türk olduğunu söylemiştir. Tehcir ve diğer nedenlerden dolayı Rum nüfusunun büyük ölçüde azalmış olduğunu, fakat buna rağmen nüfusların hemen hemen eşit olduğunu belirtmiştir. Ona göre; Trakya nüfusu 365.000 Rum, 345.000 Türk, 24.000 Ermeni ve 30.000 Bulgar barındırmaktadır. Yunan delegasyonu tarafından verilen yaklaşık İzmir nüfusu sayılarında 460.000 Rum ve 450.000 Türk yer almaktadır. Yunan uzmana göre; San Remo Konferansı'nın inceleyip doğru olarak kabul ettiği rakamlara göre bölgede 300.920 Türk, 548.174 Rum bulunmaktadır. Türklerin, İzmir bölgesi dışında kalan alanda Türk egemenliğinde yaşayan 1.000.000 kadar Rum olduğunu kabul ettiklerinden bahsetmektedir.⁵¹⁴ Türk ve Yunanlıların her ikisi de, Yüce Divan tarafından masaya yatırılan, İzmir, Trakya ve Sevr Antlaşması'nın diğer maddelerine ilişkin kararlarını vermeden önce, kendi hükümetleriyle değerlendirme yapmak üzere ek süre istedi ve bu istekler kabul edildi. Lloyd George hiçbir iddianın henüz kabul edilmediğini, sadece bir teklif noktasında olan, aralarında çok net farklılıkların olduğu Yunan ve Türk iddialarının otoritenin kararına sunulması gerektiğini söyledi. Yakın Doğu durumu ile ilgilenen konferans Türk ve Yunan Hükümetleri ile görüşme sonuçlarını bildirmelerine kadar tam oturum gerçekleştirmedi.

Bununla birlikte haberin devamına göre; Yakın Doğu Konferansı'nda Türkiye Temsil Heyeti başkanlığında yer almış, Ulusal Temsil Heyeti lideri Bekir Sami Bey, Türklerin tarafından, müttefiklerin Trakya ve İzmir'in durumunu araştırarak olan komisyon önerisini ve Ankara'dan Sevr Antlaşması'nın diğer kısmının ülke üzerindeki ekonomik etkilerini tartışmak üzere istediği randevuyu kabul ettiklerini tekrarladı. Lloyd George Bekir Sami Bey'e soruşturmanın tarafsız ve adilane gerçekleştirileceğini; Yunanistan ve Türkiye arasındaki sorunla ilgili kararın adalet prensiplerine uygun olarak verileceğini açıkladı. Yunanistan'dan Sevr Antlaşması'nın Trakya ve İzmir'in çözümü temelinde, revizyonu için olumlu bir cevap alınmadı.

---

⁵¹⁴ **The Times**, February 25, 1921.

Bekir Sami Bey, konferansın önerisine konu olan şu gözlemlerini bildirmiştir. Bu uluslararası anlaşma ile İzmir ve Trakya'daki el değişimi bağlamında Yunanistan için soruşturma süresince resmi yetkililerin görevlerini yerine getireceği umut edilmektedir. Türklerin iddialarının kabulü halinde, Türkler Yunanlılara karşı düşmanlığı bir kenara koyarak, savaş esirlerini değiş tokuş edecektir. Soruşturma komisyonu, Yunan işgalinden sonra göç etmek zorunda kalmış Türk nüfusu sayısını belirleyerek, soruşturmayı iki ay içinde sonuçlandıracaktır. Başbakan Lloyd George, Türk temsilcilerin ayrılmasından sonra kabul ettiği Yunanlılara, müttefiklerin askerlerinin olduğu gibi durması fikrini belirterek iki ay içerisinde verilecek olan kararın sözünü verdi. Bu arada Yunan ve Türk topraklarındaki azınlıklar için güvenlik garantisi verilmiştir.⁵¹⁵

Türkler ve Yunanlılar, kendilerine Perşembe günü Yüksek Müttefik Şurası tarafından sorulan sorulara verdikleri cevapları sundular. İki tarafın cevapları da bütünlükten uzaktı, her iki delegasyon da müttefiklerin kendilerinden bekledikleri yükümlülükleri taahhüt etmek için hükümetlerinin izin vermelerine ihtiyaç duyduklarını belirtti. Temsilcilerin hükümetlerinden ne zaman yetkilendirme alacakları kesin değildir. Türk Ankara delegasyonu olabildiğince hızlı şekilde davranmaya ve mümkünse pazartesiye kadar bir cevap elde etmeye çalışacağını bildirdi. Yunan Başbakanı'nın karar lehine bir cevapla dönmeyeceği anlaşılmaktadır. Trakya ve İzmir'in kaderinin müttefiklerin oluşturacağı bir soruşturma komisyonunun vereceği rapora bağlı olmadığının anlaşılması gerekir. Müttefik hükümetler, raporu inceledikten sonra bir karara varacaklar ve bölgelerin kaderini belirleyeceklerdir. Yani son karar müttefik devletlerin temsilcilerinin yapacağı toplantıdan çıkacaktır. Şimdi beklenen Türk ve Yunanlı temsilcilerin araştırma komisyonu kurularak her ikisinin istatistikî verilere dayalı olarak ortaya koyduğu taleplerin incelenmesidir. Bunun için Sevr Anlaşması ile Yunanlılara tahsis edilen Doğu Trakya ve İzmir topraklarında bulunan nüfus hakkında ortaya çıkan fikir farklılıklarını gözden geçirdikten sonra, müttefikler, bu iki bölgedeki yaşayanlar konusundaki sorunları, kendileri tarafından atanacak ve savaştan önce ve sonraki

---

⁵¹⁵ **New York Times**, February 26, 1921.

rakamları gecikmeksizin yerinde incelemek ve Türkler ve Yunanlıların her ikisinin de, kabul edeceği net bir mutabakat sağlamak için talimat alacak Uluslararası bir komisyona iletmek niyetindedir. İki taraf da:

- a) Böylesi bir tahkimin sonuçlarını kabul edecektir.
- b) Sevr Anlaşması'nın diğer maddeleri değişmeden kalacak, Türkiye ve Yunanistan bu kararlara sadık kalacaktır.

Bekir Sami Bey, Türk delegasyonunun, aşağıdaki şartların sağlanması koşuluyla konferansın önerisini kabul ettiğine dair bir açıklama okudu:

- a) Türklerin millet prensibi iddialarına başvurmak konusunda belirtilecek bir memnuniyet ifadesi.
- b) Soruşturma sırasında Yunan yönetimi yerine geçecek uluslararası bir yönetim. Daha önceki yetkililerin tekrar görevlendirilecekleri umulmaktadır. Ayrıca Sevr Anlaşması'nın İzmir ve Trakya maddeleri dışındaki maddeleri hakkındaki Türk iddialarının terk edilmesinin beklenmemesi.
- c) İddiaların kabul edilmesi durumunda Türkiye ve Yunanistan arasındaki düşmanlığın son verilmesi ve tutukluların değiş tokuşunun yapılması konusunda hemfikir olacaklarını söylediler.
- d) Yunanistan yeni güç göndermeyecek ve İzmir ile Trakya'daki ordularını hareket ettirmeyecek.
- e) Türkler, Yunanlıların da aynı koşulları sağlaması koşuluyla azınlıkların güvenliğini garanti altına alacak.

Türklerin toplantı salonundan çıkmasından sonra Yunan delegasyonu davet edildi ve yukarıda belirtilen teklif hakkındaki düşüncelerini sunması istendi. Kalogeropoulos öncelikle Yunanlıların barışçıl duygularla hareket ettiklerini ve genel bir barış halini sağlayacak her türlü anlaşmayı kabul ettiklerini belirtti. Sonrasında teklifin, soruşturma halen devam ederken Trakya ve İzmir'den askerlerini çekmesi ve silahsızlanmayı içermemesi şartını istedi ve bu istek kabul edildi. Yunan Ulusal Konseyi tarafından Sevr Anlaşması'na kesin uyması konusunda açık direktif alarak Londra'ya geldiğini ve bu

nedenle zaten ülkesine yollamış olduğu sorunun Atina'daki hükümeti tarafından kesin bir şekilde cevaplanmasına kadar bu soruya yanıt veremeyeceğini açıkladı. Konferans başkanı, tüm dikkatinin sunulan soruşturmanın adalet ve tarafsızlık ilkeleri doğrultusunda yürütülmesi ve Türklerle Yunanlılar arasındaki konunun hakkaniyet çerçevesinde karara bağlanacağı konusunda olduğuna dair Türk delegasyonuna garanti verdi.⁵¹⁶ Eğer Yunanlılar İzmir'i vermeyi reddederse, onları kimin yatıştıracağını görmek gerçekten zordur. Mustafa Kemal'in en ateşli partizanları, onun bunu yapabildiğini çok zor iddia edeceklerdir.⁵¹⁷

The Times editörü konferansın gerçeklerin ortaya konulması konusunda, bu iki düşman millet arasında tarafsız bir eşitlik ortamı sağladığını belirttikten sonra kendisine bir rahip tarafından gönderilen mektuptan alıntılar yapmıştır. Bu mektupta rahip, Nazilli'ye yaptığı seyahatinde sokaklarda oyun oynayan Rum çocukları, pazarda özgürce alışveriş yapan Rum kadın ve erkekleri gördüğünü ve katliam kurbanı olduğu bildirilen insanlarla görüştüğünü yazmıştır.⁵¹⁸

The Times'da mektup trafiği devam etmiş, Yunanlılar tarafından yönetilen topraklarda yaşayan Türk sakinlerine adalet ve eşitlik çerçevesinde davranıldığına kanıtlanmış olduğu, Türklerin Yunanlılara yaptığı dehşet verici eziyete rağmen, Yunan Hükümeti tarafından kendilerine gösterilen özel muamelenin hiç de azımsanacak bir durum olmadığı yazılmaktadır. Crosfield imzalı bu mektubun devamında, resmin diğer tarafı çevrildiğinde, Türklerin yönetiminde ya da baskısında olan yerlerdeki Hristiyan halklarının durumunun ürkütücü olduğu eklenmiştir. Ona göre; *“En iyi ihtimalle, Türk yönetimi yozlaşmış ve yetersizdir. En kötü ihtimalle ise, tarihte bugüne kadar gerçekleşen en büyük sistematik zalim olduğunu kanıtlamıştır.”* Bununla birlikte mektupta Yunanlıların Türklerin elinde ne kadar acı çektiklerinin yeterince anlaşılmadığı belirtilerek, eğer evlerinden terör yüzünden kaçmak zorunda kalan, sınırdışı edilen, açlık, felaket ve toplu katliamlar yüzünden ölen talihsiz insanları göz önünde bulundurursak, 1913 ile 1920 arasında katledilen Yunanlı sayısının 800 bin civarında olduğu iddia edilmektedir. Ona

---

⁵¹⁶ **The Times**, February 26, 1921.

⁵¹⁷ **New York Times**, March 1, 1921.

⁵¹⁸ **The Times**, March 1, 1921.

göre; herşey bir yana, Hristiyan halkları insaniyet ve adalet prensiplerinin her birinin göz ardı edildiği bu hoşgörüsüz boyunduruk altında bırakılmamalıdır. Türk zorbalığından kurtulmak için müttefik güçlere bel bağlamış Pontus Rumlarına bir gönderme yapmadan geçemeyeceğini belirten yazar, onların son oniki ayda yaşadıkları deneyimleri, Anadolu'da örneklerine rastlanan Türk barbarlığının ne demek olduğunu tüm çıplaklığıyla gözler önüne seren korkunç bir vaka olarak ifade etmektedir. Ona göre, herkes Türklere Anadolu'da adalet ve fırsat verilmesini istiyor; fakat Hristiyanlar tarafından mesken tutulmuş topraklarda sorumlu olduğu bu uzun suç listesine bakıldığında, konferansın sorununun Türk otorite bölgesinin ne kadar genişletilebileceği değil Pontus örneğinde olduğu gibi, kesin olarak ne ölçüde kısıtlanması gerektiği üzerinde durmuştur.⁵¹⁹ Bununla birlikte Yunan heyeti müttefiklerin İzmir ve Trakya'da uluslararası soruşturma komisyonu gönderme önerisi konusunda Atina'dan olumsuz bir cevap almıştır.⁵²⁰

Avam Kamarasından Aubrey Herbert, The Times gazetesi editörüne gönderdiği mektubunda 1919 Eylül'ünde The Times'ta Sör Arthur Crosfield ile arasında geçen uzun bir yazışmayı hatırlatmıştır. Sör Arthur Crosfield'in, İzmir'de Yunanlılar tarafından yapılan Müslüman katliamından "tatsız bir olay" olarak bahsettiğini fakat sözüne Doğu'daki halkların birbirini katletmesi konusunda dikkatli bir ayırım yapılması gerektiğine dikkat çekerek devam ettiğini yazmıştır. Mektubunun devamında oldukça çarpıcı iddialara yer veren Herbert'a göre; *"Yunanlılar tarafından yapılan Müslüman katliamı "tatsız bir olay"dır. Türkler tarafından yapılan Yunan katliamı ise daha kötüydü. Asla gerçekleşmemiş olan ilki her zaman bir intikam hareketi olarak haklı çıkarılmış ve asla kanıtlanamamıştır. Fakat ikincisi kötü üne sahip olduğu kadar devamlı olan bir durumdur."* Ayrıca karşılıklı suçlamaların faydasız ve zarar verici olduğunu belirtmiş, Londra'da Türkler ve Yunanlıların dostça bir anlaşmaya varmasının çok zayıf bir ihtimal olduğunu ifade etmiştir. Her iki tarafın da daha iyi bir gelecek için önüne bakması gerektiğine dikkat çekerek, eğer cahillikler yok edilebilir, kızgınlıklar unutulabilir ve mantık yerini

---

⁵¹⁹ **The Times**, March 3, 1921.

⁵²⁰ **Le Figaro**, Mars 3, 1921.

alırsa, büyük miktarda ticari faaliyetin yeniden başlayacağını görebileceklerini eklemiştir.⁵²¹

Müttefiklerle dün yapılan konferansta Türk ve Yunan delegelerinin oturumundan sonra, Yunan Hükümeti adına Yunan Başbakanı Kalogeropoulos, açıklamasında, konferansın Yunan Hükümeti'nin İzmir ve Trakya'da bir Soruşturma Komisyonu göndermek konusundaki teklifini Yunan Milli Meclisi'nin oyuna sunduklarını belirtmiştir. Tüm partilerin liderlerinin ve Trakya vekillerinin konuşmaları sonucunda, müttefik güçlere duydukları saygı ve minnet ifadelerini yineledikten sonra Milli Meclisin, kendisine sunulan teklifi oy birliğiyle reddettiğini bildirmiştir. Ona göre; konferans tarafından söz konusu bölgelere Uluslararası bir komisyon yollama önerisini kabul etmek Yunanistan'ın, müttefikleri ve halkının sonsuz fedakârlıklarıyla elde ettiği haklarından vazgeçmesi anlamına gelmektedir. Bu haklar Sevr Anlaşması'nda uluslararası bir bakış açısından Yunanistan tarafına tahsis edilmiştir. Konferansın teklifi, Yunanistan'ın kendisini, kendisi için çok önem arz eden konularla ilgili alınacak kararlara peşinen bağlaması gerektiği anlamına gelmektedir. Yunan Hükümeti'nin Doğu'da oluşturulacak hızlı bir düzen ve birleşme taraftarı olduğunu sözlerine ekleyen Yunan Başbakan, konferansın isteklerini karşılayacak bir çözüme götürecek adil bir teklif oluşturabileceğini hükümetine iletmekten mutluluk duyacağını belirtmiştir.

Türk delegasyonu ise cevabını sunmak üzere toplantıya gelmiştir. Delegasyon, Türk Milli Meclisi'nin 25 Şubat 1921'de delegeleri tarafından oluşturulan şartlar altında bir soruşturma yapılmasını kabul ettiğini; bu soruşturmanın Yüksek Şura'nın söz verdiği şekilde adaletli bir şekilde ve baskı altında olmadan yürütülmesi için Milli Meclis'in soruşturmanın müttefiklerin aktif kontrolü ve doğrudan denetimi altında olması gerektiğini düşündüğünü belirtmektedir. Bu durumun, Yunan yetkililerinin işgal edilen topraklardaki Müslümanları Yunan hakimiyeti lehinde belgeler imzalamaya zorlayan metotlar uygulamaları konusunda Türk delegasyonunun aldığı telgraf yazışmaları sonrası daha da önemli duruma geldiği bildirilmiştir. Türk Milli Meclisi, Türkiye devletinin bağımsız ve özgür varlığı için zaruri olan şartları sağladığı sürece Sevr

---

⁵²¹ The Times, March 4, 1921.

Anlaşması'nın diğer hükümlerine uyacağını bildirmektedir. Son olarak Türk delegasyonu, Trakya'da Türklerin Yunanlılar tarafından işkence gördüğü iddialarıyla alakalı telgraf yazışmalarını sunmuştur. Türk ve Müttefik ülkelerinin tutuklularının değiş tokuşu hakkında erken bir toplantı yapmak konusunda fikir birliğine varılmıştır.⁵²²

Yüksek Şura, Yunanlılar ve Türk delegeler arasında yapılan görüşmelerin sonucu olarak Sevr Antlaşması'nda önemli değişiklikler muhtemelen ana hatları değiştirilmeden yapılmış olacaktır. Önerilen hassas değişiklikler Yunanlılara ve Türklere duyurulmuş olacak ve delegeler grubu sırasıyla Atina ve Ankara'daki Hükümetlerine danışmak üzere Londra'dan ayrılacaklardır. Önerilmiş olacak muhtemel temel değişiklikler, müttefik birliklerin İstanbul'dan geri çekilmesi ve boğazlar etrafındaki belirlenen alanın düşürülmesi olacaktır, bununla birlikte bu suların uluslar arası kontrolü için planda değişiklik yapılmayacaktır. İzmir Türk hükümlerine geri iade edilecek, ancak sadece hükümetinde temsil hakkı olan ve hak ve özgürlükleri her bir milleti tarafından yapılmış düzenlemeler koşulu ile tanınmış olacaktır. Ayrıca bazı askeri ve finansal maddelerde de değişiklikler planlanmaktadır. Yeni değişiklikler Yunan ve Türk delegasyonlarına iletilmiştir. Ne Yunanlılar ne de Türkler onlara kendi hükümetlerine söylemeden müttefiklerin planlarını kabul etmeye hazır değildiler. Chronicle'ın diplomatik muhabirine göre; Sevr Antlaşması'nın önerilen değişiklikleri, Lloyd George tarafından müttefikler konferansına sunulan önerilerin bir sonucuydu. Büyük Britanya'nın düşüncesi, Hindistan'ın dileklerine uymaktı. İtalyan ve Fransız temsilcileri muhabire açıkça görüşlerinin daha çok Türklerin yanında olduğunu ve bu yüzden Büyük Britanya'nın önderliği almak için duruma daha iyi uyduğunu söylediler. Bu arada Lloyd George, müttefik meslektaşlarının tam desteğine sahipti.⁵²³

Paris'te geç vakitlerde rapor edildiğine göre; Yunanlılar, Anadolu'da Türk milliyetçilerinin lideri Mustafa Kemal'in birliklerine karşı yeni bir saldırı başlatmak üzereydi. Bu rapor üzerine Le Temps şunları söylemektedir;

---

⁵²² **The Times**, March 5, 1921; **New York Times**, March 5, 1921.

⁵²³ **New York Times**, March 11, 1921.

*“Eğer Anadolu’da savaş yeniden başlarsa içtenlikle Fransa’yı üzümüş olacaktır. İnaniyoruz ki, tüm dünyanın barışa ihtiyacı vardır ve şundan şüpheliyiz ki; Ankara yönündeki Yunan saldırısı büyük bir başarı elde etse bile Asya tarafı kadar büyük muhtemel sürprizleri tutan Balkan tarafında kesin bir sorun oluşturabilir. Belki Dışişleri Bakanı Kalogeropoulos’un halen konuğu olduğu İngiltere, Kral Konstantine’in prestijine yardım ediyormuş gibi görünen bu askeri operasyonu engelleyebilir. Ne olursa olsun Başbakan Briand’ın Ankaralı Türkler ile anlaşma yapmış olmasından memnun olmaliyiz. Umuyoruz ki, Fransız ve Türkler arasındaki ateşkes Kilikya boşaltılacağı için zora girmiş olacak ve eğer doğuda yine kan akacak olursa bu Fransızların kanı olmayacaktır.”*⁵²⁴

Sevr Anlaşması'nda yapılacak değişiklikler hakkındaki öneriler için Türk ve Yunan delegelerinin hükümetleri adına yanıt vermeleri beklenmektedir. Bu değişiklikte Müttefikler, İzmir vilayetinin hakimiyetini (içinde Yunan güçleri bulunması şartıyla) Türklere verilmesini ve Boğazlar bölgesinde değişiklikler yapılmasını önermişti. Fakat Müttefikler'in önerileri 12 Mart'ta St. James Sarayı'nda delegelere sunulduğundan beri, Türkler ve Yunanlılar arasındaki düşmanlık yeniden ortaya çıkmıştır ve şimdi herhangi bir cevap gelmesi beklenmemektedir. Hatta, yeni bir durum ortaya çıkmış ve yeniden alevlenen savaş göz önüne alındığında 12 Mart önerilerinin halen geçerli olup olmayacağı soru işareti haline gelmiştir.⁵²⁵

Bütün bunlar etraflıca değerlendirildiğinde konferansın barışı sağlamaktan çok uzak kaldığı ve hatta düşmalıkların daha da alevlenmesine neden olduğu söylenebilir. Konferanstaki temsilciler ülkelerine dönmeden barış çabalarının yerini karşılıklı muharebeler almıştır. “Anadolu’da acı çeken Hristiyanların kurtarılması” iddiasındaki Yunan ordusu bölgedeki Rumların da yardımıyla yeni bir savaş sürecini başlatmıştır. Burada ilginç olan nokta Londra Konferansı’nda müttefik güçler tarafından Yunanlılar ve Türklerin ortaya koyduğu iddiaların araştırılması için komisyon kurulması teklifini reddeden Yunanistan’ın şimdi Hristiyanların haklarını korumak gayesiyle hareket etmesidir.

---

⁵²⁴ **Le Temps**, March 14, 1921; **New York Times**, March 16, 1921.

⁵²⁵ **The Times**, April 9, 1921.

3.1.2. İkinci İnönü Muharebesi (23 Mart- 1 Nisan 1921)

Londra Konferansı çalışmaları daha tam olarak sona ermeden Kral Konstantine'in çağrısı yeni bir Türk–Yunan savaşını işaret etmektedir, bu ayın başlarında Londra'ya Yüksek Şura'nın oturumuna katılmak için gelen Yunan Savaş Bakanı Demetrios Gounaris'in düşüncesine göre; bu, Londra Konferansı'nın kararlarını kabul etmediğini yeniden bildiren ve savaşın sonucu olarak Yunanlılarca ele geçirilen Trakya ve İzmir'e yeniden dönmeyi talep eden Türkiye'nin girişiminin doğal bir sonucudur.⁵²⁶

Fransız Dışişleri Bürosu'ndan alınan bilgiye göre, Anadolu'da Türklere karşı Mart ayının sonunda planlanan yeni Yunan saldırısından vazgeçilmişti. Bu ayın son günleri boyunca bir saldırı için çağrıldığına inanılan Yunan ordusuna verilen talimatlar, kaynakların söylediğine göre Yunan birlikleri karaya çıkmış olmasına rağmen iptal edilmişti. Fransız resmi dairelerinde Yunan planlarının değişiminin, İngiltere ve Fransa tarafından onaylanmamış olması ve muhtemelen başarı ile sonuçlanmayacak savaş gerçeğinden dolayı olduğuna inanılmaktadır. Bildirildiğine göre; Anadolu'da Yunan birlikleri, Eskişehir yönünde bir savaşa hazırlanmaktadır. Daily Chronicle, Londra'daki resmi dairelerde Türk milliyetçilere karşı bir Yunan saldırısı tehlikesinin gerçek olduğunu söylemektedir. Gazeteye göre; İngiliz Hükümeti'nin tüm çabaları, iki taraf arasında barışı sağlamaya yönlendirildi ancak şuan ki görünüm umut verici değildir. Türk birliklerinin gücü hakkında kesin olmayan bilgiler mevcuttur. Çok yakın zaman önce 20.000 ve 30.000 arasındayken şimdi toplam 70.000 civarında oldukları, Yunanlıların ise 110.000 civarında olmakla beraber zorla askere almalarla bu sayının daha da büyüyebileceği üzerinde durulmuştur.⁵²⁷

Bununla beraber Anadolu'da Türklere karşı amaçlanan, tek çözüm olarak görünen savaşın Türklerin Londra'daki antlaşma maddelerini kabul etmeme konusundaki

---

⁵²⁶ *New York Times*, March 22, 1921.

⁵²⁷ *New York Times*, March 23, 1921.

inadından ileri geldiği belirtilmiştir. Diğer taraftan Yunanistan'ın finansal problemi çözülmemiş görünüyordu.⁵²⁸

Anadolu'da İzmir cephesindeki Yunanlılar, Türklere karşı ilerliyordu. Bursa ve Uşak bölgelerinde Yunanlıların iyi sonuçlar alarak Türklerin dağınık bir şekilde kaçtığına dair haberler yayınlanmıştır. İzmir cephesindeki Yunan güçlerinin kumandanı General Papulas orduya, “Yunan askerlerinin barbarları bertaraf etmesi ve Helen halklarının havarileri olmaları” için bir çağrıda bulundu. New York Times'ın bu konuyla ilgili manşeti oldukça dikkat çekicidir: “Yunanlıların öldüren tekmesi.”⁵²⁹

Yaklaşık yirmi millik bir ilerleme Türklere karşı savaşlarının ilk günü boyunca Yunanlılar tarafından hem İzmir hem de Bursa cephelerinde gerçekleşti. Türkler, müdafaanın her bir elemanı yok edilene kadar geri çekilmeyeceklerini bildirdiler.⁵³⁰

Yarım yüzyıl öncenin İtalyanları gibi, Yunanlılar da bunu yalnız başına yapacaklarına karar verdiler. Sevr Antlaşması Yunanistan'a büyük avantajlar verdi; ancak Türk milliyetçiler buna karşı durduklarında ve Yunanistan Venizelos'u reddettiğinde müttefikler Yunanlıların kazandığı parçayı atarak Türkleri satın almaya karar verdiler. İzmir'i ve Trakya'yı kaybetme ihtimali ve Boğazdaki Türk pozisyonun güçlenmesi ile yüzleşildi, Yunan Hükümeti rezervlerinin çoğunu hareketlendirdi ve tükendiğini düşündüğü Mustafa Kemal'in ordusu ile sorunun çözümüne niyetlendi. Yunanlılar görünüşe göre sayısal ve başta kendilerine faydalı olan stratejik pozisyonlar açısından avantajlıdır; ancak Ankara'ya doğru çok uzun bir yol olduğu aşikârdır.

Londra Konferansı'nda bir ilmek ile sıkıca Türk sorununa bağlanan müttefik devlet adamları Yunan eylemi ile üzüldüklerini söyleyeceklerdi. New York Times bu durumu bir benzetmeyle aktarmayı yeğlemiştir: “*Bir adamın malını aldığında o adamın malının bir parçasıymış gibi ayrılmamak istemesi rahatsız edicidir.*” Bununla birlikte bu savaşın

⁵²⁸ New York Times, March 24, 1921; Boston Daily Globe, March 24, 1921.

⁵²⁹ New York Times, March 25, 1921.

⁵³⁰ New York Times, March 25, 1921.

nedeninin kendi güvenlikleri ve Türkler tarafından tutulan akrabalarının özgürlüklerine kavuşmalarına sağlamak olduğunu yazmaktadır.⁵³¹

Türk resmi raporları, İzmir bölgesindeki Türk milliyetçilerin, Çarşamba günü bir saldırı başlatan Yunanlılara saldırdığını ve yendiğini bildirdi. 1700 Yunanlının tutsak olarak alındığını ve milliyetçilerin yirmi silah ele geçirdiğini söyledi. Türkler Yunan ilerlemesinin başında ilk önce geri çekildi ancak takviye olmaya başlayarak yeniden bir karşı atak başlattı. Yunan idari makamları, saldırının hedeflerinden biri olan Eskişehir kasabasının alındığını ancak bunun tam olarak doğrulanmadığını söyledi. Diğer taraftan Sevr Antlaşması'ndaki değişiklikler hakkında resmi olarak bilgilendirmek için müttefik Yüksek Komisyon Üyelerince Sultan'a ziyaretler gerçekleştirildi. Aynı ayrı çağrılan komisyon üyeleri ülkelerinin Türkiye'nin yararına çok sıkı bir şekilde çalıştığına işaret ettiler. Sultan, neden Yunan saldırısına izin verildiğini sorduğunda, hükümetlerinin uygun gördüğünü veya kışkırtma yaptığını inkâr ettiler.

Rumlar, saldırının onlara Konstantinopolis'i (İstanbul) vereceğini deklare ederken ve Ayasofya Camii'nde paskalyalarını kutlayacaklarını söylerken, doğuda yayılan kötülüğün belirtisi olarak birçok müttefik problemlerinin bir çözümünü yaparak saldırıyı kınamaktadır. Vakit gazetesi bu konuyla ilgili şu yorumu yapmıştır; *“Sorumluluk, müttefikler tarafından izin verilmeksizin uyarıldığını unutan Yunanlılardır.”* Yunanlılara göre Sevr, yabancıların dehşeti altında ağır ve kanlı bir şekilde acı çeken halklara özgürlük vermişti. Muhabir haberin devamında şöyle seslenmektedir: *“Şimdi Sevr tarafından Rumlara ve Anadolu'daki Ermenilere tanınan bu özgürlüğü inkâr mı ediyorsunuz. Umut verici beklentilerin birkaç gününden sonra karanlık yine üzerlerine mi kapanacak? Yunanistan böylesi bir nefretin parçası olamaz. Yunanistan Sevr Antlaşması ile ayakta kalır veya düşer.”*⁵³²

The Times muhabirinin bildirdiğine göre ise; Bursa bölgesinde zayıf Türk batı kanadı karşısında Yunanlılar tarafından gerçekleştirilen başarılı düşman kanadı çevirme

⁵³¹ New York Times, March 26, 1921.

⁵³² New York Times, March 26, 1921; New York Times, March 27, 1921.

harekatı nedeniyle Nureddin Paşa'nın, Uşak mıntıkasındaki pozisyonunu koruyamadığı belirtilmiştir. Bununla birlikte Anadolu'da operasyonların yeniden başlamasının, İstanbullular ile Venizelos yanlıları arasındaki tatsızlığı azaltıcı bir etkisi olduğu görülmektedir ve ona göre Osmanlı Rumları şimdiden zafer şiirleri söylemeye başlamıştır, buna ek olarak taarruzun, yetkili makamların şiddetle reddetmesine karşın İngiliz Hükümeti isteği ile yapıldığının söylentileri yayılmıştır. Ayasofya'daki Ortodoks Paskalyası'nda (17 Mayıs) şarap-ekmek ayininin eski katedralde kutlanacağı aceleci Rumlar tarafından ortaya atıldı. Bab-ı Ali ise, müttefiklerin temsilcilerine, Türklerin barışçıl bir anlaşmaya hazır olmalarına rağmen, nedensiz ve kasıtlı saldırı olarak tanımladıkları bu olayın karşısında bir ihtarname gönderip, bundan sonra olabilecekler için tek sorumluların Yunanlılar olacağı konusunda müttefikleri uyarmıştır.⁵³³

Yunan gazeteleri İzmir'den ilerleyen Yunan güçlerince alınan Afyon Karahisar'ın haberini yayınlamıştır. Gazeteye göre; eğer haber henüz resmen doğrulanmamışsa, Yunan Genelkurmayı kasabanın yakın komşusuna başarılı ve pahalı olmayan bir ilerleme yapmıştır. Bu durumda Türk Ordusu ikiye bölünmüştür, Kilikya'dan çağırılan birlikler Ankara'yı savunmak için katılamayacaktır ve Yunanlılar tek seferde Türk kanatlarını kırmayı düşünebilirlerdi.⁵³⁴

Londra'da aynı odada bulunan muhalif Türk partilerinin delegelerinin tavrı, onlara tek iletişim araçları mermi ve şarapnel parçaları olan Türk bölgesi üzerinde sahip olamayacakları fikir değiş-tokuşu fırsatı vermişti. Her iki delegasyon tarafından ortak olarak sunulmamış herhangi bir Türk önerisini göz önüne almak için reddetmede Lloyd George'un akıllı taktikleri onları şimdiye dek reddettikleri bir birlik olmaya zorlamıştır. Yunanistan, Trakya ve İzmir'deki durumunun tehlikede olduğunu görmektedir. Alandaki Yunan ordusunun günlük maliyeti 3.000.000 drahmi (günlük yevmiye) idi ve Yunan hazinesi pratik olarak boştur. Büyük Britanya, İtalya ve Fransa açık olarak otoritesini küçümseyen bir hükümdarlık için mükemmel hesaplamalarla ilerlemek istedi. Eğer müttefikler Yunanistan'ı finansal olarak ve cephane desteği ile desteklemeyi

---

⁵³³ *The Times*, March 28, 1921.

⁵³⁴ *New York Times*, March 29, 1921.

üstlenirse, sert baskı olan durumlarda ve yenilme tehlikesinde manevi yükümlülük altına gireceklerdir.⁵³⁵ Reuter'in, İzmir'den aktarılan mesajı, Anadolu'da, Eskişehir dolaylarındaki ağır savaşın, Türklerin Yunan ilerlemesini durdurarak, devam ettiği yönünde olmuştur. Toplam Yunan kaybının 7.000 den fazla olabileceği belirtilmiştir. Buna karşılık 31 Mart'ta yayınlanan Yunan resmi askeri açıklamalarında, Anadolu'da, Türk milliyetçilerine karşı, güney cephesinde yapılan saldırılarda ilerleme kaydedildiği ve kuzey cephesinde bir Türk saldırısının geri püskürtüldüğü bildirildi.⁵³⁶ Yunan bildirimleri gerçeklerden uzak bilgilerle Türklere karşı başarılı olduğuna dair haberleri Batı basının önde gelen gazetelerine servis ediyordu. Fakat bir süre sonra gerçekler gün yüzüne çıkacak ve basında yerini alacaktır.

Alınan bildirimlere göre Yunanlılar Eskişehir'den önceki merkezlerinde, ağır bedeller ödeyerek, Anadolu'da bir bozgunla karşı karşıya kaldılar. Fransızlar Kemalistlerin, Eskişehir'den 6 mil batıda, önemli demiryolu kavşağında, yumruk yumruğa savaşarak bir zafer kazandıklarını öğrendiler. Reuters'dan alınan mesaja göre, Türklerin Yunan ilerlemesini durdurmasıyla, ağır savaş, Eskişehir'de devam ediyordu. Yunanlıların toplam kaybının 7.000 den fazla olduğu bildirildi. Yunan sağlık servislerinin çökmüş olduğu ilan edildi. Bununla birlikte Türklerin galibiyetiyle Yunan Başbakanlığındaki değişiklik ile Savaş Bakanı Gounaris ile Kalogeropoulos'un yer değiştirdiği yarı resmi organlarca bildirildi. Kabinedeki değişiklik ile ilgili duyuruda, M. Kaleogeropoulos'un, dış işleri daresinde olan, ekonomi bakanlığı idaresinin, dış işleri bakanlığı görevine getirilen M. Baltazis'e verildiği bildirildi. Diğer taraftan raporlarda, Yunanlıların, Eskişehir'de, şiddetli bir geri çekilmenin acısını yaşadığının yanı sıra ilerlemelerinin de mümkün olduğu aktarıldı. Yunan resmi açıklamaları, Yunanların sert saldırıları geri püskürttüğünü aktardı. 31 Mart'ta yayınlanan, Yunan askeri açıklamalarında, Anadolu'da, Türk milliyetçilerine karşı, güney cephesinde yapılan saldırılarda ilerleme kaydedildiği ve kuzey cephesinde bir Türk saldırısının geri püskürtüldüğü bildirildi.⁵³⁷

---

⁵³⁵ **New York Times**, March 31, 1921.

⁵³⁶ **The Washington Post**, April 3, 1921.

⁵³⁷ **Los Angeles Times**, April 3, 1921; **Chicago Daily Tribune**, April 3, 1921; **Boston Daily Globe**, April 3, 1921.

Batı basınının önde gelen temsilcileri Eskişehir yakınlarında gerçekleşen muharebelerle ilgili olarak önceleri Yunanlıların başarılı olduklarını bölgedeki Rumların da yardımlarıyla ilerleme kaydettiklerini yazarken bir süre sonra gelen asıl bilgilerle durumun hiç de öyle olmadığını görecektir. Türk milliyetçi lideri Mustafa Kemal Paşa'nın karargâhları tarafından yayınlanan bildiriye göre Yunanlılar, Eskişehir savaşında Türkler tarafından mağlup edildi. 1 Nisan'da yayımlanan bir Türk bildirisine göre dokuz gündür Eskişehir cephesinde süren savaş, sonuçlandırıldı. Bilecik yeniden ele geçirildi ve Yunanlılar Bursa'ya doğru geri çekildi. Yunanlılar ise Eskişehir cephesindeki savaşın yeniden başlayacağını bildirdi. Müttefikler, Yunanların birliklerini Trakya üzerinden, İstanbul yoluyla ya da İzmit demiryollarını kullanarak Anadolu cephesindeki savaşa taşınmasını reddedecekti. İtalya, bir Yunan karakolunun Kleopatra vapurunu Karadeniz'de tutmasını protesto etmiştir. Türkler zafer bildiren haberlerini yayınlamaya devam ederken; Yunanlılar ya sessiz duruyor yahut inkâra yöneliyorlardı. Türkler ve Yunanlılar arasındaki çatışmaların gün boyu devam ettiği, The London Times'in muhabiri tarafından aktarılıyordu. Muhabirin aktardığına göre Konstantin, 1 Mayıs'ta ordularının başında İstanbul'a girecektir.⁵³⁸ Diğer taraftan Batı basınında Atina'nın Eskişehir'de durakladığını itiraf ettiğini fakat bunun bir geri çekilme olmadığını ifade edildiği bildirmiştir. Aynı tarihlerdeki bir Türk bildirisinde ise Adapazarı'nın geri alındığı, Yunanların Türk atlı birliklerinin takibiyle, İzmit'e doğru geri çekildikleri belirtilmiştir. Bununla birlikte Kral Konstantin'in kardeşi Yunan Prensi Andreas, Bursa yakınlarındaki çatışmada aldığı yaralardan dolayı hayatını kaybetti. Ayrıca Türkler tarafından bildirildiğine göre, aynı zamanda Yunan saldırı komutasının başında olan General Vlachopoulos'un da çatışmalar esnasında öldürüldüğünü söyledikleri belirtilmiştir.⁵³⁹

Bununla birlikte Sovyet Rusya ile Türkler arasında bir anlaşma yapıldığı haberi dikkati çekmekteydi. Buna göre; müttefik devletler veya Yunanlılar tarafından saldırıya maruz kalması durumunda, Sovyet Rusya Türkiye'nin yanında olacağını kabul ediyordu. İki

---

⁵³⁸ **New York Times**, April 4, 1921; **Chicago Daily Tribune**, April 4, 1921; **The Los Angeles Times**, April 4, 1921; **The Atlanta Constitution**, April 4, 1921; **Boston Daily Globe**, April 4, 1921.

⁵³⁹ **The Atlanta Constitution**, April 5, 1921.

ülkenin de birbirine karşı düşmanca bir güç kullanmayacağına söz verdiği, sözleşme üzerinde mutabakat sağlanmıştır.⁵⁴⁰

Eskişehir Savaşı'nda karşı harekâtlarını sürdüren Yunan ordusu, Türk milliyetçileri tarafından mağlup edildikten sonra, Bursa hattı arkalarına doğru geri çekiliyor olduğu yetkililer tarafından bildirildi. Aynı gün içerisindeki Türk haberleri; Adapazarı'nın geri alındığını, Yunanlıların, Türk atlı birliklerinin takibiyle İzmit'e çekildiklerini ve Türklerin yüzlerce esir alarak iki tümenleri tahrip ettiklerini bildirdi.⁵⁴¹

Fransız yetkilileri, Yunanların Anadolu'daki çarpışmada ciddi bir savunma tehlikesi altında olduğu inancındadır. Haberlerde; Konstantin güçlerinin Eskişehir'i almak konusunda tamamen başarısız olmadığı fakat kuzey kanadın Mustafa Kemal tarafından şiddetli bir şekilde bastırıldığı; yetişen takviye birlikleri sayesinde büyük bir felaketi önledikleri bildirildi. Bununla birlikte Yunanlıların kaybettiği çarpışmaların, Yunanlılar ve Yunan askerlerinin morallerini, çok sayıda savaş esiri vermiş olmalarıyla karamsar bir noktaya taşıdığı belirtildi.⁵⁴²

İstanbul'daki Fransız dış haberler servisinden alınan bir habere göre, Yunan ordusunun kuzey kanadı Bursa'dan tamamen geri püskürtüldü. Diğer taraftan Yunan elçiliği Kral Konstantin'in kardeşi Prens Andreas'ın Bursa yakınlarındaki çatışmada aldığı yaralardan dolayı hayatını kaybettiği haberini yalanladı. Rapor Yunan prensinin Atina'dan ayrılmadığını bildirdi.⁵⁴³ Basında yer alan haber bombardımanı içerisinde bazen gerçekleşmemiş hadiseler de haber olarak lanse edilmektedir. Eskişehir yakınlarında gerçekleşen muharebelerle ilgili haberlerde Yunan ordusunun bölgeye Hristiyan kardeşleri Rumların haklarını korumak ve onları özgürlüklerine kavuşturmak maksadıyla hareket ettiği Batı basınında yer almıştır. Diğer taraftan muharebelerin sonuna kadar Yunanlılar zaferi kutlayacak tarafın kendileri olduğuna dair yalan haberleri Batı basını temsilcilerine vermekten geri durmamışlardır.

⁵⁴⁰ **Chicago Daily Tribune**, April 5, 1921.

⁵⁴¹ **Boston Daily Globe**, April 5, 1921; **New York Times**, April 5, 1921; **Boston Daily Globe**, April 6, 1921.

⁵⁴² **New York Times**, April 6, 1921.

⁵⁴³ **Chicago Daily Tribune**, April 6, 1921.

3.1.3. İnönü Muharebeleri Sonrası Durum

Birinci ve İkinci İnönü muharebeleri incelendiğinde ortaya koyduğu en önemli nokta Yunanlılar ve Türkler arasındaki muharebelerin Türk ve Batı basınında farklı şekillerde yansıtılmış olduğudur. Yunanlılar, kendi propagandalarını devam ettirirken Türk basını da bu konuyla ilgili haberleri sütunlarına yansıtmıştır.

Eskişehir savaşındaki geniş ölçüde değişebilir olan askeri gözlem raporları, Yunan kayıplarıyla ilgili olarak; 5.000 Yunan ve Rum askerinin öldürülmüş olduğunu iddia etmiştir. Türkler de Yunanlar da kayıplara ve savaş esirlerine ilişkin ayrıntılı rakamları açıklamaktadır. Türk resmi raporuna göre; Yunanlılar savaş sonrası bozguna uğramış alanları, ölümler, toplar, tüfekler ve kaynaklarını bırakarak terk ettiler. Yunan Savunma Bakanı M. Gounaris ise, Paris'ten dönüşüyle, ordu ile ilgili tüm memnuniyetini dile getirdi. Londra ve Paris'te Yunanlılar ve müttefiklerin arasındaki yanlış anlamaların giderildiği dışında ne yaptıkları hakkında başka bir şey açıklamadı. Huzursuzluk için bir sebep olmadığını, ülke olarak fazlasıyla verilen yardımlar ile Türk milliyetçilerine karşı düzenlenen harekâtın üç ay boyunca herhangi bir dış yardıma ihtiyaç duymaksızın sürdürülebileceğini iddia etti.⁵⁴⁴

Fransa, Yunanlıların başarısızlığı ile ilgili şu anda var olan bir ikiyüzlü politika konusunda, Londra'da kendini tamamen bağımsız bırakmasını ve Anadolu'daki olaylarla bir ilgisi olmadığı için mutlu olduklarını belirtiyordu. Paris bildirilerine göre, Ankara'da müthiş bir dirençle karşılaşan Yunan ordusunun, Eskişehir'in çıkış noktası olan Bursa'ya doğru geri çekildiği aktarıldı. Yeni bir saldırı girişiminin yapılacağını tahmin edildiği üzerinde durulmaktadır.

Osmanlı Hükümeti'nin Paris temsilcisi Nabi Bey, tepkilerle ilgili yaptığı açıklamada, İzmir, Trakya ve Edirne'yi de kapsayan Türk bakış açısının değişmezliğini koruduğunu bildirdi. Onun ifadesiyle Türkler, haklarının dikkate alınması için mücadele

---

⁵⁴⁴ *New York Times*, April 7, 1921.

niyetindedir. Bu yüzden, Türkiye, soruşturma komisyonun önerilerini kabul etmiştir. Fakat Yunanlılar tercihlerini saldırıdan yana kullanmışlardır.⁵⁴⁵

W. Crawford Price'nin yazdığına göre; James Palas'ta, 21 Şubat'ta Yakınoğu Konferansı'nın oturumları açıldığında, Yunan yaptırımlarının anlaşma hükümlerini yürütmeye koyması ivedilikle sorgulanıyordu. Bununla birlikte Yunan Komutan Srayannis'in açıklamaları, Fransız askerî yetkililerin önceki kehanetlerine meydan okuyan Yunanlıların hâlihazırdaki başarıları üzerineydi. Ayrıca Fransız yetkili makamlarının Mustafa Kemal'in birliklerinin askeri önemini sürekli olarak abarttıklarını belirtti.

Bunun yanı sıra Yüce Divan dikkatini Türklerle Yunanlılar arasında yapılma olasılığı olan bir anlaşmaya çevirdi. İki Osmanlı delegesi farklı fikirlerini birleştirmemiş haldeydi, fakat 23 Şubat'taki konferanstan önce, işbirliği içinde görünüyordular. Lloyd George'un, konferansın dikkatini anlaşmada değişiklik talep edilen kısımlarının detaylandırılması gerektiğine dikkat çektikten sonra; Bekir Sami Bey (Mustafa Kemal'in temsilcisi) Türklerin, Çanakkale'nin tarafsız bölge olması, Trakya ve İzmir'e ilişkin hükümlere itiraz ettiği askeri hükümleri ile ekonomik ve finansal kontrollerle ilgili hükümleri belirtti. Osmanlı temsilcilerine resmi bir bildiri hazırlamaları için 24 saat verildi. Ertesi gün Türkler, iki tarafın temsilcilerinin de mutabık olduğu bir bildiri ile ortaya çıktılar. Özetle, askeri açıdan zafer kazanmış bir savaşçı gibi görülmek istediler. Savaş sonucunda Yunanlılar bir geri çekilme yaşamış; neredeyse, bütün güç ve mal varlıklarını kaybetmiş durumdaydılar. Topraklar açısından, Rusya'nın Ermenistan bölgesinin de eklenmesi ile birlikte, savaştan önceki durumlarında durmayı bekliyordular. Yunanlıların, İzmir ve Trakya'dan çıkarılmasını istiyorlardı. Ekonomik ve finansal bağımsızlıkta ve tazminatlar hususunda, gayet kibirli bir duruşla, ısrar ediyorlardı.

---

⁵⁴⁵ **Christian Science Monitor**, April 7, 1921.

Lloyd George alaycı bir haldeydi, İtalya ve Fransa dehşete düşmüştü. Konferans tümüyle Yunanlıların, Trakya ve İzmir nüfus meselesi dinlenerek geçti. Müttefik güçler, milletler ile ilgili soruların etrafında dönerken, kendilerine rağmen, en azından sözde, etik bir düşünce ve tartışmaya geri dönmek zorunda kaldılar: “*Trakya ve İzmir’i Yunanlara teslim etmek bir hata mıydı?*” Türkler rakamlar ile ilgili bir soruşturma yapılması için tekrar savunma hazırladı. Hiç olmazsa bu anlaşmanın dayandığı genel yapıyı bozmadan kabul edildi. Böylece, soruşturma komisyonuna gönderilmiş olan, savaş öncesi ve savaştan beri var olan rakamların, seçilerek incelenmesi talimatlarını içeren kısa ömürlü tasarı doğmuş oldu.⁵⁴⁶

Anadolu’daki savaşın ilk aşaması Yunanlıların geri çekilmesiyle sonuçlanmıştı. Afyon-Karahisar’ı ele geçiren sağ kanat bir iki hafta önceki başarılı ilerlemesi, durdurulamamıştı. Fakat sol kanadın Eskişehir’de yenilmesi ve komşusu olan Bursa’ya çekilmesiyle, güney orduları iki taraftan da saldırıya maruz kalmıştı. Bağdat Demiryolları boyunca başarılı seferleri Kilikya’dan gelen Türk birliklerini geri püskürtmüş gibi görülürken; Yunan birlikleri eylemin daha kuzeyi olan Afyon-Karahisar’da tutunamadı. Türkler, İzmit’in ele geçirilmesi ile ilgili raporları, hemen hemen hiç inanmaksızın; onaylamadığını bildiriyor. Büyük ihtimalle savaşın bir sonraki aşaması düzensiz bir siper savaşı olacaktır.⁵⁴⁷

Uluslararası savaşlarda Doğu Avrupa’yı da içine alan Balkanlardaki sorunlar kendi yararına sonuçlanmamıştır. Barış anlaşmaları, milletlerin topraklarını başkalarından alarak belirlemek gibi görünen isteklerinin eşliğinde sadece iptal edilmeleri için var oluyordu. Sevr Anlaşması için yapılan çalışmalar askıya alınmış, Türk ve Yunan milliyetçileri sınır hatlarının belirlenmesi gerektiği konusunda kesin bir kararlıkla yeniden savaşıacaktır. Ne Yunanlılar ne de Türkler müttefik güçlerle iyi ilişkiler içinde değil ve bu da toprak meselesinin Yunanlıların mı yoksa Türklerin mi olması yönündeki sorunun kendi yöntemleriyle halline bırakma eğilimi oluşturmaktadır. Yunanistan İttifak güçlerinin dostluğunu Venizelos Hükümeti’ni devirip yerine azılı Alman müttefiki

---

⁵⁴⁶ **Christian Science Monitor**, April 8, 1921; **Boston Daily Globe**, April 11, 1921.

⁵⁴⁷ **New York Times**, April 11, 1921; **Boston Daily Globe**, April 12, 1921.

Konstantin'i görevine yeniden getirdiği zaman kaybetmişti. Barış Konferansı Balkanların kendi içindeki yeni düzenlemeler için çalışırken, bazı grupları, kendilerinin, anlaşma hükümlerini yürürlüğe koymasına terk etti. A.B.D'ye göre ise eğer, bu savaflara son verme amacını belirlemiş, güçlü bir Milletler Cemiyeti kurulmuş olsaydı; herhangi bir devlete ezici güç göndererek insanları bulunduğu yerden dışarı çıkmak zorunda bırakan bu topraklar, Birleşmiş Milletler tarafından tahsis edilir ve muhtemelen, bu düşmanca havaya bir son verilirdi.⁵⁴⁸

Bununla birlikte Papanın bakanı Cardinal Gasparri, Ankara'daki Türk Milli Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Paşa'ya Türk yasaları ile yönetilen Hristiyan kentleri adına bir başvuruda bulundu. Mustafa Kemal, Papa'ya verdiği cevapta adı geçen şehirlerdeki halkın dini ne olursa olsun, Müslümanlık dininin insancıl duyguları ile güvenliği ve refahının sağlanmasının kendisi için öneminden bahsetmektedir. Zaten, burada huzurun sağlanması için, Ankara Hükümeti'nin yetkisiyle, gerekli tedbirlerin alındığını eklemiştir.⁵⁴⁹

Yunan Kralı Konstantin, İngiliz ve Fransız hükümetleriyle Yunan askerlerinin Anadolu'da yerleştikleri yerden geri çekilmeleri durumuna yardım etmedikleri müddetçe, güçlerini bir araya getirerek İstanbul'a yürüteceklerini belirtti. Böyle bir plan için sadece Yunan askerleri kullanmayı amaçlamamaktadır, bölgede yer alan Rumlar da bu konuda onlara yardım edecektir. Ayrıca Rus General Wrangell'in Kızıl Ordu karşıtı olan ordusunun da kendilerine katılabileceğini sözlerine eklemiştir. İstanbul'un, Rusların kiliselerine ev sahipliği yaptığı düşünülürse, Türkleri Aziz Sofya'dan çıkarmak için daha iyi bir fırsat olamazdı. Bu Bolşevik karşıtları aynı zamanda, bütün milletler tarafından terk edilmişlik ve durumlarının umutsuzluğu ile ilgili duygulardan dolayı, köpürmektedir. Konstantin'in bu tehdidi, İttifak güçleri arasında, Yunan ordusunun Türk başkentini işgal etmeye muktedir olabileceği konusunda, yeni bir kafa karışıklığı yaratıyordu. Çatalca'daki Yunan güçleri, şu an itibarıyla şehir kapılarından 20 milden uzakta değiller. İlerlemeleri halinde, şu anda İstanbul'da yaşayan 150.000 Rum'un da

---

⁵⁴⁸ *The Los Angeles Times*, April 12, 1921; *New York Times*, April 13, 1921.

⁵⁴⁹ *New York Times*, April 15, 1921.

kardeşlerini karşılamaya ve onlara katılmaya hazır durumda oldukları belirtilmektedir.⁵⁵⁰ Müttefikler ise, Türkler ve Yunanlılar arasındaki düşmanlık süresince nötr bir tavır almaya karar verdiler. Buna mukabil Atina'dan alınan resmi bir telgrafta, büyük güçler tarafından, Yunanlılara Anadolu'daki operasyonlarda istediği gibi davranmasına izin verildiği açıklandı. Telgrafta ayrıca Başbakan Gounaris'in Patrikliği, laik bir tavırla ulusa yardımı için meclise çağırıldığı eklendi. Bunun yanı sıra Yunan ve Türk karargâhlarınca yapılan açıklamalar durumun ciddiyetine dikkat çekerek, savaşın devam ettiğini bildiriyorlardı.⁵⁵¹

Türkiye'deki Yunanlı birlikler Bursa ve Uşak'taki muazzam Türk baskısını kaldırmak için Kütahya'ya saldırmayı amaçlayan bir harekâta girişti. Yunanlıların Anadolu'dan sürülmesi durumunda, Yunan Hükümeti'nin düşeceği sözkonusudur.⁵⁵² Atina'dan alınan bir rapora göre, ciddi bir askeri gücün geri çekilmesinin sonucunda, Kalogeromopios'un kabinesinin acil bir şekilde devrileceği bildirildi. General Gounaris, sonraki başbakan gibi anıldı. Ordunun rütbe sahipleri ve bölükleri, General Gounaris'in Ankara'nın bir ayda ele geçirilmesi ile ilgili şişirilmiş sözlerinin karşısında hoşnutsuzluğunu ifade ediyordu. Ve belki de hükümetin tamamının, Kral Konstantin ile birlikte çökme ihtimali vardı. Fransa yetkilileri ise, Ankara'nın Yunan güçlerinin tümünün Anadolu'da tutulduğunu, İzmir'in işgal tehdidi taşıdığını, askerlerin tavırlarındaki hoşnutsuzluğu ve kıyı kordonundaki Rumlardan çok daha fazla olan Türk nüfusunun tehdidini öğrenmiş durumdaydı. Mustafa Kemal'in İzmir'i alması durumunda Yunanlıları denize döküleceğine inanılıyordu.⁵⁵³

Yunanlılar, Anadolu'da Türklerin elinden, hemen geri çekilmenin acısından sıyrılarak çok yakında başlaması muhtemel olan yeni bir saldırıya güvenerek beklemekteydiler. Ordu, birleştirilmiş ve yedek güçler ve ekipmanlarla takviye edilmişti. Generaller ve ileri komutanlar da güçlendirilmişti. Uşak'tan, Eskişehir ve Kütahya'ya doğru bir

---

⁵⁵⁰ *Los Angeles Times*, April 17, 1921.

⁵⁵¹ *New York Times*, April 19, 1921.

⁵⁵² *Chicago Daily Tribune*, April 24, 1921.

⁵⁵³ *The Atlanta Constitution*, April 24, 1921.

harekâtın olacağı, Yunanlıların acı bir şekilde geri çekildiği bu bölgelerin, birkaç gün içinde alınacağına inanılıyordu.⁵⁵⁴

Eskişehir savaşının sonuçları ile ilgili haberler ki hükümet bunu insanlardan uzak tutmaya çalışmıştı, insanlar tarafından artık biliniyordu. Yabancı basın kanalları sayesinde, cepheden veya Avrupa'dan buraya ulaşanlar sayesinde Atina durumun gerçek yüzünü görmeye başlamaktadır. Şuan ki hükümet, Gounaris ve onun bakanları gibi, saf bir "kendine güvenme" ve "özerlik" gibi böylesi tehlikeli ve halka faydasız ciddi sonuçlar doğuracak politikayı ve sonuçlarına hiç dikkat göstermedi. Yunan yetkililer ifadelerinde; *"Artık istediğimiz her şeyi yapmakta özgürüz ve kontrolümüz altındaki her şeyi sonuçlandırabiliriz. Bu savaşta büyük güçler bizi desteklesin veya desteklemesin, saldırıyı başlatacağız, Türkleri kolaylıkla yeneceğiz ve kendi barış maddelerimizi empoze edeceğiz. Sonunda güçler kabullenmek zorunda kalacak."* diyorlardı. Bununla birlikte yazar, Venizelos'un teğmenlerinin birkaçı ile yaptığı görüşmeleri tekrarlamıştır. Bunlardan biri o anda eski Başbakanın düşüncesi ile konuştu; *"Bugün itibariyle eğer Venizelos yönetimde olsaydı, tüm gerçekler biran bile tereddüt etmeden insanlara giderdi."* Bununla birlikte ona göre, Yunan hükümeti ve kral bir aptalın cennetinde yaşıyormuş gibi görünüyor, aptallıkları ile kendi düşüşlerini hazırlıyorlardı. Son saldırıdan önce birkaç gün Gounaris, Kralın izni ile muktedir generallerin dördünü cephedeki ordudan atmış ve yerlerine son dört yılını Atina'daki kafelerde geçiren az yetenekli veya yeteneksizleri getirmiştir. Bununla birlikte General Nider, General Leonardopoulos, General Manettas ve diğerleri, askeri sanatın ustalarıydı ve askerlerinin ve subaylarının sevgi ve güvenini kazanmıştı. Son dört yıldır Helen ordusunun zaferden zafere koşmasında öncülük etmiş ve büyük güçlerin askeri uzmanları onlarla her zaman için saygılı ve hayranlıkla konuşmuştu. Diğer taraftan Konstantin ve M. Gounaris'in, Yunanistan'ın Batı Anadolu'da emniyete alınmasında hiçte kaygılı olmadıklarını ifade ederek Anadolu Rumlarının Konstantin'in Yunanistan'a döndüğü gün matem içine girmiş olduklarını belirtmiştir. Tüm dünya Yunan delegasyonunun Londra Konferansı'ndaki başarısızlığını biliyorken Kallogrepoulos Atina'ya dönüşünde insanlara "her şey iyi" dedi. Diğer yandan Gounaris, Londra Konferansı'ndaki Yunan delegasyonunun başarısı ile ilgili konuşarak Kallogrepoulos'u yüceltti. Venizelistlere ek olarak geri kalan

---

⁵⁵⁴ Los Angeles Times, April 24, 1921.

insanların büyük bir çoğunluğu – sosyalistler dahil – artık gerçeğin farkındaydılar o da; ülkelerinin geleceği için tek umudun “Büyük Sürgün” olduğu gerçeğidir. Venizelos’un dönüşü ordu ve insanlara kaybettikleri güveni geri verecek diğer yandaysa Türkler kazandıkları güveni kaybedecektir. Ancak Konstantine orada olduğu sürece Venizelos geri dönmeyecektir ve insanlar tamamen bunun farkındadır.⁵⁵⁵ Atina’nın Proodos gazetesi ise bu konuyla ilgili İzmir’e yaklaşan ziyaretinin sonunda Başbakan Gounaris’in, Kral Konstantine’in ayrılışı hakkında konuşmak üzere Londra’ya gideceğini bildirmiştir. Yunan Elçiliği Maslahatgüzarı Alexander Vouros, Yunanistan’dan Yakın Doğu durumu ile ilgili bir görüşmede bulunmak için Washington’a henüz gelmişti, Anadolu’da kısa bir süreliğine ertelenen Yunanlılar ile Türkler arasındaki savaşı bildirdi ve yakında kuvvet ile yenilenmiş olacağını bildirdi. Vouros, Yunanlıların, Sevr Antlaşması’nın yükümlülüklerini yerine getirme konusundaki kararlılıklarını anlattı. Ona göre; Türklerin “kanlı tiranlığından” bir kere kurtulmuş olan halklar yeniden buna mecbur bırakılırsa, bu çok daha vahim olacaktır.⁵⁵⁶

Paris’te bu öğleden sonra bildirildiğine göre İngiltere, Türk milliyetçiler ile Yunanlılar arasındaki Anadolu savaşında arabuluculuk yapabilir. Başbakan Gounaris, Mustafa Kemal’in güçlerinden önce geri çekilen Yunan birliklerinin askeri durumu ile ilgili çalışmasını tamamladı ve durumun cesaret kırıcı bir hale sahip olduğunu anladı. Ek olarak, Yunanlıların kuzey sınırlarında kendi sorunları vardı. Silahlı Arnavut grupları Koritza bölgesindeki sınırı geçmişti ve bildirildiğine göre; Yunanlılar, Yugoslav hükümetini bu köşede yaşanan sorunda yardım etmeye çağırmişti. Anlaşılan o ki; İngiltere, Yunanlılar tarafından Anadolu’nun boşaltılması için anlaşma çağrılarını etkilemeye ve taleplerinin başında yer alan İzmir’in verilmesini sağlamaya çalışabilir.⁵⁵⁷ Diğer taraftan Eskişehir girişinden önce vadide Yunanlıları mağlup eden İsmet Paşa’nın, Mustafa Kemal Paşa’dan sonra ulusalcıların ikinci kahramanı olduğu da Batı basınında yerini almaktaydı. Zafer Türkler için çok önemliydi ve politik önemi neredeyse müttefikleri İstanbul’un dışına sürmek kadar büyüktür.⁵⁵⁸

---

⁵⁵⁵ *New York Times*, May 2, 1921.

⁵⁵⁶ *New York Times*, May 2, 1921.

⁵⁵⁷ *New York Times*, May 6, 1921.

⁵⁵⁸ *New York Times*, May 9, 1921.

Türklerle Yunanlılar arasında 1921 yılının ilk yarısındaki muharebeler genel hatlarıyla bakıldığında hem muharebe meydanlarında hem de propaganda safhasında basın yoluyla kendisini göstermişti. Bunun yanı sıra Batı basını ile Türk basınının muharebeler ile ilgili yaptığı haberlerde farklı yorumların olduğu da bir gerçektir. Özellikle Batı basını Hristiyan unsurların korunması ile ilgili Yunanistan'ın görev üstlendiğini belirterek çeşitli mektuplar ve kaynağı gösterilmeyen bilgilere dayanarak okuyucularını çok da doğru bir şekilde bilgilendirmiş değildir. Muharebelerin sonuna kadar Türklerin Yunanlıları yeniyor olduğuna dair haberlerin yer almaması burada en dikkat çekici noktadır.

3.2. Kütahya-Eskişehir Muharebesi (10-24 Temmuz 1921)

İnönü Muharebeleri sonrasında gerçekleşen yeni Yunan saldırısında Türk ve Yunan kaynaklı cephe haberleri oldukça çelişkilidir. Yunan bildirimleri farklı noktalarda Yunan birliklerinin ilerleyişini bildirmektedir, oysa gerçekte, Türk birlikleri bu noktalarda ilerlemektedir. Belirtilen olaylarda bundan dolayı, Yunan bildirimleri yalandır, ya da eğer doğruysa birlikler devamlı bir hatta sahip olmadan sadece ilerlemektedirler. Diğer yandan, Ankara'dan gelen bir nota Yunan harekâtlarının öncelikli temelini anlayacakları güne kadar Türklerin savaşa girmekten kaçındıklarını belirtmektedir.⁵⁵⁹

Yunan Papa elçiliği, Kütahya'nın Yunan orduları tarafından ele geçirildiğini ilan ederek, Küçük Asya'daki Yunan orduları komutanlığındaki resmi bir bildiriye kabul etti. Yunanlılar, 10 Temmuzdan itibaren, ilerlemeye başladılar ve Yenişehir Hasan Paşa hattına kadar gelebildiler. Bununla birlikte saldırıya başladıklarından beri, Türklerin mallarına sistematik yaptıkları yıkımlarda, köyleri ve ormanları ateşe vererek, Müslüman halkı vurarak ilerlemişlerdir.⁵⁶⁰

---

⁵⁵⁹ Le Figaro, Juillet 17, 1921.

⁵⁶⁰ Le Figaro, Juillet 20, 1921

Eskişehir'in alınması ile Yunan saldırısının ilk evresi amacına ulaşmış oldu. Türk milliyetçiler doğuya yaklaşık 40 mil mesafede tepelere doğru geri çekildiler. Geri çekilmeleri beklenmedik ve biraz da gönülsüzdü ki çekildikleri pozisyonlar takviye edilmez ve karşı saldırı için bir temel sunmamaktadır. Ek olarak orduları yaklaşık 50.000 adama düşmüşken ağır silahlarının çoğunu kaybetmişlerdi. Bu, şimdi Yunanlılar için Ankara'daki milliyetçi başkente ilerleme ve onu ele geçirmelerinde veya kazandıklarını koruma ve kendilerini ele geçirilmiş bölgelerde düzenli şekilde yerleştirme konusunda önemli bir karar olacaktır. Sevr Antlaşması'na göre önemli bir kıyı bölgesi ile İzmir ve Trakya eyaleti Yunanistan'a verilmişti. Kral Konstantine'in Atina'ya dönmesinin sonucu olarak müttefik güçleri anlaşmanın bu kısmının yok edilmesinden daha az şevk ortaya koydu ancak yenilenen Yunan talepleri ile milliyetçiler ile barış yapma eğilimi bile göstermektedirler. Eğer Ankara hükümeti mevcut orduları koruyabilecek ve yenilenmiş sabit bir saldırı altındaki Yunanlıları tutabilecekse, durum Atina Hükümeti için tolere edilemez olacaktır. Bununla beraber savaşın yönü birkaç gün içinde açık olacak sınırdadır.⁵⁶¹

Anadolu'dan alınan bilgilere göre; Türk milliyetçiler söylendiğine göre Yunanlıların risk edeceği kesin bir eyleme geçmeden önce varması beklenen Mezopotamya, Galiçya ve Kafkasya'dan gelecek otuz bin kişilik destek birliğini beklerken Eskişehir'in yaklaşık elli mil doğusundaki Sivri-Hisar'da pozisyonlarını koruyorlardı.⁵⁶² Kütahya-Eskişehir'deki Yunan zaferi İngiliz gazeteleri için şüphe yaratmadı. 28 Haziran'daki Daily Telegraph'ta "*Asya barbarlığına karşı bu Hristiyan uygarlığının son seferiydi. Yunanlılar (burada onları örnek almıyoruz) çok eski tarihlerini sevgiyle anımsamaktadırlar. Kütahya'nın yüksekliklerindeki hücum, Yunanlılar tarafından Mustafa Kemal'in piyade askerlerinin düzensiz takibinde bu görülmektedir.*" diye Yunanlıların büyük bir zafer elde ettiği şeklinde lanse edilmiştir. Haberin devamında Büyük Britanya'nın, Türk halkının köleleştiğini ya da yok edildiğini görmek istemediği belirtilmekle beraber, sıkıntıdan kurtulmak üzere olan Hristiyan halkını Türk hâkimiyeti altına sokmanın insanlık dışı olacağını vurgulamıştır.

---

⁵⁶¹ **The Washington Post**, August 2, 1921; **Le Figaro**, Août 2, 1921.

⁵⁶² **The Atlanta Constitution**, August 2, 1921.

Ona göre; Türkleri Anadolu'dan sürmek için bu harekât Yunanlıların ikinci girişimidir. İlki, korkunç bir hataydı ve senenin başlarında Afyon-Karahisar alındıktan sonra Helen askerleri kötü şekilde mağlup edilmiş ve kaçmaya zorlanmışlardı. Ayrıca yazının devamında ise mühimmat eksikliği, ağır silah ve cephane eksikliği Bolşevik yardımı alan Mustafa Kemal Paşa'nın üzerine, ilk seferin yapılmasına engel olduğu belirtilmiştir. Kemalistler üzerine Yunanlılar tarafından yapılan ikinci saldırı daha iyi planlandı ve ilkinden daha iyi çizilmişti. Birincinin yıkılmasından sorumlu olan iletişim hatları, daha ağır şekilde korundu ve Yunan orduları kendilerini aldatmadı.⁵⁶³

Başbakan Gunaris, Savaş Bakanı Theotokis ile birlikte Atina'ya doğru yola çıktı. General Papoulas, Kral tarafından en yüksek askeri madalya ile şereflendirildi, Prens Andrew tarafından ise savaş alanında tümgeneralliğe terfi ettirildi. Bununla birlikte Ankara'daki Milliyetçi hükümetin tüm arşivlerini ve hükümet muhafazalarını Ankara'dan, kıyıdan daha uzakta olması sebebiyle Mustafa Kemal Paşa tarafından Sivas yerine seçilen Kayseri'ye taşınacağı okuyuculara iletilmiştir.⁵⁶⁴ Fakat ilerleyen günlerde bu haberin doğru olmadığı sadece bu taşınma işinin düşünce olarak değerlendirildiği görülecektir.

Genel Kurmay başkanı ile Mustafa Kemal Paşa'nın güçlerine karşı Anadolu'da Yunan seferini takip eden "Politia" gazetesinin savaş muhabiri şu haberi yayınlamıştır: "On gün içinde merkez müdafaa için güçlü şekilde organize oldu, düşman Yunan ellerine düşmüştü. Bağdat hattı, Afyon Karahisar ve Eskişehir'in iki önemli demiryolu hattı Türkler tarafından kaybedildi. Bu sonuç, birliklerin azmi ve kararlılığından elde edildi, genelkurmay başkanı savaşın ilerleyişi ve müdafaa planını düşünerek bu yapılara inanmıştı." diyerek muharebenin Yunanlılar tarafından nasıl kazanıldığını anlatmıştır.⁵⁶⁵

Yunanistan'ın dostları şuan ki Afyon-Karahisar ve Eskişehir'in kuşatılması gerçeğine kendilerine zorluyordu, Türkler ağır şekilde yenildiklerinde bu kanıtlanabilir ancak

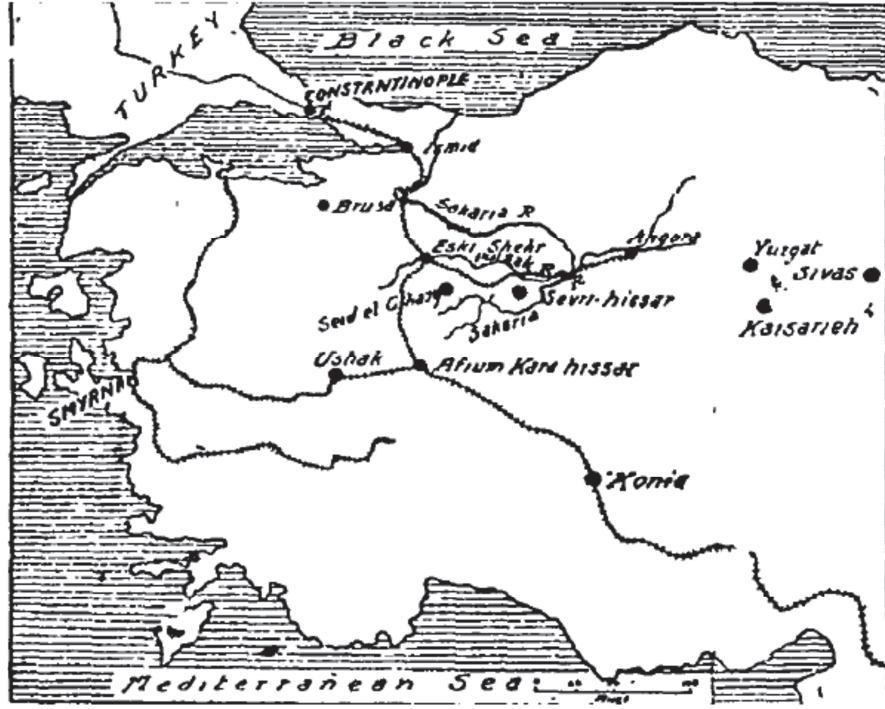
---

⁵⁶³ **The Atlanta Constitution**, August 6, 1921.

⁵⁶⁴ **The Times**, August 8, 1921.

⁵⁶⁵ **Chistian Science Monitor**, August 11, 1921.

Şekil 4: Sakarya Savaşı Öncesi Yunan Saldırısı
Kaynak: Chistian Science Monitor, August 17, 1921.

nihayetinde bu göstermelik bir zafer olacaktır. Genelkurmayın Türklere son bir darbe vurmak için organize olduğu, ancak Ankara'ya ulaşılmış ve Türk birlikleri yenilmiş olsa bile Yunanlıların, orduyu Anadolu'da seferberlik halinde tutmazsa yeniden Türklere karşı atağın gelmesini engelleyemezdi.

Buna rağmen Yunanlılar, Sevr Antlaşması'nın kendileri için bittiğini ve bundan sonra bağımsız hareket edeceklerini söyleyecek duruma gelmişlerdi. Zaferin getirileri kendilerine aittir ve Türklere son darbe için anlaşma sonrası İzmir ve Anadolu Türkleri arasında tarafsız bir bölgenin oluşturulması konusunu düşünecekler ve stratejik noktaların tutulması ile geri çekilme konusu mümkün olacak ve uzun seferin meyvelerini toplayacaklarına dair haberler Batı basınında yerini almıştır. Yunan otoritelerinin düşüncesine göre Kemal Paşa'nın günleri bitmiştir ve birliklerinin morali tamamen bozulmuştur. Yunanistan mali olarak biraz sıkılmış hissediyor olsa da neticede müttefiklerin yardımı olmadan askeri malzemeleri ithal etmek işi

zorlaştırıyordu.⁵⁶⁶ Burada Yunanlıların muharebelerdeki başarısı abartılırken Türklerin galibiyetleri küçük çaplı çarpışmalar olarak lanse edilmiştir. Bu şekilde kamuoyunun Rum-Yunan birliklerine olan yakın ilgisinin azalmasını engellemek söz konusudur.

3.3. Sakarya Muharebesi (23 Ağustos- 13 Eylül 1921)

Eskişehir ve Kütahya'da elde edilen başarılar ile cesaretlenen ve kendine güvenleri bir kat daha artan Yunan askeri yetkililer, gerekli hazırlıkların mümkün olan en kısa zamanda tamamlanmasına ve Yunan ordusunun Ankara'ya doğru harekete geçmesine karar verdiler. Operasyonun amaçları son derece netti. Mustafa Kemal güçleri yok edilecek ve Ankara ele geçirilecekti. Yunan ordusu yaklaşık 20 günlük süreyi organize olmakla ve saldırı hazırlıkları ile geçirdi. Ordu, Eskişehir'in doğusunda 50 km uzunluğunda bir hat teşkil etmişti. Bu arada Yunan askerleri dinlenmekle vakit geçirdiler. Diğer yandan Yunan ordusu içerisinde hummalı bir hazırlık süreci başladı. Tahrip edilen demiryolları, demiryolu malzemeleri, yollar ve sevkiyatta kullanılacak araçlar tamir ediliyor, saldırı esnasında kullanılacak materyaller için yeni depolar teşkil ediliyor ve taşımacılıkta kullanılan hayvanlar ve develer temin edilmeye çalışılıyordu. Hazırlıklar çerçevesinde Anadolu'daki ordu birliklerini bizzat kendisi yöneten Kral Konstantin karargâhını Eskişehir'e taşıdı. Bu durum General Papulos'un bir bakıma devre dışı bırakılmasıydı.

Yunanlıların hazırlıkları karşısında Türk tarafı da boş durmuyordu. Her ne kadar Yunan Genelkurmayı, Mustafa Kemal güçlerinin bu savaşlar esnasında silahlarının büyük bir kısmını kaybettiğini düşünüyorsa da Ankara bu arayışı iyi değerlendirmek adına ciddi bir hazırlık faaliyetine girişti. Bu çerçevede mecliste çıkarılan bir kanunla Mustafa Kemal Anadolu'daki Türk birliklerinin başkomutanı olarak atandı. Bu süre içerisinde Türk birlikleri, Kilikya'dan ve doğudan gelen birliklerle güçlendirildi.

---

⁵⁶⁶ **Chistian Science Monitor**, August 17, 1921; **New York Times**, August 18, 1921.

Yunan ordusunun yeniden iletişim hatlarında konuşlanmanın gerekliliğinden ötürü biraz gecikme yaşamasına rağmen ilerlemesi devam etmektedir ve Christian Science Monitor tarafından otoriter Yunan bölgesinde yapılan açıklamaya göre Türklerin son bir direniş yapacakları nokta olan Ankara'nın batısına, öncü birlikler yakında ulaşacaktır. Şu anki gelişmelerin ışığında; Karadeniz'de İnebolu ve Sinop'ta konuşlanmaya bağlı olarak Yunanlılar tarafından bütünüyle bir ilerleme beklenmemektedir ancak Kastamonu'yu alıp ellerinde tutacaklardı dolayısı ile sürpriz bir saldırıya karşı ana gücün sol kanadını korumak ve aynı zamanda güney Rusya'dan Türklere yapılan desteği kesmek mümkün olacaktır. Yerleşmiş olan Yunan ordusunun ana gövdesi Ankara yönünde ve Atina hükümeti tarafından öngörülen Türk kuvvetleri tarafından Mustafa Kemal'in başkentinin son boşaltımına baskıya devam edecektir. Bununla birlikte muhabire göre, Türkiye ve Yunanistan arasında bir arabuluculuğun zamanı gelmiştir, böyle bir teklif muhtemelen Türkler daha önce kabul ettiği mevcut ordusunu terhis etmeyi kabul etmedikçe ve Anadolu'daki Hristiyanların güvenliğini garanti etmedikçe kabul edilmeyecektir. Haberin devamında Yunanistan'ın barışı tamir edecek herhangi bir yamayı kabul etmek için çok fazla fedakârlık yapmış olduğu belirtilerek ve arabuluculuk yapılmasını, Anadolu'daki barış veya Sevr Antlaşması'nın maddeleri gibi güvence verilene kadar ne sorulacak ne de kabul edilmiş olacaktır.⁵⁶⁷

Dört günlük savaştan sonra Yunanlılar, Sakarya Nehri'nin batı yanında birkaç noktaya ulaştı, sağ kanatta iken Tuz gölü içinden ilerlemek nehrin ötesinde 170 subay ve 4000 adam ele geçiren Türk sol kanadı tarafından kırıldı. Türk süvarisi burada yenmişti. Merkezde, Sakarya'nın batı yanında güçlü savaş devam ediyor ve neticeyi belirleyici savaş için bekleniyordu.⁵⁶⁸ Mustafa Kemal ise bir röportajında muhabire şöyle bir soru sormuştur:

*“Neden Rum köylüsü topraklarımızı ele geçirmek, katletmek veya yakmak için gönderildi? Elbette köylü bunu istemedi. Tüm bildiğimiz Kral Konstantine için savaşıyorlar. Kral, ordusunun yetenekli olduğuna inandırıyor kendini. Fakat insanları savaşın adaletsizliğini anladıkları anda savaşı ve tahtını kaybedecek. Kral savaşı İsviçre'de yaptığı bir gezinti gibi sanıyor”*⁵⁶⁹

⁵⁶⁷ Christian Science Monitor, August 9, 1921; Le Figaro, Août 9, 1921.

⁵⁶⁸ The Washington Post, August 22, 1921.

⁵⁶⁹ The Los Angeles Times, August 22, 1921.

Mustafa Kemal değerlendirmesinde bölgede yaşayan Rumların Yunanlılarla birleşerek işbirliği içinde hareket ettiklerine dikkat çekmiştir. Anadolu'da Helen kuvvetlerinin bulunmasından ve Türklere karşı zafer kazanılmasından büyük ölçüde sorumlu Yunan Savaş Bakanı Nicholas Thotokis ile yapılan röportajda belirttiğine göre; Türk ulusalcıların genel merkezi Ankara'nın işgali gerçekleşecek ancak birkaç gün içerisinde "düşman yok edilir edilmez" ele geçirilecekti. Sözlerine şöyle devam etmektedir:

*"İlerleyişimiz durdurulamaz ve 21 Temmuz büyük Eskişehir zaferinden buyana daha da büyümüştür. Düşman kuvvetlerinin yarısı imha edildi ve ağır silahlarının üçte biri ele geçirildi. Direniş yapmadan kaçıyorlar. Birliklerimiz Ankara'yı ele geçirmek için doğuya kısa zamanda bir saldırı gerçekleştirecek. Amacımız burada kalmak değil ancak Türk ordularının kalıntılarını temizlemek için ve ayrıldığımız noktaya dönmek içindir."*⁵⁷⁰

Savaştan üç gün sonra Türkler, Yunanlıları Anadolu'daki Sakarya Nehri'nin karşısına çekilmeye zorladı. Yunanlılar birçok tutsak, çok fazla malzeme, top ve taşıma vagonunu kaybetti. Yunanlılar tarafından formüle edilen mevcut sefer planı geçici bir süreliğine rafa kaldırıldı. Yunanlılar susuzluk ve sıtmaya tutulmuş bir çok adam yüzünden yenildiklerini söylediler. İstanbul'daki L'Information'dan alınan bilgiye göre; Anadolu'da Sakarya Nehri boyunca Türklere saldıran Yunan ordularının sağ kanadı felaketle karşılaştı ve Yunan birliklerinin ana gövdesinden tamamen ayrıldı.⁵⁷¹ İstanbul'daki bir Fransız muhabirinden aldığı bilgileri veren New York Times muhabiri Yunan ordusunun sağ kanadının ana gövdesinden koparıldığını söyleyen Fransız muhabirin değerlendirmesini şüpheli bulmuştur. Fransızların, Yunanlıların İstanbul'daki başarılarından şüpheleri olduğu göz önünde bulundurulursa muhabirin operasyonlar üzerine yorumunun önyargılı olabileceğini belirtmiştir.⁵⁷²

Batı basınına göre; Türk-Yunan çatışması –sivil dünyanın iyi bildiği– uluslararası hukuka göre gerçekleşen bir mücadele değildir. Bu bir yıkım mücadelesidir; bu bir intikam savaşıdır; bu savaşın olmadığı, masum kadın ve çocukların ve çoğunun güçsüz acı çektiği ve bedelini ödediği bir savaştır. Christian Science Monitor

⁵⁷⁰ **Chicago Daily Tribune**, August 23, 1921; **Boston Daily Globe**, August 23, 1921.

⁵⁷¹ **New York Times**, August 29, 1921.

⁵⁷² **New York Times**, August 30, 1921.

muhabirinin değeriendirilmesi oldukça dikkat çekici ve tarafsızlıktan yoksun görünmektedir: Ona göre:

“Bütün bunlardan kim sorumlu? Yunanlılar? Asla! Türkler? Evet, kesinlikle ve doğudaki mazlum ırkların doğal koruyucusu olduğunu iddia eden sözde iki büyük Hristiyan gücün kışkırtması altında. Yakın doğu yüzyıllardır konuşulmayan Türklerin ellerinde acı çekiyor ve şunu görmek çok üzücü, müttefikler bu ülkenin yerli Hristiyanlarına daha sefil koşullar verebilmek için özel bir çaba sarf etmektedir. Dünyanın bu kısmında Fransa ve İtalya tarafından izlenen adaletsiz politika son sempatiyi de tamamen yok etti ve tüm dünyadan önce mazlum halkların kurtarıcıları olarak kendilerini müjdeleyen müttefiklere Hristiyanlar tarafından kıymet verildi. Müttefikler birbirine karşı ve bu ülkenin mazlum ırklarının ölümcül taleplerine kumpas kurmaya devam ettiği sürece Yakın Doğu’da barışın tamir edilmesi için bir umut olamaz. Yunan Ordusu tarafında kararlı bir zafer müttefiklerce onaylanmış sonuçları veren Doğu sorununun en iyi çözümü olacaktır.”⁵⁷³

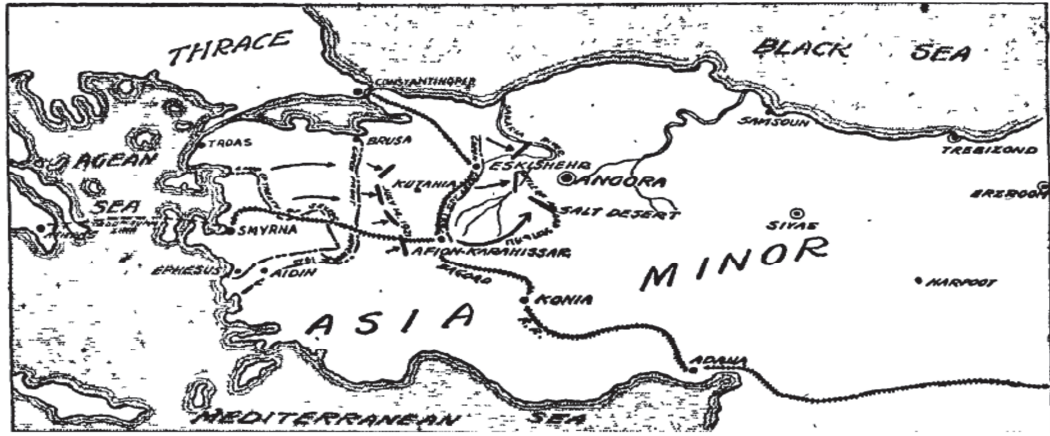
Diğer taraftan haber ajansından alınan bilgiye göre Yunan Hükümeti’nin amaçları doğrultusunda Amerika’ya gönderdikleri bir komisyon Amerika halkına Yunan taleplerini açıklamak için ve Amerika’daki anti-Konstantinist propagandayı engellemek için oradaydı.⁵⁷⁴

Geçtiğimiz 10 günden fazla bir süredir Türkler ve Yunanlılar arasında ciddi çatışma yaşandı. Yunanlılar Ankara’ya yaklaştıkça Türkler oldukça sert bir savunma gösterdi. İzmir muhabirinin 5 Eylül’de çektiği ve dün The Times’da yayımlanan telgrafta General Papulas’ın ordularının 4 gün içinde Ankara’yı işgal etmesinin beklendiği söylenmekteydi. Bununla birlikte Türk Hükümeti, İzmir ve yakınlarındaki Türk esirlere davranış şekli hakkında Yüksek Konsey temsilcilerine şikâyetle bulundu.

---

⁵⁷³ **Christian Science Monitor**, September 1, 1921; **Le Figaro**, Septembre 3, 1921.

⁵⁷⁴ **Le Figaro**, Septembre 4, 1921; **New York Times**, September 5, 1921.

Şekil 5: Ankara Üzerine Yunan İlerleyişi
Kaynak: Boston Daily Globe, September 8, 1921.

The Times muhabiri kendisinin gezdiği yerlerde esirlere böyle bir muamelenin yapıldığını görmediğini ifade etmiştir.⁵⁷⁵ Ankara'daki Türk milliyetçileri için savaş son aşamasına girmişti ve Anadolu'daki Yunanlılar tarafından yapılan uzun seferin sonu görülüyor gibiydi. Dünya resmen barışta olmasına rağmen Türkler ve Yunanlılar arasındaki 200.000 birlikli bir savaş bir yıldan fazla bir süredir devam ediyordu. Savaş şimdi daha yakın bir tarihte Yunan ordusu Ege Denizi'ni geçerek tüm dünyayı şaşırtdığı ve Paris Konferansındaki oturum tarafından kendilerine verilen belirsiz bir otorite altındaki İzmir'i ele geçirdiği 15 Mayıs 1919'daki olayların merkezi İzmir'e geliyordu. Ve Türk birlikleri Yunanlıları püskürtmek için ivedilikle İzmir'e gönderildi.⁵⁷⁶ Sakarya cephesinin sağ kanadındaki pozisyonları işgal eden ve son on gündür Türklere karşı ağır bir mücadele yürüten Yunan güçleri, ağır kayıpları ve temel sınırlarına 100 mil mesafede olan iletişim hatlarını ayakta tutmakta zorlanmaları neticesinde savaş alanından çekiliyordu.⁵⁷⁷ Bununla birlikte Batı basınında hala bir önceki muharebede Yunanlıların zaferinden bahsedilmektedir. Onlara göre, Eskişehir savaşı muhtemelen modern Yunan tarihinde bir destan olarak kalacaktır.⁵⁷⁸

İstanbul muhabirinin anlattığına göre, Yunanlılar Ankara'ya varamadılar ve şimdi batı tarafına doğru çekilmekteler. Sakarya'yı kuzey hattında iki kanattan saran ve Ankara'yı

⁵⁷⁵ The Times, September 7, 1921.

⁵⁷⁶ Boston Daily Globe, September 8, 1921; New York Times, September 10, 1921; The Washington Post, September 10, 1921.

⁵⁷⁷ The Atlanta Constitution, September 10, 1921.

⁵⁷⁸ Los Angeles Times, September 13, 1921.

saldırılarından koruyan tepelerde gerçekleşen ve 10 gün süren büyük savaş belirsizlikle sona erdi. Yunanlıların amaçlarına varmaya yaklaştıkları zamanlar oldu. Güneydeki Türk kanadı yıkıldı, orta kanadı geriye çekildi ve Yunanlılar Ankara'nın 30 mil ötesine kadar geldiler, fakat birkaç gün önce Türklerin dağın kuzeydoğu yamacındaki köyü tuttukları haberi alındı. Yunan havacıları başkenti bombaladılar da demiryolunun kuzeyindeki ünlü Türk savunması Yunan komutasının tüm çabalarını engellemiş gözükmektedir. Muhabir sözlerine uzun zamandır peşinde olunan ve neredeyse ulaşılmış olan ödülün vazgeçildiğini eklemiştir. Sakarya'da gerçekleşen böylesine bir savaştan sonra iki tarafın da kendine gelmek için zamana ihtiyacı vardı. Hem Türklerin hem de Yunanlıların iyi savaştıkları konusunda bir şüphe yoktur. Yunan komutası, gerçekleştirmekte başarısız olduğu bir amaca yöneldi ve ister ilerleyen tehlikeli Türk atakları isterse kötü yollardan ve orduyu taşıyan dayanıksız tek demiryolunun verdiği yorgunluk yüzünden olsun Yunan ordusu geri çekilmeye zorlandı. Ankara gibi kilit bir pozisyonda olan bir yerin ele geçirilmesinin engellenmesi doğu dünyasında Mustafa Kemal'in zaferi olarak görülmektedir ve onun sarsılan imajını düzelterektedir. Yunanlıların hayalkırıklığı acı olacaktır ve belki de gözlerinin açıldığı bu zamanlarda, bu büyük ve uygulanamaz girişime, Avrupa güçlerinin zorlamasıyla değil ama kendi liderlerinin hırsı yüzünden sürüklendiklerini fark edeceklerdir. Müttefiklerin Yakın Doğu ile alakalı net bir politika belirlemesinin zamanı gelmiştir. Hiçbir zaman sonuç verme işareti göstermeyen ve sadece boşuna hayat kayıplarıyla sonuçlanan bu savaşın talihinin değişeceğine bel bağlamak zamanı geçmiştir.⁵⁷⁹

Morning Post'un muhabirine göre; *“Desteklediğimiz Yunan davası, donanmamızın etkisinin hissettiremediği krallığımızın bölümlerinde bize ciddi sorunlar getirmiştir. İngiliz etkisine karşı harekât gerçekleştiren Müslüman ülkelerde can sıkıcı tavrımız, Türkiye’de saygınlığımızı kaybettirmeyecektir. 1919’un bu kötü gününden beri, Yunanlılara İzmir’i işgal etmeleri için izin verdiğimiz gerçektir. Tüm Müslümanların haklı hoşnutsuzluğunun şokunu desteklemekteyiz”*.⁵⁸⁰

Anadolu’da Türk ulusalcılara karşı bir mücadeleye tutuşan Yunan güçleri daha önce tuttukları pozisyonlarına geri çekiliyorlardı. Alınan bilgiye göre, Yunanlılar Sakarya

⁵⁷⁹ **The Times**, September 14, 1921.

⁵⁸⁰ **Le Figaro**, Septembre 17, 1921.

nehriinin arkasına gitmişlerdi, ağır kayıplar vermelerine sebep olan zor kullanma on günden fazla bir sürede sonlanmıştı.⁵⁸¹ Türk süvarileri ise son çatışmada kötü bir şekilde kaybettiler ve tanıklara göre moralleri iyi gözükken Yunanlılara karşı ciddi bir saldırı yapabilecekleri kuşkulu gözükmektedir.⁵⁸²

Diğer taraftan Rum ve Yunanlıların saldırmaya devam ettikleri ve ağır kayıplar verdirdikleri ile ilgili haberler göze çarpmaktadır. Küçük Asya'daki Yunanlı lider General Papulos'un, Afyonkarahisar yakılarındaki Türk milliyetçiler tarafından güçlü bir saldırıyı geri püskürttüğü, Yunanlıların Türklere karşı ağır kayıplara neden olacak saldırılarda buldukları üzerinde durulmaktadır.⁵⁸³ Her ne kadar müzakere süreci başlamışsa da yenilgiyi zafere dönüştürme çabaları görülmektedir. Fakat gazetenin üç gün sonraki haberinde Yunanlıların geri çekilmeye başladığı bildirilmektedir. Yunanlıların Ankara öncesinde onların mağlubiyetini yavaş bir şekilde sürdürmek Türkiye'nin ayrılmasını gerçekleştirmek istedikleri rapor edildiği belirtilmekle beraber, Türklerin Rum-Yunan birliklerini sıkıştırdıkları Afyonkarahisar'daki mücadeleyi bildiren son haberlerin geldiğinden bahsedilmektedir. Rumların askeri uzmanların öngörülerine göre İzmir bölgesinin arkasında dayanabilecekleri iddia edilmektedir.⁵⁸⁴

Barış ile ilgili toplantılar yapılırken bir yandan da aslında Yunanlıların Rumlarla birlikte bazı çarpışmalarda Türkleri yendiğine dair asılsız haberler Batı basınında bazı gazetelerde yerini almıştır. Buna göre; Yunan Hükümeti'nin resmi haber ajansından alınan habere binaen Eylül ayının başlarında Eskişehir'in doğusunda meydana gelen şiddetli çarpışmadan beri Küçük Asya'da Türk milliyetçilerine karşı askeri faaliyetlerin tekrarlandığı ileri sürülmüştür. Türklerin ağır kayıplar verdiği yazılmakla beraber Rumların gerilemesine bir anlam veremedikleri kazanılacak olan zaferin geri çekilerek kaybedildiği yorumu yapılmıştır.⁵⁸⁵

---

⁵⁸¹ **The Atlanta Constitution**, September 18, 1921.

⁵⁸² **The Times**, September 21, 1921; **The Washington Post**, September 22, 1921; **Le Figaro**, Septembre 23, 1921

⁵⁸³ **Chicago Daily Tribune**, October 6, 1921.

⁵⁸⁴ **Chicago Daily Tribune**, October 9, 1921.

⁵⁸⁵ **Los Angeles Times**, October 10, 1921.

Diğer taraftan artık Yunan ordusunun şiddetli savaştan geri çekilmeye başladığı bildirilmektedir. Yunanlıların Küçük Asya'da Türk milliyetçilerine karşı saldırıya kalkışmakta olduğu ancak genel bir geri çekilme durumunun başladığı belirtilmektedir. Alınan bilgiler göstermektedir ki on günden daha çok süren bir savaş boyunca ağır kayıplara maruz kalan Rum-Yunan birlikleri Sakarya nehrini geçerek geri çekilmişlerdir.⁵⁸⁶

Sakarya önlerinde gerçekleşen çarpışmalarda Yunan ordusu ağır zayıflar vermiş ve geri çekilmek zorunda kalmıştır. Savaş hem Türk hem de Yunan taraflarını ciddi bir şekilde yordu. Fakat Türk ordusu her şeye rağmen ayakta kalabilmiş ve Ankara'nın işgal edilmesinin imkân dâhilinde olmadığını ispat etmişti. Sakarya Savaşı Yunanistan için bir kırılma noktası oldu. Bundan sonraki süreçte Yunan Hükümeti Anadolu'dan kayıpsız bir şekilde çekilebilmenin çarelerini aramaya koyuldu. Bu sonuçla İtilaf Devletleri'nin arabuluculuk yaparak anlaşma zemini aramaları yeniden gündeme geldi. Başarısız operasyonların ardından Ekim ayının sonlarına doğru Yunan kuvvetlerinin Anadolu'yu terk edeceği Yunan basınında dillendirilmeye başlandı. Buna karşılık İngiliz Hükümeti böyle bir çözümün Mustafa Kemal'in güçlenmesinden başka bir işe yaramayacağı görüşündeydi. Bundan sonraki süreçte Türk taarruzuyla yeni bir sayfa açılacaktır.

3.4. Büyük Taarruz (26 Ağustos-9 Eylül 1922)

Sakarya Muharebesi'nden sonra hem Türkler hem de Yunanlılar cephesinde bir süre sessizlik hakim olmuştur. Müttefik askeri gözlemciler ise geçen hafta boyunca burada Anadolu cephesindeki askeri durum hakkında görüşmelerin yapıldığı konferansa devam ettiler. Ne Yunanlıların ne de Türklerin bu yaz savaşabilecek sağlam bir askeri seferberliğe sahip olmadıkları şeklinde bir fikir birliğine vardılar. Yunanlılar, cephe hattında bir üstünlüğe sahipler ama üstün olmak arazinin zorlukları açısından bir

---

⁵⁸⁶ **Chicago Daily Tribune**, September 19, 1921.

saldırıda savunma açısından yeterli değildir. Türkler 70.000 tüfekli birliğe sahipken, mevcut Yunan kuvveti 110.000 tüfekli birliğe sahiptir.⁵⁸⁷

New York Times muhabiri değerlendirmesinde; Yunanistan'ın, “kibirli” düşmanıya bir uzlaşma niyetinde olmadığını, yaptığı saldırıyla, Hristiyanlara yapılan zulümlere olan öfkelerini gösterdiğini yazmıştır.⁵⁸⁸ Bununla birlikte her iki tarafın da yaptığının gaddarlık olduğu, bunların savaş zamanında kaçınılmaz gerçekler olarak görülmesi gerektiği ifade edilmektedir. Christian Science Monitor, bu gaddarlıklar konusunda Türkler tarafından yapılanların, Yunanlılar tarafından yapılanlardan daha çok olduğunu söylemektedir. Buradaki ilginç nokta müttefiklerin soruşturma raporunda bunun tam tersi olarak lanse edilmesine karşın Batı basınının bu durumu okuyucularına çok farklı olarak iletmesidir.⁵⁸⁹ Bu arada Türkler ve Yunanlılar arasında yeni bir çarpışma hazırlıkları kendini göstermiş ve bu defa bir Türk taarruzu gerçekleşmiştir. Ağustos'un 26'sında başlayan taarruz ile Afyon çevresinde Yunanlılar büyük bir miktar savaş malzemesini bırakmak zorunda kalmışlardır.⁵⁹⁰

Bu dönemde gazeteler tarafından duyurulan bir haberde İngiltere'nin “*Iron Duke*” adlı zırhlısını önlem amaçlı, gerektiğinde İngiltere haklarını ve çıkarlarını korumak için İzmir'e gönderdiğini bildirmektedir.

Bu sırada Yunan ordusu komutanı General Trikopolis, tüm kurmay heyetiyle birlikte Türkler tarafından tutsak edildi. General Trikopolis'in, Mustafa Kemal Paşa'nın misafiri olarak Türk genel karargâhına götürüldüğü Batı basınında “üzülerek veriyoruz” yorumuyla yer almıştır. Tutsak edilen subayların sayısı onunla birlikte beş yüze ulaştı. General Polymenacol başkomutanlığa tayin edildi. 26 Ağustos'ta Küçük Asya'da başlayan askeri harekâtlar, uzun bir topçuluk hazırlığı tarafından, öncesinde 5 Eylül'de, Yunan komutanlığını kötürümleştirme ve kesin zaferi hazırlama sonucu içindi. Söylenilen harekâtlar şu şekilde gerçekleştirildi: düzenli Türk ordu birlikleri, Yunan

---

⁵⁸⁷ **New York Times**, June 19, 1922.

⁵⁸⁸ **Christian Science Monitor**, July 13, 1922.

⁵⁸⁹ **Le Figaro**, Août 5, 1922; **Le Figaro**, Août 18, 1922.

⁵⁹⁰ **Le Figaro**, Septembre 2, 1922.

ordularına engel olmak ve gönüllü asker sayısını arttırmak ve özellikle geri çekilmekte olan cephe ardını kaygılandırmak olan gönüllü takviyelerin her zaman önünden gitmekteydi.

Bütün bunların sonucunda Eylül ayının ilk haftasına gelindiğinde artık ateşkes konuşmaları başlamıştır. Türkler ve Yunanlılar arasındaki ateşkese yönelik İngiliz önerisine Fransız Hükümeti'nin cevabını duyuran bir Londra mektubu, dışişleri bakanlığının elindedir. Özet olarak, kan dökmekten kaçınmak için doğuda büyük güçler tarafından sürdürülen siyaset gereğince, Yunanlılar ve Türkler arasında hala devam eden çatışmaya bir son verecek ateşkes hakkında Fransız Hükümeti'nin İngiliz Hükümeti ile tamamen aynı fikirde olduğunu söylemektedir. Fransa'nın cevabı Ankara hükümetinden sonra doğrudan müdahaleyi konuların güncel durumda mümkün gözükmediğini göz önünde bulundurmaktadır, ama Fransız Hükümeti'nin bir müttefik arabuluculuğuna hazırlık olarak, iki savaşan tarafın komutanlığı arasında doğrudan müzakerelerle bir çözüme doğru, her açıdan ilk adımı atmaya izin veren yardımı göstereceğini belirtmektedir. Sonuç olarak, Ankara ile acil bir ateşkes sağlamak şartıyla, Yunanlıların Küçük Asya'nın boşaltılmasını kabul ettiğini açıklamak için bir girişimde bulunduğu yazılı olarak açıklanmıştır.

İngiliz Hükümeti Bakanlar Kurulunda neredeyse tüm oturum boyunca, doğu sorununa yoğunlaşmıştı. Resmi çevrelerde, Anadolu sorununa gelince İngiliz Hükümeti'nin eğiliminin gereksiz kan dökülmesini önlemek için alınan insancıl önlemleri sağlamak için, müttefiklerin başkomutanlarla birlikte işbirliği yapmasıdır. Sonuç olarak Yunanlılar Küçük Asya'yı boşaltmak zorundadır.⁵⁹¹

Ankara'dan alınan bir telgraf ise, 9 Eylül tarihinde İzmir'in Türkler tarafından ele geçirildiğini bildirmektedir. Atina'ya İzmir'in ele geçirilişinin hiçbir doğrulaması verilmemiştir. Ama Yunan başkentinde kaygı büyüktür. Bununla birlikte Ankara, Yunanlılarla müzakereye girmeyi şu şartlarla kabul etti:

---

⁵⁹¹ **Le Figaro**, Septembre 8, 1922.

- a) Milliyetçi anlaşmanın tamamen kabulü,
- b) Anadolu'daki hasarlar ve saldırılar için tazminat,
- c) Makedonya'daki Osmanlı azınlıklar için emniyet garantisi.⁵⁹²

Türk ordusu İzmir'i kurtarmaya gelirken halka büyük bir sakinlikle İzmir'i korumalarını istemiştir. Yunan Kralı, Yunan halkına şu bildiriye sunmuştur:

“Halkım, her zaman vatanseverliğinizi sabırla ve dürüstlikle kanıtladınız. Kahraman ordumuz, zafer bayrakları ile 10 yıldan beri, uzun bir savaş döneminden sonra, örneği olmayan bir talihsizliğe maruz kaldı. Ama düşman için beklenmedik olan bu talihsizlik, şanımdan ve yiğitliğinden hiçbir şey azaltmadı. Tam tersine vatansever ve cesur bir halka yakışır şekilde, görevimiz bu talihsizliği cesaretle ve sabırla desteklemektir. Küçük ama yürekli olan milletimiz baskı yapılan kardeşlerimize ve halkımıza paha biçilemez hizmetler sunmuştur. Kahramanlığımız ve fedakârlığımız torunlarımız tarafından hayran olunacaktır. Kral olarak, anayasanın bana verdiği ve milletimin bana yüklediğini yapacağım. Dirlik düzenin ve yurtseverliğin bilinenleri olan erdeminizi göstermenizi güvenle belemekteyim. Hepimiz birlik olalım ve bizi yönetene itaat edelim. Bu görevimizdir.”

Türk bildirisi ise, Türk silahlı kuvvetleri başkomutanı Mustafa Kemal'in, ordusunun başında, İzmir'e girdiğini belirtmektedir. Ateşkesten sonra Türkler İzmir yönetimini ele aldılar ve bu duruma uygun bir genelge tüm yönetim bölgelerinde yayınlandı. İzmir'de bulunan mültecileri yeniden görevlendirmek için gerekli önlemleri aldılar. İzmir komitesi üyeleri halkın alkışlamaları arasında şehre girdiler.⁵⁹³ 19 Eylül'de Ermeni mahallesinde ateş yakılmıştır ve denize doğru yayılarak Avrupa mahallesinin sessiz sokaklarına ulaşmıştır. Konsolosluklar yanmış, alevler deniz kenarındaki rıhtım boyunca yükselmiştir ve kızıl renkteki tepelerin tümünün çevresindeki limanın etrafında görülmüştür. Dünyanın en güzellerinden biri olan bu manzara, tüyler ürpertici sahnelere çerçeve olmuştur. Katliam yangına eşlik etmiştir. Bununla birlikte Çanakkale'de bir İngiliz birliğinin hazırlıkları ile birlikte Londra'nın Fransa'ya bu konuda birliktelikleri teklifi söz konusudur. Fransız bakış açısına gelince, Londra ilişkilerinden sorumlu M. Montille tarafından, ayın 18'inde İngiliz hükümetine Fransa'nın Boğazlarda özgürlüğü

---

⁵⁹² Le Figaro, Septembre 10, 1922.

⁵⁹³ Le Figaro, Septembre 13, 1922.

tanımakla beraber Türkiye'ye karşı askeri bir eylemde yer almayı net bir şekilde reddetmekte olduğunu bildirmiştir.⁵⁹⁴

Büyük Taarruz ile birlikte Batı Anadolu'da gerçekleşen muharebelerde Türklerin, dayanışma içinde oldukları Rum-Yunan ve hatta Ermeni birliklerine karşı başarılı olduğu sonunda Batı basını tarafından da kabul edilmiştir. Böylece savaş dönemi kapanmış, Mudanya Mütarekesi ile birlikte barış dönemine geçilmiştir.

3.5. Batı Anadolu'daki Muharebelerle İlgili Basında Genel Değerlendirmeler

Yaklaşık iki yıl süren muharebeler neticesinde yüzü gülen taraf Türkler olmuştur. Yunanlıların Anadolu'da başarısız olma ihtimalini bile düşünmeyen müttefik kuvvetler tam bir şaşkınlık içerisindeydi. Yunanlılar ise İzmir ile ilgili planlar yaparken din kardeşleri olarak gördükleri Rumlarla birleşme umudunu da yitirmişlerdir. Bu kez İngiliz ve Fransız gazeteleri Yunanistan'ı şiddetli şekilde eleştirmektedir. Batı basınındaki değerlendirmelerde artık Yunanlılar üvey evlat muamelesi görmektedir.

W. P. Reeves The Times'a gönderdiği mektubunda Yunanistan'ın "riskli bir savaş kumarına daldığını" bu nedenle Yunanistan'ın, Avrupa'daki sakinlik ve rahatı tehlikeye sokan bir barış bozucu olduğunu yazmaktadır. Sözlerinin devamında artık tek yapılması gerekenin Ankara'dakileri memnun ederek Yakın Doğu Hristiyanlarının rahatlarını temin etmek olduğunu ifade etmiştir. Şu anda müttefikler tarafından savunulan diplomatik önlem Yunan ordularının Anadolu'dan çekilmesi yönündedir. Dahası, Türk hâkimiyetinin Anadolu'da yeniden sağlanması fakat ülkenin kısıtlı bir toprağının Yunanlılar tarafından çevrilip burada Yunanlıların müttefikler tarafından garanti edilen bir özerkliğe sahip olması konuşulmaktadır. Buna ek olarak Fransa, Trakya'nın bir kısmının Yunanlılardan alınmasını istemekteyken İtalya tümünden mahrum bırakılmasını istemektedir. Üç büyük güç sadece Yunanistan'ın ne kadar kaybedeceği konusunda görüş ayrılığına düşmektedir. Birincisi Yunanistan'ın yeni kazandığı

---

⁵⁹⁴ Le Figaro, Septembre 20, 1922.

toprakların yarısını, ikincisi dördte üçünü, üçüncüsü ise hepsini elinden alacaktır. Bununla birlikte Yunanistan'ın sadık müttefik olarak Makedonya cephesinde en takdir edilmeyen görevleri üstlenerek arkalarında yer aldığı unutulmaması gerektiğini hatırlatmaktadır. Reeves'e göre; eğer Yunan güçlerinin gitmesi sağlanacaksa, yerine İngiliz gücü ve prestiji gelmelidir. Bu sayede Anadolu Hristiyanları terk edilmiş olamayacak ve etnik imha gerçekleşmeyecektir. Sözlerini *“Eğer Yunan ordusunu kaybedersek, Yakın Doğu'da bugüne kadar sahip olduğumuz en ucuz arkadaşça gücü de kaybetmiş oluruz. Ve eğer böyle yaparak Ankara Hükümetinin İstanbul'da zafer kazanmasına izin verirsek, bu, zamanımızın ekonomisinin en pahalı parçası olur.”* şeklinde sonlandırmıştır.⁵⁹⁵

Christian Science Monitor ile röportajda yapan bir Yunan bakan ise şunları söylemiştir; *“Biz Asya barbarizmine karşı Hristiyanlık ve Avrupa halklarının tarafında savaşıyoruz ve bu görevi almak Yunan insanların liderlerine zorunlu himayesidir. Yüzyıllar boyunca Helen ırkının tarihi, özgürlük için ölmenin ve birbirini izleyen savaşın tarihi olmuştur ve şuan ki çarpışma bunu kanıtlamaktadır ki hala bu kutsal amacı savunmak için gönüllüler hep var olacaktır.”*⁵⁹⁶

Yakın Doğu sorunu, uzun zaman çözümsüz kalan tüm diğer uluslararası sorunlar gibi, dallanıp budaklanmaya devam etmekte ve dikkat etmeyi gerektirmektedir. Yunanlılar Ankara önlerindeki konumlarından geri çekilirken görünüşe bakılırsa daha fazla taşıt ve cephane kaybına uğramadan gitmeye çabalamaktadır. The Times muhabiri Türkiye ve Yunanistan savaş yüzünden ekonomik olarak mahvolmadan batının arabuluculuk yapması gerektiğini vurgulamaktadır. Yunanlıların geri çekilirken tüm köyleri yakıp yıktıklarından bahsetmektedir.⁵⁹⁷

Yakın Doğu'yu ilgilendiren en büyük sorunun, kimsenin sorunun en ufak gerçekleriyle dahi yüzleşmek istememesi olduğunu mektubunda bildiren bir okuyucu The Times editörüne son olayların, Rumların ve Türklerin, Yunan işgalinden önceki gibi birlik

⁵⁹⁵ **The Times**, June 30, 1921.

⁵⁹⁶ **Christian Science Monitor**, September 21, 1921.

⁵⁹⁷ **The Times**, September 27, 1921.

içinde yaşaması olanağını ortadan kaldırdığını ifade etmiştir. Ona göre; Türkler İyonya'da bir Yunan Hükümeti kurulmasını asla kabul etmeyecektir ve müttefik güçler bunda ısrar ederse bu savaş devam edecektir. Tamamiyle Türklerden oluşan bir yönetimin de mümkün olmayacağı için geriye bir çözüm yolunun kaldığını söyleyerek bunu şöyle açıklamıştır: büyük, yarı özerk ve yabancı bir valisi olan bir Türk vilayeti, yarı Giritli yarı Arnavutlardan oluşan karışık bir jandarma teşkilatı oluşturmak ve bunları İngiliz subaylarının yönetimi altına yerleştirmek.⁵⁹⁸

The Times'ın İstanbul'daki muhabiri Sevr Anlaşması'nda şekillendirilen hatalı diplomasinin İzmir ile İyonya'daki sonuçlarını değerlendiriyor ve Anadolu'daki mevcut politik sistemin ekonomik ve coğrafik olarak sağlıklı olduğu sonucuna varıyordu. Ayrıca İzmir ile ilgili bilgiler verdiği kısımda Türklerin bölgeye hiçbir katkısı olmadığı iddiasında bulunmuştur:

“İzmir Türkler için her zaman “Gavur İzmir” olmuştur ve bugün şehir her zaman olduğundan daha çok gayrimüslim barındırmaktadır; çünkü 200 bin kişilik bir Yunan deniz ordusunun üssü ve ordunun karargahıdır. Ve Osmanlı Rumları ve Yunanlılar nüfusun yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Hatta, deniz kenarında ya da ticari merkezlerde yürüdüğünüzde tüm nüfusun Rum olduğu düşünebilir. Eğer İzmir'de bir Türk nüfusu varsa da bu nüfus İzmir'in büyümesine ve şehrin gelişmesine, zenginleşmesine doğrudan bir katkıda bulunmamıştır. Şehirdeki Türk unsuru, toplumsal kesimin iki ayrı ucunu temsil etmektedir: toprak ağaları ve vasıfsız işçiler ile az sayıda profesyonel, memurlar, az sayıda esnaf. Bankerlerin, çoğu aracılık işi yapan önemli tüccarların ve profesyonel sınıfa ait kişilerin tümü Türk olmayan kişilerdir. Daha geniş iş kolları Avrupalıların ellerinde bulunmakta, vasıflı işçiler ise çoğunlukla Rumlardan oluşmaktadır. Şehrin dışında ve İzmir'in Sancak bölümünün büyük bir kısmında, Türk çiftlikleri olmasına karşın Rumlara çoğunluktadır.”⁵⁹⁹

Batı Anadolu'daki muharebelerle ilgili Türk ve Batı basınında çıkan haberler incelendiğinde muharebelerin kaybedeni Yunanlıların, müttefik güçler tarafından yalnız bırakıldığı ve bundan dolayı maddi manevi destekten yoksun kaldıkları için kaybettikleri üzerinde durulmuştur. Bununla beraber bölgede kalan Hristiyanların

⁵⁹⁸ The Times, September 29, 1921.

⁵⁹⁹ The Times, November 26, 1921.

özellikle de Batı Anadolu’da yoğun bir nüfusa sahip olan Rumların durumunun şimdi ne olacağı ile ilgili çözüm önerilerine yer verilmiştir. Savaşın kaybedilmesiyle Rumların katliama uğramalarının engellenmesi için müttefikleri göreve çağıran yazılar söz konusudur. Bu korkunun arkasında Türklerin, Yunanlıların İzmir’i 15 Mayıs 1919’da işgal ederken yaptıkları katliam ve tecavüzlerin karşılığını almaya kalkışacakları endişesi bulunmaktadır.

3.6. Anadolu’daki Muharebelerle İlgili Basında “Katliam” İddiaları

Batı Anadolu’daki muharebeler sırasında yaşanan ölüm hadiseleri Batı basınına “Türkler katliam yapıyor” şeklinde lanse edilmiştir. Bu konuyla ilgili Türk ve Batı basını incelendiğinde Türklere karşı olumsuz propagandanın her türlüünü kullanmaya çalışan Yunanlıların Batı basınında istedikleri tarzda haberleri yayınlattıkları görülmektedir. Çeşitli isimsiz mektuplar, herhangi bir kaynağa dayanmayan belgelerle Türklerin Rumlara “katliam” yaptığı haberleri yayınlanmaktadır. Bu konuyla ilgili haberlerin en çok yer bulduğu gazetelerin başında The Times gelmektedir. Lewis Bailey imzalı bir mektubu sütunlarına taşıyan gazete, savaş süresince ve ateşkesin ilan edildiği geçen yıla kadar bu kişinin Anadolu Konsolosu olarak görev yaptığını belirtmekle beraber Türklerin Hristiyanlara ve Yunanlıların Türklere nasıl davrandıklarını gördüğünü ifade eden bir yazı yayınlamıştır. Bu mektupta “Yunan fikri medeni olandır ve yönettiği ırkların iyi niyetini kazanmıştır. Türk yönetim fikrinin ise, altındaki Türk olmayan ırklar yok olsunlar daha iyi” şeklinde düşündüğünü söyleyerek⁶⁰⁰ her iki milletin davranışlarını karşılaştırdığı iddiasındadır.

“Hristiyan Tebaanın Korunması” başlıklı bir diğer mektupta ise Yunanlılar ve Türklerin işledikleri “katliamlara” gönderme yapmaktadır. 1919’da Yunan ordusu İzmir’e girdiğinde olduğu gibi şimdi de, Yunanlılar ve Türkler arasındaki çarpışma üzerinde durmaktadır. Bu olayın iki taraf üzerinde de güçlü duygular uyandıracığı düşünülerek bu sebepten Yunan Hükümeti ordularının, yoğun nüfuslu Türk mahalleleriyle temasını

---

⁶⁰⁰ The Times, March 2, 1921.

önlemek için özellikle kendi mahallelerinden geçen dolambaçlı bir yoldan ilerlemesi talimatında bulunmuştur. Fakat bu emirler Yunan ordusunun başındakiler tarafından göz ardı edilip orduların Yunan ve Türk dolu caddelerden geçerek yürüdüklerinden dolayı çarpışma gerçekleştiği ve yüz kişiye yakın insanın hayatını kaybettiği belirtilmiştir. Her Yunan dostu kişinin bu felaketten utandığını açıkça ifade etmektedir. Venizelos'un Türklere yapılanları "mekruh bir suç" olarak tanımladığı, bu olaylar hakkındaki İzmir Komisyonu'nun raporunun içeriğine sözü getirmiştir.

Mektubun devamında, nereden bakılırsa bakılsın bu çarpışmanın Rumların ve Türklerin normalde beraber barış içinde yaşadığı bir şehirde gerçekleşmesinin utanç verici olduğunu, fakat Türklerin toplu katliamlarıyla karşılaştırılmayacak bir olay olduğu yorumunu yapmaktadır. Ayrıca Anadolu'nun "talihsiz evlatları" olarak nitelediği Ermeni ve Rumların mallarının çalınmasının, hesaplanmış ve küçük düşürücü aşağılamaların Büyük Savaş'tan beri yaşandığını söylemektedir.⁶⁰¹

Bununla birlikte "Yakındoğu'daki tüm savaş anılarının en trajik ve sadist olanının yaşandığı yer" olarak tasvir edilen Aydın bölgesinde yüzlerce Rum ve Ermeni kadını, çocukları ve rahiplerinin isimsiz mezarlarda uzanmakta olanların 1919 yazında Türkler tarafından yapılan katliamın kurbanları olarak lanse edilmektedir. Bununla ilgili yazının devamında "Kolonları parçalanmış binlerce ev, halkın şehitliğinin sessiz tanıklığıdır. Kurban edilmelerinden bu yana iki yıl geçmesine rağmen düştükleri yerde ne mezar taşı, ne haç ne de bir çelenk izi. Kasaba ürkütücü bir yalnızlık ve yıkım oyunu sergilemektedir ki bu Fransa'daki yıkık şehirlere benzemektedir. Fakat buradaki senaryo Fransa'daki köylerde olanlardan biraz daha korkunç, Fransa'dakiler en azından kaçma şansına sahiptiler. Onlar Yunanlılar geri çekildiğinde Türkler tarafından katledildi ve kurbanların birçoğu yanarak ölüme bırakıldı. Küçük merkez kilisesinde öldürülen talihsiz rahiplerin izleri görülecektir. Karanlık ve enkaz saçılmış dar yollar içinde yas tutan kasvetli kadın ve kızlar hayalet gibidirler. Yüzleri çektikleri acı ve ızdırap hakkında hikâyeyi anlatmaktadır. Hepsi katliamda akrabalarını kaybettiler. Bazıları

---

⁶⁰¹ **The Times**, March 10, 1921.

amaçlarını kaybettiler.”⁶⁰² şeklinde yüzyıllardır Türklerin hiçbir zaman kullanmadığı yöntemlerle Rumları öldürdüklerini yazmaktadır. Bu şekilde ifadelerle Yunanlıların acı çeken Rumlara yardıma gittiği iddiasına kamuoyu oluşturmaya çalışılmaktadır. Buna karşılık aynı dönemlerde Türk basınında yer alan haberlerde Rum-Yunan birliklerinin yerleşik Türk halkına yaptıkları zulümlerden bahsedilmektedir.⁶⁰³ Türklere atfedilen zulümlerle ilgili belgelenmiş toplu katliam olarak nitelendirilebilecek belgelere rastlanmamasına karşılık Rumların yaptığı faaliyetlerle ilgili belgeler oldukça fazladır.⁶⁰⁴

Christian Science Monitor ise “Türkler Hristiyan Köylerinin Nüfusunu Azaltıyor” başlıklı haberinde Türklerin iki çareye başvurduklarını buna göre ya Anadolu’da Hristiyanları sistematik kılıçtan geçirmeye başlamak, ya da ayrı ve son bir savaş için hazırlanmak kararında olduklarını yazmaktadır. Bununla birlikte Mustafa Kemal Paşa’nın yıkıcı sınır dışı, yağma ve katliam işlemlerini sistematik bir şekilde uyguladığı iddiası yer almaktadır. İstanbul’daki Rum ve Ermeni patriklerine gelen sayısız raporun Türk ordusu tarafından yapılmış olan büyük yıkıma işaret edildiğini eklemektedir. Hristiyanlara saldırması için sayısız kanunsuz çete oluşturulduğu, ya da Hristiyanlar üzerine çok ağır vergiler koyarak onların zor durumda bırakıldığı üzerinde durulmuştur.⁶⁰⁵

İngiliz Hükümet lideri Austen Chamberlain Avam Kamarası’nda Dışişleri Bakanlığı’nın Fransız, İtalyan ve Amerikan Hükümetlerine Türk milliyetçilerine yönelik Anadolu’daki Hristiyan azınlıklara karşı barbar davrandıkları iddiasının ortak bir şekilde araştırılması için teklifler gönderdiğini ilan etti. Chamberlain, İstanbul’daki İngiliz Yüksek Komisyon Üyesi’nin 10 Mayıs tarihli iki telgrafını okumuş ve akabinde konuşmasına devam eden Chamberlain şunları söylemiştir:

“Türkler, yaklaşık yedi yıldır süren bu vahşetin müttefik kamuoyunu ve müttefik politikalarını kötü yönde etkileyeceğine dair uyarıldı ve onlar hakkında protestolar yapıldı. Bu uyarılar ve

⁶⁰² **New York Times**, August 29, 1921.

⁶⁰³ **İkdam**, 30 Ağustos 1921; **Hakimiyet-i Milliye**, 1 Eylül 1921.

⁶⁰⁴ Geniş bilgi için bkz.: *Arşiv Belgeleriyle Rum Faaliyetleri 1918-1922*, c.I, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2009.

⁶⁰⁵ **Christian Science Monitor**, October 25, 1921.

protestoların bir etkisi olmadı. Bahsi geçen zalimlik ve barbarlığın Türkler tarafından Anadolu'daki Hristiyan azınlıkları yok etme politikasının bir parçası olarak sürdürüldüğünü ortaya koyuyor. Bu azınlıkların korunması ile ilgili ciddi sorumluluklar almış olan Majesteleri'nin Hükümeti, bu tür raporların araştırılmamasına ya da bu tür olayların kontrolsüz kalmasına izin veremez."⁶⁰⁶

Diğer bir haberde ise İngiliz Hükümeti'nin Türklerin en son vahşetlerine olan kızgınlıkları, onların İngiliz Yakın Doğu politikasına ilgisini arttırdığı belirtilmiştir. Yunanlıların da istediği tam da budur. Basın yoluyla yapılan propaganda çalışmalarının arkasında Anadolu'daki Rumların kurtarılması bahanesiyle ideallerini gerçekleştirmek yatmaktadır. Bununla beraber Yunanların Anadolu'nun bazı kesimlerinde Türkleri katlettiklerinin doğru olduğu ifade edilmekle beraber hem onların cinayetlerinin daha az sayıda olduğunu hem de yıllardır Türklerin boyunduruğu altında yaşamaktan doğan nefretten ileri geldiğini belirtmektedir.⁶⁰⁷

Fransız Hükümeti İngilizlerin Türklerin Yunanlılara yaptığı katliamların incelenmesi için bir komisyon kurulmasını belirtmiş, bununla birlikte daha sonra özellikle Müslümanları ilgilendiren İzmir bölgesine de Yunanlılara karşı yapılan suçlamaları araştırmak için benzer bir komisyon gönderilmesini teklif etti. Avam Kamarası'nda Türk bölgesinde iddia edilen vahşetin araştırılması için teklif edilen uluslararası soruşturma hakkında konuşurken hükümet lideri Austen Chamberlain, doğru bilgi almak adına, incelemeler için müttefiklerden ve Amerika Hükümeti'nden İzmir ve Karadeniz bölgelerine de memur göndermesini isteyecekti. Chamberlain; müttefiklerden, Amerikan Hükümeti'nden ve de Ankara Hükümeti'nden cevap almadan kaç araştırmacının gideceği ve ne zaman başlayacaklarına dair bir şey söyleyemeyeceğini ifade etti. Eğer diğer devletler komisyoner göndermeyi kabul etmezlerse, İngiliz Hükümeti kimin ne vahşet yaptığını rapor edecek bir komisyoner gönderecektir.⁶⁰⁸

---

⁶⁰⁶ **New York Times**, May 16, 1922.

⁶⁰⁷ **New York Times**, May 17, 1922.

⁶⁰⁸ **New York Times**, May 18, 1922.

Belirli bazı koşullarda altında, Ankara Hükümeti, Avam Kamarasında Austen Chamberlain tarafından taslağı yapılan, İngiliz Hükümeti'nin, sözde Türk mezalimi hakkında uluslararası soruşturma teklifini kabul edeceğini ilan ediyor. Bu konuyla ilgili koşullar basında şu şekilde yer almıştır:

- a) Soruşturma komisyonu müttefiklerin yanı sıra, Amerikan, Türk ve Rus komisyonunu da içermelidir.
- b) Komisyon üyeleri, Anadolu'nun güvenini kazanmış ve tarafsız kişiler olmalıdırlar.
- c) Anadolu'daki askeri durum araştırması ayrı tutulmalıdır.
- d) İncelemeler, mezalimlerin yapıldığı bölgelerde yapılacaktır.
- e) Benzer bir araştırma Yunan işgali altında kalan alanlarda da yapılacaktır, milliyetçi hükümet, Türklerin katledildiği yerlerden bilgileri olan komisyon temin edecektir.
- f) Soruşturma komisyonu sonuçları kamuoyuna duyuracaktır.
- g) Eğer Chamberlain'in suçlamaları asılsızsa, milliyetçi hükümet tam özrü kabul edecektir.
- h) Eğer soruşturma, Anadolu'daki ve Marmara kıyılarındaki Müslümanların katliamını ortaya çıkarırsa, Rumlardan tazminat istenecektir.
- i) Eğer yukarıdaki koşullar kabul edilirse, Ankara Hükümeti soruşturmanın nesnesi olmayacaktır.

Chamberlain'in konuşmasına yapılan yorumların genel eğilimi ise, konuşmanın barış görüşmelerini bozmak için tasarlanmış geniş bir Türk seferberliğinin parçası olduğu ve İngiltere'nin arzuladığı bir sonuç olan Türk sorununun çözümünün uzun bir zamana ertelenmesi yönündeydi. Washington'dan gelen yazıda ise, Amerika'nın soruşturmaya katılma teklifini reddettiğini yazıyordu.⁶⁰⁹

1919 sonbaharında, Yunanistan Başbakanı Venizelos'un, "Pontus Cumhuriyeti"ni tasarladığı ve bu düşünceyle Türklerle savaştığı ifade edilmiştir. Bu olay üzerine Rumlara "kötü azınlık" olarak görülmeye başlandığı ve şimdi Türklerin onları yok etmeye başladığı ifade edilmektedir. Bununla birlikte Sevr Antlaşması, Türkleri güçsüz

---

⁶⁰⁹ New York Times, May 20, 1922.

hale getirip binlerce Hristiyan'ın yaşamını bağışlamış olacağını fakat uygulamaya konmamasına bir anlam veremediklerini belirtmişlerdir.⁶¹⁰

Yunan Millet Meclisi'nin toplanmasından önce yaptığı konuşmada Dışişleri Bakanı Baltazzi, ve Orta Asya'daki Yunanlıların yaptığı iddia edilen katliamlar ile ilgili detaylı bir rapor vermiştir. Ayrıca Türkler tarafından kadınlara, yaşlı erkek ve çocuklara yapıldığı iddia edilen sınır dışıyı anlatmıştır.⁶¹¹ Önerilen araştırma komisyonuna değinen M. Baltazzi Türk milliyetçilerinin komisyonun Yunanlılarca işgal edilen Asya Türkiye'sinin bölümlerine de gönderilmesi gerektiği taleplerini alay konusu yaptığı belirtilmektedir.⁶¹²

Önceki akşam 3.000'den fazla kadın ve erkek, Amerika'daki akrabalarının maddi ve manevi desteğini sağlamak için o bölgedeki Hristiyanlara rehin vermek ve Anadolu'da Rum ve Ermeni Hristiyanlarına karşı Kemal Paşa'nın güçlerince yapılan zulmü protesto etmek için Yakın Doğu'nun Zulme Uğramış Hristiyanları Savunma Komitesi'nin düzenlediği büyük toplantıda bir araya geldikleri haberi basında yer almıştır. Başkanlığını Protestan Kilisesi Piskoposu William T. Manning'in yaptığı bu toplantıda, bütün dünyanın Türklerin azınlıkları yönetme adaletsizliğini bildiğini söylemiştir.⁶¹³ Harput Yakın Doğu Yardım Hastanesi başkanı olan Dr. Mark L. Ward, diğer üç yardım çalışanı ile birlikte, Türkler tarafından Anadolu'dan sınır dışı edildiği, Anadolu'daki Hristiyan azınlığa yapılan zorbalığı dışişleri bakanlığına bildirmek için İstanbul'dan Washington'a geçip Paris'e geldikleri belirtilerek o ve arkadaşlarının, Türk zorbalığını kınadıkları için sınır dışı edildikleri söylenmektedir.⁶¹⁴

Amerikan Hükümeti, Anadolu'da sözde Türk mezalimini incelemek için İngiltere tarafından temsil edilecek komisyon davetini kabul etti. Ancak içişleri bakanının belirttiği üzere, komisyon bazı sınırlamalara tabi ve sınırlamalar, katılan hükümetlerin

---

⁶¹⁰ **New York Times**, May 28, 1922.

⁶¹¹ **New York Times**, June 2, 1922.

⁶¹² **New York Times**, June 2, 1922.

⁶¹³ **New York Times**, June 2, 1922.

⁶¹⁴ **The Washington Post**, June 3, 1922.

bilgilerine göre verilen koşullarda soruşturma yapabileceklerdir. Soruşturmayı hızlandırmak için hükümet tarafından tavsiye edilen görevliler Türk ve Yunan illerine soruşturmanın eş zamanlı başlaması için atanmalıdır ve bu iki komisyon soruşturmalarını tamamlamaları üzerine, onları kapsamlı bir raporla birleştirmeleri gerekmektedir.”⁶¹⁵

Bununla birlikte neden Rumlara yapıldığı iddia edilen katlimaların daha fazla dikkat çekmesinin nedeni ile ilgili Washington Post gazetesi muhabirinin yazısı oldukça dikkate değerdir. Ona göre; eğer dünyanın bu kısmında Rumların acıları, Yakın Doğu’daki diğer Hristiyan milletlerinden çok dikkatimizi ve sempaticimizi büyük oranda çekiyorsa, bu bize daha yakın oldukları ve Amerika, Suriye’den çok bizimle ortak batılı fikirlere, beğenilere ve önyargılara sahip oldukları içindir. Yazısının devamında;

“Yaşadıkları yer Yunan Krallığı, İzmir ya da Trabzon olsa da biz Rumları Avrupalı daha doğrusu batılı olarak görüyoruz. Türkiye’nin ya da Yunanistan’ın iyiliği açısından Sevr Antlaşması büyük güçler tarafından gözden geçirilmelidir. Eğer Bab-ı Âli iyiliğine olursa, bu Anadolu’daki tüm Rumları ve diğer Hristiyanları acımasız bir kadere terk etmek demektir. Mustafa Kemal’in ya da sultanın, Osmanlı İmparatorluğu’nun sefil kalıntıları üzerine yazılmış bir kâğıt değerinde olan Hristiyan nüfusuna karşı adaletli bir davranışta bulunacağı ya da bulunabileceği pek garantisi olmayan bir durumdur. Amerika’daki ve İngiltere’deki popüler duygu, Rumların, Anadoludaki Türk imhasına terk edilmeyeceğidir ve Fransa da Amerika ve Suriye ile aynı fikirdedir.”⁶¹⁶

diyerek Rumlar ile ilgili gerekli önlemlerin alınması gerektiğini belirtmiştir. Bununla birlikte Amerika, İngiliz Hükümeti’nin yaptığı, Anadolu’da yapılacak sözde Türk mezalimi ile ilgili komisyonda sunulacak olan daveti kabul etmiştir.⁶¹⁷ Birleşik Devletler Hükümeti’nin Anadolu’da işlendiği iddia edilen iğrençliklerin araştırılmasına dâhil olmasıyla ilgili resmi bildirisini Paris’te büyük ilgi uyandırdı. Bu durum Birleşik Devletler’in tekrar Avrupa politik konularına dahil olması anlamına geldiğine dair bir düşünceyi beraberinde getirmiştir. Araştırmanın konusu ise; Türklerin kendi kontrollerinde olan yerlerdeki Hristiyanlara kötü davrandığı iddiasının ve Yunanların da kendi kontrollerinde olan yerlerdeki Müslümanlara kötü davrandığı iddiasının

⁶¹⁵ The Washington Post, June 4, 1922.

⁶¹⁶ The Washington Post, June 4, 1922.

⁶¹⁷ The Washington Post, June 5, 1922.

incelenmesidir. Bu soruşturmayı üstlenen aynı kuvvetler bir tane de 1919'da üstlenmişlerdi. O raporda Yunanlıların yaptığı zalimliğin açıkça ortada olduğu gösteriliyordu, ama hiçbir şey yapılmadı; ve bu tür cezasız soruşturmaların bir işe yaramadığı şimdi bir sorguya daha ihtiyaç olmasıyla kanıtlanmıştır. Aslında eğer bir şey yapılmayacaksa araştırmanın da gereği yoktur. Hem Türklerin hem de Yunanların suçlu bulunduğunu düşündüğümüzde; o zaman çözümün iyice karışacağını belirten yazar, Yunanlıların İngilizlerin isteğiyle Anadolu'da tutulacağını Mustafa Kemal'i ise arkasına Fransızları alarak Yunanlıları dışarı atmak için savaşır halde bulunacağını belirtmektedir. Ona göre; eğer soruşturmadan bir şey çıkarsa, yaralar politik anlaşmalarla sarılmalıdır. Washington Anadolu'ya tehlikede olanları koruyacak kadar asker yığmayacaksa, etkilenen bölgenin kontrolündekileri davranışlarını değiştirmeye ikna edecek politik ayarlamalar olmalıdır. Aslında durumun politik yönü araştırmanın biçiminde yansıtılmıştır. İngiliz Hükümeti'nin orijinal teklifi, Türklere ithamda bulunulan zalimliklerin araştırılmasıydı. Fransızlar önce kabul etti, ama daha sonra Anadolu'da İngiliz ajanı olan, Mustafa Kemal'le savaşan Yunan yönetiminin de soruşturulmasını istedi.

1919'daki raporu hatırladığımızda Birleşik Devletleri temsil eden Amiral Bristol, Fransa'yı temsil eden General Bunoust, İngiltere'yi temsil eden General Hare ve İtalya'yı temsil eden General Dalolio tarafından yapılan soruşturma sonunda ortaya çıkmıştı. Bu rapor, Yunanlılar'ın Mayıs ayında ordularının İzmir bölgesine girdikten sonraki davranışlarının cezalandırılmasına ilişkindi. Araştıranlar Yunanlıları suçlu buldu ve komutadaki General'i suçladı. Raporlarında, Yunanlılar Anadolu'da oldukça bu tür problemlerin olacağını söylemişler ve onların çekilip gerekli işgal için müttefik ordularının gönderilmesini önermişlerdi. Rapor Ekim 1919'da oluşturulmuş ama Yunanlılar Anadolu'da kalmakla yetinmeyip faaliyetlerini çok daha genişletmişlerdi. Araştırma sonunda önerilerin hiçbiri uygulanmadı ve uygulama amaçları bile unutuldu. Eğer Amerikalıların katıldığı yeni girişim bir rapordan başkasına yol açmayacaksa, amacı ne kadar övgüye değer olsa da, amaçlar için kullanışsız olacaktır. Eğer suçlama

sabitlendikten sonra onun hakkında bir şey yapılacaksa, politik hareketlerle yapılmalıdır.⁶¹⁸

İngiliz Hükümeti'nin Birleşik Devletler, Fransa ve İtalya'yı Türklerin Anadolu'daki Hristiyan nüfus üzerindeki "iğrençliklerini" araştırmaya davet ettiği günden sonra, Beyaz Saray'da "Başkan neden katılmamız gerektiği konusunda bir şey göremiyor" dediği söyleniyordu. Türklerin yaptıkları katliamların Yunanlıların yaptıklarından çok daha fazla sayıda olduğunu belirten New York Times muhabiri, Türk cinayetlerinin soğukkanlılıkla ve Hristiyan nüfusunun sistematik katliamı ile Anadolu'yu "Türklerin gerçek anavatanı" yapma politikası olduğunu yazmaktadır.⁶¹⁹

İngiliz Hükümeti, bugün yapılan açıklamaya göre Fransızların teklifinde olduğu gibi Anadolu'daki vahşiliklerin araştırılmasını geçen yıla sınırlandırmayı kabul etti ama Amerikan tavrı ile cezalandırmayı kabul etmedi. İngilizler ayrıca geçen Haziran'da İzmit'teki tahliye sırasındaki Yunan taşkınlıklarını da tekrar incelemeyi reddetti. Söylenene göre, komisyonun Anadolu için ataması İstanbul'daki dört Yüksek Komisyon Üyesi'ne bırakılacak.⁶²⁰ Müttefiklerin barbarca hareketleri karşısında Amerikan Hükümeti'nin resmi bir protesto dilekçesi vermesinden sonra, 6000 kişinin katıldığı toplantıda Türk zulümleri konuşmalarla protesto edildi.⁶²¹

Londra Müslüman Cemiyeti'nin verdiği ifadede, Yunan askerlerinin Anadolu'da yaptıkları suçlardan bazıları evleri yakmak ve hasadı yok etmektir. Bu bildiri, Amerikan Kurtuluş Komisyonu'nun iki üyesi tarafından yapıldığı söylenen bir araştırmanın sonuçlarından hazırlanmıştır. Bu iki araştırmacının Amerikalı Annie I. Allen ve Florence I. Billings olduğu belirtilmiştir. Bildiriye göre, Yunan ordusunun geçen Eylül'de çekilmesinden sonra Türk yetkililer onlara yıkılmış yerleri gezmeleri ricasında bulunmuştur. Raporlarına kısa bir önsözde şöyle yazmışlardır:

---

⁶¹⁸ **New York Times**, June 6, 1922.

⁶¹⁹ **New York Times**, June 7, 1922.

⁶²⁰ **New York Times**, June 15, 1922; **The Washington Post**, June 15, 1922.

⁶²¹ **Christian Science Monitor**, June 19, 1922.

“Birimiz köylülerle konuşurken diğerimiz de yıkıntılar arasında gezdi ve fotoğraf çekti. Gözün gördüğünü yorumlamaya gerek yoktu, özellikle de Fransa’daki yıkık bölgeleri görenler için. Çatılar ve iç kısımlar tamamen yanmıştı, taştan duvarlar bazen kısmen bazen de tamamen yıkılmıştı. Tarlalardaki uzun siyah şeritler buğdayın nerede yandığını gösteriyor. Yanmış bakır mutfak eşyalarında hem süngü hem de yangın izi vardı. Köylüler kurtardıkları biraz buğdayla uğraşıyorlardı. Değirmenler sistematik olarak yakıldığından, onları suyla ıslatıp yiyorlardı. Genel olarak konuşmak gerekirse, köye ortaklaşa 10 gün ile 3 hafta yetecek kadarını koruyabilmişlerdi.”

Bu kadınların birlikte yaptıkları incelemeler sırasında sekiz köyü gezdikleri söyleniyordu. Kadınlardan birinin Türkçe’yi iyi konuştuğu belirtiliyor ve köylerden ayrılmadan önce muhtar ya da okul müdürüyle görüşmeye çalıştıkları bildiriliyordu.⁶²²

Avam Kamarası’ndaki soruşturma için güçlerin temsilcilik gönderme durumlarıyla ilgili soru soran muhabire cevap veren Dışişleri Bakanlığı Sekreteri Cecil Harmsworth, Fransızların, İtalyanların ve Birleşik Devletlerin prensipte İngiliz Hükümeti’nin Anadolu’daki iddia edilen vahşetin soruşturulması ile ilgili teklifini kabul ettiklerini ama bazı değişikliklerin de düşünüldüğünü söyledi. Bununla birlikte, Yunan Hükümeti’nin Yunanistan kontrolü altındaki bölgelere komisyon gönderilmesini kabul ettiğinin de anlaşıldığını belirtmektedir.⁶²³

İngiliz kaynaklı bir telgrafta, Türk orduları tarafından yapılan aşırılıkların bildirildiği basında yerini almıştır. Türkler tarafından Rumlara yapıldığının ifade ettikleri katliamlarla ilgili belgeler ortaya konduğu belirtilmiştir. Yunanlıların da Türklerle yönelik aşırı hareketlerde bulduklarının bilindiği bildirilmiştir⁶²⁴

Bununla birlikte diğer bir mesele ise Eylül ayında Türklerin İzmir’i ele geçirmesinden sonra İzmir’de yaşanan yangını kimin çıkardığıdır. Yunan ve İngiliz kaynaklı çeşitli bilgiler İzmir yangınının Türk eseri olduğunu iddia etmektedir. Türk basın bürosu, Avrupa’ya ait düşünceden sonra amacı ordunun değerini kaybettirmek olan bu yanlış

---

⁶²² New York Times, July 2, 1922.

⁶²³ New York Times, July 6, 1922; The Washington Post, July 6, 1922; Le Figaro, Septembre 15, 1922.

⁶²⁴ Le Figaro, Septembre 16, 1922.

bilgilere, hoş olmayan yalanlamaya itiraz etmek için yetkilendirilmiştir. Şehirde ateş yakmakla suçlanan Ermeni ve Yunan milliyetçileri bu suçu kabul etmekteydiler.⁶²⁵ Bu işi Türklerin yaptığı iddiasının hiçbir şekilde doğru olamayacağını belirten Le Figaro “kazanan mı yoksa kaybeden mi o bölgeyi yakmak ister?” sorusunu sormaktadır. Orada yaşamaya devam edecek olan tarafın böyle bir şeye ihtiyacı hiçbir zaman olmayacaktır. Bunun yanı sıra muhabirinden aldığı bilgilere yer veren gazete geri çekilmeleri boyunca Yunanlıların, Aydın ve Nazilli şehirlerini, buldukları tüm Türk köylerini yaktıklarını, geçiş yolundaki Türkleri soyduklarını ve bununla birlikte onlara direnenleri öldürdüklerini yazmaktadır. Ve tüm bunların cephe gerisinde gerçekleştiğini, hiçbir askeri gerekliliğinin olmadığını ilave etmektedir.⁶²⁶

İzmir yangını kimin çıkardığı meselesi bugün bile tartışılmaya devam etmektedir. Fakat akliselim düşünüldüğünde Türklerin bu yangını yapmakta ellerine geçecek herhangi bir şeyin olmadığı aşikârdır. Rumların ve Ermenilerin ise uzun bir zamandır yaşadıkları bölgenin, muharebeler neticesinde yine Türklerin elinde kalmasına tepki göstererek bu yangını çıkarmış olmaları çok daha akla yatkın gözükmektedir. Basının konuya yaklaşımı ise tamamen dinî faktör üzerinden gerçekleşmiştir.

---

⁶²⁵ **Le Figaro**, Septembre 17, 1922; **Le Figaro**, Septembre 21, 1922.

⁶²⁶ **Le Figaro**, Septembre 27, 1922.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türkler ile Rumlar aynı coğrafyada yüzyıllar boyunca birlikte yaşamışlar, ayrı iki millet olarak hep yan yana bulunmuşlardır. Fakat Yunanistan'ın bağımsızlığıyla birlikte Osmanlı dahilinde kalan Rumlar, Yunanistan tarafından siyasî amaçlarla kullanılmaya çalışılmıştır. Bunun en çok arttığı dönem 1910 yılı sonrasıdır ki, bunda Yunan Başbakanı Venizelos'un gayretleri önemli olmuştur. Paris Barış Konferansı'na katılıp, hem Yunanlıların hem de Rumların isteklerini sıralamış olan Venizelos, "Hristiyanlar Türkiye'de acı çekiyor" iddiasını her fırsatta yinelemiştir. Bu konuyla ilgili fırsatları değerlendirmesini iyi bilmiş, en önemli propaganda aracı olarak basını kullanmış ve gazeteler aracılığıyla kamuoyunun Rumlara olan ilgisini arttırmaya çalışmıştır.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'deki Rumlarla ilgili genel olarak basın incelendiğinde ortaya çıkan sonuç; Batı basını Yunanlıların ve Rumların tarafını tutarak Hristiyanların acı çektiklerine dair iddialara yer verirken, Türk basını ülkenin bir kaosa sürüklenilmeye çalışıldığı konusu üzerinde yoğunlaşmıştır. Savaşın sonucunun doğurduğu mütareke şartları ve Millî Mücadele döneminde Rum-Yunan dayanışması ve onun ortaya çıkardığı gelişmelerle ilgili olarak basına dayalı çalışma yapılmaması, bizi böyle bir çalışmaya götüren faktörlerin başında yer almaktadır.

Amerika, İngiltere, Fransa, Almanya ve Türkiye'de çıkmış önde gelen gazetelerden yapılan bir seçkiye dayanarak, savaş sonrasında Türkiye'de kalan Rumlarla ilgili 1919-1922 yılları arasındaki olayların basındaki yeri ve önemi üzerinde durulmuştur. Amaç, Türk ve Batı basınının önde gelen gazetelerinin Rumlarla ilgili haberleri nasıl yansıttığı ve bu haberlerde Rum-Yunan birlikteliğinin ne şekilde yer aldığını ortaya koymaktır. Çalışmanın birinci bölümünde Birinci Dünya Savaşı sonunda oluşan ortamla ilgili bilgi verildikten sonra Paris Barış Konferansı'nda Yunan Başbakan Venizelos'un Rum ve Yunanlıların temsilcisi olarak talepleri ve müttefik devletlerin bu talepler konusundaki bakış açılarının basında yer alış şekli ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilişi ve bu hadisenin basındaki yeri belirtildikten sonra Rumlarla ilgili nasıl haberler yapıldığı üzerinde durulmuştur. İkinci bölüm ise Londra Konferansı ile başlayan toplantılar içerisinde Rumlarla ilgili meselelerin ele alınışı ile

ilgilidir. Bununla birlikte Rum-Yunan dayanışması da ayrıntılarıyla ortaya konulmuştur. Üçüncü bölümde ise, Anadolu'daki muharebelerde Rum-Yunan dayanışmasının arkasında yatan faktörler ve Türk-Yunan muharebelerinin basındaki yansımaları ele alınmıştır.

Basının kamuoyu üzerindeki etkisi düşünüldüğünde, dış basında çıkacak haberlere yön verme hususu oldukça önem arz etmektedir. İngiltere'deki gazetelere bakıldığında, Yunanistan'ın Londra elçisi Kaklamanos'a göre "Türk dostları tarafından satın alındığını söylediği" Daily Globe ve yayınında "milli davalarına karşı sempati beslemeyen" diye tanıttığı Daily Chronicle Yunan isteklerinin taraftarı olamadılar. Fakat Yunan Hükümeti'nin iyi ilişkiler kurduğu dört gazete vardı: The Times, Manchester Guardian, Morning Post ve Westminster Gazette. Times'ın editörü Steed ile Kaklamanos arasında yakın bağlar olduğu bilinmektedir. Bu açıdan Londra elçiliği, istediği pek çok makaleyi ve özellikle dostları tarafından kaleme alınmış mektupları The Times'da yayınlatabilmiştir. Bununla beraber Manchester Guardian gazetesi ile bağlar Manchester'da Yunanlı bir iş adamı olan Konstantin G. Nomikos aracılığıyla kurulmaktaydı. Bu iş adamının gazetesinin genel yayın müdürü C. P. Scott ile yakın bir dostluğu vardı ve bu dostluk vasıtasıyla istenilen haberler yayınlatabiliyordu. Yunan Hükümeti'nin en yakın olduğu gazeteler ise Westminster Gazette ve Morning Post'tu. Westminster'in genel yayın müdürü olan J. Alfred Spender, bir Elen Medeniyeti hayranıydı ve Yunan propoganda çalışmalarında önemli etkisi olan Sir Crosfiels ile yakın dosttu. Spender'in kardeşi de bir gazeteci idi ve İngiliz-Elen Birliği'nin yönetim kurulu üyelerindendi.

Aynı şekilde Morning Post gazetesinin genel yayın müdürü H. A. Gwynne ve dış politika müdürü N. F. Grant da Yunan hayranı ve dostuydular. Bu gazetede Yunan elçiliği ve onun dostlarının yazdıkları mektuplara, makalelere, mülakatlara geniş yer verilmekteydi. Yunan Hükümeti'nin istekleri adına İngiliz kamuoyunu etkileme gayretindeki en önemli kozlarından biri Reuter ajansıydı. Kaklamanos, bu İngiliz ajansının genel müdürü Mr. H. P. Sargent'le dost olmuştu. 23 Aralık 1918'de Kaklamanos, Atina'ya çektiği telgrafta Reuter ajansı ile devamlı bir haber servisi

konusunda anlaştığını bildirmektedir. Çalışma konumuzla alakalı dönemde yabancı basında bu ajanstan alınan haberlerin yoğun olarak yer aldığı düşünülürse, Rum-Yunan dayanışmasına dış basının yardımı daha iyi anlaşılacaktır.

Fransız basınının önde gelen gazetesi Le Temps ise, İngiltere'nin "Konstantinli Yunanistan'ı koruması altına aldığı"nı yazıyordu. Olayların seyrine bakıldığında, İngiltere'nin Yunanistan'a gösterdiği tavrın koruyucu nitelikte olduğu söylenebilir. Ayrıca İngilizlerin izlediği politikalar göz önünde tutulursa, savaş öncesi Küçük Asya'yı oluşturan bütün toprakları İngiliz İmparatorluğu'na dahil etmek istediği anlaşılır. Bununla birlikte Londra Konferansı'na gelindiğinde İngiltere, Fransa ve İtalya arasında İstanbul'un nasıl bir konumda olacağıyla ilgili gerçekleştirilen konferans boyunca farklı yaklaşımlar söz konusu olmuştur. Fransa, İstanbul'un Türklerin elinde kalması gerektiğini düşünüyordu. Böylece Türklerden, Osmanlı'dan kalan borçları tahsil edebilecekti. Bu düşünce, Fransız basınına yansımakla beraber, L'Humanité ve özellikle de La Croix farklı sesler olarak göze çarpmakta, Hristiyan milletlerin temsilcileri gibi çalışmaktaydı.

İtalya'nın düşüncesi, Fransa'nın görüşünü destekleme yönündeydi. İngiltere'de ise bu konuyla ilgili farklı görüşler vardı; bir yanda Lord Curzon ve Lloyd George, diğer yanda ise Montagu. Montagu, Türklerin İstanbul'dan atılıp yerlerini Yunanistan'ın hâkimiyetindeki Rumlara bırakmalarının, Hindistan Müslümanlarının tepkisini çekeceği düşüncesindeydi. Bu durum, Fransa'nın işine yarayacak ve Müslüman coğrafyasındaki İngiliz hâkimiyetinin yerini Fransa'nın almasını sağlayacaktı. Lloyd George, her ne kadar bu düşünceden etkilense de, İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon'a göre İstanbul'un Türklere bırakılmasını kabul etmektense İzmir'in geçici de olsa Türk yönetimine verilmesi, gelecek adına daha az sorun çıkarırdı. Sonunda İngiliz kabinesinde Curzon'un fikri reddedildi ve böylece Londra Konferansı'nda İstanbul'un Türklerin elinde kalması konusunda fikir birliğine varılmış oldu. Müttefik Devletler Yüksek Konseyi tarafından İstanbul ve Çanakkele Boğazlarının uluslararası olması kararı kabul edilmişti. Bununla birlikte, su yollarının kontrolüyle ilgili ayrıntılar üzerinde henüz bir çalışma yapılmamıştı.

Amerikan gazetelerinin bir kısmı tarafsız kalmaya çalışırken, diğer bir kısmı ise mümkün olduğunca Yunanlıların ve Rumların yanında yer almış ve bu yönde haber, yorum, mektuplara yer vermişti. Türk basınında ise İzmir'in işgaliyle başlayan süreçte Rum-Yunan birlikteliğinin had safhaya ulaştığına dikkat çeken haberler üzerinde durulmuştu.

Paris Barış Konferansı, Rum-Yunan dayanışmasıyla ilgili gelişmelerin yoğun bir şekilde yaşanması sürecini başlatmıştır. 1919-1922 yılları arasında Yunanlılarla yaşanan hadiselerin içerisinde ve hatta merkezinde Rumların da etkili bir şekilde yer aldığını söylemek hatalı olmaz. Bu dayanışmanın da merkezinde, İzmir ile ilgili gelişmelerin olduğu yadsınamaz bir gerçektir. İzmir, 20. yüzyıl başlarında; Aydın, Menteşe, Saruhan ve Denizli sancaklarını kapsayan ve Aydın vilayeti olarak kabul edilen bölgenin merkezi konumundaydı. Bölgedeki nüfusun etnik yapısı, önemli bir çoğunluk Türklerde olmakla birlikte, çeşitlilik arz etmekteydi. Rum nüfusunun bölgedeki mevcudiyeti ve yoğunluğuna dair Paris Barış Konferansı'nda birtakım konuşmalar ve müzakereler yapılmıştı. "İzmir Meselesi" Türk ve Batı basınına oldukça meşgul etmişti ve farklı açılardan bakan muhabirlerin dinî ve etnik kimliklerinden uzaklaşmadan konuya yaklaştıkları açıkça görülmekteydi.

Özellikle Batı basınında bu dönemde çıkan haberler incelendiğinde, İzmir'in Türkiye'den ayrı bir bölge olarak düşünüldüğü hususu dikkat çekmektedir. Ayrıca bu süreçte en çok tartışılan mesele, İzmir ve çevresinin Yunanlıların mı, yoksa Milletler Cemiyeti'nin mi kontrolünde olacağı konusudur. Bu konuda Batı basınına kendi içinde hemfikir olduğu nokta, İzmir'in kesinlikle Türklere bırakılmaması gerektiğidir.

Çalışma genel olarak değerlendirildiğinde ortaya çıkan sonuç; Ocak 1919-Ekim 1922 yılları arasında Anadolu ile ilgili olaylar, Türk ve Batı basınında farklı şekillerde yorumlanmış, Batı basını objektiflikten tamamen uzak haberlerle olayları kamuoyuna duyururken, Türk basını nispeten daha objektif yayınlar yapmıştır. Bu dönemde Rum-Yunan dayanışması ile ilgili haberler yapan Batı basını, bu birlikteliğin maddi olarak desteklenmesinde etkili olmuştur. Hristiyanların ilgisini Anadolu'daki "din

kardeşlerine” yönelterek, onlar için para toplama kampanyalarına aracılık etmiştir. Batı basını Rum ve Yunanlıların aynı ırktan geldiği ile ilgili tezin savunucusu olmuş, bunun kamuoyunda yerleşmesinde ön ayak olmuştur. Birinci Dünya Savaşı ile birlikte başlayan süreçte gazetelerin en önemli propaganda aracı olduğu göz önünde bulundurulursa, Batı basınında Rum-Yunan birlikteliği üzerine çıkan haberlerin etkisi daha iyi anlaşılacaktır. Bununla birlikte basında Rum-Yunan işbirliğinin yanı sıra Ermenilerin de benzer bir dayanışma içerisinde hareket ettiklerine dair haberler de göze çarpmaktadır. Müslümanlar arasında böyle bir birlikteliği görmek bugün bile pek mümkün değildir. Tarihte “Haçlı Seferleri” ile başlayıp bugün de devam eden “Hristiyanların birlikte hareket etmesi” fikri Müslüman ülkeler arasında görülmediği için, Rum-Yunan-Ermeni dayanışmasına eleştirel gözle bakılabilmektedir. Fakat bu birliktelik, aynı dine mensup olmalarından dolayı hiç anormal karşılanabilecek bir durum da değildir.

1922 sonrasında Rum-Yunan birlikteliği devam etmiş, 1930’a kadar geçen süre içerisinde Türk-Yunan ilişkilerinde Nüfus Mübadelesi Meselesi hep gündemde olmuştur. Bu süreç içerisinde karşılıklı yapılan toplantılar neticesinde Yunanistan’daki Türkler ile Türkiye’de kalan Rumların değişimi gerçekleştirilmiştir. Bu durum İkinci Dünya Savaşı’nda bu iki devletin müttefik olmasına zemin hazırlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönem ise Ege Adaları sorunu, Kıbrıs meselesi gibi ilişkileri etkileyen problemlerle ilgilenilmiş fakat tam olarak sonuca bağlanmamıştır. İki ülke arasındaki ilişkilerle ilgili çalışmalar devam etse de, her iki tarafın okul kitaplarında 1919-1922 yılları arasında yaşananlarla ilgili her iki taraf da “katliam” ifadesini kullanmaktadır. Bu dönemde Türklere yönelik yapılanların “vahşet” olduğunu ifade eden yerli ve yabancı belgeler olmakla beraber, Türklerin yaptığı ve belgelenmiş bir “Rum katliamı” yoktur ve olduğuna dair yayımlar uydurma ya da isimsiz mektuplar yayınlayan gazetelerden ibarettir. Savaş dönemi içinde kayıplar mutlaka olacaktır. Fakat bu kayıpların ne şekilde gerçekleştiği, sivil halkta mı yoksa askerî birliklerde mi meydana geldiği sorularının cevabı Türklerin mi yoksa Yunanlıların mı “katliam” yaptıklarını gözler önüne serer mahiyettedir. Bunun en açık delili İzmir’in işgali sonrasında kurulan Müttefiklerarası Araştırma Komisyonu’nun raporudur. Burada Türk halkına yapılanların “vahşet” olarak değerlendirildiği, Rum-Yunan birlikleri tarafından savunmasız insanlara yapılan

öldürme hareketlerinin olduğu belirtilmiştir. Buna karşılık İzmir'in 9 Eylül'de Yunanlılardan alınması sırasında Türkler tarafından yakıp yıkma hadiselerinin yapıldığı ve masum Hristiyanların öldürüldüğü iddiası kanıtlanmamış ve bu yangının kim tarafından çıkarıldığı hala tam olarak aydınlatılamamıştır.

Bütün bunlara rağmen Yunanistan, 15 Kasım 1985'te yayınlanan bir Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile 14 Eylül'ü her yıl "Küçük Asya Felaketini Anma Günü" ilan etmiştir. Bu tarih, Yunanlıların Anadolu macerasının sonu olan tarihtir. Bu tarihte "felaket, katliam" ifadeleriyle anma günleri düzenleyen Yunanistan unutmamalıdır ki, 1919 yılının 15 Mayıs'ında yaşananlar Müttefik devletler tarafından kurulmuş olan Araştırma Komisyonu'nca Yunanlıların suçlu bulunmasıyla sonuçlanmıştır. Fakat 14 Eylül tarihiyle ilgili herhangi bir şekilde Türkiye'yi suçlu bulma gibi bir durum söz konusu olmamıştır.

KAYNAKÇA

1. Süreli Yayınlar

Akşam

Alemdar

Âti ve İleri

Boston Daily Globe

Chicago Daily Tribune

Christian Science Monitor

Hakimiyet-i Milliye

İkdam

La Croix

Le Figaro

Le Temps

L'Humanité

Los Angeles Times

Manchester Guardian

Neue Freie Presse

New York Times

Peyam-ı Sabah ve Sabah

Tasvir-i Efkâr

The Atlanta Constitution

The Hartford Courant

The Washington Post

The Times

Vakit

2. Kitaplar ve Makaleler

- AKŞİN, Sina. “Paris Barış Konferansı’nın Yunanlıları İzmir’e Çıkarma Kararı”, **Üçüncü Askeri Tarih Semineri**, Ankara : Genelkurmay Basımevi, 1986.
- AKŞİN, Sina. **İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele**, c. I, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2004.
- AKTAR, Yücel. “Yunanistan’ın Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti’ne Yönelik Geleneksel Politikasında Temel Yaklaşımlar”, **Üçüncü Asker Tarih Semineri**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1986.
- AKURGAL, Ekrem. “Eski Anadolu’da Yunanlılar”, **Üçüncü Asker Tarih Semineri**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1986.
- AKYÜZ, Yahya. **Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu 1919-1922**, Ankara: TTK Yayınları, 1988.
- ALEXANDRİS, Alex. **The Greek Minority of Istanbul and Greek-Turkish Relations 1918-1974**, Athens: Centre for Asia Minor Studies, 1992.
- Ali Çetinkaya’nın Milli Mücadele Dönemi Hatıraları**, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1993.
- ARSLAN, Ali. “Türkiye’de Rum Basını”, İstanbul Üniversitesi, **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları**, sayı: 3, 2003.
- ARSLAN, Taner. “Yunanistan’ın Osmanlı Devleti Üzerindeki Emellerinin Tarihi Arka Planı ve Bunların Paris Barış Konferansı’na Yansımaları”, **EKEV Akademi Dergisi**, yıl.12, s. 34 (Kış), 2008.
- ARSLAN, Taner İstanbul’un İşgaliyle Meydana Gelen Siyasi Ve Sosyal Buhranların Sosyo-Psikolojik Tahlili Üzerine Bir Deneme, www.gefad.gazi.edu.tr, 15.05.2010.
- Arşiv Belgeleriyle Rum Faaliyetleri 1918-1922**, c.I, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2009.
- ATALAY, Bülent. **Fener Rum Ortodoks Patrikhanesin’in Siyasi Faaliyetleri 1908-1923**, İstanbul: Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları, 2001.
- ATALAY, Bülent. “İşgal Döneminde İzmir Metropolit Hrisostomos (1919-1922)”, **Trakya Üniversitesi SBE Dergisi**, cilt: 11, sayı: 1 (Haziran 2009).
- AYBARS, Ergün, “Milli Mücadele’de İngiliz Basını II 1920-1923 Sevr’den Lozan’a”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, c. VII, s.19, Kasım 1990.
- BAŞARAN, Mehmet. “Aydın’ın İşgalinde Heyet-i Milliyelerin Sağlık Durunlarına Bakışı”, **ÇTTAD**, V/12(2006/Bahar).

- BAYAR, Celal. **Ben De Yazdım**, c.IV.
- BİLGE, A.Suat. **Büyük Düş Türk-Yunan Siyasi İlişkileri**, Ankara: 21. Yüzyıl Yayınları, 2000.
- BOYAR, Ebru. “Savaş ve Basın: Türk Kurtuluş Savaşı ve İngiliz The Times Gazetesi (1919-1922)”, **ODTÜ Gelişme Dergisi**, s. 36 (Aralık), 2009.
- ÇAKMAK, Zafer. “Batı Anadolu’da Gerçekleştirilen Yunan Mezalimi Hakkında Yüzbaşı İsmail Hakkı Efendi Tarafından Hazırlanmış Askerî Bir Rapor”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, c. 19, s.1, 2009.
- ÇALIK, Ramazan. **Alman Basınında Milli Mücadele ve Mustafa Kemal Paşa (1919-1923)**, Ankara: Özkan Matbaacılık, 2004.
- ÇELEBİ, Ercan. “II. İnönü Muharebesi: Askerî, Politik, İç ve Dış Kamuoyunda Meydana Getirdiği Etkileri Bakımından Bir Değerlendirme”, **Kastamonu Eğitim Dergisi**, c. 11, No. 1, Mart 2003.
- ÇORUK, Ali Şükrü. **Mizah Penceresinden Milli Mücadele**, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2008.
- ÇUKUROVA, Bülent. “15 Mayıs 1919 İzmir’de Yunan Mezalimi”, **ATAM**, sayı: 8, cilt: III (Mart 1987).
- DALEZİOU, Eleftheria. **Britain and Grek-Turkish War Settlement of 1919-1923: The Pursuit of Security by Proxy in Western Asia Minor, Glasgow 2002.**
- DEMİRCİOĞLU, Halil, Roma Tarihi, c. I (Cumhuriyet), I. Kısım, Ankara: TTK, 1993.
- DERVİŞOĞLU, Fatih. “Milli Mücadele Döneminde Basın ve İrade-i Milliye Gazetesi”, **Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Vol.2/6, Winter 2009.
- DURU, Orhan. **Amerikan Gizli Belgeleriyle Türkiye’nin Kurtuluş Yılları**, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2007.
- ERDAL, İbrahim. “Amerikan Arşiv Belgelerine Göre İzmir’in Boşaltılması ve Rum Göçmenlere Yardım Konusu”, **Karadeniz Araştırmaları**, c. 6, s. 21, Bahar 2009.
- ERDAL, İbrahim. “Türk Basınına Göre; Ortodoks Türklerin Milli Mücadeledeki Tutumu”, **Atatürk Yolu Dergisi**, s.35-36, Mayıs-Kasım 2005.
- ERDEM, Nilüfer. **Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Anadolu Harekatı (1919-1923)**, İstanbul: Derlem Yayınları, 2010.
- ERENDİL, Muzaffer. “Yunanlıların Kökeni ve Yunan Milletiyle (Greklerle) İlgili Kavram ve Deyimler”, **Üçüncü Asker Tarih Semineri**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1986.

- ERHAN, Çağrı. **Greek Occupation of Izmir and Adjoining Territories**, Ankara, 1999.
- EVANS, Laurance. **Türkiye'nin Parçalanması ve ABD Politikası (1914-1924)**, İstanbul: Örgün Yayınevi, 2004.
- FROMKİN, David. **Barışa Son Veren Barış**, Mehmet Harmancı (çev), İstanbul: Yeni Binyıl Yayınları, 1989.
- GIANNAKOS, Symeon. "Unacceptabler Solution To Ethnic Conflict: The 1923 Calamity Of Population Expulsions", **Journal of Political and Military Sociology**, Vol. 36, No.1 (Summer), 2008.
- GÖKBİLGİN, Tayyip. **Milli Mücadele Başlarken-Mondros Mütarekesi'nden Sivas Kongresi'ne**, I. Kitap, Ankara: İş Bankası Yayınları, 1959.
- HATİPOĞLU, M. Murat. **Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında Türk-Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922)**, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1988.
- IŞIK, Hüseyin. "Anadolu'da Yunan Mezalimi", **Üçüncü Askeri Tarih Semineri**, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1996.
- JAESCKE, Gotthard. **Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri**, Cemal Köprülü (çev) Ankara: TTK Yayınları, 1991.
- KARA, Bülent. "Savaş Hazırlayan Barış Konferansı: Londra Konferansı", **Akademik Bakış**, c. 3, s.5 (Kış 2009), Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları, 2009.
- KARACAKAYA, Recep. **Kaynakçalı Ermeni Meselesi Kronolojisi (1878-1923)**, İstanbul: Devlet Arşivler Genel Müdürlüğü Yayınları, 2001.
- KESER, Ulvi. "Milli Mücadele Döneminde Ayrılıkçı Faaliyetlerde Kilisenin Rolü ve Hrisostomos-Hrisantos Girişimlerine Kesitsel Bir Bakış", **Turkish Studies**, Vol. 5/3(Summer), 2010.
- KİTSİKİS, Dimitri. **Yunan Propagandası**, Meydan Neşriyat.
- KOCABAŞ, Süleyman. **Mütareke Dönemi ve Milli Mücadele 1918-1923**, İstanbul: Vatan Yayınları, 2003.
- KÖYLÜ, Murat. **Çılgın Yunanlılar**, İzmir: İleri Yayınları, 2012.
- KURAT, Yuluğ Tekin. "Yunanistan'ın Küçük Asya Macerası", **Üçüncü Askeri Tarih Semineri**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1986.
- KÜÇÜKOĞLU, Bayram. **Milli Mücadele'den Günümüze Silahsız Terör Propaganda**, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2006.

- LIAKOS, Antonis. "Historical Time and National Space in Modern Greece", https://src-h.slav.hokudai.ac.jp/coe21/publishno15_ses11_liakos.pdf (15 Mayıs 2010).
- MACFIE, A.L. "British Views of the Turkish National Movement in Anatolia, 1919-22", **Middle Eastern Studies**, Vol. 38, No. 3 (July), 2002.
- MACMİLİAN, Margaret. **Paris 1919**, Belkıs Dişbudak(çev.), Ankara: ODTÜ Yayıncılık, 2004.
- MANSEL, Arif Müfid. **Ege ve Yunan Tarihi**, Ankara: TTK, 1947.
- NEYZİ, Leyla. "Remembering Smyrna/Izmir Shared History, Shared Trauma", **History&Memory**, Vol. 20, No. 2 (Fall/Winter), 2008.
- OKUR, Mehmet ve Murat Küçükuşurlu. **İngiliz Yüksek Komiserlerinin Gözüyle Milli Mücadele 1918-1920**, Serander Yayınları, Trabzon, 2006.
- OLCAY, Osman. **Sevres Andlaşmasına Doğru**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No. 455, 1981.
- ÖZALP, Kazım. **Milli Mücadele 1919-1922**, c.I, Ankara: TTK Yayınları, 1998.
- ÖZTOPRAK, İzzet. **Türk ve Batı Kamuoyunda Milli Mücadele**, TTK Yayınları, Ankara, 1989.
- ÖZTOPRAK, İzzet. **Kurtuluş Savaşı İle İlgili Yunan Belgeleri**, Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 2006.
- ÖZÜÇETİN, Yaşar ve Murat Özcan, "Milli Mücadele İçerisinde Pontus Meselesi ve Yunanistan'ın Rolü", **Karadeniz Araştırmaları**, s. 16, Kış 2008.
- PALABIYIK, Mustafa Serdar ve Yıldız Deveci Bozkuş. "Pontus Meselesi: Genel Bir Bakış", **Uluslar arası Suçlar ve Tarih**, s.11/12, 2011.
- PALLİS, Alexander Anastasius. **Yunanlıların Anadolu Macerası 1915-1922**, Orhan Azizoglu (çev), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997.
- PASCHALİS, M. Kitromilides, "Küçük Asya Araştırmaları Merkezi ve Küçük Asya'da Yunan Kültürel Geleneği", **Yeniden Kurulan Yaşamlar**, der: Müfide Pekin, Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2005.
- SAKİN, Serdar ve Sabit Dokuyan. "Sakarya Savaşı Sonrası Azınlıklar Meselesi ve TBMM", **History Studies**, Vol. 2/1, 2010.
- SELVİ, Haluk. **İşgal ve Protesto**, Sakarya: Değişim Yayınları, 2007.
- SMİTH, Michael Llewellyn. **Anadolu Üzerindeki Göz**, İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1978.

- STEWART, Matthew. "It Was All a Pleasant Business: The Historical Context Of 'On The Quai At Smyrna'", **The Hemingway Review**, Vol. 23, No.1, 2003.
- ŞAHİNGÖZ, Mehmet. "İzmir'de Yapılan Maşatlık Mitingi ve İzmirliilerin İşgale Tepkisi", **Tarih İncelemeleri Dergisi**, s. IV, 1989.
- TAÇALAN, Nurdoğan. **Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken**, İstanbul: Milliyet Yayınları, 1971.
- TANSEL, Selahattin. **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, c.I, İstanbul: M.E.B. Yayınları, 1991.
- TAŞKIRAN, Cemalettin. **Milli Mücadele'de Türk ve Yunan Esirleri**, Ankara: Platin Yayınları, 2005.
- TELLİOĞLU, İbrahim. "Pontus Meselesini Çözumsuzlüğe İten İddia ve Talepler", **Turkish Studies**, Vol.6/1, Winter 2011.
- TOKER, Mustafa. "Milli Mücadelede Rum-Ermeni İşbirliği", **Atatürk Yolu Dergisi**, s. 29-30, Mayıs-Kasım, 2002.
- TURAN, Mustafa. "İzmir'in İşgali Üzerine", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, cilt: XII, sayı: 36, (Kasım 1996).
- Türk İstiklal Harbi**,c.2, Batı Cephesi Birinci Kısım, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1999.
- UĞURLU, Andaç (Ed.). **Türkiye'nin Parçalanması ve İngiliz Politikası (1900-1920)**, İstanbul: Örgün Yayınevi, 2005.
- UMAR, Bilge. **İzmir'de Yunanlıların Son Günleri**, İstanbul: Bilgi Yayınevi, 1974.
- URAL, Selçuk. "İzmir'in İşgali ve Yunan Soruşturma Heyetinin Faaliyetleri", www.atauni.edu.tr, (20 Mayıs 2009).
- UZUN, Hakan. "1919-1950 Yılları Arasında Türkiye-Yunanistan İlişkileri", **Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi**, cilt 5,sayı 2,(2004).
- WALLACE, N. Duncan. "Evacuation of Smyrna (İzmir) Turkey, 1922", **Asian Affairs**, Vol.XXXIV, No. 1.
- WALKER, Martin. **Basının Gücü**, çev: Gülden Şen, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1999.
- YILDIRIM, Cihat. "İzmir'in İşgali'nin Basında Yankıları", www.gefad.edu.tr, (15 Mayıs 2010).
- YILDIRIM, Seyfi ve Adnan Sofuoğlu. **Siyasi Faaliyetleriyle Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İstanbul Rum Ortodoks Patrikhanesi**, Ankara: KÖKSAV Yayınları, 2010.

YÜCEER, Saime. “Büyük Taarruz Sonrasında Yaşanan Dış Gelişmeler ve Türk-İngiliz Savaşının Çıkmamasında Tarafların Rolü”, **Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, yıl. 9, s. 15, 2008.

3. Tezler

AKIN, Başak Karacan. “Yunanistan’ın Kuruluşundan Günümüze Genel Dış Politikası”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Gebze Yüksek Teknoloji Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

AKKUŞ, Turgay. “Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Bursa Kent Tarihinde Gayrimüslimler”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 2008.

ALTINAL, Şengül. “Basının Kamuoyu Oluşturma İşlevine Örnek Olarak Hakimiyet-i Milliye Gazetesi 1920-1934”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992.

DOĞRAMACIOĞLU, Hüseyin. “Hakimiyet-i Milliye Gazetesi Üzerine Bir İnceleme”, **YAYINLANMAMIŞ Doktora Tezi**, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.

DUMAN, Kenan Evren. “Türkiye’de Azınlık Basını ve Sorunları”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

EDİZ, İsmail. “Batı Anadolu’da Yunan İşgalleri (1919-1921)”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi** İstanbul Üniversitesi, İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 2011.

EĞİLMEZ, İbrahim. “Hadisat Gazetesine Göre Milli Mücadele’nin Başlangıç Devresi”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

ERBAŞ, Umut. “Milli Mücadele Döneminde Pontus-Rum Faaliyetleri”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi, İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 2006.

ERDOĞAN, Mübahat. “Milli Mücadele’de Kütahya ve Çevresindeki Savaşlar”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

EREN, Şafak. “Ege Denizi Temelinde Türk-Yunan İlişkileri”, Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

GİRİTLİ İnceoğlu, Yasemin. “The Times”ın 200 Yılı”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990.

GÜLCAN, Oğuz. “Batı Anadolu’da Kuva-yı Milliye’nin Oluşumu(1919-1920)”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 2007.

- GÜMÜŞ, Emine. “Milli Mücadele’de Kazanılan Zaferlerin Kamuoyundaki Yankıları ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İle Komutanlara Gönderilen Kutlama Mesajları (1921-1922)”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- İŞİK, Metin. “Basının Kamuoyu Oluşturma Fonksiyonu”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998.
- Karakılınc, Ferah. “Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi’nin Tarihi Gelişimi Amaçları Siyasi Faaliyetleri”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Gebze Yüksek Teknoloji, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- KERİMOĞLU, Rahşan Demir. “Osmanlı’nın Son Yüzyılında İzmir’deki Rum Tebaa (1823-1923)”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.
- ÖZAKBAŞ, Ayşe. “İstanbul Basınında Gayrimüslim Azınlıklar (30 Ekim 1918-24 Temmuz 1923)”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 2007.
- ÖZBOZDAĞLI, Özer. “İttihat ve Terakki’nin Balkan Siyaseti 1908-1914”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005.
- SARI, Hicabettin. “Fransız Basını ve Türk-Ermeni Meselesi (1908-1923)”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 2003.
- ŞAHİN, Hatice. “İstanbul ve Anadolu Basınına Göre İzmit ve Çevresi”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- TOPBAŞ, Tansel. “Ekümeniklik ve Fener Rum Patrikhanesi”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 2007.
- URAL, Selçuk. “Müttefiklerarası İzmir Tahkik Komisyonu’nun Faaliyetleri 1919”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997.
- ÜÇÜNCÜ, Uğur. “Türk Kamuoyunda Büyük Taarruz”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- VERE, Onur Gülsün. “Mütarekeden İşgale İzmir’de Rumlar”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 2007.
- YILDIRIM, Özlem. “Dönemin Türk Basınına Göre Birinci Dünya Savaşı Arifesinde Türk-Yunan İlişkileri”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.

YILMAZ, Hadiye. “Arşiv Belgeleri Işığında Pontus Meselesi”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2008.

YILMAZ, Nail. “Kamuoyunu Etkilemede Propagandanın Rolü”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995.

نومبر ۶۴۸ ایکٹمبر ۱۹۲۰

بازار ایرانی
۱۲ تومز
۱۹۲۰-۱۹۲۱
۲۰ تیرال
۱۹۳۴
پوسه قوماری: ۲۹۹

اقتصاد

هرگز به اولاده سوکره نشو اولور

دنیای هر برده ۱۰۰ پاره د
آبومرغبه شراعیلم
ولایت ایرون سه لک ۸۱۰ آتی آبی ۴۰۰ اوج آبی
۲۴۰ خروش ماهه اجنبیه ایرون : سه لک ۱۰۲۰
آتی آبی ۶۰۰ اوج آبی ۴۰۰ خروش د.
اعلانات اجری داد ماهه اولاده بریلیر.

سپاده تورکیه مسئله سی

قوت (سفورجا) ایٹالیانک
هردولو شدته مخالف اولان
تقطعه نظری تکرار ایش
روما ۱۱ تومز (ا.آ.) — تورکیه
هیئت مرخصه سنک معاهده نامه حقده
مطالعاتی مجلس عالی طرفین سیا قوترا سنه
حواله ایلمشدر . قوترا سنس بومطالعات
حقده مذاکرهده بولوشدر .
ایٹالیای مرخصی قوت (سفورجا)
هردولو شدته مخالف اولان ایٹالیان تقطعه
نظری بردها بیان ایلمشدر .

قوت (سفورجا)

سپا قوتفرانسی

لوید جورجک استناد ایٹلیکی اساسلر
پارس ۱۱ (ا.آ.) — سپا قوتفرانسیک باشلیجه هدرلندن بری استعمال ایلمشدر:
آلانیانک ترک تسلیحاتی مسئله سی آرتی مهربندن قوترا سنسدر . آتان قوا سنک تقیمی حقده
ذکر ایطیان کارچلره بوندن سوکره ذمت ایتمک عمن اولایلمشدر .
موسوی لوید جورج منظرک آرزوسی منظر قیاتی ایرون ایک اساسه استناد ایلمشدر :
۱ — آلتانده ۱۰۰۰۰۰ دن قتلهر قوت بولوندورولان سنک عدم لزومی ۲ : ۱۰۰۰۰۰۰
کدیله براردی سلاج آتک دلهار تقطعه ائتلاف دولتری ایرون تشکیل ایلمه چک تاکه بولوندورولور .
سایطارک قوترا سنس توسیع ایلمک سورته بر دیرمه سلاح آتندمک قوتدن دهاریم بروت
چی عمن اولایلمشدر .
پارس ۱۱ (ا.آ.) — « نفودواری » غزتمی موسوی میرانک سیده فرانسه عایت
مید بر قوت وصالینده بولوندورولور بخت ایلمشدر . موسوی میرانک تقطعه آلانیانک ترک تسلیحاته
راضی ایلمک سورته بولوندورولور بخت ایلمشدر .
سنه ایله طوغریدن طوغریه هلهه دار اولان فرانسه بوسلله فوق الامده بولور بر اعبت
منصف ایلمشدر . چونکه معاهدهده مواد عسکریمک عدم تطبیق کدیلم ایلمشدر . برتلیک
تفکیر ایلمشدر . حالوکه بروت بر تهمید دنر ایله قابل تأیید کلامد .

مرخصلر ضیارسدن حرکت ایتمشدر

پارس ۱۰ (ا.آ.) — دوره آقسام کچ وقت تورکیه هیئت مرخصی یارسی
ترک ایتمشدر .
پارس ۱۱ (ا.آ.) — (طولون) دن خبر برلیکنه نظراً سنال هیئت مرخصی
جهه کوی کلچال واپوریه راک اوهری استانبول سوخت ایتمشدر .

آلمانلر امضا ایلمه جکلر

ترک تسلیحات ، عسکر مقداریک تزیلی قبول ایلمشدر
برلین ۱۰ — آژانس « وولف » یازیور : آلمانیا حکومتی اتفاق آرا ایله ،
آلمانیا ترک تسلیحاته و آلمان قوای عسکریمک تقصینه دارن سیا قوترا سنسده
درمیان ایطیان شرایطی قبوله قرار ویرمشدر .
پارس ۱۰ — (ا.آ.) دن اولکلدن سوکره کدیور مسئله عائد مذاکرهده حاضره
بولونجق اولان آتان عسکاری بر وایه مواملت ایتمشدر .
پارس ۱۰ تومز (ا.آ.) — هنرک خاندان اولدوسیا قوترا سنس معاشراتی خام بولایه .
چی تان و تهمید ایلمشدر

جیولتی به اعباد رانی ویرلدی

روما ۱۰ (ا.آ.) — پاش وکل جیولتی ، مخالف خطیلره جواب ویریرکن ،
قاپانه شکی حاضریته مشورتن بر تکرار قوت اظهار ایتمشدر . قاپانه شکی عسکریمک اعبای
مالی واقفادینده قاپانه بیلجه سوزنده اولدین بیان ایلمشدر .
پاش قاپانه جیولتی زمانه داخله کج حوالی اصلاح و تنظیم ایلمک وظیفه سیده مشغول
اولمیشدر .
باشنامه حسان صومردیکی مسای استفسارک اوکره کیمیک پایله بتمد .
مجلس موسوی جیولتی لک بیاناتی دیکلکدن سوکره ۱۲۶ رابه قارشی ۲۶۰ رأی ایله
قاپانه بیان اعباد ایتمشدر .
مجلس متعاقباً حکومت طرفنده و دایمیان روزنامه مذاکره دار بولونان مطالب موادی
رد ایتمشدر .

آناتولیده یونان تعرضی

یونان تبلیغی : نازلی فی اشغال ایتمک « دیور

نومبره عسکاری ماحرینی کوشتر حربه
شیده اجری حرکت ایمن یونان قوترا سنک فیلوسنک موابله مدناهی ایتمشدر .
سوکره بر صیغه ایتمال ایلمشدر .
« تومز نازلی یونان تبلیغ رسمینه نظراً ، یونانلر برومه نلک بش کلو مقرو شرفنده ک
مقاومت قوتی قوترا سنس سوکره بوشیری آلمشدر .
هیئت تکیه روسی ، برومده ک قوترا سنک موابله مدناهی ایتمشدر .
مهمات الله ایلمشدر — یونانلر هنوز سایه مادی — علاوه ایلمشدر . جنوب برومده
نازلی شهری اشغال ایلمشدر . یونان آتین و سیمی — دشمن داغیلشدر « دیور . اون
بش کون بری جنوب ویشر جبهه لشدن هیئت ایتمشدر یونان تبلیغ روسی بوسولور
ایلمک دهه اوله قی جوبده حرکت بشلادین خبر ویشر اولور . شال جبهه سیده غایسته
واصل اولور قوت — سی ایطیانلر یونان حرکتانک شدی جوبده باقلا یور کسب قوت
ایتمی و مهم عسکریمک اولده برین ایتمی عکسدر .

یونانلر هدی استحصال ایش

« نفودواری » قوای ملیه نلک داغیلدین یازیور
پارس ۱۱ تومز (ا.آ.) — سوکره یونان تبلیغی قوای فرانسه غزتمی ، موافق
مطالعات ایله درج ایلمشدر .
« نفودواری » غزتمی یونانستامه تودی ایطیان وظیفه لک هدی استحصال ایتمشدر
و مسطقی کال قوترا سنک دارما داغیق اولدین یازیور .

آلدکلری غنائم حربه

آتن ۱۰ تومز « فانس » غزتمی :
یونانلر حربه غنائم آتان معلومه کوره
کن عتبه کورته قدر آتان مایر حربه
(۱۷۸۷۰) اسیر ، ۴۲ آتورلور ، ۵۲
صیرا طوری ، ۸۲ مایرلور ، بولور قهاردده
تفکک و هینوز تعدادی ختام بولان دهها
برجوق مالزله حربه به یان اولوش ایش .

شهرال « فوسه » لک تهمین

آتمدن روم غزتمی کن جهره نظراً
جزال قوتی یونان پاشی قوترا سنس
بولور یونانلر دوسنک نهادی قوترا سنس
دولای تهمین سیمس کیمیه ایتمد .
مدارینک بولانلرله سیمی
وجه غزتمی زودینه کوره مدناهی
اشغال ایش اولان ایتمک عسکریمک چیکلرک
شیرمکون بون عسکریمک شایر ایلمشدر .

یونان بولشه ویکاره نومه سی

یونان بولشه ویکاره نومه سی
یونان بولشه ویکاره نومه سی
یونان بولشه ویکاره نومه سی

لومبره
سجورج وقوع یونان بولشه ویکاره
ن لومبره مدناهی بر وایر بر یاسی
در روس حکومت بولک
میدرینده . موسوی لوید جورج
اکرمده بولونجق خصوصیه ک
ترکی عتفه ایلمه چک بولور .

قیبریس مسئله سی

قیبریس مسئله سی
قیبریس مسئله سی
قیبریس مسئله سی

یونان خبرلری

یونان خبرلری
یونان خبرلری
یونان خبرلری

برمانیا ویرمیا ایلمشدر

برمانیا ویرمیا ایلمشدر
برمانیا ویرمیا ایلمشدر
برمانیا ویرمیا ایلمشدر

BACK TO ASIA MINOR

Boston Daily Globe (1872-1922); Jun 5, 1922; ProQuest Historical Newspapers Boston Globe (1872 - 1923)
pg. 12

BACK TO ASIA MINOR

A CENTURY of missionary endeavor has developed in the United States a deep interest in the Christian minorities which are within the Turkish Empire. Great educational institutions, supported by Americans and taught by graduates of our colleges, have brought Asia Minor nearer to many an American than any other foreign land.

The news that the Administration has, through Secretary Hughes, accepted an invitation to join Britain, France and Italy in an investigation of the reported Turkish atrocities will be peculiarly grateful to public sentiment in this country.

In addition, it is an important step toward effective American cooperation in the adjustment of world affairs. Mr Hughes also suggests that an investigation be made of counter-charges from the Turks.

Because of their magnificent history and their struggles in modern times to maintain their freedom, the Greeks, many of whom are scattered through the Turkish domain, have a high place in American regard. And the Greeks are not the only people who have suffered in the post-war disorganization of Asia Minor. Armenians and Syrians have been, according to abundant testimony received during the past three years, even more unfortunate.

The story of deportation and slaughter is almost too horrible to be true, and yet Americans have come to believe it. If our Government can join in making the Near East more tolerable for what are left of its minorities, it will have done something of which its people will be proud.

Reproduced with permission of the copyright owner. Further reproduction prohibited without permission.

Ek-3: Boston Daily Globe, June 5, 1922.

GREEKS TO ASK LEAGUE TO TAKE HAND AT SMYRNA

Chicago Daily Tribune (1872-1963); Sep 11, 1922; ProQuest Historical Newspapers Chicago Tribune (1849 - 1985)
pg. 3

**GREEKS TO ASK
LEAGUE TO TAKE
HAND AT SMYRNA**

[Chicago Tribune Foreign News Service.]

GENEVA, Sept. 10.—Establishment of an interallied military zone for control of Smyrna, with America participating, will be proposed to the league of nations early this coming week by the Greek delegates.

The French, British and Italian delegates are amazed at Mustapha Kemal Pasha's victory. The British fear a Turkish thrust at Mesopotamia, where the strong Arabian element already is opposing the British. The French fear pressure against Syria. The Italians fear Turkish claims on the Dodecanese islands.

Reproduced with permission of the copyright owner. Further reproduction prohibited without permission.

Ek-4: Chicago Daily Tribune, September 11, 1922.

GREEKS INTEND TO REMAIN IN SMYRNA

Specially for The Christian Science Monitor

Christian Science Monitor (1908-Current file); Nov 4, 1919; ProQuest Historical Newspapers Christian Science Monitor
pg. 4

GREEKS INTEND TO REMAIN IN SMYRNA

Specially for The Christian Science Monitor

BOSTON, Massachusetts—The Greek Government has no intention of withdrawing troops from Smyrna, according to a cable message received here by the League of Friends of Greece from the Greek mission in Paris. Greek forces there, it is said, are easily capable of retaining their positions against any Turkish forces that may be brought against them.

A report was published recently that the findings of an inter-Allied Commission sent to Smyrna to investigate disturbances at the time the Greek troops landed, last May, were unfavorable to the Greeks, and that Greece might remove troops from that locality. The message came from Constantinople, via Naples, and was dated October 29. The League of Friends of Greece sent an inquiry to Paris. The reply was that the inter-Allied Commission to Smyrna had made no report yet, and that interviews with members indicated a sentiment favorable to Greece.

Reproduced with permission of the copyright owner. Further reproduction prohibited without permission.

Ek-5: Christian Science Monitor, Nov 4, 1919.

ادغام، که خصوصی تفراری:

پانزدهم از من سالن و به تأخیر انداخته...

دخا له ناظری

ناظری که در این روزها...

ناظری که در این روزها...

لورد کوزونک نظفی

لورد کوزونک نظفی...

موسیو و پارتو، لکت تورکا صلی حقهده یانانی

لورد کوزونک نظفی...

صالح قونفر انسته یارین مراجعت اولنه جبق

صالح قونفر انسته یارین...

حکومتک وایا لته بر تبلیغ مهمی

حکومتک وایا لته...

مترق خارجی خیرل:

مترق خارجی خیرل...

لوندره قونفر انسی مذا کراتی باشلادی

موسیو میران ومیتی اردکانی براسده...

لوندره قونفر انسی مذا کراتی باشلادی...

دخا لی شتون

دخا لی شتون...

مجلس مبعده، لاند

مجلس مبعده، لاند...

مجلس مبعده، لاند...

معارف مصارعه سی

معارف مصارعه سی...

تورک شامیو نریک غلیبی

تورک شامیو نریک غلیبی...

انتصاب، که منتهی به این...

Gaston CALMETTE

Directeur (1902-1914)
REDACTION - ADMINISTRATION
36, Rue Daubigny, Paris 8e Arr.

Secrétaire général - EDOUARD CALMETTE
LES ANNONCES SONT REÇUES
22, Rue de Valenciennes, 22, Paris 10e Arr.

Une Exposition de la Maternité

Après-demain aura lieu, sous le haut patronage du président de la République, une exposition nationale de la maternité...

Le grand succès de l'exposition est l'enthousiasme d'un large public féminin, qui, en ce qui concerne la maternité, est en ce moment au plus haut degré de sa sollicitude...

ECHOS

Le Tréport et le domaine public. On sait que la propriété littorale est attribuée au domaine public...

Le maître Louis Duché, économiste, a été nommé directeur de la Ville de Paris. Il a été nommé directeur de la Ville de Paris...

La guerre du roi Constantin

Le roi Constantin a été emporté par un coup de cœur, il a été emporté par un coup de cœur...

Les chemins en désaccord. Les chemins de fer ont été en désaccord...

La C. G. T. embarrassée

La C. G. T. est embarrassée. La C. G. T. est embarrassée...

Une fête nautique. Une fête nautique a été organisée...

La comédie de Leipzig

La comédie de Leipzig. La comédie de Leipzig...

Encore un sabotage. Encore un sabotage a été commis...

La Balade du Vieux Parisien

Un bon tableau pour les vieux Parisiens. Un bon tableau pour les vieux Parisiens...

Entrevue de M. Rathenau et de M. Loucheur

Entrevue de M. Rathenau et de M. Loucheur. Entrevue de M. Rathenau et de M. Loucheur...

Les Arts américains à Paris

Les Arts américains à Paris. Les Arts américains à Paris...

Galà à Bagatelle

Galà à Bagatelle. Galà à Bagatelle...

LA JOUR LE JOUR

Le 13 juin 1921. Le 13 juin 1921...

LES ANNONCES

Les annonces. Les annonces...

LES ANNONCES

Les annonces. Les annonces...

LES ANNONCES

Les annonces. Les annonces...

LES ANNONCES

Les annonces. Les annonces...

JOURNAL SOCIALISTE

Fondateur : JEAN JAURES

Le Socialisme en Bohême

LA CONFÉRENCE INTERNATIONALE De nombreux Délégués sont déjà arrivés à Berne

Quelques mots sur Liebknecht

L'EFFORT CONTRE LA RÉACTION ET LE NATIONALISME GOVERNEMENTAL

HUYSMANS ET LES QUESTIONS TERRITORIALES

LES SOUVENIRS D'UN MILITAIRE SUR LA RÉUNION DE CONDÉ-SUR-ESCAULT

GRÈCE ET LA PAIX

Quand on voit l'impérialisme, formé par les forces militaires, se transformer en un impérialisme pacifique, on se demande si ce n'est pas le signe d'une civilisation nouvelle, d'une civilisation qui ne se fonde plus sur la conquête, mais sur la coopération internationale. Mais le noble Venizelos, devenu chef du gouvernement hellénique, n'a pas demandé le relâche de son impérialisme. Au contraire, il a voulu en faire un instrument de sa politique internationale. Et c'est ainsi que, dans le traité de Londres, il a obtenu pour la Grèce des territoires qui, en fait, ne lui appartenaient pas. C'est ainsi que, dans le traité de Londres, il a obtenu pour la Grèce des territoires qui, en fait, ne lui appartenaient pas. C'est ainsi que, dans le traité de Londres, il a obtenu pour la Grèce des territoires qui, en fait, ne lui appartenaient pas.

Le socialisme en Bohême a connu une période de prospérité sous le régime autrichien. Les socialistes ont pu organiser leur mouvement et faire passer dans la conscience populaire les idées de justice sociale. Mais, depuis l'annexion de la Bohême à l'Allemagne, la situation a complètement changé. Les socialistes se trouvent en face d'un régime réactionnaire et nationaliste qui cherche à étouffer tout mouvement socialiste. Ils ont dû se retirer dans les régions frontalières et continuer leur lutte clandestine.

La conférence internationale de Berne a réuni un grand nombre de délégués socialistes de tous les pays. Les questions territoriales ont été l'un des principaux sujets de discussion. Les délégués ont insisté sur le fait que les revendications territoriales ne doivent pas être considérées comme des fins en soi, mais comme des moyens de réaliser la justice sociale et la paix internationale. Ils ont demandé que les traités de paix soient négociés sur une base de coopération internationale et non de conquête.

Quelques mots sur Liebknecht. Ce grand révolutionnaire allemand a été l'un des chefs de file du mouvement socialiste international. Sa lutte pour la révolution sociale et la paix internationale a été un exemple pour tous les socialistes du monde. Ses idées ont été reprises et développées par les socialistes de tous les pays. Sa mort est une perte pour le mouvement socialiste international.

LES REVENDICATIONS DE LA GRÈCE

La Grèce a des revendications territoriales qui ont été reconnues dans le traité de Londres. Ces revendications sont basées sur des titres historiques et juridiques. Les Grecs ont obtenu des territoires qui leur appartenaient de droit. Mais, dans le traité de Londres, il y a eu des concessions qui ne sont pas justifiées. Les Grecs ont le droit de réclamer ces territoires. Ils ont le droit de réclamer ces territoires. Ils ont le droit de réclamer ces territoires.

Union des fractions socialistes

Il est urgent de réunir les fractions socialistes qui se sont séparées depuis la révolution russe. Cette union est nécessaire pour que le mouvement socialiste soit efficace. Les socialistes doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble.

La Société des Nations

La Société des Nations a été créée pour assurer la paix internationale. Mais, depuis sa création, elle n'a pu faire que des compromis. Elle n'a pu empêcher les guerres et les conflits. Elle n'a pu empêcher les guerres et les conflits. Elle n'a pu empêcher les guerres et les conflits.

L'opinion de Liebknecht sur la grève générale

Liebknecht a toujours été un partisan de la grève générale. Il a considéré la grève générale comme le moyen le plus efficace de lutter contre le capitalisme et de réaliser la révolution sociale. Il a considéré la grève générale comme le moyen le plus efficace de lutter contre le capitalisme et de réaliser la révolution sociale.

La Conférence de Prinkipo

La conférence de Prinkipo a réuni des représentants de tous les pays socialistes. Les délégués ont discuté des questions territoriales et de la paix internationale. Ils ont insisté sur le fait que la paix internationale ne peut être réalisée que sur une base de justice sociale et de coopération internationale.

Le Nationalisme tchèque

Le nationalisme tchèque a été l'un des facteurs de la guerre mondiale. Les nationalistes tchèques ont voulu la sécession de la Tchécoslovaquie de l'Autriche-Hongrie. Cette sécession a entraîné la guerre mondiale. Les nationalistes tchèques ont voulu la sécession de la Tchécoslovaquie de l'Autriche-Hongrie.

UNE COMMUNICATION

Les socialistes doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble.

POUR L'HUMANITÉ A 4 PAGES

Les socialistes doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble.

La Conférence de Prinkipo

La conférence de Prinkipo a réuni des représentants de tous les pays socialistes. Les délégués ont discuté des questions territoriales et de la paix internationale. Ils ont insisté sur le fait que la paix internationale ne peut être réalisée que sur une base de justice sociale et de coopération internationale.

NOTES

Les socialistes doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble.

MAÎNTE D'OUVERTURE

La conférence de Berne a été ouverte par un discours de Jean Jaures. Il a insisté sur le fait que la paix internationale ne peut être réalisée que sur une base de justice sociale et de coopération internationale.

Manœuvres singulières

Les manœuvres militaires sont une démonstration de la force de la bourgeoisie. Elles sont une démonstration de la force de la bourgeoisie. Elles sont une démonstration de la force de la bourgeoisie.

M. Francis la Défense

M. Francis la Défense a été élu député. Il a été élu député. Il a été élu député. Il a été élu député. Il a été élu député.

NOTES

Les socialistes doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble.

LE PETIT PIERRE

Le petit Pierre est un héros. Il a été élu député. Il a été élu député. Il a été élu député. Il a été élu député. Il a été élu député.

Organisons-nous !

Les socialistes doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble.

VIENNE DE PARAITRE

« ANTOINE FRANCE »
LE PETIT PIERRE
L'ÉPIQUE DE LA PAIX
Éditions de la Paix, 1919.

Organisons-nous !

Les socialistes doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble. Ils doivent se réunir et agir ensemble.

TURKS ASK MORE TIME TO ANSWER ON TREATY

New York Times (1857-Current file); May 31, 1920; ProQuest Historical Newspapers The New York Times (1851 - 2003)
pg. 11

TURKS ASK MORE TIME TO ANSWER ON TREATY

Want Delay Till July 11—Constantinople Says No Party Dares to Sign Document.

PARIS, May 30.—The Turkish peace delegation has sent a note to the Peace Conference asking a further delay, until July 11, to present the delegation's answer to the Allies regarding the Peace Treaty, it was officially announced today.

CONSTANTINOPLE, May 27.—The full text of the Turkish Treaty is expected to reach Constantinople within two or three days. In the meantime the Turkish papers are making clear their view that no Government dare sign the treaty without modifications.

Damad Ferid Pasha, Grand Vizier, is busily engaged in drafting representations, asking that the provisions relating to Thrace and Smyrna be altered, as well as the capitulation provisions. It is generally believed here that failure of the Turks to sign would result in a movement of Greek forces from Smyrna toward the interior of Anatolia.

Reproduced with permission of the copyright owner. Further reproduction prohibited without permission.

Ek-13: New York Times, May 31, 1920.

GREEKS PLAN STAND AGAINST TURK ARMY

The Atlanta Constitution (1881-2001); Sep 3, 1922; ProQuest Historical Newspapers Atlanta Constitution (1868 - 1929)
pg. A11

GREEKS PLAN STAND AGAINST TURK ARMY

Athens, September 2.—(By the Associated Press.)—General army headquarters has ordered concentration of the entire southern Greek army on the Unclak line in Asia Minor to make a definite stand against the advance of the Turkish nationalists.

This maneuver is expected to relieve the situation considerably and Minister of the Interior Stratos today expressed optimism over the outcome of the struggle.

The Katchimerini, semi-official newspaper, estimates the number of wounded in the recent fighting at 1,500.

The fatalities, it declared, have been relatively few.

Reproduced with permission of the copyright owner. Further reproduction prohibited without permission.

Ek-15: The Atlanta Constitution, September 3, 1922.

WANT PARLEY ON TURKISH MURDERS

The Hartford Courant (1887-1922); Jun 16, 1922; ProQuest Historical Newspapers Hartford Courant (1764 - 1984)
pg. 10

WANT PARLEY ON TURKISH MURDERS

London, June 15.--(By the Associated Press.)--T. P. O'Connor appealed to Premier Lloyd George in the House of Commons this afternoon to use his influence with Premier Poincare of France to stop Turkish massacres of Christians in Asia Minor, citing the recent affirmation by the Greek patriarch of Constantinople that 1,300 women and children were murdered near Kavak two weeks ago.

Mr. Lloyd George replied: "I am afraid I can hardly take the responsibility of adding to the burdens of Premier Poincare when he visits London, but I am sure all these facts are just as much alive to his mind as to the British government. His attention undoubtedly has been called to them."

Reproduced with permission of the copyright owner. Further reproduction prohibited without permission.

Ek-16: The Hartford Courant, June 16, 1922.

TURKISH OFFENSIVE ENVELOPES GREEKS

The Los Angeles Times (1886-Current File); Aug 30, 1922; ProQuest Historical Newspapers Los Angeles Times (1881 - 1922); pg. 14

TURKISH OFFENSIVE ENVELOPES GREEKS

NEW CONCENTRATIONS WITH CAPTURE OF KARAHISSAR ANNOUNCED

(BY CABLE-EXCLUSIVE DISPATCH.)

CONSTANTINOPLE, Aug. 29.

The Turkish offensive is developing in the northwest and south, with Eskishehr and Atun Karahissar as the objectives. The Nationalists evidently are attempting to fold back both the Greeks' wings on their center. The capture of Karahissar on the Meander River was reported unofficially.

New concentrations before Billidjik have been announced, including two divisions of cavalry and seven of infantry. Fierce fighting is reported from both Eskishehr and Karahissar. The Turks claimed to have captured many prisoners.

All the Anatolian ports have been closed during the offensive and communications are cut. An American destroyer was permitted to remain at Samsoun but it was not in communication with the shore. No fears were felt, however, for the measures are only temporary.

Greek reinforcements destined for Thrac have been diverted to the front. The recently defeated Gen. Persis, who placed himself over 3500 cavalymen under Mustafa Kemal Pasha's orders, has been sent to the Meander.

Reproduced with permission of the copyright owner. Further reproduction prohibited without permission.

Ek-17: The Los Angeles Times, August 30, 1922.

GREEKS OPPOSE GRECIAN RULE.

The Washington Post (1877-1954); Sep 20, 1920; ProQuest Historical Newspapers The Washington Post (1877 - 1990)
pg. 6

GREEKS OPPOSE GRECIAN RULE.

**Progress Being Made in Reorganization
in Asiatic Turkey.**

Smyrna, Asiatic Turkey, Aug. 15 (By mail).--The Turkish crescent has been replaced by the Greek cross in the public flag displays and the work of reorganization is proceeding under the Greek governor, Sterialis.

Opposition to the Greek regime is felt, but the officials who tell of it say it comes from Greeks and other foreigners. These persons, they say, were under little restraint during Turkish rule, but now that the foreigners are subjected to taxation and the Greek regulations they are not so keen on the coming of "civilization."

Reproduced with permission of the copyright owner. Further reproduction prohibited without permission.

Ek-18: The Washington Post, September 20, 1920.

GREECE IN ASIA MINOR.

TO THE EDITOR OF THE TIMES.

Sir,—In your issue of yesterday "A Smyrna Resident" hints that a considerable portion of Orthodox Rayahs would be averse to the union of Smyrna with Greece. As a Rayah whose family was rooted for centuries in Asia Minor, I crave the hospitality of your columns in order to state most emphatically that there is not an Orthodox Rayah in a hundred thousand whose one ardent desire is anything but the union of his native land to the mother country. Levantines, and the other races your correspondent cites as objecting to the union of Smyrna with Greece, are but emigrants; nor is it a part in the programme of the League of Nations to consult foreigners as to the kind of government they prefer for the country whose hospitality they enjoy. "A Smyrna Resident" need not concern himself about the expelled Greeks, who will return, restore their devastated homes, and re-establish Hellenism in Ionia as firmly as when it was flourishing 25 centuries ago.

I am, Sir, your obedient servant,

B. J. CANARIS.

7, Falkner-square, Liverpool, April 10.

The colours and cadres of the 8th Battalion Manchester Regiment had a warm reception on marching through Manchester streets yesterday. The "gallant Ardwick," as they are called, have seen service in Gallipoli, Egypt, and France.

Ek- 19: The Times, April 12, 1919.

در دلک بو روی

تاریخ ثبت: ۱۰ آبان ۱۳۲۶

صفت مأمورین مملکت و ذرات
مملکت و مملکت باطنی و بیرون
مملکت و مملکت باطنی و بیرون
مملکت و مملکت باطنی و بیرون

یونانیلر سقاریه یی چکشملر

یونانیلر سقاریه یی چکشملر

یونانیلر سقاریه یی چکشملر
یونانیلر سقاریه یی چکشملر
یونانیلر سقاریه یی چکشملر

یوقاری سبیلزبانک تسمیمی

یوقاری سبیلزبانک تسمیمی

یوقاری سبیلزبانک تسمیمی
یوقاری سبیلزبانک تسمیمی
یوقاری سبیلزبانک تسمیمی

(توفیق فکرت) لک هزارنده

دوون عهده دانیلری فکرت دیکهیلر

(توفیق فکرت) لک هزارنده
دوون عهده دانیلری فکرت دیکهیلر
دوون عهده دانیلری فکرت دیکهیلر

اسلامتیک دیره کی ... آراؤد لقه سفر برک

آراؤد لقه سفر برک

آراؤد لقه سفر برک
آراؤد لقه سفر برک
آراؤد لقه سفر برک

اقتصادی مشکلات

اقتصادی مشکلات

اقتصادی مشکلات
اقتصادی مشکلات
اقتصادی مشکلات

ملمی اردونک خط مدافعه سی

ملمی اردونک خط مدافعه سی

ملمی اردونک خط مدافعه سی
ملمی اردونک خط مدافعه سی
ملمی اردونک خط مدافعه سی

اقتصادی مشکلات

اقتصادی مشکلات

اقتصادی مشکلات
اقتصادی مشکلات
اقتصادی مشکلات

ملمی اردونک خط مدافعه سی

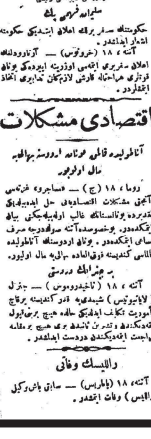
ملمی اردونک خط مدافعه سی

ملمی اردونک خط مدافعه سی
ملمی اردونک خط مدافعه سی
ملمی اردونک خط مدافعه سی

اقتصادی مشکلات

اقتصادی مشکلات

اقتصادی مشکلات
اقتصادی مشکلات
اقتصادی مشکلات

ÖZGEÇMİŞ

1982 yılında Ankara Keçiören’de doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini İstanbul Kadıköy’de tamamladıktan sonra lisans eğitimini 1999 yılında başladığı Sakarya Üniversitesi’nde bitirdi. 2003 yılında Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü’nden mezun olduktan sonra aynı üniversitenin Rektörlüğe bağlı Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümü’nde okutman olarak göreve başladı. Bu vazifesi ile birlikte Sakarya Üniversitesi Türk-Ermeni İlişkileri Araştırma Merkezi’nde de görevlendirmeli olarak çalıştı. Halen okutmanlık görevini sürdürmektedir. Tarih bölümünden mezuniyetinin akabinde Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti bilim dalında başladığı Yüksek Lisansını 2006 Mayıs ayında “The Times Gazetesine Göre Türkler ve Ermeniler (1918-1919)” adlı teziyle tamamladı ve aynı enstitüde doktora çalışmasına başladı.